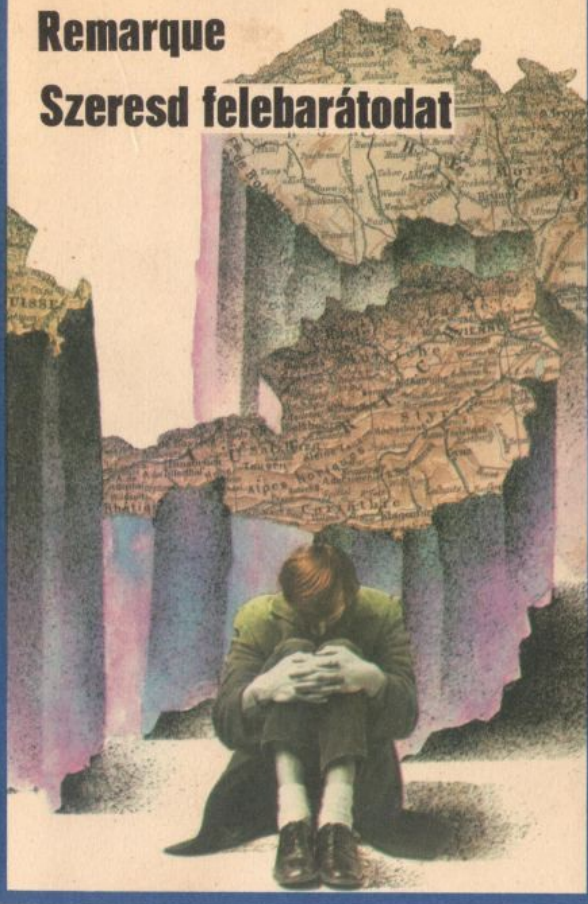

Remarque
Szeresd felebarátodat

ERICH MARIA REMARQUE

Szeresd felebarátodat

VILÁGKÖNYVTÁR

MAGVETŐ KIADÓ, BUDAPEST

Erich Maria Remarque
LIEBE DEINEN NÄCHSTEN

Fordította
GERGELY ERZSÉBET

A szöveget az eredetivel egybevetette
KOVÁCS VERA

© *Erich Maria Remarque,*
Verlag Kurt Desch, München,

Hungarian translation
Gergely Erzsébet, 1976

ELSŐ RÉSZ

1

Kern hirtelen felriadt sötét, forrongó álmából, és fülelni kezdett. Mint mindenki, akit hajszolnak, ő is mindjárt egészen éber lett, feszült és kész a menekülésre. Ahogy sovány testével rézsútosan előrehajolva ott ült az ágyon, azon töprengett, hogyan menekülhetne, ha a lépcsőház felé már nem lehet.

A szoba a negyedik emeleten volt. Ablaka az udvarra nyílt, de sem erkély, se párkány, ahonnan az ereszcatornát elérhetné. Az udvar felé tehát lehetetlen a menekülés. Egyetlen út volt csupán: a folyosón át a padlásra, aztán a tetőn át a szomszéd házba.

Kern az órája világító számlapjára pillantott. Öt óra múlt. A szobában még majdnem egészen sötét volt. Szürkén és homályosan csillant meg a sötétségben a két másik ágyon a lepedő. A lengyel, aki a fal mellett aludt, horkolt.

Kern óvatosan lecsúszott az ágyról, és az ajtóhoz osont. Ebben a pillanatban megmozdult a középső ágyon fekvő férfi.

– Történt valami? – suttogta.

Kern nem felelt; az ajtóra szorította a fülét.

A másik felült. A holmija közt turkált, amely a vaságy végére volt felakasztva. Felvillant egy zseblámpa fénye, és befogta sápadt, reszkető fénykörébe a lepattogzott, barna ajtó egy darabját meg Kern alakját, aki kócosan, gyűrött fehérműben fülelt a kulcslyuknál.

– Az istenfáját, mondd már meg, mi történt! – sziszegte a férfi az ágyból.

Kern felegyenesedett.

– Nem tudom. Felébredtem, mert valami zajt hallottam.

– Valami zajt! Mi volt az a valami, te tökfef?

– Valami zaj odalenn. Hangok, léptek vagy ilyesmi.

A férfi fölkel, és odament ő is az ajtóhoz. Sárgás inge alól két szőrös, izmos láb látszott ki a zseblámpa fényénél. Egy ideig figyelt, azután azt kérdezte:

– Mióta laksz már itt?

– Két hónapja.

– Volt mái azóta razzia?

Kern a fejét rázta.

– Úgy. Akkor biztosan tévedsz. Az alvó ember fülében néha egy szellentés is úgy hangzik, akár a mennydörgés.

Bevilágított Kern arcába.

– No persze, legföljebb húszéves lehetsz. Emigráns?

– Persze.

– Jesus Christus tso siem stalo – gurgulázta hirtelen a sarokban a lengyel. A harmadik, aki a sárgás inget viselte, ráirányította a zseblámpa fényét. Bozontos fekete szakáll, tátott száj, tágra nyílt szempár rajzolódott ki a dús szemöldök alatt a sötétségből.

– Elhallgass a Jézus Krisztusoddal, polyák – morgott a zseblámpás férfi. – Az már nem él. Elesett Somme-nál, háborús önkéntesként.

– Úgy?

– Most megint! – mondta Kern, és az ágyhoz ugrott. – Lentről jönnek! A tetőn át kell menekülnünk!

A másik megfordult, mint valami pörgettyű. Ajtók csapódása hallatszott, meg letompított hangok.

– A kutyaúristenit! Kifelé! Polyák, ki innen! Rendőrség! – A zseblámpás lerántotta a holmiját az ágyról. – Tudod az utat? – kérdezte Kerntől.

– Tudom. Jobbra. Végig a folyosón! A vízcsap mellett föl a lépcsőn!

– Gyerünk! – A zseblámpás férfi nesztelenül kinyitotta az ajtót.

– Matka boska! – gurgulázott a lengyel.

– Fogd be a szád! El ne merj árulni bennünket!

A zseblámpás férfi becsukta az ajtót. Kernnel együtt végigcsúszott a keskeny, mocskos folyosón. Olyan csendesen futottak, hogy meghallották a rosszul elzárt csap csöpögését a falikút fölött.

– Most erre – suttogta Kern, befordult a sarkon, és nekirohant valaminek. Megtántorodott, megpillantott egy egyenruhát, és vissza akart fordulni. Ebben a pillanatban ütés érte a karját.

– Állj! Kezeket föl! – hangzott a sötétségből.

Kern kezéből a földre csúszott a holmija. Bal karja érzéketlen volt az ütéstől, amely a könyökét érte. A másik férfi úgy állt ott egy pillanatig, mint aki rá akarja vetni magát a hangra. De aztán a revolver csövére pillantott, amelyet egy másik rendőr a mellének szegezve tartott, és lassan felemelte a karját.

– Hátra arc! – vezényelt a hang. – Álljanak az ablakhoz.

Mindketten engedelmessé váltak.

– Nézd meg, mi van a zsebükben – mondta a revolveres rendőr.

A másik rendőr átkutatta a földön heverő ruhákat.

– Harmincöt schilling, egy zseblámpa, egy pipa, egy zsebkés, egy tetűfésű, semmi más.

– Irat semmi?

– Egypár levél vagy olyasmi.

– Útlevél?

– Nincs.

– Hol az útleveletek? – kérdezte a revolveres rendőr.

– Nekem nincs – felelte Kern.

– Hát persze! – A rendőr a sárga inges férfi hátába bökte a revolvert.

– És neked? Tőled külön kell megkérdezni, te kurvák fattya, mi? –

mondta.

A két rendőr egymásra nézett. Amelyiknél nem volt revolver, nevetni kezdett. A másik megnyalta az ajkát. – Á, nézz csak ide, micsoda finom úriember! A méltóságos csavargó úr! A bűdös generális! – Hirtelen nekilendítette a karját, és öklével a sárgainges állára vágott. – Föl a kezekkel! – üvöltötte, amikor az megtántorodott.

A sárgainges ránézett a rendőrré. Kern úgy érezte, hogy sohasem látott még ilyen tekintetet.

– Rólad beszélek, te szarházi! – mondta a rendőr. – Na, felelsz már, vagy újra fölrázzam az agyadat?

– Nincs útlevelem – mondta a férfi.

– Nincs útlevelem – majmolta a rendőr. – Hát persze, a kurva-fattyú úrnak nincs útlevele. Hisz gondolhattam volna. Gyerünk, öltözz fel, de fűgén!

Ekkor rendőrök egész csoportja futott végig a folyosón. Feltépték az ajtókat. Egy váll-lapos odament hozzájuk.

– Hát ti, mit fogtatok?

– Két jómadarat, éppen el akartak illanni a tetőn át.

A tiszt szemügre vette Kernt és a sárgaingest. Fiatal volt, keskeny arcú, gondosan nyírott kis bajuszt viselt, és kölnivízszag áradt belőle. Kern ráismert, 4711-es. Apjának parfümgyára volt, onnan származtak az ismeretei.

– Ezt a kettőt majd különös gonddal hallgatjuk ki – mondta a tiszt. – Kézbilincset!

– A bécsi rendőrségnek szabad ütni letartóztatás közben? – kérdezte a sárgainges.

– Még sokkal több mindent szabad, mint gondolná – felelte kurtán a tiszt. Aztán fölneézett. – A neve?

– Steiner. Josef Steiner.

– Nincs útlevele, és megfenyegetett bennünket – magyarázta a

revolveres rendőr.

– Indulás, lefelé!

A két fogoly felöltözött. A rendőr elővette a kézbilincseket.

– Gyertek, aranyoskáim! Így, most már jobban néztek ki. Mintha méretre készültek volna.

Kern érezte csuklóján a hűvös acélt. Először történt életében, hogy megbilincseltek. A bilincs nem akadályozta túlságosan a járásban, de úgy érezte, mintha nemcsak a kezét verték volna béklyóba.

Két rendőrautó állt a ház előtt a hajnali derengésben. Steiner elfintorította az arcát.

– Első osztályú temetés! Előkelő dolog, ugye, fiacskám?

Kern nem válaszolt. Amennyire csak tudta, a kabátja alá rejtette a bilincset. Néhány kíváncsiskodó tejeskocsis állt az utcán. A szemközti házakban nyitva volt egy-két ablak. Tésztás arcok fehérlettek a sötét nyílásokban. Egy asszony vihogott.

Mintegy harminc letartóztatottat kísértek a két nyitott rendőrautóhoz. A legtöbbjük szó nélkül felszállt. A ház tulajdonosa is köztük volt, egy ötven év körüli kövér, világosszöke hajú asszony. Ő volt az egyetlen, aki izgatottan tiltakozott. Néhány hónapja nagyon kevés pénzért panzióféllévé alakította át roskatag házának két üresen álló emeletét. Hamarosan híre terjedt, hogy itt feketén lehet éjszakázni, nem kell bejelentkezni. Az asszonynak mindössze négy állandó bérlője volt rendőrségi bejelentővel, egy házaló, egy féregirtó meg két kurva. A többiek esténként jelentek meg, a sötétség beállta után. Csaknem mind emigránsok és menekültek voltak, Németországból, Lengyelországból és Olaszországból.

– Gyerünk, gyerünk! – nógatta a tiszt a panziósnét. – Majd az őrszobán megmagyarázhatja. Lesz ott ideje elég.

– Tiltakozom! – kiáltotta az asszony.

– Tiltakozhat, amennyi jólesik. Egyelőre velünk jön.

Két rendőr megragadta az asszonyt a hóna alatt, és föltették a kocsira.

A tiszt ekkor Kernhez és Steinerhez fordult.

– Úgy. Most ezt a kettőt. Ezeket különösen szemmel kell tartani.

– Merci – mondta Steiner, és fölszállt. Kern követte.

A két kocsi elindult.

– Viszontlátásra! – rikácsolta egy női hang az egyik ablakból.

– Üssétek agyon az emigránsbandát! – üvöltötte egy férfi.

– Legalább megtakarítjátok az abrakot!

*

A két rendőrautó elég gyorsan haladt, az utcák ugyanis még csaknem néptelenek voltak. A házak mögött kitégült a mennybolt, világosabb lett és magasabb és átlátszóan kék, de a letartóztatottak komoran álltak a kocsik platóján, akár őszi esőben a fűzfák. Néhány rendőr vajasz-felvágottas kenyeret evett s kávéat ivott hozzá lapos bádogkulacsból.

Az Aspernbrücke közelében egy zöldséges autó keresztezte az utat. A két rendőrkocsi fékezett, aztán újra nekilendült. A fékezés pillanatában az egyik letartóztatott átmászott a második kocsi peremén, és leugrott. Rézsútosan zuhant a sárhányóra, egy pillanatra fönnakadt a kabátja, aztán száraz csattanással a kövezetre csapódott.

– Feltartóztatni! Utána! – kiáltotta a vezető. – Lőjete, ha nem áll meg.

A kocsi hirtelen fékezett. A rendőrök leugráltak. Odarohantak, ahol lezuhant az az ember. A vezető körülnézett. Amikor észrevette, hogy a férfi nem menekült el, lassan visszakormányozta a kocsit.

A férfi hanyatt feküdt. Tarkója a kövezetnek ütődött. Nyitott kabátban feküdt, keze-lába kinyújtva, mint valami hatalmas denevér, amely a földre csapódott.

– Hozzátok fel! – kiáltotta a tiszt.

A rendőrök lehajoltak. Azután az egyikük felegyenesedett.

– Eltörhetett valamije. Nem tud fölállni.

– Dehogyan tud fölállni! Emeljétek föl!

– Egy jó nagy rúgást neki, akttól majd megjön a bátorsága – szólalt meg lomhán az a rendőr, amelyik Steinert megütötte. A földön fekvő férfi nyöszörgött.

– Tényleg nem tud felállni – jelentette a másik rendőr. – Vérzik a feje.

– A nyavalya törje ki! – mondta a vezető, és lekászálódott.

– Meg ne merjetez moccanni! – kiáltott fel a letartóztatottaknak.

– Átkozott banda! Csak baj van velük!

A kocsi most közvetlenül a szerencsétlenül járt ember mellett állt. Kern jól láthatta fentről. Ismerte. Gyér őszes szakállú, cingár lengyel zsidó volt. Kern néhányszor aludt már vele egy szobában. Jól emlékezett az öregemberre, ahogy mindennap kora reggel, imaszíjjakkal a vállán, az ablaknál állt és imádkozott, miközben ide-oda ringatta a testét. Fonállal, cipőfüzővel és cérnával kereskedett, és már háromszor kiutasították Ausztriából.

– Álljon föl! Gyorsan! – adta ki a parancsot a tisz. – Mi a csudának ugrik le a kocsiról? Túl sok van a rovásán, mi? Lopás meg isten tudja még micsoda!

Az öregembernek mozgott az ajka. Kerekre tágult szemével a tisztet nézte.

– Mi? – kérdezte a tiszt. – Mondott valamit?

– Azt mondja, azért tette, mert fél – felelte a rendőr, aki az öreg mellett térdelt.

– Mert fél? Hát persze hogy azért! Mert vaj van a fején! Mit mond?

– Azt mondja, nincs vaj a fején.

– Mind ezt mondják. De most mit csináljunk vele? Mi baja tulajdonképpen?

– Orvost kellene hívni – szólt le a kocsiról Steiner.

– Maradjon nyugton! – rivallt rá idegesen a tiszt. – Honnan szerezzünk ilyenkor orvost? Csak nem fekket addig az utcán! Utána még azt mondanák, hogy mi készítettük ki ennyire. Hisz mindig a rendőrségre kennek mindent!

– Kórházban a helye – mondta Steiner. – Még hozzá minél előbb.

A tiszt meg volt zavarodva. Most már látta, hogy az öregember súlyosan megsérült, és arról is megfeledkezett, hogy elhallgattassa Steinert.

– Kórházban! Oda nem veszik fel csak így, egyszerűen. Ahhoz beutalásra van szükség. Én nem tudom ezt egymagam elintézni. Először kihallgatásra kell vinnem.

– Vigye a zsidókórházba – mondta Steiner. – Ott beutaló meg kihallgatás nélkül is felveszik. Még pénz nélkül is.

A tiszt Steinerre meredt.

– Honnan tudja ezt maga?

– A mentőállomásra kellene vinni – javasolta az egyik rendőr. – Ott mindig van felcsér vagy orvos. A többi már az ő dolguk. Mi mindenesetre megszabadulnánk tőle.

A tiszt döntött.

– Jó, emeljétek fel! Menjünk a mentőállomás felé. Egyikötök majd ott marad mellette. Micsoda disznóság!

A rendőrök felemelték az öreget, aki nyöszörgött, és nagyon sápadt volt. Ahogy lefektették a kocsi aljába, megrándult a teste, és kinyitotta a szemét, amely természetellenesen csillogott beesett arcában. A tiszt az ajkába harapott.

– Ilyen hülyeséget! Hogy egy ilyen öreg ember leugorjon! Na indulás, de lassan hajts!

A sérült ember feje alatt lassanként tócsába gyűlt a vér. Csontos ujjai zörögve ütődtek a kocsi aljához. Ajka felhúzódott a fogairól. Mintha valaki más hangtalanul és gúnyosan nevetne a fájdalom kísértetiesen

beárnyékolt maszkja mögött.

– Mit mond? – kérdezte a tisztt.

Az előbbi rendőr megint térdre ereszkedett az öreg mellett, és fogta a fejét a robogó kocsiban.

– Azt mondja, a gyerekeihez akart menni. Most éhen fognak halni – jelentette.

– Ugyan, ostobaság! Nem fognak éhen halni. De hol vannak?

A rendőr az öreghez hajolt.

– Nem akarja megmondani. Hogy akkor kiutasítják őket. Egyiknek sincs tartózkodási engedélye.

– De hát ez merő fantáziálás. Most mit mond?

– Azt mondja, bocsásson meg neki.

– Micsoda? – kérdezte ámulva a tisztt.

– Azt mondja, bocsásson meg neki, hogy ilyen sok kalamajkát okozott.

– Hogy megbocsássak neki? De hát mi ez már megint? – A tisztt a fejét csóválta, ahogy rámeredt a kocsi alján fekvő emberre.

A kocsi megállt a mentőállomás előtt.

– Vigyétek be! – adta ki a parancsot a tisztt. – De óvatosan. És maga, Rhode, maradjon mellette, amíg nem telefonálok.

Felemelték a szerencsétlenül járt embert. Steiner lehajolt hozzá.

– Megtaláljuk a gyerekeidet. Segíteni fogunk rajtuk – mondta. – Érted, öreg?

Az öreg zsidó lehunyta a szemét, és nem nyitotta ki újra. Három rendőr bevitte a házba. Két lecsüngő karja ellenállás nélkül súrolta végig a kövezetet, mintha már nem volna bennük élet. Egy idő múlva a két rendőr kijött az épületből, és felszálltak a kocsira.

– Mondott még valamit? – kérdezte a tisztt.

– Nem, már egészen zöld volt az arca. Ha a hátgerince, akkor nem tart sokáig.

– Akkor egy zsidóval kevesebb – mondta az a rendőr, amelyik megütötte Steinert.

– Hogy bocsássak meg – dünnyögte a tiszt. – Ilyesmit! Fura emberek...

– Különösen a mostani időkben – mondta Steiner.

A tiszt kihúzta magát.

– Fogja be a száját, maga bolsevik! – üvöltötte. – Magát majd leszoktatjuk a pimaszságairól!

*

A letartóztatottakat bevitték az Elisabeth-sétányon lévő őrszobára. Steiner és Kern kezéről levették a bilincset, azután őket is betuszkolták a többiekhez, egy félhomályos, tágas helyiségbe. A legtöbben szótlanul ültek. Megszokták már a várakozást. Csak a kövér szőke panziósné siránkozott szakadatlanul.

Kilenc óra tájban sorra felvitték őket. Kernt egy szobába kísérték, ahol két rendőr, egy civil ruhás írnok, a tiszt meg egy idősebb rendőr-főfelügyelő tartózkodott. Utóbbi egy karosszékben ült és cigarettázott.

– Személyi adatok – mondta az asztalnál ülő írnoknak.

A sovány, pattanásos férfi olyan volt, mint egy hering.

– Neve? – kérdezte meglepően mély hangon.

– Ludwig Kern.

– Született?

– Ezerkilencszáztizennégy, Drezda.

– Szóval német?

– Nem. Hontalan. Megfosztottak az állampolgárságomtól.

A főfelügyelő felpillantott.

– Huszonegy éves korában. De hát mit követett el?

– Semmit. Apámat megfosztották az állampolgárságától. Mivel akkor még kiskorú voltam, rám is vonatkozott.

– És az apját miért?

Kern hallgatott egy másodpercig. Az emigrációban töltött esztendő megtanította arra, hogy minden szót megfontoljon a hatóságok előtt. – Feljelentették, azzal a koholt váddal, hogy politikailag megbízhatatlan – mondta végül.

– Zsidó? – kérdezte az írnok.

– Az apám. Anyám nem az.

– Aha.

A főfelügyelő lepöccintette cigarettájáról a hamut a földre.

– Mondja, miért nem maradt Németországban?

– Elvették az útlevelünket, és kiutasítottak bennünket. Lecsuktak volna, ha ott maradunk. És ha már börtönbe kell kerülnünk, inkább egy másik országban, mint otthon.

A főfelügyelő szárazon felnevetett.

– Megértem. De hát hogy jött át a határon útlevél nélkül?

– A cseh határnál abban az időben a kishatárforgalomban elég volt egy egyszerű bejelentőlap. Azt nem vették el. Három napig lehetett vele Csehszlovákiában maradni.

– És aztán?

– Háromhavi tartózkodási engedélyt kaptunk. Utána el kellett jönnünk.

– Mióta van Ausztriában?

– Három hónapja.

– Mért nem jelentkezett a rendőrségen?

– Mert rögtön kiutasítottak volna.

– No, no! – A főfelügyelő a szék karfájára csapott. – Honnan tudja ilyen pontosan?

Kern elhallgatta, hogy amikor először lépték át az osztrák határt, a szüleivel együtt azonnal jelentkezett a rendőrségen. Még aznap visszatoloncolták őket. Mikor aztán visszajöttek, már nem jelentkeztek be.

– Talán nem igaz? – kérdezte.

– Maga itt nem tehet fel kérdéseket; magának itt felelnie kell – rivallt rá az őrök.

– Hol vannak a szülei? – kérdezte a főfelügyelő.

– Anyám Magyarországon van. Kapott tartózkodási engedélyt, mert magyar származású. Apámat letartóztatták és kiutasították, amikor nem voltam a szállodában. Nem tudom, hol van.

– Magának mi a foglalkozása?

– Diák voltam.

– Miből élt?

– Van egy kis pénzem.

– Mennyi?

– Tizenkét schilling van nálam. A többi ismerősöknél.

Kernnek csak az a tizenkét schillingje volt. Szappan-, parfüm- és kölnivizeladással kereste. De ha ezt elismeri, tiltott munkáért is büntethető volna.

A főfelügyelő fölállt és ásított.

– Készen vagyunk?

– Még egy van odalenn – mondta az őrök.

– Ugyanaz lesz. Sok húhó semmiért. – A főfelügyelő sanda pillantást vetett a tisztre. – Mind illegálisan jöttek be. Nem látszik éppen kommunista összeesküvésnek, mi? Ki tette a feljelentést?

– Valaki, akinek szintén van egy olyan viskója. Csupa poloska – mondta az őrök. – Kenyéririgység, valószínűleg.

A főfelügyelő nevetett. Aztán észrevette, hogy Kern még a szobában van. – Vigyék le. Hiszen tudják, mit kap: tizennégy nap fogság és kiutasítás. – Megint ásított. – Na én megyek, egy gulyásra meg egy sörre.

*

Kern most egy kisebb zárkába került. Rajta kívül még öten voltak

benne a vele együtt letartóztatottak közül: a lengyel is, akivel egy szobában aludt. Negyedóra múlva Steinert is behozták. Leült Kern mellé.

– Először vagy sitten, ugye, fiacskám?

Kern bólintott.

– És? Úgy érzed magad, mintha gyilkos volnál, mi?

Kern elbiggyesztette a száját.

– Körülbelül. Börtön... nekem erről még régebből mindenféle elképzeléseim vannak.

– Ez nem börtön – oktatta ki Steiner. – Ez fogda. A börtön később jön.

– Voltál már börtönben?

– Voltam. Először majd ugyancsak a szívedre veszed. Utána már nem. Különösen télen nem. Legalább nyugtod van addig. Az ember útleveél nélkül: szabadságos hullá. Felkötheti magát, mást nem tehet.

– És útleveéllel? Útleveéllel se kapsz külföldön sehol munkavállalási engedélyt.

– Persze hogy nem. Csak jogod van ahhoz, hogy nyugodtan éhen halj. Nem menekülés közben. És ez nagy szó.

Kern maga elé meredt.

Steiner a vállára csapott.

– Fel a fejjel, bébi! Kárpótlásul abban a szerencsében van részed, hogy a huszadik században élhetsz... a kultúra, a haladás és a humanizmus évszázadában.

– Hát itt nem adnak enni? – szólalt meg ekkor egy kopasz emberke, aki a sarokban ült egy priccsen. – Még kávé sem?

– Csak csöngetnie kell a pincérnek – felelte Steiner. – Hogy hozza az étlapot. Itt négy menüből lehet választani. Természetesen kaviár á discrétion.

– Ennivaló itt lenni nagyon rossz – mondta a lengyel.

– Nicsak, hisz ez a mi Jesu Christónk! – mondta Steiner, és érdeklődéssel vette szemügyre a lengyelt. – Te profi vagy itt?

– Nagyon rossz. – ismételte a lengyel. – És olyan kevés...

– Úristen! – szólalt meg a kopasz a sarokban. – És nekem van egy sült csirkém a kofferomban. De hát mikor engednek ki innen bennünket?

– Két hét múlva – felelte Steiner. – Ennyivel szokták büntetni azokat az emigránsokat, akiknek nincsenek irataik. Igaz-e, Jesu Christo? Te csak tudod!

– Két hét – erősítette meg a lengyel. – Vagy még több. Ennivaló lenni nagyon kevés. Nagyon rossz. Híg lötyty.

– A fene egye meg! Ennyi idő alatt megromlik a csirkém! – A kopasz nagyot sóhajtott. – Az első sült csirkém két év óta. Úgy kuporgattam össze, krajcáronként. Ma délben akartam megenni.

– Halassza el estig a fájdalmát – mondta Steiner. – Akkor majd azt gondolhatja, hogy már megette, és mindjárt könnyebb lesz.

– Micsoda? Miféle butaságokat beszél? – A kopasz feldúltan meredt Steinerre. – Hogy ugyanaz? Maga összevissza beszél mindent. De ha egyszer nem ettem meg? És különben is el akartam tenni egy combot holnapra.

– Akkor halassza el holnap délig.

– Nekem ez lenni nem baj – kapcsolódott be a társalgásba a lengyel.
– Nem szeretem csirke.

– Neked nem is lehet baj! Neked nincs sült csirke a kofferodban – korholta a kopasz.

– Ha lenni is, nem baj! Soha nem eszem csirke! Nem birrom. Okádnom kell tőle! – A lengyel elégedetten fésülte a szakállát.

– Nekem lenni csöppet se baj, a csirke miatt.

– Erre senki nem kíváncsi, hallod-e! – kiáltotta a kopasz.

– Még ha lenne is csirke itt... akkor se nem enni belőle! – jelentette

ki diadalmasan a lengyel.

– Uramisten! Hallottak már ilyet! – A sült csirke tulajdonosa kétségbeesetten a szemére szorította a kezét.

– Úgy látszik, ami a sült csirkét illeti, vele nem történhet semmi – mondta Steiner. – Ami Jesu Christónk immúnis ebben a tekintetben. A sült csirkék Diogenésze. No és hogy állunk a tyúklevessel?

– Azt sem szeretni – jelentette ki szilárdan a lengyel.

– És a paprikás csirkével?

– Szó se lehet semmiféle csirkéről! – mondta sugárzó arccal a lengyel.

– Megörülök! – üvöltötte a megkínzott csirketulajdonos. Steiner megfordult.

– És a tojás, Jesu Christo? A tyúktojás?

A lengyel arcáról eltűnt a sugárzás. – Tojáska, az kell! Tojáska szeretni! – A vágyakozás halvány fénye megrebbent zilált szakállá körül. – Nagyon szeretni.

– Hála istennek! Végre egy rés a tökéletességen!

– Tojáska nagyon szeretni! – bizonygatta a lengyel. – Négy darrab, hat darrab, tizenkét darrab, főzve hat darrab, többi sütve. Sült krumplicskával. Szalonnás sült krumplicskával.

– Nem bírom tovább hallgatni! Feszítsétek keresztre ezt a nagybélű Krisztust! – dühöngött a kopasz.

– Uraim – szólalt meg egy meleg basszushang. – Mire jó ennyi izgalom egy illúzió miatt? Becsempésztem magammal egy üveg vodkát. Felajánlhatom? A vodka átmelegíti a szívet, és megnyugtatja a kedélyeket.

Kihúzta a dugót az üvegből, ivott és odaadta Steinernek. Steiner ivott egy kortyot, és továbbadta Kernnek. Kern a fejét rázta.

– Igyál, bébi – mondta Steiner. – Hozzátartozik a dologhoz. Meg kell tanulnod.

– Vodka lenni nagyon jó!! – helyeselt a lengyel.

Kern ivott egy kortyot, és továbbadta az üveget a lengyelnek, aki gyakorlott mozdulattal a torkába öntötte az italt.

– Kiissza az egészet, ez a tojásimádó! – morogta a csirketulajdonos, és kirántotta a lengyel kezéből az üveget. – Már alig van benne – mondta sajnálkozó hangon, miután ő maga is ivott.

Aztán odanyújtotta az üveget az utolsónak a cellában, aki eddig szótlanul ült a helyén.

– Tessék, igyon maga is egy kortyot.

– Köszönöm – mondta elutasítóan a fogoly. – Én nem tartozom maguk közé.

Mindnyájan ránéztek.

– Nekem van érvényes útlevelem, hazám, tartózkodási és munkavállalási engedélyem.

Valamennyien hallgattak.

– Már megbocsásson – szólalt meg némi habozás után az orosz –, de hát akkor miért van itt?

– A foglalkozásom miatt – felelte büszkén a fogoly. – Én nem vagyok iratok nélküli, léha menekült. Én teljes polgárjoggal rendelkező becsületos zsebtolvaj és hamiskártyás vagyok.

*

Ebédre híg bablevest kaptak bab nélkül. Este ugyanazt, de ezúttal kávénak hívták, és adtak hozzá egy darab kenyeret is. Hét órakor megzördült az ajtó. Elvitték a vodkást. Mintha régi ismerősei lettek volna, úgy búcsúzott tőlük.

– Két hét múlva benézek a Café Sperlerbe – mondta Steinernek. – Talán már maga is ott lesz, és már tudok valamit. Viszontlátásra.

Nyolc órakor a teljes polgárjogú hamiskártyás megérett a csatlakozásra. Elővett egy doboz cigarettát, és körbekínálta. Valamennyien dohányoztak. Az alkonyat és az izzó cigaretták szinte

otthonos léggömböt adtak a zárkának. A zsebtolvaj elmesélte, hogy csak azt firtatják, az elmúlt félévben elkövetett-e valamit. Nem hiszi, hogy bármire is rájönnének. Azután javasolta, hogy játsszanak egy kicsit, és elővarázsolt a kiskabátjából egy csomag kártyát.

Közben besötétedett, de nem gyulladt fel a villany. A zsebtolvaj számított erre. Újra varázslathoz folyamodott, ezúttal egy gyertyát és két gyufát varázsolt elő. A gyertyát a fal egyik kiszögellésére ragasztották. Tompa, lobogó fény áradt szét a zárkában.

A lengyel, a csirkés és Steiner odahúzódott a hamiskártyás mellé.

- Nem pénzben játszunk, *ugye?* – kérdezte a kopasz.
- Persze hogy nem – felelte mosolyogva a zsebtolvaj.
- Te nem játszol? – kérdezte Kerntől Steiner.
- Nem tudok kártyázni.
- Meg kell tanulnod, bébi. Különben mivel töltöd az estéidet?
- Majd holnap. Ma nem.

Steiner feléje fordult. A gyenge fény mély redőket vésett az arcába.

- Valami bajod van?
- Nem. Csak fáradt vagyok egy kicsit – felelte Kern, és közben a fejét rázta. – Lefekszem arra a priccse.

A hamiskártyás már keverte is a lapokat. Elegáns, kimért mozdulatokkal csúsztatta egymásba őket.

- Ki oszt? – kérdezte a csirkés.

A zsebtolvaj sorra elébük tartotta a kártyacsomagot. A lengyel kilencest húzott, a kopasz dámát, Steiner és a hamiskártyás ászt.

A hamiskártyás egy pillanatra fölnézett.

– Űtés! – mondta és húzott. Megint ász. Mosolygott, és Steinernek adta a csomagot. Ez hanyag mozdulattal felütötte a legelső lapot – a treff ászt.

- Micsoda véletlen! – mondta nevetve a kopasz.

A hamiskártyás nem nevetett. – Honnan ismeri maga ezt a trükköt? –

kérdezte döbbenten. – Maga is szakmabeli?

– Nem, én amatőr vagyok. Annál jobban esik a szakember elismerése.

– Nem erről van szó! – mondta a hamiskártyás és Steinerre nézett. – Ez a trükk ugyanis tőlem származik.

– Vagy úgy! – Steiner elnyomta a cigarettáját. – Budapesten tanultam. A börtönben, mielőtt kiutasítottak. Egy bizonyos Katscher nevű embertől.

– Katscher! Most már értem! – A zsebtolvaj fellélegzett. – Szóval tőle! Katscher az én tanítványom. Jól megtanulta.

– Igen – mondta Steiner – az ember mindenfélét megtanul, ha folyton jön-megy.

A hamiskártyás átadta neki a kártyacsomagot, és fürkésző tekintettel nézett a gyertyafénybe.

– A világitás rossz, de mi csak szórakozásból játszunk, nemde, uraim? Becsületesen...

*

Kern leheveredett a priccsre, és lehunyta a szemét. Ködös, szürke szomorúság töltötte el. A reggeli kihallgatás óta szüntelenül a szüleihez kellett gondolnia; hosszú idő óta most először. Maga előtt látta az apját, ahogy hazament a rendőrségről. Az egyik konkurens jelentette fel a Gestapónál államellenes kijelentésekért, hogy tönkretegye a kis laboratóriumát, ahol gyógyszappanokat, parfümöket és kölnivizeket készített, s hogy aztán potom áron megvehesse. A terv sikerült, mint oly sok hasonló abban az időben. Kern apja hat hét múlva teljesen megtörve tért haza. Soha nem beszélt róla, mi történt, de nevetséges összegért eladta a gyárát a konkurensének. Nemsokára kiutasították Németországból, és ezzel megkezdődött a végtelen menekülés. Drezdából Prágába, Prágából Brunnbe, onnan az éjszaka leple alatt át a határon Ausztriába – másnap a rendőrség visszatoloncolta őket

Csehszlovákiába – néhány nap múlva titokban újra át a határon, Bécsbe – anyjának akkor éjszaka eltört a karja, s az erdőben két faág segítségével ideiglenesen sínbe tették –, Bécsből Magyarországra, néhány hetet anyja rokonainál töltöttek – aztán megint a rendőrség; a búcsú az anyjától, aki ott maradhatott, mert magyar származású volt – megint a határ; újra Bécs – a nyomorúságos házalás szappannal, kölnivízzel, nadrágtartóval és cipőfűzővel az örökös félelem, hogy valaki feljelenti vagy rajtakapja őket – az az este, amikor apja nem tért vissza a szállodába –, az egyedül töltött hónapok, egyik rejtekhelytől a másikig.

Kern a másik oldalára fordult. Közben beleütközött valakibe. Kinyitotta a szemét. Mellette a priccsen, mint valami fekete batyu, ott feküdt a sötétben egy ötven év körüli férfi, aki egész nap meg se moccan.

– Bocsásson meg – mondta Kern. – Nem láttam, hogy itt van.

A férfi nem felelt. Kern látta, hogy nyitva van a szeme. Ismerte ezt az állapotot; sokszor látott ilyet útközben. Tudta, legjobb, ha békén hagyja.

– A kutyaúristenit! – kiáltott fel hirtelen a kártyasarokban a csirkés. – Én barom! Én átkozott barom!

– Hogyhogy? – kérdezte Steiner higgadtan. – A kőr dáma jó lap volt.

– Nem arról beszélek! Hanem ez az orosz beküldhette volna a csirkémet! Úristen, micsoda átkozott barom vagyok! Egyszerűen elment az eszem!

Úgy nézett körül, mintha eljött volna a világ vége.

Kern azon kapta magát, hogy nevet. Nem akart nevetni, de nem tudta abbahagyni. Valósággal rázkódott a nevetéstől, és nem tudta, miért. Valami nevetett benne, és minden összekuszálódott – a szomorúság, a múlt és a sokféle gondolat.

– Mi az, bébi? – kérdezte Steiner, és fölnézett a kártyájából.

– Nem tudom. Nevetnem kell.

– Nevetni mindig jó. – Steiner kihúzta a pikk királyt, és halálos biztonsággal ütötte a szótlan lengyel lapját.

Kern egy cigarettáért nyúlt. Hirtelen minden olyan egyszerűnek látszott előtte. Elhatározta, hogy másnap megtanul kártyázni, és az a különös érzése támadt, hogy ez az elhatározása megváltoztatja egész életét.

Öt nap múlva kiengedték a hamiskártyást. Nem találtak semmi bizonyítékot ellene. Steinerrel barátokként búcsúztak el. A hamiskártyás arra használta fel az együtt töltött időt, hogy tökéletesítette Steinernél a tanítványa, Katscher módszereit. Búcsúzáskor nekiajándékozta a pakli kártyát, Steiner pedig megkezdte Kern oktatását. Megtanította a skatot az emigránsok, a jasszt Svájc, a tarokkot Ausztria számára s a pókert egyéb esetekre.

Két hét múlva Kernt föl kísérték a cellából. Egy felügyelő egy helyiségbe vezette, ahol egy idősebb férfi ült. Kern szemében hatalmasnak látszott a szoba, és a hirtelen világosságtól hunyorognia kellett; már hozzászokott a zárka homályához.

– Maga Ludwig Kern, hontalan, diák, született ezerkilencszáztizennégy november harmincadikán Drezdában? – kérdezte egykedvűen a tisztviselő, és közben valami iratot nézett.

Kern bólintott. Nem tudott beszélni. Hirtelen kiszáradt a torka. A férfi föltekintett.

– Igen – mondta rekedten Kern.

– Maga iratok és bejelentés nélkül tartózkodott Ausztriában... – A férfi gyorsan ledarálta a jegyzőkönyvet. – Tizennégy napi elzárásra ítélték, amelyet azóta letöltött. Magát kiutasítják Ausztriából. Bárminemű visszatérés büntetendő. Itt van a törvényszéki kiutasítási határozat. És itt kell aláírnia, hogy a kiutasítási határozatot tudomásul vette, valamint azt is, hogy a visszatérés büntetendő. Itt, jobbra.

A tisztviselő cigarettára gyújtott. Kern szinte lenyűgözve nézte a gyufát tartó, kissé szivacsos kezét, a vastagon kiduzzadó ereket. Ez az ember két óra múlva bezárja az íróasztalát, és hazamegy vacsorázni – utána talán tarokkozni fog valahol és megiszik néhány pohár újbort –

tizenegy óra felé ásítózni kezd, kifizeti a számláját, és kijelenti: „Fáradt vagyok. Hazamegyek. Lefekszem.” Hazamegy. Alszik. És ezalatt a sötétség vastagon elborítja a határmenti erdőket és földeket, a sötétség, az idegenség, a félelem, és elveszetten, magányosan, fáradtan botladozik benne, eltelve vágyakozással az emberek után, és eltelve félelemmel az emberektől, az életnek egy parányi, fel-fellobbanó szikrája, Ludwig Kern. És mindez csak azért, mert őt meg ezt az íróasztal mögött ülő unott tisztviselőt egy darab papír elválasztja egymástól, egy darab papír, amit útlevélnak neveznek. A vérüknek ugyanannyi a hőmérséklete, a szemüknek ugyanaz a szerkezete, az idegeik ugyanazokra az ingerekre reagálnak, a gondolataik ugyanazon a pályán mozognak – és mégis mélységes szakadék választja el őket egymástól, semmi sem közös az életükben, az egyik elégedett, a másik gyötrődik, az egyiknek mindene megvan, a másinak semmije sincs, és a szakadék, amely elválasztja őket, egyetlen papírdarab, amelyen nincs más, csak egy név meg néhány semmitmondó dátum.

– Itt jobbra – mondta a tisztviselő. – Elő- és vezetéknév.

Kern összeszedte magát és aláírta.

– Melyik határra tegyük át? – kérdezte a tisztviselő.

– A csehre.

– Jó. Egy óra múlva indulnak. Valaki odakíséri.

– Néhány holmim ottmaradt abban a házban, ahol laktam. Elmehetek érte?

– Miféle holmi?

– Egy bőrönd fehérneművel, meg ilyesmi.

– Jó. Mondja meg a tisztviselőnek, aki a határra kíséri. Menjenek arra.

A felügyelő visszakísérte Kernt a zárkába, aztán fölvitte Steinert.

– Mi volt? – kérdezte kíváncsian a kopasz.

– Egy óra múlva kiengednek bennünket.

– Jézus Krisztus! – kiáltotta a lengyel. – Akkor megint kezdődik a szerencsétlenség.

– Szeretnél itt maradni? – kérdezte a kopasz.

– Ha ennivaló jobb... és örök nem hallgatózni... szívesen.

Kern elővette a zsebkendőjét, és amennyire csak tudta, tisztára dörzsölte az öltönyét. Az inge nagyon piszkos lett az elmúlt két hét alatt. Kifordította a kézelőjét. Egész idő alatt megkímélte. A lengyel csak nézte. – Egy, két év, és lenni neked mindegy – jövendölte.

– Hová mégy? – kérdezte a kopasz.

– Csehszlovákiába. És te? Magyarországra?

– Svájcba. Alaposan megfontoltam a dolgot. Gyere velem. Onnan aztán áttoloncoltatjuk magunkat Franciaországba.

Kern a fejét rázta.

– Nem, el akarok jutni Prágába.

Néhány perc múlva visszahozták Steinert. – Tudod, hogy hívják azt a rendőrt, aki az arcomba vágott, mikor letartóztattak bennünket? – kérdezte Kernről. – Leopold Schäfernek. A Trautenaugasse huszonhétben lakik. Felolvasták a jegyzőkönyvből. Azt persze nem, hogy megütött. Csak azt, hogy megfenyegettem. – Ránézett Kernre. – Gondolod, hogy el fogom felejtani a nevét és a címét?

– Nem – mondta Kern. – Biztos, hogy nem.

– Én is azt hiszem.

Egy civil ruhás rendőr-tisztviselő jött Kernért és Steinerért. Kern izgatott volt. A kapu előtt önkéntelenül megállt. A kép, amely a szeme elé tárult, mint valami lágy, déli szél csapódott a homlokának. Az ég kék volt, a házak fölött kissé szürkés, az oromtetők a nap utolsó, vörös fényében ragyogtak, a Duna-csatorna csillogott, és az utcán napfényben úszó autóbuszok nyomakodtak át a hazatérő meg sétáló emberek áradatán. Egy csapat világos ruhába öltözött fiatal lány nevetve, fürge léptekkel haladt el mellettük. Kern úgy érezte, sohasem látott még ilyen

szépet.

– Na gyerünk, indulás – mondta a rendőr-tisztviselő.

Kern összerendezte. Szégyenkezve nézett végig saját magán. Észrevette, hogy az egyik járókelő zavartalanul mustrálgatja.

Utcák egész során mentek keresztül, a tisztviselő a középén. A kávéházak előtt már kint álltak az asztalok és a székek, mindenütt vidáman beszélgető emberek üldögéltek. Kern lehajtotta a fejét, és gyorsabban lépkedett. Steiner jóindulatúan gúnyos tekintettel nézett rá.

– Na, bébi, ez se nekünk való, igaz-e?

– Nem – felelte Kern, és összeszorította a száját.

Odaértek a panzióhoz, amelyben laktak. A tulajdonosnő bosszúsággal vegyes szánalommal fogadta őket. Tüstént kiadta a holmijukat. Semmit nem loptak el belőle. Kernnek még a zárkában az volt a szándéka, hogy tiszta inget vesz fel, de most, azután, hogy végigmentek az utcákon, meggondolta magát. Hóna alá fogta az ütött-kopott bőröndöt, és köszönetet mondott a tulajdonosnőnek.

– Sajnálom, hogy annyi kellemetlensége volt miattunk – mondta.

Az asszony elhárította a hálálkodást.

– Csak vigyázzon magára. És maga is, Steiner úr. Hova mennek?

– A határmenti poloskák útjára. Bokorról-bokorra – mondta Steiner, és keze mozdulatával jelezte útjuk céltalanságát.

Az asszony egy másodpercig határozatlanul állt, aztán energikus mozdulattal egy diófából készült fali szekrénykéhez lépett, amely középkori várrá volt kifaragva.

– Igyanak még egyet az útra...

Elővett három poharat meg egy palackot, és töltött.

– Slivovica? – kérdezte Steiner.

Az asszony bólintott, és a rendőr-tisztviselőt is megkínálta egy pohárkával.

A nyomozó végigsimította a bajuszát. – Végtere is a magunkfajta

csak a kötelességét teljesíti – magyarázta.

– Hát persze! – A panziósné újra teletöltötte a nyomozó poharát. – Hát maga mért nem iszik? – kérdezte Kerntől.

– Nem tudok. Így, üres gyomorra...

– Vagy úgy! – az asszony fürkésző szemmel nézett rá. Szivacsos, hideg arca egyszerre átmelegedett. – Istenem, hiszen még növésben van – dünnyögte. – Franzi! – kiáltotta aztán. – Egy szendvicset!

– Köszönöm, nem szükséges – mondta Kern, és elpirult közben. – Nem vagyok éhes.

A pincérnő már meg is jelent egy jókora, dupla sonkás kenyérral.

– Ne keresse magát – mondta a panziósné. – Lásson hozzá.

– Nem kéred a felét? – kérdezte Kern Steinertől. – Nekem túl sok.

– Ne beszélj! Egyél! – mondta Steiner.

Kern megette a sonkás kenyeret, és ivott rá egy pohár slivovicát. Azután elbúcsúztak. Villamoson az Ostbahnhofra mentek. A vonatban Kern hirtelen rendkívül fáradtnak érezte magát. A kerekek zakatolása elálmosította. Mintegy álmában látta az elsikló házakat, gyárudvarokat, utcákat, a zöldvendéglők kertjeit sudár diófákkal, a réteket, földeket és a lassan leereszkedő alkony szelíd kékségét. Szinte elkábította a jóllakottság. Gondolatai eltompultak, belevesztek az álmokba – egy virágzó gesztenyefák között álló fehér házról álmodott, ferencjósába öltözött férfiak ünnepélyes küldöttségéről, amint átnyújtanak neki egy díszpolgári oklevelet, meg egy egyenruhás diktátorról, aki térden állva, sírva kér tőle bocsánatot.

*

Már majdnem sötétedett, amikor a vámházhoz értek. A nyomozó átadta őket a vámőrségnek, aztán megindult visszafelé az orgonaszínű alkonyatban.

– Még korán van – mondta a vámtiszt, aki a gépkocsikkal foglalkozott. – Úgy fél tíz körül a legjobb.

Kern és Steiner leültek az ajtó előtt álló padra, és elnézték az érkező kocsikat. Egy idő múlva megjelent egy másik vámtiszt. Elvezette őket a vámháztól jobbra egy gyalogúton. Mezőkön haladtak át, amelyekből föld- és harmatszag áradt, réteken haladtak át, aztán néhány kivilágított ablakú ház meg egy erdősáv következett. A vámtiszt egy idő múlva megállt.

– Menjetek itt tovább, aztán tartsatok balra, hogy a bokrok fedezzenek benneteket, amíg a Moravához nem értek. Most nem mély a vize. Könnyen át tudtok gázolni rajta.

Elindultak. Néma csend vette körül őket. Kern egy idő múlva megállt, hátranézett. A vámtiszt fekete sziluettje elvált a látóhatártól. Figyelte őket. Indultak tovább.

A Moravánál levetköztek. A ruhájukat és a poggyászukat batyuba kötötték. A víz iszapos volt, és barna meg ezüst színben csillogott. Felhők úsztak a csillagos égen, néha keresztültört rajtuk a hold.

– Majd én előremegyek – mondta Steiner. – Én magasabb vagyok nálad.

Átgázoltak a folyón. Kern érezte, amint a víz hűvösen és titokzatosan egyre magasabbra emelkedik, mintha el sem akarná többé engedni. Steiner lassan, óvatosan tapogatózott előre. Hátizsákját és a ruháit a feje fölé tartotta. Széles válla fehéren ragyogott a holdfényben. A folyó közepén megállt, és körülnézett. Kern szorosan a nyomában haladt. Mosolyogva nézett rá, és intett neki.

Felkapaszkodtak a szemközti parton, és zsebkendőikkel gyorsan megtörülköztek. Azután felöltöztek és indultak tovább. Kis idő múlva Steiner megállt.

– Túl vagyunk a határon – mondta. Világos szeme szinte üveges volt az átható fényben. Ránézett Kernre. – No, itt másképp nőnek a fák? Más szaga van a szélnek? Nem ugyanazok a csillagok? Itt másképp halnak meg az emberek?

– Nem – mondta Kern. – Ez nem más. De én másképp érzem magam.

Elhelyezkedtek egy öreg bükkfa alatt, ahol senki nem láthatta meg őket. Előttük szelíd lejtésű mező terült el. A távolban egy szlovák falu fényei ragyogtak. Steiner kibontotta a hátizsákját, és cigarettát keresett benne. Közben ránézett Kern bőröndjére.

– Azt tapasztaltam, hogy a hátizsák praktikusabb a bőröndnél. Nem olyan feltűnő. Egyszerű vándormadárnak néznek.

– A vándormadarat is ellenőrzik – mondta Kern. – Mindent ellenőriznek, ami szegénynek látszik. Legjobb volna egy autó.

Rágyújtottak.

– Én egy óra múlva visszamegyek – mondta Steiner. – És te?

– Én megpróbálok eljutni Prágába. Ott nem olyan szigorú a rendőrség. Könnyen lehet szerezni néhány napra tartózkodási engedélyt, aztán majd meglátjuk, mi lesz. Talán apámat is megtalálom, hátha tud segíteni. Úgy hallottam, ott van.

– Tudod, hol lakik?

– Nem.

– Mennyi pénzed van?

– Tizenkét schilling.

Steiner a kabátja zsebében matatott.

– Itt van még valamicske hozzá. Körülbelül elég lesz Prágáig.

Kern fölpillantott.

– Fogadd el nyugodtan – mondta Steiner. – Nekem még van elég.

Néhány bankjegyet mutatott Kernnek, de az nem látta jól a fák árnyékában, hogy miféle pénz. Egy pillanatig habozott, azután elvette a pénzt.

– Köszönöm – mondta.

Steiner hallgatott. Füstölt. A cigaretta parazsa felizzott, amikor megszívta, és megvilágította beárnyékolt arcát.

– Tulajdonképpen miért jöttél te el Németországból? – kérdezte habozva Kern. – Hiszen te nem vagy zsidó!

Steiner egy ideig hallgatott. – Nem, nem vagyok zsidó – mondta végül. Valami megzörrent mögöttük a bozótban. Kern felugrott. – Egy nyúl – mondta Steiner. Azután Kern felé fordult. – Hogy gondolhass rá, bébi, ha elfog a kétségbeesés. Te eljöttél Németországból, az apád is, az anyád is. Én is eljöttem ... de a feleségem ott maradt. És én semmit nem tudok róla.

Újra megzörrent mögöttük a bozót. Steiner elnyomta a cigarettáját, és a bükk törzsének támaszkodott. Szél kerekedett. A hold a látóhatár fölött függött. Fehér volt és kegyetlen, mint akkor, azon az utolsó éjszakán...

Steiner, miután megszökött a koncentrációs táborból, egy hétig egy barátjánál rejtőzködött. A bezárt padláson üldögélt, készen arra, hogy a tetőn át elmeneküljön, ha gyanús neszt hall. Éjszaka a barátja konzerveket, kenyeret meg néhány üveg vizet vitt fel neki. A második éjszakán néhány könyvet is. Steiner napközben újra meg újra elolvasta őket, hogy elterelje a gondolatait. Világosságot nem gyűjthetett, nem dohányozhatott. A szükségét egy fazékba végezte, amely egy kartondobozba volt rejtve. A barátja éjszaka levitte a fazekat, és újra visszahozta. Annyira óvatosnak kellett lenniök, hogy még suttogva is alig beszélhettek egymással, a cselédlányok, akik a szomszédos kamrában aludtak, meghallhatták és elárulhatták volna őket.

– Marie tudja? – kérdezte Steiner az első éjszakán.

– Nem. Őrzik a házat.

– Történt veled valami?

A barátja a fejét rázta és indult lefelé.

Steiner mindig ugyanazt kérdezte. Minden éjjel. A negyedik éjszakán

végre azzal a hírrel jött a barátja, hogy látta az asszonyt. Marie most már tudja, hol a férje. Volt alkalma, hogy megsúgja neki. Holnap újra látni fogja az asszonyt. A hetipiacon, a tömegben. Steiner másnap levelet írt a feleségének, a barátja vállalta, hogy átadja neki. Este összetépte a levelet. Nem tudta, nem figyelik-e az asszonyt. Éjszaka megkérte a barátját, hogy többé ne találkozzék Marie-val. Még három napig maradt a padláson, aztán végre megjelent a barátja pénzzel, vonatjeggyel és egy öltönnyel. Steiner kurtára nyírta a haját, és megmosta hidrogén-hiperoxiddal. Aztán leborotválta a bajuszát. Délelőtt kilépett a házból. Szerelőkabátot viselt, szerszámosládát tartott a kezében. Azonnal ki kell jutnom a városból, gondolta. De hirtelen elgyengült. Két éve már, hogy utoljára látta a feleségét. Kiment a piacra. Egy óra múlva megpillantotta az asszonyt. Steiner remegni kezdett. Marie elment mellette, de nem vette észre őt. Steiner a nyomába eredt, és amikor közvetlenül mögötte volt, megszólalt:

– Ne nézz körül! Én vagyok! Menj tovább! Menj tovább!

Az asszonynak megrándult a válla, hátravetette a fejét. Aztán továbbment. De látszott, hogy szinte egész lényével hátrafelé figyel.

– Bántottak? – kérdezte Steiner. Az asszony megrázta a fejét.

– Figyelnek?

Az asszony bólintott.

– Most is?

Az asszony habozott. Azután megrázta a fejét.

– Mindjárt elmegyek. Megpróbálok átjutni. Nem írhatok neked. Veszélyes lenne rád nézve. – Az asszony bólintott.

– El kell válnod tőlem.

Az asszony egy pillanatra megállt. Azután továbbment.

– El kell válnod tőlem. Holnap oda kell menned. Mondd azt, hogy a meggyőződésem miatt akarsz elválni tőlem. Azelőtt nem tudtál semmiről. Érted?

Az asszony feje nem mozdult. Merev léptekkel, derekát kihúzva ment tovább.

– De hát értsd meg! – suttogta Steiner. – Csak hogy biztonságban légy! Beleőrülnék, ha bántanának! El kell válnod tőlem, akkor békén hagynak!

Az asszony nem felelt.

– Szeretlek, Marie – mondta halkán a férfi, a foga között szűrve a szót, és szeme csillogott izgalmában. – Szeretlek, és nem megyek el, ha nem ígéred meg! Visszamegyek, ha nem ígéred meg! Érted?

Örökkévalóságnak tűnt, mire az asszony bólintott.

– Megígéred?

Az asszony lassan bólintott. Megroskadt a válla.

– Itt most befordulok, aztán jobbról fölfelé indulok a bódék között. Te kerülj balra, és gyere szembe velem. Ne szólj, ne csinálj semmit! Csak látni akarlak még egyszer. Aztán elmegyek. Ha nem hallasz rólam, átjutottam.

Az asszony bólintott, és meggyorsította a lépteit.

Steiner befordult a sarkon, és megindult a jobb oldali utcában, amelyet két oldalról hentesbódék szegélyeztek. Kezükben kosárral, asszonyok alkudoztak a standok előtt. A hús véresen csillogott a napfényben, elviselhetetlen szagot árasztva. A mészárosok üvöltöztek. De Steiner úgy érezte, hirtelen elsüllyedt minden körülötte. Az éles bárdok a fatuskókon finom élű kaszákká váltak. Hatalmas mező volt körülötte, búzaföldek, szabadság, nyírfák, hűvös szél és a kedves léptek, a szeretett arc. A tekintetük egymásba mélyedt, nem engedték el egymást, és minden benne volt a tekintetükben: fájdalom és boldogság és szerelem és elválás, eleven élet csapott fel a szemükből, az édes, a szenvedélyes, a beteljesedett élet, és a lemondás, ezernyi villogó kés örvénylő körei.

Csak mentek, egymással szemben, és egyszerre álltak meg és

továbbmentek és nem tudtak róla. Aztán az üresség hirtelen beleszapott Steiner szemébe, és csak egy idő múlva tudta újra megkülönböztetni a kaleidoszkóp színeit, amely értelmetlenül forgott a szeme előtt, de a képe nem hatolt a szemébe.

Botladozó léptekkel ment tovább, egyre gyorsabban, ahogy csak bírta, anélkül hogy feltűnt volna valakinek. Lelökött egy fél disznót egy viaszos vászonnal bevont asztalról, hallotta a mészáros szitkozódását, mint valami dobpergést, futva ment a bódékkal szegett utca sarkáig, s ott megállt.

Látta, ahogy Marie kifordul a piactérről, lassú léptekkel halad, s az utca sarkán megáll és megfordul. Sokáig állt így, fejét kissé fölemelve, tágra nyílt szemmel. A szél belekapott a ruhájába, és a testéhez szorította. Steiner nem tudta, Marie látja-e őt. Nem mert még egyszer elébe kerülni. Félt, hogy talán visszafut hozzá. Marie egy idő múlva fölemelte a kezét, és a mellére szorította. Odanyújtotta magát. Odanyújtotta magát egy fájdalmas, üres, vak ölelésben, nyitott szájjal, szemét lehunyva. Azután lassan elfordult, és elnyelte az utca árnyékba borult szakadéka.

Steiner három nap múlva átjutott a határon. Az éjszaka világos volt és szeles, a hold krétafehéren csüngött az égen. Steiner kemény ember volt, de mikor átlépett a határon, nedvesen a verítéktől, megfordult, abba az irányba, amerről jött, és belesuttogta a felesége nevét az éjszakába.

Steiner újabb cigarettát vett elő. Kern tüzet adott neki.

– Hány éves vagy? – kérdezte Steiner.

– Huszonegy. Nemsokára huszonkettő.

– Úgy, nemsokára huszonkettő. Nem tréfa, ugye, bébi?

Kern a fejét rázta.

Steiner hallgatott néhány másodpercig. Azután megszólalt: – Én huszonegy éves koromban a háborúban voltam. Flandriában. Az se volt tréfa. Ez itt százszor jobb. Érted?

– Értem – felelte Kern és megfordult. – A halálnál is jobb. Ezt mind tudom.

– Akkor sokat tudsz. A háború előtt csak kevesen tudtak ilyen dolgokat.

– A háború előtt... az száz évvel ezelőtt volt.

– Ezer évvel. Huszonkét éves koromban a tábori kórházban voltam. Ott is tanultam valamit. Akarod tudni, mit?

– Akarom.

– Jól van. – Steiner megszíttá a cigarettáját. – Nem volt különösebb bajom. A lövés csak a húsba hatolt, nem volt nagy fájdalmam. De mellettem feküdt az egyik barátom. Nem akárki. A barátom. Egy szilánk felszakította a hasát. Ott feküdt és üvöltött. Semmi morfium, érted? Még a tiszteknek se jutott elég. A második napon olyan rekedt volt, hogy már csak nyöszörögni tudott. Könyörgött, hogy vessek véget az életének. Meg is tettem volna, ha tudom, hogyan. Harmadik nap borsólevest kaptunk ebédre. Jó sűrű békelevest, szalonnával. Azelőtt csak olyan mosogatóléfélélet kaptunk. Ettük a borsólevest. Szörnyen éhesek voltunk. És mialatt én zabáltam, mint valami kiéhezett állat, élvezettel, magamról megfeledkezve, láttam a lábas pereme fölött a barátom arcát, a repedezett száját, láttam, hogy pokoli kínok közt haldoklik – két óra múlva meghalt –, és én zabáltam, és jobban ízlett az a leves, mint bármi más, valaha is az életemben.

Steiner elhallgatott.

– Hát pokolian éhesek voltatok – mondta Kern.

– Nem, nem ez volt. Valami más: az, hogy felfordulhat valaki melletted – és te semmit nem érzel belőle. Részvétet, azt igen, de a

fájdalmat csak nem érzed! A te hasadnak semmi baja, erről van szó. Félméternyire tőled üvöltve, pokoli kínok közt elpusztul egy ember – és te nem érzel semmit. Ilyen nyomorúságos a világ! Jegyezd meg magadnak, bébi! Ezért megy olyan lassan előre. És olyan gyorsan hátrafelé. Elhiszed?

– Nem – mondta Kern.

– Persze – mosolygott Steiner. – De azért gondold néha rá. Talán segít. – Felállt. – Most indulok. Vissza. A vámós nem gondolja, hogy most megyek. Fél óra hosszat figyelt. Holnap reggel megint figyelni fog. Eszébe se jut, hogy közben visszamentem. Ez a vámóspszichológia. Hála istennek, az üldözött egy idő múlva többnyire okosabb lesz az üldözőknél. Tudod-e, miért?

– Nem.

– Mert az ő számára sokkal nagyobb a kockázat. – Steiner Kern vállára csapott. – Ezért lett a zsidó a legravaszabb nép az egész világon. Az élet legfőbb törvénye: a veszély élesebbé teszi az érzékeket.

Kezet nyújtott Kernnek. Nagy, száraz és meleg volt a keze.

– Minden jót. Talán még látjuk egymást. Esténként gyakran leszek a Café Sperlerben. Ott érdeklődhetsz felőlem.

Kern bólintott.

– Akkor hát minden jót. És el ne felejtsd a kártyajátékot. Leköti a figyelmedet, és gondolkodnod se kell közben. Fennkölt cél az örök vándoroknak. Elég jól megtanultad a jasszt meg a tarokkot. A pókerben többet kell kockáztatnod. És többet blöffölni.

– Jó – mondta Kern. – Többet fogok blöffölni. És köszönök mindent.

– A hálálkodásról le kell szoknod. Nem, inkább ne szokj le róla. Így jobban boldogulsz. Úgy értem, nem az emberekkel, az nem számít. Saját magaddal. Átmelegíti a szívedet, ha hálát tudsz érezni. És gondoldj arra: minden jobb, mint a háború!

– És jobb, mint a halál.

– A halált nem ismerem. De mindenesetre minden jobb, mint meghalni. Viszlát, bébi!

– Viszlát, Steiner!

Kern egy ideig még ülve maradt. Az ég kitisztult, békés volt a táj, ember sehol.

Szótlanul ült a bükkfa árnyékában. A levelek átlátszó világoszöldje úgy borult fölé, mint valami hatalmas vitorla – mintha a szél szelíden hajtaná a földet a végtelen, kék térségen keresztül – el a csillagok jelzőfénye és a bójaként világító hold mellett.

Kern elhatározta, hogy még az éjjel megpróbál eljutni Pozsonyba, onnan majd tovább, Prágába. Mindig a nagyváros a legbiztosabb. Kinyitotta a bőröndjét, és kivette a tiszta ingét meg egy pár zoknit, hogy átöltözzék. Tudta, hogy ez fontos, ha találkozik valakivel. No meg a börtön emlékeitől is szabadulni akart.

Különös érzés fogta el, ahogy ott állt csupaszon a holdfényben. Úgy érezte magát, mint egy elveszett gyerek. Gyorsan felvette a tiszta inget, amely ott hevert előtte a fűben, és lesimította. Kék ing volt, praktikus szín, nem piszkolódik olyan gyorsan. A holdfényben fakó szürkének és lilának látszott. Kern elhatározta, hogy továbbra is bátran fog viselkedni.

Délután volt, mire Prágába ért. A bőröndjét otthagyta a pályaudvaron, és azonnal elindult a rendőrségre. Nem akart jelentkezni, csak nyugodtan át akarta gondolni, mit tegyen. Erre a rendőrség volt a legalkalmasabb hely. Ott nem cirkáltak rendőrök, és nem kérték az iratokat.

Leült egy padra a folyosón, szemben azzal az irodával, ahol az idegenek ügyeit intézték.

– Az a kecskeszakállú tisztviselő még itt van? – kérdezte egy mellette várakozó férfiról.

– Nem tudom. Akit én ismerek, annak nincs szakálla.

– Aha! Lehet, hogy áthelyezték. Milyenek itt mostanában?

– Megjárja – mondta a férfi. – Néhány napi tartózkodást azért megadnak. De utána nehéz. Túl sokan vagyunk itt.

Kern elgondolkodott. Ha adnak néhány napi tartózkodási engedélyt, körülbelül egy hétre kaphat jegyeket étkezésre és szállásra a menekülteket segélyező bizottságtól, ezt már régebről tudta. Ha nem kapja meg az engedélyt, nyilván lecsukják, és újra áttoloncolják a határon.

– Maga következik – szólalt meg a mellette ülő férfi.

Kern ránézett.

– Nem akar előbb maga bemenni? Én ráérek.

– Jó.

A férfi felállt és bement. Kern elhatározta, hogy kivárja, mi történik vele, és csak akkor dönti el, bemegy-e vagy sem. Nyugtalanul járt fel-alá a folyosón. Végre kijött a másik férfi. – Nos? – kérdezte Kern.

– Tíz nap! – felelte ragyogó tekintettel a másik. – Ilyen szerencse! És még csak nem is kérdezett sokat. Úgy látszik, jókedvében van.

Legutóbb csak öt napot kaptam.

– Akkor én is megpróbálom. Talán szerencsém lesz – mondta Kern.

A tisztviselőnek nem volt kecskeszakálla. Kern szemében mégis ismerősnek tetszett. Talán azóta leborotváltatta a szakállát. Egy szép kis gyöngyház nyelű bicskával játszott, miközben halszemével Kernre tekintett.

– Emigráns?

– Igen.

– Németországból jött?

– Igen. Ma.

– Valami irat?

– Semmi.

A tisztviselő bólintott. Becsapta a kés pengéjét, és kipattintotta a dugóhúzó. Kern látta, hogy egy körömráspoly is bele van építve a gyöngyház tokba. A tisztviselő óvatosan reszelni kezdte a hüvelykujja körmét.

Kern várt. Úgy látta, ennek az embernek most a saját körme a legfontosabb az egész világon. Alig mert lélegzetet venni, hogy ne zavarja, hogy fel ne bosszantsa. Csak a két kezét kulcsolta szorosan össze titokban a hátán.

A tisztviselő végre elkészült a reszeléssel. Elégedetten szemlélte a körmét, aztán fölpillantott. – Tíz nap – mondta. – Tíz napig itt maradhat. Utána el kell hagynia az országot.

Kernben hirtelen feloldódott a feszültség. Szinte megtántorodott, de utána mély lélegzetet vett. Gyorsan összeszedte magát. Megtanulta már megragadni a véletlent. – Nagyon hálás lennék, ha tizennégy napot kaphatnék – mondta.

– Az lehetetlen. Miért?

– Várom, hogy utánam küldjék az irataimat. Ahhoz pontos címet kell megadnom. Át szeretnék menni Ausztriába.

Kern félt, hogy az utolsó pillanatban mindent elront, de már nem táncolhatott vissza. Simán és gyorsan hazudott. Megmondhatta volna az igazat is, de tudta, hogy hazudnia kell. A tisztviselő viszont tudta, hogy el kell hinnie a hazugságot, mert nincs semmi lehetősége, hogy ellenőrizze. Így aztán mind a ketten szinte elhitték, hogy igazat mondanak.

A tisztviselő bekattintotta a dugóhúzó. – Jó – mondta. – Kivételesen tizennégy nap. De utána nincs meghosszabbítás.

Fogott egy cédulát, és írni kezdett. Kern úgy nézett rá, mintha egy arkangyalt látna maga előtt. Szinte fel sem tudta fogni, hogy ilyen csodálatosan sikerült minden. Az utolsó pillanatig attól félt, hogy a tisztviselő utánanéző a kartotékban és megállapítja, hogy már kétszer járt Prágában. Óvatosságból hamis keresztnévet és születési időt mondott be. Így legalább arra hivatkozhat, hogy a fivére az, aki itt járt Prágában.

A tisztviselő azonban túlságosan fáradt volt ahhoz, hogy bárminek utánanézzon. Kern elé csúsztatta a cédulát.

– Tessék! Többen várnak még odakint?

– Nem, azt hiszem, nem. Legalábbis az előbb még nem volt kint senki.

– Jó.

A tisztviselő elővett egy zsebkendő, és gyengéden tisztogatni kezdte zsebkése gyöngyház foglalatát. Jóformán észre sem vette, hogy Kern köszönetet mond, és olyan gyorsan megy ki, mint aki fél, hogy még visszaveheti tőle az írást.

Csak odakint állt meg, a kapu előtt. Körülnézett. Atyaúristen, jóságos Atyaúristen! – gondolta. Visszajöttem, és nem csuktak le! Tizennégy napig nem kell félnem, tizennégy nap és tizennégy éjszaka, hiszen ez valóságos örökkévalóság! Isten áldja meg ezt a gyöngyházkéses embert! Adjon neki olyan bicskát, amelyikben süllyeszthető óra is van, meg olló is, aranyból!

Egy rendőr állt a közelében a kijáratnál. Kern megtapogatta zsebében az igazolványt, aztán határozott mozdulattal a rendőrhöz lépett.

– Hány óra van, őrmester úr? – kérdezte.

Neki magának is volt órája. De olyan ritka élmény volt, hogy egyszer nem kell félnie a rendőrtől.

– Öt – morogta a rendőr.

– Köszönöm.

Kern lassan lement a lépcsőn. A legszívesebben futott volna.

Most hitte csak el igazán, hogy ami történt vele, igaz.

*

A menekülteket segélyező bizottság tágas előszobája zsúfolva volt emberekkel, de különös módon valahogy mégis kopárnak látszott. Az emberek félkörben ültek és álltak, akár az árnyak, a legtöbben szótlanul. Mindegyikük százszor is elmondta és megbeszélte már a maga problémáját. Most már csak egy dolguk volt, a várakozás. Ez volt az utolsó gát a kétségbeesés előtt.

A várakozóknak több mint a fele zsidó volt. Kern mellett egy sápadt, körtefejú ember ült, hegedűtokot tartott a térdén. A másik oldalon egy öregember kuporgott, domború homlokán sebhely húzódott végig. Nyugtalanságában egyre kinyitotta, majd összezárta a kezét. Mellette, egymáshoz simulva, egy fiatal szőke hajú fiú és egy fekete hajú lány. Szorosan egymásba kulcsolták a kezüket, mint akik attól félnek, hogy ha egy pillanatra nem figyelnek, még itt is elszakítják őket egymástól. Nem néztek egymásra, csak úgy bámultak maguk elé a terembe és a múltba, és a szemükben nem tükröződött semmi érzélem. Mögöttük egy kövér asszony ült, és hangtalanul sírt. Könnyei végigperegtek az arcán és az állán, le a ruhájára, de ő ügyet se vetett rá, meg se próbálta visszafojtani a sírást. Két keze ernyedten hevert az ölében.

E szótlan megadás és szomorúság közepette elfogulatlanul játszott egy gyerek. Egy fénylő szemű, fekete fűrtös, hat év körüli kislány

elevenen és türelmetlenül járkált ide-oda.

Amikor a körtefejű férfihoz ért, megállt. Egy ideig nézte a férfit, aztán a hegedűtokra mutatott, amelyet az a térdén tartott. – Van benne hegedű? – kérdezte kihívóan csengő hangon.

A férfi egy pillanatig úgy nézett a kislányra, mint aki nem érti a kérdést, aztán bólintott.

– Mutasd meg – mondta a kislány.

– Miért?

– Szeretném látni.

A hegedűs habozott egy pillanatig, aztán kinyitotta a tokot, és kivette belőle a hangszert. Lila selyemkendőbe volt burkolva. Óvatosan széthajtogatta a kendőt.

A kislány hosszan, tágra nyílt szemmel meredt a hegedűre, majd rendkívül óvatosan felemelte a kezét, és megérintette a húrokat.

– Mért nem játszol? – kérdezte.

A hegedűs nem felelt.

– Játssz valamit! – mondta a kislány.

– Mirjam! – szólalt meg halkán, fojtott hangon a másik oldalon egy asszony, aki egy csecsemőt tartott az ölében. – Gyere ide, Mirjam!

A kislány mintha meg se hallotta volna. Egyre csak a hegedűt nézte.

– Nem tudsz hegedülni?

– De, tudok...

– Akkor mért nem hegedülsz?

A hegedűs elfogódottan körülnézett. Nagy, kidolgozott keze rátapadt a hegedű nyakára. A közelében néhányan fölfigyeltek a beszélgetésükre, és ránéztek. Ettől zavarba jött, azt sem tudta, hova nézzen.

– No de itt nem játszhatok – mondta végül.

– Miért nem? – kérdezte a kislány. – Játsszál! Olyan unalmas itt.

– Mirjam! – szólalt meg újra a kislány anyja.

– Igaza van a gyerekeknek – jelentette ki a sebhelyes öregember, aki a

hegedűs mellett ült. – Játsszon csak! Talán eltereli egy kicsit a gondolatainkat. Ez csak nem tilos.

A hegedűs habozott még egy pillanatig, aztán kivette a vonót a tokból, megfeszítette a húrokat, és az álla alá tette a hegedűt. Tisztán úszott el az első hang a fejük felett.

Kern úgy érezte, mintha megérintette volna valami. Mintha egy kéz elmozdított volna benne valamit. Védekezni akart, de nem tudott. Mintha a bőre ellenállt volna az akaratának. Hirtelen borzongás futott át rajta, és egész teste összehúzódott. Utána meg mintha kitérített volna, és már nem érzett mást, csak melegséget, amely szétáradt benne.

Az iroda ajtaja kinyílt. A nyílásban megjelent a titkár feje. A titkár kilépett a várószobába, és nyitva hagyta maga mögött az ajtót, amelyen át világosság áradt ki az irodából – ott már égett a villany. A titkár apró, formátlan alakja sötétben rajzolódott ki a fényben. Úgy állt ott, mint aki mondani akar valamit – de csak oldalra hajtotta a fejét, és hallgatott. Az ajtó lassan és hangtalanul, mintha valami láthatatlan kéz mozgatná, újra becsukódott mögötte.

Már csak a hegedű volt ott. Hangja betöltötte a terem súlyos, halott levegőjét, és ettől mintha minden megváltozott volna – mintha feloldotta volna a falak árnyékában kuporgó kisemberek néma magányát, és mintha egyetlen hatalmas sóvárgássá és panasszá sűrítette volna össze.

Kern átfogta a térdét, lehajtotta a fejét, és hagyta, hadd ússzon el fölötte a hangok árja. Úgy érezte, ez az áradat egész lényét magával sodorja – vissza önmagához és ugyanakkor valami nagy idegenséghez. A fekete hajú kislány a földön kuporgott a hegedűs mellett. Csendesesen, mozdulatlanul ült, és a hegedűst nézte.

A hangszer elnémult.

Kern tudott valamelyest zongorázni és annyira értett is a zenéhez, hogy meg tudja ítélni: ez az ember csodálatosan játszott.

– Schumann? – kérdezte a hegedűs mellett ülő öregember.

A hegedűs bólintott.

– Játsszál még – mondta a kislány. – Olyant játssz, amin nevetni lehet. Itt olyan szomorú minden.

– Mirjam – szólalt meg halkan a fiatalasszony.

– Jól van – mondta a hegedűs, és újra az álla alá tette a hegedűt.

Kern körülnézett. Előrehajló tarkókat látott, meg hátravetett, fehéren csillogó arcokat, szomorúságot látott, kétségbeesést meg szelíd átszellemültséget, amelyet a hegedű dallama néhány másodpercre a szomorúságra és a kétségbeesésre borított – és közben a hasonló termék egész sora bukkant fel emlékezetében, amelyeket már látott, zsúfolva kitaszítottakkal, akiknek egyetlen vétke az volt, hogy megszülettek és éltek. Megelevenedtek az emlékei, és elevenen élt ez a mindent betöltő zene. És mindez olyan megfoghatatlannak tetszett. Kimondhatatlan vigasz és valami pokoli gúny áradt belőle. Kern látta, hogy a hegedűs feje úgy pihen a hegedűn, akár a szerelmes férfi feje a szerelmese vállán. Nem akarok elpusztulni, gondolta, miközben egyre mélyült az alkony a nagy teremben, nem akarok elpusztulni, az élet csupa szenvedély és szépség, és én még nem is ismerem, egy dallam, egy hívó szó, egy kiáltás a távoli erdők, ismeretlen látóhatárok felett, az ismeretlen éjszakában, nem akarok elpusztulni!

Csak egy idő múlva vette észre, hogy közben csend lett.

– Mi volt ez? – kérdezte a kislány.

– Német táncok, Franz Schuberttől – felelte rekedten a hegedűs.

Ekkor felnevetett a mellette ülő öregember. Végigsimította a forradást a homlokán. – Német táncok – mondta ő is.

A titkár felkattintotta a villanyt az ajtó mellett.

– A következő – mondta.

*

Kern kapott egy írást, amely egy hálóhelyet jelentett a Hotel

Bristolban és tíz ebédjegyet a Vencel téri menzán. Amint a jegyeket a kezében tartotta, érezte, hogy nagyon éhes. Szinte futott az utcákon, félt, hogy túl későn érkezik.

Nem tévedett. A menzán minden hely foglalt volt, várnia kellett. Az egyik asztalnál megpillantotta egyik volt egyetemi tanárát. Már oda akart menni hozzá, hogy üdvözölje, de meggondolta magát. Tudta, hogy az emigránsok közül sokan nem szeretik, ha régebbi életükre emlékeztetik őket.

Egy idő múlva látta, hogy a hegedűs is megérkezik, és bizonytalanul álldogál az ajtó közelében. Intett neki. A hegedűs csodálkozva nézett rá, és lassan odament hozzá. Kern zavarban volt. Az imént, amikor megpillantotta a hegedűst, azt hitte, már régóta ismeri, de most rádöbbsent, hogy még sohasem beszéltek egymással.

– Bocsásson meg – mondta. – Hallottam önt hegedülni, és most arra gondoltam, hogy talán nem ismeri itt ki magát.

– Nem is. És maga?

– Én igen. Hiszen már kétszer voltam itt. Maga még csak nemrég jött el otthonról?

– Két hete. Ma érkeztem ide.

Kern látta, hogy a professzor meg a szomszédja feláll. – Ott felszabadult két hely. Jöjjön!

Átnyomakodtak az asztalok között. A professzor szembejött velük. Bizonytalan tekintettel nézett Kernre, aztán megállt.

– Nem ismerem én magát? – kérdezte.

– A tanítványa voltam a professzor úrnak – felelte Kern.

– Vagy úgy, persze. – A professzor bólintott. – Mondja, nem ismer olyanokat, akiknek porszívóra van szükségük? Tíz százalék árengedménnyel és részletfizetésre. Vagy gramfonra, beépített rádióval?

Kern csak egy pillanatra lepődött meg. A professzor komoly

tekintély volt a rákkutatás terén. – Nem, sajnos nem – mondta résztvevően. Tudta, mit jelent az, ha valaki porszívót és gramofont akar eladni.

– Gondolhattam volna – mondta a professzor, és szórakozottan nézett Kernre. – Bocsásson meg, kérem – folytatta aztán, mintha valaki máshoz beszélne, és indult tovább.

Daraleves volt marhahússal. Kern gyorsan kikanalazta a magáét. Ahogy felnézett, látta, hogy a hegedűs csak ül, két keze az asztalon, a tányérja érintetlen.

– Maga nem eszik? – kérdezte tőle csodálkozva.

– Nem tudok enni.

– Beteg? – A hegedűs körtefeje sárgának, jóformán színtelennek látszott a csupasz mennyezeti lámpa meszes fényében.

– Nem.

– Egyen.

A hegedűs hallgatott. Cigaretára gyújtott, és mohón szívta le a füstöt. Aztán félretolta a tányérját. – Így nem lehet élni! – tört ki végül.

Kern ránézett. – Nincs útlevele? – kérdezte.

– De, van. Csak... – A hegedűs idegesen elnyomta a cigarettáját. – Így nem lehet élni! Így, minden nélkül! Hogy az embernek ne legyen talaj a lába alatt!

– Istenem! – mondta Kern. – Hiszen van útlevele, és ott a hegedűje...

A hegedűs felpillantott. – Ennek ahhoz semmi köze – mondta ingerülten. – Nem érti?

– De, értem.

Kern mérhetetlenül csalódott volt. Azt hitte, aki így tud hegedülni, az csak valami különös ember lehet. Valaki, akitől tanulhatnak a többiek. És most itt ül előtte egy elkeseredett ember. És olyan, mint egy önfejű gyerek, pedig ő, Kern, legalább tizenöt évvel fiatalabb nála. Az emigráció első stádiuma, gondolta. Majd megnyugszik.

– Tényleg nem eszi meg a levesét? – kérdezte.

– Nem.

– Akkor adja nekem. Én még éhes vagyok.

A hegedűs Kern elé tolta a tányért. Kern lassan kanalazta a levest. Minden kanál csupa erő, hogy ellenálljon a nyomorúságnak, és ő egy cseppet sem akar belőle elveszíteni. Amint kiürült a tányérja, felállt.

– Köszönöm a levest. Jobban szerettem volna, ha maga eszi meg.

A hegedűs ránézett. Csupa ránc volt az arca. – Maga ezt még nem érti – mondta elhárítóan.

– Könnyebb megérteni, mintsem gondolná – jegyezte meg Kern. – Maga boldogtalan, ennyi az egész.

– Ennyi az egész?

– Ennyi. Eleinte azt hiszi az ember, hogy ez valami különös állapot. De majd meglátja, ha már hosszabb ideje lesz kint.

A boldogtalanság a leghétköznapibb dolog.

*

Kilépett az utcára. Csodálkozva látta, hogy a professzor ide-oda sétál a túlsó oldalon. A rá jellemző tartásban: két keze összekulcsolva a hátán, kissé előrehajolva, úgy, ahogy annak idején a katedra előtt járt fel és alá, hogy megvilágítson néhány bonyolult felfedezést, amely a rákkutatás terén történt. Csakhogy most talán porszívókra és gramofonokra gondol.

Kern habozott egy pillanatig. Sose jutott volna eszébe, hogy megszólítsa a professzort. De most, hogy találkozott a hegedűssel, mégis átment hozzá az utca túlsó oldalára.

– Professzor úr – mondta – bocsásson meg, hogy megszólítom. Sose hittem volna, hogy valaha is tanácsot adhatnék önnek. De most szeretnék tanácsot adni.

A professzor megállt. – Szívesen elfogadom – mondta. – Nagyon szívesen. Minden tanácsért hálás vagyok. Mi is a neve?

– Kern. Ludwig Kern.

– Minden tanácsért hálás vagyok, Kern úr. Rendkívül hálás, igazán!

– Nem is annyira tanács. Csak egy kis tapasztalat. A professzor úr porszívókat és gramfonokat akar eladni. Ne kísérletezzék ezzel. Csak időpazarlás. Az emigránsok százai próbálkoznak itt velem. És éppen olyan értelmetlen, mintha életbiztosításokat akarna köttetni.

– Pedig éppen *azzal* akartam próbálkozni – vágott a szavába élénken a professzor. – Valaki azt mondta, hogy könnyű munka, és lehet is egy kis pénzt keresni velem.

– És jutalékot ígért a professzor úrnak minden megkötött szerződésért, ugye?

– Persze, természetesen, elég szép jutalékot.

– De mást nem? Semmi költségtérítést és semmi fixet?

– Nem, azt nem.

– Ezt én is felajánlhatom a professzor úrnak. Nem jelent semmit. Professzor úr, eladott már egyetlen porszívót is? Vagy egyetlen gramfont?

A professzor gyámoltalanul nézett fel Kernre. – Még nem – felelte szégyenkezve de remélem, hogy hamarosan...

– Hagyjon fel velem – mondta Kern. – Ez a tanácsom. Vegyen egy marékra való cipőfűzőt. Vagy néhány doboz cipőpasztát. Vagy néhány csomag biztosítótűt. Apróságokat, amelyekre mindenkinek szüksége van. Házaljon azzal. Sokat nem fog velem keresni, de itt-ott elad majd valamit. Ezzel is száz meg száz emigráns foglalkozik. De biztosítótűt könnyebb eladni, mint porszívót.

A professzor tünődve nézett Kernre.

– Erre még nem gondoltam.

Kern zavartan mosolygott.

– Elhiszem. De gondolja meg, professzor úr. Jobb lesz. Tudom. Azelőtt én is porszívót akartam eladni.

– Talán igaza van. – A professzor a kezét nyújtotta Kernnek.

– Köszönöm. Maga nagyon kedves... – a hangja hirtelen egészen csöndes lett és szinte alázatos, mint a diáké, aki nem készült.

Kern az ajkába harapott. – Minden előadásán ott voltam – mondta.

– Igen, igen... – mondta a professzor, és kissé megremegett a keze. – Köszönöm... izé...

– Kern. De ez nem fontos.

– De, fontos, Kern úr. Bocsásson meg, kérem. Az utóbbi időben kissé feledékeny vagyok. És hálás köszönet. Azt hiszem, meg fogom próbálni, Kern úr.

*

A Hotel Bristol, amelyet a menekülteket segélyező bizottság kibérelt, kisebbsajta, omlatag épület volt. Kern kapott egy ágyat egy szobában, amelyben már két menekült lakott. Nagyon fáradt lett az evés után, mindjárt lefeküdt. A szoba két másik lakója még nem volt ott, nem is hallotta az érkezésüket.

Éjszaka hirtelen felriadt. Lépteket hallott, azonnal kiugrott az ágyból. Át sem gondolta, mit tesz, megragadta a bőröndjét és a ruháját, kirohant az ajtón, aztán futott végig a folyosón.

Odakint csend volt. A lépcsőfordulóban megállt. Letette a bőröndjét, fülelt, végigsimította az arcát. Hol vagyok? – gondolta. Mi történt? Hol a rendőrség?

Lassan kitisztult az emlékezete. Végignézett magán és mosolyogni kezdett, megkönnyebbülten, elengedetten. Hiszen Prágában van, a Hotel Bristolban, és tizennégy napi tartózkodási engedélyt kapott. Semmi oka, hogy ennyire megijedjen. Biztosan álmodott valamit. Megfordult. Ennek többé nem szabad előfordulnia, gondolta. Még csak az kell, hogy ideges legyek. Akkor mindennek vége.

Kinyitotta az ajtót, és a sötétben az ágya felé tapogatózott. A jobb oldali falnál van az ágya. Csöndesen letette a bőröndjét, és ráakasztotta

a ruháit az ágy láb felőli végére. Azután kitapogatta a takarót. Ahogy le akart feküdni, valami puha, valami melegen lélegző testet érzett a keze alatt, amely hirtelen felegyenesedett.

– Ki az? – kérdezte egy álmos, fiatal női hang.

Kern visszafojtotta a lélegzetét. Eltévesztette a szobát.

– Van itt valaki? – kérdezte még egyszer a hang.

Kern úgy állt ott, mint aki karót nyelt. Érezte, hogy egész testét kiveri a verejték.

Egy idő múlva sóhajtást hallott és olyan neszt, mint amikor valaki a másik oldalára fordul. Várt még néhány pillanatig. Amikor már teljes volt a csend, és csak a mély lélegzés hallatszott a sötétben, nesztelenül fogta a holmiját, és óvatosan kiment a szobából.

A folyosón egy ingujjas férfit pillantott meg. Ott állt annak a szobának az ajtaja előtt, amelyikben ő, Kern lakott, és meredten nézett rá a pápaszemén keresztül. Figyelte, ahogy kijött a holmijával a szomszéd szobából. Kern túlságosan zavart volt, semhogy magyarázkodni tudott volna. Szótlanul bement a nyitott ajtón, el a férfi mellett, aki helyet adott neki, letette a holmiját, és lefeküdt. De előbb még óvatosan végigsimította a takarót. Senki sem feküdt alatta.

A másik férfi még ott állt egy ideig az ajtóban. A szemüvege villogott a folyosó sápadt fényében. Azután belépett ő is a szobába, és száraz reccsenéssel becsukódott mögötte az ajtó.

Ebben a pillanatban újra felhangzott a sikoly. Kern most megértette. – Ne üssön meg! Ne üssön meg! Krisztus szerelmére, ne üssön meg! Kérem, kérem! Jaj!

A sikoly szörnyű gurgulázó hanggá torzult, azután az is megszűnt. Kern felült az ágyában. – Mi ez? – kérdezte bele a sötétségbe.

Kattant a villanykapcsoló, világos lett. A szemüveges férfi felállt, és odament a harmadik ágyhoz. Egy lihegő, verejtékező férfi feküdt az ágyban, tébolyult szemekkel. A szemüveges fogott egy poharat,

megtöltötte vízzel, és a fekvő ember szájához tartotta.

– Igya meg. Rosszat álmodott. Itt biztonságban van.

A férfi mohón ivott. Vékony nyakában fel-alá ugrált az ádámcsutka. Aztán kimerülten hátradőlt, nagyot sóhajtott és lehunyta a szemét.

– Mi volt ez? – kérdezte újra Kern.

– Hogy mi volt? Valaki, aki álmodik. Kiabál álmában. Néhány hete jött ki a koncentrációs táborból. Az idegei, érti?

– Értem – mondta Kern.

– Maga itt lakik? – kérdezte a szemüveges.

Kern bólintott.

– Úgy látszik, én is ideges vagyok. Az előbb, amikor kiabálni kezdett, kirohantam. Azt hittem, a rendőrség van a házban. Aztán meg eltévesztettem az ajtót.

– Vagy úgy...

– Bocsássanak meg, kérem – szólalt meg a harmadik. – Most már nem fogok elaludni. Bocsássanak meg.

– Ugyan, ostobaság! – A szemüveges visszament a saját ágyához. – Az a kis álom nem zavar bennünket. Ugye, fiatalember?

– Egyáltalában nem – felelte Kern.

Kattant a kapcsoló, és megint sötét lett. Kern kinyújtózkodott. Sokáig nem tudott elaludni. Furcsa volt az előbb ott, a szomszéd szobában. A puha mellek a vékony lepedő alatt. Még most is érzi, valahogy másnak érzi azóta a kezét.

Később hallotta, amint az az ember, aki kiabált álmában, felkel és leül az ablak mellett. Lehajtott feje feketén emelkedett ki a reggeli szürkületből, akár egy rabszolga sötét emlékműve. Kern egy ideig nézte, aztán rátört az álom.

Josef Steiner könnyűszerrel átjutott a határon. Jól ismerte már a módját, és mint egykori katona, megszokta az őrzőparancsot. Annak idején járőrparancsnok volt, és egy nehéz őrzőparancsot, amelyről egy fogollyal tért vissza, már 1915-ben megkapta a vaskeresztet.

Egy óra múlva túl volt a veszélyes övezeten. A pályaudvarra ment. Nem voltak sokan a vasúti kocsiban. A kalauz ránézett, és azt kérdezte:

– Máris vissza?

– Egy jegyet Bécsbe, csak oda – mondta Steiner.

– Na, ez gyorsan ment – jegyezte meg a kalauz.

Steiner fölnézett rá.

– Ismerem már ezt – folytatta a kalauz. – Mindennap érkezik néhány ilyen „szállítmány”... Így aztán hamar megismeri az ember a delikvensket. Kellemetlen dolog. Maga ugyanebben a kocsiban jött ide, de arra már nem emlékszik, ugye?

– Egyáltalában nem tudom, miről beszél.

– Majd csak eszébe jut – mondta nevetve a kalauz. – Menjen ki a hátsó peronra. Ha ellenőr jön, ugorjon le. De ilyenkor már valószínűleg nem jön. Legalább megspórolja a jegyet.

Steiner felállt, és kiment a hátsó peronra. Érezte a szelet, és látta a szőlőhegyek közé ékelődő kis falvak tovaszáguldó fényeit. Mélyen magába szívta a levegőt, és mámoros boldogság töltötte el, aminél nagyobb boldogság nincs: a szabadság tudata. Érezte ereiben a vére lüktetését és izmainak melengető erejét. Élt. Nem volt fogoly – élt, megmenekült.

– Vegyél egy cigarettát, testvér – mondta a kalauznak, aki kilépett a peronra.

– Nem bánom. De most nem szívhatom el. Szolgálat.

– De én elszívhatom a magamét?

– Persze. – A kalauz jóindulatúan mosolygott. – Ebben előnyöd van.

– Igen – mondta Steiner, és mélyen leszívta az aromás füstöt. –

Ebben előnyöm van.

A pályaudvarról abba a panzióba ment, ahol utoljára elkapták. A tulajdonosnő, aki még az irodájában tartózkodott, összerezett, amikor megpillantotta Steinert. – Nem lakhat itt – mondta sietve.

– Dehogynem! – jelentette ki, és letette a hátizsákját.

– Steiner úr, ez lehetetlen! A rendőrség bármikor itt lehet. Aztán bezárják a panziómat!

– Lujzika – szólalt meg higgadtan Steiner –, a háborúban a gránátölcsér volt a lehető legjobb fedezék. Szinte sohasem fordult elő, hogy még egyszer beletaláltak volna. Így aztán jelenleg a maga viskója egyike a legbiztosabb helyeknek egész Bécsben!

A panziósné kétségbeesetten kapott szöke hajához. – Maga a vesztemet okozza! – jelentette ki patetikusan.

– Milyen szép! Egész életemben erre vágytam! Hogy a vesztét okozzam valakinek! Maga romantikus természet, Lujzika! – Steiner körülnézett. – Van még egy kis kávé? Meg egy kis pálinka?

– Kávé? És pálinka?

– Igen, Lujzika! Tudtam, hogy maga meg fog érteni engem. Egy ilyen szépasszony! A szilvórium ott van még a fali szekrényben?

Az asszony tanácstalanul nézett Steinerre. – Igen, persze – mondta aztán.

– Ilyenkor ez a legjobb! – Steiner kivette a szekrényből az üveget és hozzá két poharat. – Maga is iszik egyet?

– Én?

– Persze, maga. Hát ki más?

– Én nem.

– Hát már hogyné inna, Lujzika! Tegye meg a kedvemért. Egyedül olyan kedélytelen. Tessék... – Teletöltötte a poharat, és odanyújtotta az asszonynak.

A panziósné habozott. Aztán elvette a poharat. – No jó, nem bánom!

De nem marad itt, ugye?

– Csak néhány napra. Maga szerencsét hoz nekem. Van valami tervem – folytatta mosolyogva. – És most jöhet a kávé, Lujzika.

– Kávé? Itt nincs semmiféle kávé.

– Hát már hogyan volna, gyermekem. Hiszen ott van. És fogadok, hogy nem is akármilyen.

Az asszony bosszúsan felnevetett.

– Szép kis alak maga! Különben nem Luise a nevem, hanem Therese.

– A Therese álomszép név.

A panziósné Steiner elé tette a kávéját. – Még itt van az öreg Seligmann holmija – mondta, és egy bőröndre mutatott. – Mi a csudát csináljak vele?

– Az volt az az ősz szakállú zsidó?

Az asszony bólintott.

– Meghalt, úgy hallottam. Mást nem...

– Az is elég egy embernek. Nem tudja, hol vannak a gyerekei?

– Honnan tudnám? Ilyesmivel már igazán nem törődhetek.

– Igaz. – Steiner magához húzta a bőröndöt, és kinyitotta. Egy csomó különböző színű cérnatekerics gurult ki belőle. Alattuk szépen becsomagolva egy halom cipőfűző. Azután egy öltöny következett, egy pár cipő, egy héber imakönyv, valami kis fehérnemű, egy kis bőrzacskóban egyszillingesek, két imaszíj meg egy fehér imaköpeny, selyempapírba burkolva.

– Nem sok egy egész életre, ugye, Therese? – mondta Steiner.

– Van, akinek még ennyije sincs.

– Ez is igaz. – Steiner átlapozta az imakönyvet és a belső borítólappal egy cédulát talált. Óvatosan kihúzta. Egy cím volt ráírva tintával. – Aha! Majd megkérdezem. – Felállt. – Köszönöm a kávéját meg a szilvóriumot, Therese. Ma későn jövök haza. Legjobb lesz, ha a földszinten szállásol el, valamelyik udvari szobában. Onnan gyorsan

megléphetek.

A panziósné mondani akart még valamit, de Steiner felemelte a kezét. – Nem, nem, Therese! Ha nem lesz nyitva az ajtó, idehozom az egész bécsi rendőrséget. De biztos vagyok benne, hogy nyitva lesz! A hontalanoknak otthont adni isten parancsa. Már ezer éve a legfőbb üdvösség jár érte a mennyországban. Itt is hagyom a hátizsákomat.

És már indult is kifelé. Tudta, hogy semmi értelme folytatni a beszélgetést, és azt is tudta, milyen különös erővel hatnak az otthagyt tárgyak a polgári gondolkodású emberekre. A hátizsákja jobb szállásmester lesz, mint bármilyen további szóáradat. A panziósné végső ellenállását csak néma távollétével győzheti le.

*

Steiner a Café Sperlerbe ment. A vodkással akart találkozni. M g a börtönben megbesz lt k, hogy Steiner szabadulásának első and második napján,  jfel után ott várnak egymásra, mert meg ig rte Steinernek, hogy utánanéz, lehet-e Bécsben hamis iratokat venni.

Steiner leült az egyik asztalhoz. Valami italt akart rendelni, de a pincér rá se hederített. Nem volt kötelező a rendelés, a legtöbbjüknek nem is volt hozzá pénze.

A Café Sperler, a jellegzetes emigráns-t zside, zsúfolva volt. Sokan  lve aludtak a padokon és székeken, mások a földön  ltek, hátukat a falnak támasztva. Kihasn lt k az időt az ingyen alvásra, egészen záróráig. Reggel úttól aztán délig sétáltak, és várták, hogy újra kinyissák a kávéházat. A legtöbbje értelmiségi volt. Azok boldogultak a legnehezebben.

Kis idő múlva egy kockás öltönybe öltözött férfi  lt le Steiner asztalához. Egy ideig csak nézte eleven, fekete szemével, azután azt kérdezte tőle:

– Mi van eladó?  kszer? Régi is van? Készpénzzel fizetek.

Steiner a fejét rázta.

– Öltöny? Fehérnemű? Cipő? – A férfi átható tekintettel nézett Steinerre. – Vagy talán egy karikagyűrű?

– Tűnj el innen, te dögkeselyű – morogta Steiner. Gyűlölte azokat az üzletelőket, akik néhány garasért el akarták szedni az emingránsoktól kevéske holmijukat. Odaszólt a mellette elsiető pincérnek. – Halló, egy pohár konyakot!

A pincér kétkedő tekintetet vetett Steinerre, és odalépett hozzá.

– Azt mondta, jogászra van szüksége? Ma kettő is van itt. Odaát a sarokban Silber ügyvéd, a berlini főtörvényszéktől – egy schilling a tanácsadás. Az ajtó mellett a kerek asztalnál meg Epstein törvényszéki bíró, Münchenből – ötven groschen a konzultáció. Magunk közt szólva, Silber jobb.

– Nekem nem jogász kell, hanem konyak – mondta Steiner.

A pincér a füléhez tartotta a kezét. – Jól értettem? Egy konyak?

– Igen, és az olyan ital, ami úgy jó, ha nem túl kicsi a pohár.

– Igenis. Elnézést kérek, de kissé nagyothallok. No meg már el is szoktam tőle. Itt majdnem mindig csak kávé rendelnek.

– Jól van. Akkor hozza kávécsészében a konyakot.

A pincér kihozta a konyakot, aztán ott maradt Steiner asztala mellett.

– Mi baj? – kérdezte Steiner. – Nézni akarja, ahogy iszom?

– Előre kell fizetni. Másképp nem lehet. Különben tönkremennénk.

– Vagy úgy. Rendben van.

Steiner fizetett.

– Ez túl sok – mondta a pincér.

– A többi a borraivaló.

– Borraivaló? – A pincér szinte ízlelgette a szót. – Istenem – szólalt meg aztán meghatottan. – Évek óta az első. Nagyon köszönöm, uram! Most megint embernek érzem magam!

Néhány másodperc múlva belépett a vodkás. Azonnal megpillantotta Steinert, és leült az asztalához.

– Mindent megtudtam, ami érdekl.

Steiner felhörpintette a konyakot.

– Kapni papírokat?

– Kapni. Méghozzá nagyon jókat. Régóta nem láttam ilyen jó hamisítványt.

– Ki kell jutnom Ausztriából! – mondta Steiner. – Iratokat kell szerezniem! Inkább kockázatom hamis papírokkal a fegyházat, mintsem ez az örökös izgalom, hogy lecsuknak. Mit látott?

– Voltam az „Alabárd”-ban. Ott most sokan megfordulnak. Ugyanazok, akik hét évvel ezelőtt. A maguk módján megbízhatóak. Csakhogy a legolcsóbb papír négyszáz schilling.

– Mit adnak érte?

– Egy halott osztrák útlevelét. Még egy évig érvényes.

– Egy évig? És aztán?

– Külföldön talán meg lehet hosszabbíttatni. Vagy ügyesen meghamisítani a dátumot.

Steiner bólintott.

– Van még két német útlevel is, a tulajdonosuk szintén meghalt. De azoknak nyolcszáz schilling darabja. Teljesen hamisat nem kapni ezerötszáz alatt. De azt nem is ajánlanám... magának! A Népszövetségtől egyelőre semmit nem remélhet. Akik útlevel nélkül, illegálisan utaznak, azok meg végképp semmit.

– Négyszáz schilling – mondta Steiner. – Huszonötöm van.

– Lehet alkudni háromszázötvenre, azt hiszem.

– A huszonöttel szemben ugyanaz. De hiába, meg kell próbálnom, hogy pénzt szerezzek. Hol van az „Alabárd”?

A vodkás előhúzott a zsebéből egy cédulát. – Itt a cím. Meg a pincér neve, aki közvetíti a dolgot. Ő majd felhívja azokat az embereket, ha szól neki. Öt schillinget kap érte.

– Jó. Majd meglátom, mit tudok csinálni. – Steiner gondosan eltette a

cédulát. – Köszönöm a fáradságát!

– Ugyan kérem! Hát csak segít az ember, ha módjában áll. Hiszen bármelyikünk kerülhet ilyen helyzetbe.

– Persze – mondta Steiner és felállt. – Majd újra megkeresem itt magát, és beszámolok minderről.

– Jó. Gyakran vagyok itt, ebben az időben. Sakkozni szoktam a délnémet bajnokkal. Nézze, ott, az a göndörhajú. Sose gondoltam volna, hogy ekkora szerencsém lesz, normális időkben sose találkoztam volna ilyen sakk-tekintéllyel. A sakk a szenvedélyem – tette hozzá mosolyogva.

Steiner bólintott. Aztán átlépett néhány fiatalemberen, akik nyitott szájjal aludtak a falnál, és megindult az ajtó felé. Epstein, a törvényszéki bírósasztalánál egy puffedt zsidó asszony ült. Kezét összekulcsolva, mint valami megbízhatatlan istenre meredt lipsteinre, aki kenetteljesen magyarázott valamit. Az ügyvéd előtt ötven groschen hevert az asztalon. Szőrös bal keze szorosan a pénz mellett, mint valami zsákmányra leső hatalmas pók.

*

Steiner odakint mélyen fellelegzett. Az enyhe éjszakai levegő olyan volt számára, mint valami aromás bor a kávéház halott füstje és szürke nyomorúsága után. Ki kell jutnom innen, ki kell jutnom minden áron!, gondolta. Az órájára nézett. Késő volt már. Elhatározta, hogy azért még megpróbálja megkeresni a hamiskártyást.

Az a kis bár, amelyet a hamiskártyás a törzshelyének nevezett, szinte néptelen volt. Csak két felcicomázott lány gubbasztott, akár két papagáj, a magas székek nikkelrúdján.

– Fred járt itt? – kérdezte Steiner a mixertől.

– Fred? – A mixer éles tekintettel meredt rá. – Miért, mit akar Fredtől?

– A Miatyánkot akarom vele elimádkozni, testvér. Mi mást akarnék?

A mixer egy ideig töprengett. – Egy órája, hogy elment – mondta aztán.

– Visszajön még?

– Sejtelmem sincs.

– Jó. Akkor várok egy kicsit. Adjon egy vodkát.

Steiner körülbelül egy óra hosszat várt. Közben azon tűnődött, mi mindent tehetne pénzzé. De hetven schillingnél többet sehogy sem tudott összehozni.

A két lány csak futó pillantásra méltatta Steinert. Egy ideig még ott üldögéltek, aztán kivonultak, peckes léptekkel. A mixer kockákat öntött ki maga elé egy fémpohárból. – Kockázunk egyet? – kérdezte aztán.

– Nem bánom.

Kockáztak, és Steiner nyert. Folytatták a játékot. Steiner két kockával kétszer egymásután négy ászot dobott. – Az ászokkal szerencsém van – mondta.

– Magának egyáltalán szerencséje van – jegyezte meg a mixer. – Mi maga, asztrológiailag?

– Nem tudom.

– Szerintem oroszlán lehet. A napja mindenesetre az oroszlánban van. Értek valamit a dologhoz. Utolsó kör, mi? Fred úgyse jön már. Sose jött még ilyenkor. Szüksége van az alvásra, hogy nyugodt legyen a keze.

Játszottak, és Steiner megint nyert.

– Látja – mondta elégedetten a mixer, és Steiner elé csúsztatott öt schillinget. – Maga biztosan oroszlán. Erős Neptunnal. Melyik hónapban született?

– Augusztusban.

– Akkor maga tipikus oroszlán. Ragyogó sanszai vannak erre az évre!

– No, erre vállalom egy egész őserdő összes oroszlánját. – Steiner

kiitta a vodkáját. – Megmondaná Frédnek, hogy itt jártam? Hogy Steiner kereste. Holnap megint eljövök.

– Jó.

Steiner elindult vissza a panzióba. Az út hosszú volt, és az utcák néptelenek. Az ég tele volt csillagokkal, a kerítések felől időnként virágzó orgona súlyos illata áradt. Istenem, Marie, gondolta, csak nem tarthat örökké...

Kern bement egy drogériába, a Vencel tér közelében. A kirakatban fölfedezett néhány üveg kölnvizet az apja laboratóriumának címkéjével.

– Farr-kölnvíz! – mondta és ide-oda forgatta a kezében az üveget, amelyet a drogista levett a polcról. – De hát honnan szerezte ezt?

A drogista vállat vont. – Már nem emlékszem. Németországból jött, már régen. Meg akarja venni?

– De nemcsak ezt az egyet. Hatot.

– Hatot?

– Igen, egyelőre hatot. Később majd többet is. Viszonteladásra. No persze, csak ha százalékot kapok.

A drogista ránézett Kernre. – Emigráns? – kérdezte.

Kern letette a pultra az üveget. – Tudja – mondta bosszúsan ez a kérdés kezd már unalmassá válni, ha civilek teszik fel. Különösen, ha éppen tartózkodási engedély van a zsebemben. Inkább azt mondja meg, hány százalékot ad?

– Tízet.

– Nevetséges. Hogy keressek akkor valamit?

– Odaadom huszonöt százalékra – mondta az üzlet tulajdonosa, aki közben odament hozzájuk. – Ha tíz üveggel visz, vagy esetleg harminccal is. Örülünk, ha megszabadulunk ettől a régi vacaktól.

– Régi vacak? – Kern sértődötten nézett a tulajdonosra. – Ez egészen kiváló kölnvíz, tudja?

A tulajdonos egykedvűen vakarta meg a fülét.

– Lehetséges. De akkor nyilván beéri húsz százalékkal is.

– Harminc a legkevesebb. Ennek semmi köze a minőséghez. Attól, hogy maga harminc százalékot ad nekem, még nagyon jó lehet, vagy

nem?

A drogista elbiggyesztette a száját.

– Minden kölnivíz egyforma. Jó csak attól lesz valamelyik, ha reklámot csinálnak neki. Ez a dolog titka. – Kern ránézett.

– Ennek már biztosan nem csinálnak reklámot. Így hát nagyon rossz. Akkor harmincöt százalék a legmegfelelőbb.

– Harminc – mondta a tulajdonos. – Nagy ritkán még előfordul, hogy keresik.

– Burek úr – szólalt meg az alkalmazott – azt hiszem, harmincötöt is adhatunk neki, ha egy tucatot vesz. Hiszen mindig csak egyvalaki érdeklődik felőle. De az se vesz soha, csak a receptet akarja eladni.

– A receptet? Uramisten, még csak az kellene! – mondta a tulajdonos, és elhárító mozdulattal emelte fel a karját.

– A receptet? – kérdezte Kern élénk érdeklődéssel. – Ki az, aki el akarja adni a receptet?

– Valaki, aki azt állítja, hogy régebben az övé volt a laboratórium – felelte mosolyogva a drogista. – No persze egy szó se igaz belőle! Hogy mi mindent ki nem találnak ezek az emigránsok!

Kernnek egy pillanatra elállt a lélegzete. – Tudja, hol lakik az az ember? – kérdezte.

A drogista vállat vont.

– Azt hiszem, még megvan valahol a címe. Már jó néhányszor itt hagyta. De miért kérdi?

– Azt hiszem, az az ember az apám.

A kér férfi Kernre meredt.

– Igazán? – kérdezte a drogista.

– Igen, azt hiszem, ő az. Már régóta keresem.

– Bertha! – kiáltott ki a tulajdonos izgatott hangon egy asszonynak, aki az üzlet mögött egy íróasztalnál dolgozott. – Megvan még annak az úrnak a címe, aki a kölnivíz receptjét akarta eladni?

– Stran úrra gondol vagy arra a vén szószátyárra, aki már többször is itt járt? – kérdezte az asszony.

– A mindenségít! – A tulajdonos zavartan nézett Kernre. – Bocsásson meg! – mondta, és gyorsan hátrament az irodába.

– Így jár az, aki az alkalmazottjával hál – magyarázta kaján vigyorral a drogista.

Hamarosan újra megjelent a tulajdonos, egy cédulával a kezében, és lihegve azt mondta:

– Megvan a cím. Kern úrnak hívják az illetőt. Siegmund Kernnek.

– Az apám.

– Komolyan? – A tulajdonos átnyújtotta Kernnek a cédulát. – Tessék, a címe. Körülbelül három hete járt itt utoljára. Ne haragudjon az előbbi megjegyzésért. Hiszen tudja...

– Semmi baj. De most már mennem kell. Utána majd eljövök az üvegekért.

– No persze. Nem sürgős.

*

A ház, amelyben Kern apja, legalábbis a cédulán lévő cím szerint lakott, a Tuzarova ulicén volt, a vásárcsarnok közelében. Sötét és dohos épület volt, betöltötte a nedves falak meg a káposzta szaga.

Kern lassan ment felfelé a lépcsőn. Bármilyen különös volt is – félt, hogy olyan hosszú idő után újra látni fogja az apját, túlságosan megszokta már, hogy semmi jó nem történik vele.

A harmadik emeleten becsöngetett az egyik lakás ajtaján. Kisvártatva csoszogó léptek hallatszottak odabentről, aztán valaki félretolta a kartonpapírt a kémlelő nyílásról. Kern látta a rámeredő fekete szemet.

– Ki az? – kérdezte egy mogorva női hang.

– Szeretnék beszélni valakivel, aki itt lakik – mondta Kern.

– Itt nem lakik senki.

– Hogyhogy? Hiszen maga is itt lakik! – Kern ránézett az ajtóra

erősített névtáblára. – Melanie Ekovski, ugye? De én nem magával szeretnék beszélni.

– Na látja.

– Egy férfival szeretnék beszélni, aki itt lakik.

– Itt nem lakik semmiféle férfi.

Kern szemügre vette a kerek, fekete szemet. Talán igazat mond ez az asszony, talán rég elköltözött már innen az apja. Hirtelen üresnek és csalódottnak érezte magát.

– És hogy hívják azt az embert? – kérdezte az asszony az ajtó mögül.

Kern új reménnyel eltelve vetette föl a fejét.

– Nem szeretném kikiabálni az egész háznak. Ha kinyitja az ajtót, megmondom.

A szem eltűnt a nyílásból. Lánccsörgés hallatszott. Hiszen ez valóságos erődítmény, gondolta Kern. Szinte biztosra vette, hogy még itt lakik az apja, különben nem kérdezősködött volna ez az asszony.

Kinyílt az ajtó. Kern megpillantott egy pirospozsgás, széles arcú, erőteljes nőt, aki tetőtől talpig végigmérte.

– Kern úrral szeretnék beszélni.

– Kern? Nem ismerem. Itt nem lakik.

– Siegmund Kern. Én Ludwig Kern vagyok.

– Úgy? – Az asszony bizalmatlanul mustrálgatta Kernt. – Azt mindenki mondhatja.

Kern előhúzta a zsebéből a tartózkodási engedélyét. – Tessék, nézze meg, legyen szíves. A keresztnév tévedésből rosszul van írva, de a másikat láthatja.

Az asszony hosszadalmasan végigolvasta az egészet. – Rokona? – kérdezte aztán.

– Igen. – Valami megakadályozta Kernt abban, hogy többet mondjon. Most már szilárdan meg volt győződve, hogy itt lakik az apja.

Az asszony döntött. – Nem lakik itt – jelentette ki kurtán.

– Jól van – mondta Kern. – Akkor én mondom meg, hogy hol lakom. A Hotel Bristolban. Csak néhány napig maradok itt. Szerettem volna beszélni Kern úrral, mielőtt elutazom. Át kell adnom neki valamit – fűzte hozzá, és az előtte álló asszony szemébe nézett.

– Úgy?

– Igen. Hotel Bristol. Ludwig Kern. Jó estét.

Lement a lépcsőn. Atyaúristen, hiszen ez a nő cerberusként őrzi az apámat! No persze... még mindig jobb, mint ha elárulná.

Visszament a drogériába.

– Megtalálta az apját? – kérdezte izgatottan a tulajdonos. Az olyan ember kíváncsisága ült ki az arcára, akinek az életében soha nem történik semmi szenzáció.

– Még nem – mondta Kern hirtelen kelletlenül. – De ott lakik. Csak nem volt otthon.

– Nohát! Ez aztán a véletlen, ugye?

A tulajdonos a pultra könyökölt, és hosszadalmas előadásba fogott azokról a különös véletlenekről, amelyek előfordulnak az ember életében.

– Nekünk az ilyen dolog nem véletlen – mondta Kern. – Nekünk inkább az a véletlen, ami szabályszerű. De mi a helyzet a kölnivízzel? Egyelőre csak hat üveggel vihetek. Nincs több pénzem. Hány százalékot ad?

A tulajdonos töprengett egy pillanatig. – Harmincötöt – jelentette ki azután nagylelkűen. – Ilyesmi nem fordul elő minden nap.

– Jó.

Kern fizetett. A drogista becsomagolta az üvegeket. Közben a Bertha nevezetű nő is kijött az üzletbe, hogy szemügyre vegye a fiatalembert, aki megtalálta az apját. Izgatottan rágott valamit.

– Tudja – szólalt meg ismét a tulajdonos –, még csak azt akartam mondani... ez a kölnivíz nagyon jó. Igazán nagyon jó.

– Köszönöm! – mondta Kern, és átvette a csomagot. – Remélem, hamarosan újra eljövök a többiért.

*

Visszament a szállodába. A szobájában kibontotta a csomagot, és két üveget néhány szappannal meg néhány flakon olcsó parfümmel együtt beletett az aktatáskájába. Mindjárt ki akarta próbálni, hátha sikerül eladnia valamit.

Szinte egyszerre lépett ki a folyosóra a szomszédos szoba egyik lakójával. Közepesen magas fiatal lány volt, világos ruhában, néhány könyvvel a hóna alatt. Kern először ügyet se vetett rá. Gondolatban a kölnivíz árát próbálta kikalkulálni. De hirtelen tudatára ébredt, hogy a fiatal lány abból a szobából lépett ki, amelyikbe ő maga tévedésből bement az éjszaka. Megállt. Lehetségesnek tartotta, hogy a lány meg fogja ismerni.

A lány azonban körül se nézett, csak ment lefelé a lépcsőn. Kern várt még néhány másodpercig. Azután gyors léptekkel végigment a folyosón, a lány után eredt. Egyszerre kíváncsiság fogta el, látni akarta.

Lement a lépcsőn, körülnézett, de a lányt nem látta sehol. Ekkor odament a kijáráshoz, és tekintetével végigpásztázta az utcát, de senkit nem látott a csillogó porszemcsékkel teli napfényben. Csak néhány juhászcutya hancúrozott az úttesten.

Kern visszament a szállodába. – Nem ment el itt az előbb valaki? – kérdezte a portástól, aki egy személyben pincér és háziszolga is volt.

– Csak maga! – felelte a portás, és meredt szemmel nézett rá. Azt várta, hogy Kern éktelen hahotára fakad a tréfáján.

De Kern nem nevetett. – Egy lány – mondta. – Egy fiatal hölgy.

– Itt nem lakik semmiféle hölgy – felelte mogorván a portás.

Megsértődött, mert hasztalan pazarolta a szellemességét. – Itt csak nők laknak.

– Szóval nem ment ki senki?

– Maga a rendőrségtől van, hogy ilyen pontosan tudni akarja? – A portás most már nyíltan ellenségesen viselkedett.

Kern csodálkozva nézett rá. Nem értette, mi baja ennek az embernek. Az imént észre se vette, hogy viccelődik. Elővett a zsebéből egy csomag cigarettát, és megkínálta a portást.

– Köszönöm – mondta az fagyosan. – Én jobbat szívok.

– Elhiszem.

Kern visszatette a zsebébe a cigarettát. Egy pillanatig még ott állt és töprengett. Akkor még a szállodában kell lennie a lánynak. Valószínűleg az előcsarnokban lehet. Visszament.

Az előcsarnok keskeny, hosszú helyiség volt, előtte cementezett terasz húzódott. A terasz egy fallal körülvett kertre nyílt, amelyben néhány orgonabokor állt.

Kern benézett az előcsarnokba az üvegajtón keresztül. A lány ott ült az egyik asztalnál. Rajta kívül egy lélek sem volt odabenn. Kernnek nem volt más választása, kinyitotta az ajtót, és belépett.

A lány felpillantott, mikor az ajtó kinyílt.

– Jó estét – mondta Kern elfogódottan, bizonytalan hangon.

A lány ránézett, aztán bólintott, és folytatta az olvasást.

Kern leült az egyik sarokba. Kis idő múlva felállt és odavitt magának néhány újságot. Hirtelen meglehetősen nevetségesnek érezte magát, és nem bánta volna, ha már újra kívül van az ajtón. De úgy érezte, szinte lehetetlen volna most felállni és kimenni.

Széthajtogatta az újságokat, és olvasni kezdett. Egy idő múlva látta, hogy a lány a kézitáskájáért nyúl és kinyitja. Ezüst cigarettatárcát vett ki belőle, és felkattintotta a zárját. Aztán becsukta a tárcát, anélkül hogy cigarettát vett volna ki belőle, és visszacsúsztatta a táskába.

Kern gyorsan félretolta az újságot és felállt. – Látom, hogy nincs magánál cigaretta – mondta. – Megkínálhatom?

Elővette a cigarettáját. Mit nem adott volna érte, ha lett volna tárcája.

A papírcsomag gyűrött volt, a sarkainál beszakadva. Odatartotta a lány elé. – Igazán nem is tudom, hogy szereti-e ezt a márkát? Az előbb a portás visszautasított. Neki nem volt elég jó.

A lány a cigaretta feliratára pillantott. – Én is ezt szívom – mondta.

Kern nevetett. – A legolcsóbb, ami kapható. És ez már majdnem annyi, mintha elmondtuk volna egymásnak az életünk történetét.

– Ez a szálloda éppen eleget mond – jegyezte meg a lány, és közben Kernre nézett.

– Igaz.

Kern gyufát gyújtott, és tüzet adott a lánynak. A gyenge vöröses fény megvilágította a lány barnás bőré, keskeny arcát, erős, fekete szemöldökét. A szeme nagy volt és tiszta, az ajka puha és telt. Kern nem tudta, szép-e ez a lány, tetszik-e neki, csak valami különös érzés töltötte el, az az érzés, hogy csendes és távoli kapcsolat köti össze őket – hiszen a keze a lány keblét érintette, mielőtt ismerték volna egymást. És most látta mellének enyhe domborulását, ahogy lélegzett, és hirtelen, bár tudta, hogy ostobaság, a zsebébe rejtette a kezét.

– Régen eljött már otthonról? – kérdezte.

– Két hónapja.

– Az még nem sok.

– Nekem végtelenül hosszú idő.

Kern meglepődve pillantott fel. – Igaza van – mondta. – Két év nem hosszú idő. De két hónap végtelenül sok. Mindenesetre megvan az előnye: minél tovább tart, annál rövidebb.

– Gondolja, hogy még sokáig tart? – kérdezte a lány.

– Nem tudom. Én már nem gondolkozom rajta.

– Én mindig ezen gondolkozom.

– Nálam is így volt az első két hónapban.

A lány hallgatott. Tűnődve lehajtotta a fejét, és lassú szippantásokkal, mélyen leszívta a cigarettája füstjét. Kern elnézte a

lány arcát keretező, kissé hullámos, erős szálú haját. Szeretett volna valami különöset, valami szellemeset mondani, de semmi nem jutott eszébe. Megpróbálta felidézni, hogyan viselkednének hasonló helyzetben azoknak a könyveknek a nagyvilági hősei, amelyeket olvasott – de mintha kiszáradt volna az emlékezete, no meg azok a hősök nem is igen laktak a prágai emigránsok szállodájában.

– Nincs túl sötét az olvasáshoz? – kérdezte végül.

A lány összerezett, mint akinek messze jártak a gondolatai. Aztán összecsapta a könyvét.

– Nem. Nem is akarok olvasni. Semmi értelme.

– Néha eltereli az ember gondolatait – mondta Kern. – Ha valahol találok egy bűnügyi regényt, egy szuszra elolvasom.

– Ez nem bűnügyi regény – mondta a lány, és fáradtan mosolygott. – Ez tankönyv... szervetlen kémia.

– Vagy úgy! Maga egyetemre járt?

– Igen. Würzburgban.

– Én a lipcseire jártam. Eleinte én is magammal cipeltem a tankönyveimet. Nem akartam elfelejteni, amit tanultam. Később eladtam őket. Túlságosan nehéz volt cipelni, inkább kölnivizet meg szappant vettem, hogy azzal házaljak. Most abból élek.

A lány szemrehányó tekintettel nézett rá.

– Nem mondhatnám, hogy nagyon biztató, amit mond.

– Nem akartam elkedvetleníteni – mondta gyorsan Kern. – Nálam egészen másképp volt. Nekem egyáltalában nem voltak irataim. Magának valószínűleg van útlevele.

A lány bólintott.

– Útlevelem, az van – mondta. – De hat hét múlva lejár.

– Az nem baj. Biztosan meg lehet hosszabbítani.

– Nem hiszem.

A lány felállt.

– Nem akar elszívni még egy cigarettát? – kérdezte Kern.

– Nem, köszönöm. Úgyis túl sokat szívok.

– Egyszer azt mondta nekem valaki, hogy egy cigaretta a kellő pillanatban jobb, mint a világ legokosabb gondolatai.

– Ez igaz – mondta a lány mosolyogva, és Kern most nagyon szépnek látta. Mit nem adott volna érte, ha tovább beszélgethet vele, de nem tudta, mit tegyen, hogy a lány még vele maradjon.

– Ha bármiben segíthetek magának – szólalt meg szinte hadarva –, nagyon szívesen. Ismerem az emigránséletet Prágában. Már harmadszor vagyok itt. Ludwig Kern a nevem, és a maga szobájától jobbra lakom.

A lány gyors pillantást vetett rá. Kern már azt hitte, mindent elérült, de a lány elfogulatlanul, erőteljes kézszorítással búcsúzott tőle.

– Feltétlenül meg fogom kérdezni, ha nem tudok valamit – mondta. – Nagyon köszönöm.

Ezzel fogta a könyveit, és felment a lépcsőn. Kern még ott ült egy ideig az előcsarnokban. Hirtelen eszébe jutott mindaz, amit mondania kellett volna.

– Még egyszer, Steiner – mondta a hamiskártyás. – Isten tudja, engem jobban idegesít a maga első fellépése odaát abban a butikban, mintha én magam a Jockey-klubban játszanék.

A bárban ültek, és Fred főpróbát tartott Steinerrel. Egy közeli csapszékben akarta útjára indítani a tanítványát néhány kisebb hamiskártyás ellen. Steiner ebben látta az egyetlen lehetőséget, hogy esetleg pénzhez jusson – a lopástól és a rablástól eltekintve.

Vagy félórája már, hogy az ász-trükköt gyakorolták. A zsebtolvaj végül elégedett volt tanítványa teljesítményével, és felállt. Szmokingot viselt. – Most mennem kell. Opera. Premier. A Lehmann énekel. Ha

igazi nagy művészek lépnek föl, mindig akad dolga a magunkfajtnak. Az emberek szórakozottak, érti? – Kezet nyújtott Steinernek. – Különben... most jut eszembe... mennyi pénze van?

– Harminckét schilling.

– Az kevés. Fontos, hogy a palik nagy pénzt lássanak, különben nem harapnak rá. – Benyúlt a zsebébe, és kivett egy százschillinges bankót.

– Tessék, ezzel fizesse ki a kávéját, akkor biztosan jelentkezik valaki. Aztán majd hagyja ott a pénzemet a tulajnál; ő ismer engem. És most: hamar befejezni a játszmat, és vigyázni, ha a négy dáma megjelenik! Nyak- és lábtörést!

Steiner elvette a bankjegyet.

– Ha elvesztem, nem tudom visszaadni.

A zsebtolvaj vállat vont.

– Akkor volt, nincs. Művészspech. De nem fogja elveszteni. Ismerem én azokat az embereket. Vacak kis csalók. Nem első osztály. Ideges?

– Azt hiszem, nem.

– Akkor is van sansza. Azok odaát nem is sejtik, hogy maga tud valamit. Mire észreveszik, már át vannak ejtve, már nem csinálhatnak semmit. Hát akkor viszlát.

– Viszlát!

Steiner átment a csapszékbe. Útközben azon tűnődött, hogy milyen különös: senki a világon még a negyedét sem bízta volna rá annak az összegnek, amit ez a hamiskártyás habozás nélkül átadott neki. Mindig ugyanaz. Szerencsére.

A csapszék elülső részében éppen tarokkparti folyt. Steiner az ablakhoz ült, és rendelt egy pohár pálinkát. Körülményesen húzta elő a pénztárcáját, amelybe még néhány ív papírt is tett, hogy tömötnek látsszék, és a százassal fizetett.

Egy perc múlva odament hozzá egy cingár férfi, és felszólította, hogy vegyen részt egy kis pókerjátszmában. Steiner unott képpel

visszautasította. A cingár azonban megpróbálta rábeszélni.

– Nem érek rá – jelentette ki Steiner. – Legfeljebb félórám van, dehát az kevés.

– Ugyan, dehogy! – tiltakozott a cingár emberke, elővillantva rossz fogsorát. – Egyesek fél óra alatt is megcsinálták a szerencséjüket, szomszéd úr!

Steiner szemügyre vette a szomszédos asztalnál ülő két alakot. Az egyiknek hájas volt az arca és kopasz a fejebúja, a másik fekete hajú volt, szőrös és nagy orrú. Mind a ketten közönyösen néztek rá. – Ha tényleg csak fél óráról van szó – mondta Steiner látszólag bizonytalankodva –, megpróbálhatjuk.

– Persze, persze – mondta szívélyesen a cingár.

– De abbahagyhatom, amikor akarom?

– Ez csak világos, szomszéd úr. Amikor akarja.

– Akkor is, ha nyertem?

Az asztalnál ülő kövér férfinak kissé lebiggyedt az ajka. Ránézett a fekete hajúra: úgy látszik, igazi nyárspolgárocska akadt a hálónkba.

– Hát persze, éppen hogy akkor, szomszéd úr! – mekegte vidáman a cingár.

Steiner átült az asztalukhoz. A kövér kevert és osztott. Steiner nyert néhány schillinget. Amikor ő kevert, megtapogatta a kártyák szélét. Aztán újra kevert, felülre tette azokat a lapokat, amelyeken érzett valamit, rendelt egy szilvóriumot, közben a felső lapok alá pillantott, és látta, hogy a királyok kissé be vannak metszve. Megint kevert és osztott.

Negyedóra múlva körülbelül harminc schilling volt a nyeresége.

– Egész jó! – mekegett a cingár. – Emeljük föl talán valamicskével a tétet?

Steiner bólintott. A következő játszmát is megnyerte, amelynél már magasabb volt a licit. Azután a kövér osztott. Rózsás, dundi kezei voltaképpen túl kicsik voltak a keverési trükkhöz. De Steiner látta, hogy

rendkívül ügyesen csinálja. Felemelte a lapjait. Három dámája volt.

– Hányat? – kérdezte a kövér, és rágni kezdte a szivarját.

– Négyet – felelte Steiner. Észrevette, hogy a kövér meghökken, mert csak két lapot lett volna szabad vennie. A kövér eléje csúsztatott négy kártyát. Steiner látta, hogy az első lap a negyedik, a még hiányzó dáma. Így persze nem volt lapja, és „A fene enné meg! Befuccsoltam!” felkiáltással az asztalra csapta a kártyáit. A másik három egymásra nézett, és ők is passzoltak.

Steiner tisztában volt vele, hogy csak akkor tud valamit elérni, amikor ő maga oszt. Egy a háromhoz tehát az esélye. A zsebtolvajnak igaza volt. Gyorsan kellett cselekednie, mielőtt a többiek túl sokat észrevesznek.

Megcsinálta az ász-trükköt, de csak egyszerűen. A csecsemőképű ellene játszott és veszített. Steiner az órájára pillantott.

– Mennem kell. Az utolsó kör.

– Na, na, szomszéd úr – mekegett a cingár. A másik kettő hallgatott.

A következő játszmaiban Steinernek osztás után négy dámája volt. Lehívott hozzá egy lapot. Egy kilencest. A szőrös fekete két lapot hívott le. Steiner látta, hogy a cingár gyors kézmozdulattal alulról adja neki. Mindent tudott már, de azért velük licitált harmincig, aztán feladta.

– De hát milyen lapja volt? – ugatott a cingár, és gyorsan felfordította Steiner kártyáit. – Négy dáma! És maga ezzel passzol! De hisz ebben egész vagyon volt benne!

– Hát magának mije volt? – kérdezte a feketét.

– Három király – felelte az sanda tekintettel.

– Na látja! Látja! Hisz akkor nyert volna, szomszéd úr! Maga mennyire ment volna fel a három királyával?

– Három királlyal én a holdig licitálok – jelentette ki meglehetősen komoran a fekete.

– Elnéztem a lapokat – mondta Steiner. – Azt hittem, csak három

dámám van. Azt az egy lapot bubinak néztem.

– No de ilyet!

A fekete osztott. Steiner három királyt kapott, aztán megvette hozzá a negyediket. Tizenöt schillingre licitált, és passzolt. A csecsemőképű szürcsölve szívta be a levegőt. Steiner körülbelül kilencven schillinget nyert, és már csak két játszma volt hátra.

– De hát mi je volt, szomszéd úr? – kérdezte a cingár, és megpróbálta gyorsan felfele fordítani a lapokat. De Steiner elcsapta a kezét.

– Itt ez a szokás? – kérdezte.

– Ugyan, ne haragudjon már. Hisz csak kíváncsi az ember.

A következő játszmában Steiner nyolc schillinget veszített.

Tovább nem ment. Fogta a kártyát, és kevert. Minden figyelmét összpontosítva alulra keverte a királyokat, úgy, hogy a kövérnek adhassa őket. Sikerült. A fekete látszólag részt vett a licitálásban, a kövér egy lapot kért. Steiner odaadta neki az utolsó királyt. A kövér szürcsölt, és szeme összevillant a feketéével. Steiner ezt a pillanatot használta fel az ász-trükkre. Dobott három lapot, aztán leemelte a két utolsó ászt, amelyek a pakli tetejére kerültek.

A kövér licitálni kezdett. Steiner letette a lapját, és habozva folytatta a licitálást. A kövér duplázta a tétet. Száztíz schillingnél megállt. Steiner tartotta. Nem volt egészen biztos a dolgában. Tudta, hogy a kövérnek négy királya van, de az utolsó lapot nem ismerte. Ha Joker, ő veszített.

A cingár nyugtalanul fészkelődött. – Megnézhetem? – kérdezte, és már nyúlt is Steiner kártyái után.

– Nem – mondta Steiner, és kezével eltakarta a lapjait. Meglepte ez az együgyű pimaszság. A cingár tüstént megtáviratozta volna a lábával a kövérnek, hogy milyen lapja van.

A kövér elbizonytalanodott. Steiner eddig olyan óvatosan játszott, most alighanem nagy lapja lehet. Steiner észrevette a kövér bizonytalanságát, és merészebben licitált. Száznolcvannál a kövér

abbahagyta. Négy királyt tett le az asztalra. Steiner föllélegzett, és letette a maga négy ászát.

A cingár füttyentett egyet, aztán csend lett. Steiner eltette a pénzt.

– Még lejátszunk egy kört – jelentette ki határozott hangon a fekete.

– Sajnálom – mondta Steiner.

– Még lejátszunk egy kört – ismételte a fekete, és előretolta az állát.

Steirier felállt.

– Majd legközelebb.

Odament a söntéspulthoz, és fizetett. Aztán a tulajdonos kezébe csúsztatott egy összehajtogatott százschillingest.

– Legyen szíves, adja oda Frednek.

– Frednek? – kérdezte a tulajdonos és meglepődve felvonta a szemöldökét.

– Neki.

– Jó. – A tulajdonos vigyorgott. – Lépre mentek az atyafiak! Tőkehalat akartak fogni, és cápára akadtak.

Azok hárman az ajtóban álltak. – Még lejátszunk egy kört – mondta a fekete, és elállta a kijáratot.

Steiner ránézett.

– Így nem lehet, szomszéd úr – mekegte a cingár. – Ki van zárva, Sir.

– Azt hiszem, semmit sem vethetünk egymás szemére – mondta Steiner. – A háború, az háború. Veszíteni is tudni kell.

– Nekünk nem – jegyezte meg a fekete. – Mert mi lejátszunk még egy kört.

– Vagy visszaadja, amit nyert – tette hozzá fenyegető hangon a kövér.

Steiner a fejét rázta. – Becsületes játék volt – mondta ironikus mosollyal. – Maguk tudták, mit akarnak, én is tudtam, mit akarok. Jó éjszakát.

Megpróbált kimenni a fekete és a cingár között, s ennek

következtében ugyancsak érezte a fekete feszülő izmait.

Ekkor hirtelen mellettük termett a vendéglős. – Csak semmi rendbontás a vendéglőmben, uraim!

– Én igazán nem akarok semmi rendbontást! – szólalt meg Steiner. – El akarok menni.

– Majd elkísérjük – mondta a fekete.

A cingár meg a fekete már indult is, utánuk Steiner, mögötte a kövér. Steiner tudta, hogy a fekete a veszélyes. Nagy hibát követett el azzal, hogy előreengedte. Abban a pillanatban, ahogy a fekete kilépett az ajtón, Steiner hátrafelé hasbarúgta a kövéret, öklével meg, mint valami kalapáccsal, teljes erejéből tarkón vágta a feketét úgy, hogy az megszédült, s előrezuhant a lépcsőn, neki a cingárnak. Steiner ekkor egyetlen ugrással kint termett az utcán, és futásnak eredt, mielőtt még a többiek felocsúdtak volna. Tudta, hogy ez az egyetlen esélye, hiszen az utcán már semmit sem tudott volna kezdeni három ember ellen. Kiáltozást hallott maga mögött, megfordult futás közben, de nem követte senki. Túlságosan meglepő lehetett a föllépése.

Lelassította a lépteit, hamarosan kiért a forgalmasabb utcákra. Egy divatáruüzlet kirakata előtt megállt, megnézte magát a tükörben. Hamiskártyás és csaló, gondolta. De ez már fél útlevel... Bólintott a tükörképének, és indult tovább.

Kern a régi zsidó temető kerítésfalán ült, és egy utcai lámpa fényénél a pénzét számolta. Egész nap a Golgota-hegy környékét járta az árujával. Szegények laktak abban a negyedben, de Kern tudta, hogy a szegények jótékonyak, és nem hívják mindjárt a rendőrséget. Harmincnyolc koronát keresett. Jó napja volt.

Zsebébe dugta a pénzt, és megpróbálta kibetűzni a nevet azon az ütött-kopott síron, amely kissé oldalra tőle a falat támasztotta. Izrael Löw rabbi – szólalt meg aztán –, régesrég meghaltál, biztosan nagy tudású ember voltál a magad idején, és most egy marék csonttal kevert föld vagy itt, a föld alatt, mit gondolsz, mit tegyek most? Menjek haza, vagy próbáljak meg spekulálni, és ötven koronára föltornászni a keresetemet?

Elővett egy ötkoronást. – Neked persze édes mindegy, ugye, öreg? Kérdezzük hát meg az emigránsok sorsát, a véletlent. Ha fej, beérem ennyivel, ha írás, folytatom a házalást.

Feldobta, aztán elkapta a pénzdarabot. Az ötkoronás kiesett a kezéből, rá a sírra. Kern leereszkedett a falon, és óvatosan fölemelte. – írás! A sírodra esett! Szóval te magad adsz nekem tanácsot, rabbi! Hát akkor gyerünk! – Kern úgy vonult a legközelebbi házhoz, mint aki egy erődítményt akar megostromolni.

A földszinten senki nem nyitott ajtót. Kern várt egy ideig, aztán felment a lépcsőn. Az első emeleten egy jóképű cselédlány nyitott ajtót. Ránézett Kern táskájára, elbiggyesztette a száját, és szótlánul becsukta az ajtót.

Kern felment a második emeletre. Kétszeri csengetés után megjelent az ajtóban egy férfi, nyitott mellényben. Alighogy Kern megszólalt, felháborodva a szavába vágott:

– Kölnivíz? Parfüm? Micsoda pimaszság! Nem tud olvasni? Nekem, a Leo illatszergyár vezérképviselőjének meri ajánlani a szemét áruját? Takarodjon innen!

Ezzel bevágta az ajtót. Kern gyufát gyújtott, és figyelmesen szemügyre vette az ajtóra erősített réztáblát. Csakugyan – Josef Simek maga is parfümmel, kölnivízzel és szappannal kereskedett, nagyban.

Kern a fejét csóválta. – Ejnye, Löw rabbi – dünnyögte. – Mi ez? Valami félreértés volna köztünk?

Megnyomta a csengőt a harmadik emeleten. Egy barátságos, kövér asszony nyitott ajtót. – Jöjjön csak be – mondta jóindulatúan, ahogy megpillantotta Kernt. – Német, ugye? Menekült? No, jöjjön csak be!

Kern utána ment a konyhába.

– Üljön le – mondta az asszony. – Biztosan fáradt.

– Nem nagyon.

Először fordult elő itt, Prágában, hogy valaki hellyel kínálta. Kihasználta hát a ritka alkalmat, és leült. Bocsáss meg, rabbi, gondolta, elhamarkodtam a dolgot. Ne haragudj, még fiatal vagyok. És ekkor kirakta a táskája tartalmát.

A kövér asszony, két karját a mellén összekulcsolva, komótosan állt mellette, és ránézett. – Ez parfüm? – kérdezte, miközben rámutatott az egyik kis üvegre.

– Az. – Kern tulajdonképpen arra számított, hogy ezt az asszonyt a szappan fogja érdekelni. Fölemelte a kis üveget, mint valami értékes drágakövet. – Ez a Kern cég híres parfümje. Egészen különleges! Nem olyan marólúg, mint például a Leo-gyár készítményei, amelyekkel Simek úr ügynököl.

– Úgy, úgy...

Kern kinyitotta az üveget, és megszagoltatta az asszonnyal. Aztán elővett egy üvegpálcikát, és rákent belőle egy kicsit az asszony zsíros hajára. – Próbálja meg, asszonyom...

Az asszony a kezére öntött egy cseppet, megszagolta és bólintott.

– Úgy látom, jó lesz Nagyobb üveggel nincs?

– Itt van egy nagyobb. Aztán volna még egy, egészen nagy. Ez itt.

Igaz, az ára is negyven korona.

– Az ára nem számít. A nagyot adja, azt veszem meg.

Kern nem hitt a fülének. Hiszen ez tizenhármas korona tiszta nyereség.

– Ha a nagy üveget veszi, adok hozzá egy mandulaszappant is, ajándékba – jelentette ki lelkesen.

– Jó lesz, szappanra mindig szüksége van az embernek.

Az asszony fogta a parfümös üveget meg a szappant, és átment a szomszéd szobába. Kern közben visszarakta a táskába a holmiját. A félig nyitott ajtón főtt hús szaga áradt be. Elhatározta, hogy utána valami elsőrangú helyen vacsorázik. A Vencel téri menza levesétől nem lehet jóllakni.

A kövér asszony újra megjelent. – Hát akkor köszönöm szépen és a viszontlátásra – mondta nyájas hangon. – És itt egy vajaskenyér is, útravalónak. Biztosan éhes.

– Köszönöm. – Kern ott állt és várakozott.

– Akar még valamit? – kérdezte az asszony.

– Hát persze – mondta nevetve Kern. – A pénzt még nem adta ide.

– A pénzt? Miféle pénzt?

– A negyven koronát – mondta Kern meghökkenve.

– Vagy úgy! Anton! – szólt át az asszony a szomszéd szobába. – Gyere csak át! Ez a fiatalember pénzt akar!

Egy nadrágtartós férfi lépett be a másik szobából. Letörölte a bajuszát, de még rágott valamit. Kern látta, hogy átizzadt inge paszományos nadrágba van belegyűrve, és hirtelen baljós sejtelve támadt.

– Pénzt? – kérdezte a férfi rekedt hangon, és az orrába túrt.

– A negyven koronát – ismételte Kern. – De ha sokallja, adja vissza

inkább a parfümöt. A szappant azért megtarthatja.

– No lám! – mondta a férfi, és közelebb ment Kernhez. Állott verejték és frissen főzött disznóhús szaga áradt belőle. – Gyere csak, fiacskám! – Odament a másik szoba ajtajához és kinyitotta.

– Tudod-e, mi ez? – Egy egyenruha zubbonyára mutatott, amely egy szék támlájára volt rátéve. – Akarod, hogy fölvegyem, és elmenjek veled a rendőrségre?

Kern hátrált egy lépést. Már látta magát, amint két hétig börtönben sínylődik tiltott üzletelés miatt. – Van tartózkodási engedélyem – mondta a tőle telhető legközönyösebb hangon. – Megmutathatom.

– Mutasd meg inkább a munkavállalási engedélyedet – mondta a férfi, és Kernre szegezte a tekintetét.

– Az a szállodában van.

– Hiszen elmehetünk a szállodába is. Vagy nem akarsz mégis nekünk ajándékozni a parfümöt, mi?

– Hát jó – mondta Kern, és tekintetével az ajtót kereste.

– Itt a vajaskenyere, vigye magával – mondta az asszony, széles mosollyal az arcán.

– Köszönöm, nincs rá szükségem – mondta Kern, és kinyitotta az ajtót.

– No nézd csak! Még hálátlan is!

Kern becsapta maga mögött az ajtót, és gyorsan lement a lépcsőn. Nem hallotta a menekülését követő dübörgő nevetést.

– Nagyszerű voltál, Anton – viháncolt az asszony. – Mit szólsz, hogy eliszkolt, mint akit kergetnek. Még gyorsabban szedte a lábát, mint délután az öreg zsidó. Biztosan azt hitte, hogy legalábbis rendőrszázados vagy, és már látta magát a sitten.

– Ezek minden egyenruhától berezelnek – jelentette ki hamiskás mosollyal Anton. – Még a postásegyenruhától is. Előnyös helyzetben vagyunk! Éppenséggel nem élünk rosszul az emigránsokból, mi? –

Anton megmarkolta az asszony keblét.

– Csuda finom ez a parfüm – szólalt meg az asszony, miközben szoroson Antonhoz simult. – Sokkal jobb, mint az a hajszesz, amit az öreg zsidó hagyott itt ma délután.

Anton följebb rántotta a nadrágja korcát. – Akkor kend be vele magad ma estére. Még azt fogom hinni, hogy egy grófnő fekszik az ágyamban. Van még hús a fazékban?

*

Kern odakint állt az utcán. – Na, Löw rabbi – szólát át meglehetősen siralmas hangon a temetőbe. – Maga alaposan átejtett engem. Negyven korona. Sőt, a szappannal együtt negyvenhárom. Ez nettó huszonnégy veszteség.

Visszament a szállodába. – Keresett valaki? – kérdezte a portástól.

A portás a fejét rázta. – Senki.

– Biztos?

– Biztos. Még a köztársasági elnök sem.

– Őt nem is várom – mondta Kern.

Felment a lépcsőn. Különös, hogy az apja nem ad hírt magáról. Talán csakugyan nem lakik ott, vagy közben elkapta a rendőrség. Kern elhatározta, hogy vár még néhány napig, aztán újra elmegy Ekovskinéhez.

Fent, a szobában ott találta azt az embert, aki éjszaka kiabált. Rabénak hívták. Éppen vetkőzni kezdett.

– Már lefekszik? – kérdezte Kern. – Kilenc óra előtt?

Rabe bólintott. – Ez a legokosabb, amit tehetek. Éjjelig alszom. Mindig olyankor szoktam felriadni. Tudja, rendszerint éjjél tájban jöttek, amikor lent voltunk a bunkerban. Aztán odaülök az ablakhoz, két órára. Utána beveszek valami altatót. – Egy pohár vizet készítettem az ágya mellé. – Tudja, mi az, ami a legjobban megnyugtat éjszakánként, amikor az ablaknál ülök? Versekert mondok magamnak. Régi, iskolai

verseket.

– Verseket? – kérdezte csodálkozva Kern.

– Igen. Egészen egyszerű verseket. Például azt, amit esténként a gyerekeknek szoktak énekelni:

*Gyermekem, ó, aludj már,
Nyugszik a sok kis madár,
Pihen az erdő s a rét,
Erdőben az őzikek,
Holdfény ragyog odakint,
Szobádba be-betekint,
Rád ragyog a holdsugár,
Gyermekem, ó, aludjál.*

Úgy állt ott fehér alsóneműjében a félhomályos szobában, mint valami fáradt, barátságos kísértet. Lassan, monoton hangon mondta fel a bölcsődalt, fénytelen szemével az ablakon keresztül az éjszakát fürkészsze.

– Megnyugtat – mondta újra és mosolygott. – Nem tudom, miért, de megnyugtat.

– Lehet – mondta Kern.

– Bolondság, de csakugyan megnyugtat. Utána olyan nyugodtnak érzem magam, mintha valahol otthon lennék.

Kernt valami kínos érzés fogta el. Mintha lúdbőrzött volna a háta. – Én már nem tudok egy verset sem – mondta. – Mindet elfelejtettem. Úgy érzem, mintha egész örökkévalóság telt volna el azóta, hogy iskolába jártam.

– Eddig én se emlékeztem a régi versekre. De mostanában mindegyik eszembe jut.

Kern bólintott és felállt. Ki akart menni a szobából. Rabe akkor nyugodtan aludhat, neki meg nem kell folyton erre az emberre gondolnia.

– Csak azt tudnám, mit lehet itt esténként csinálni! – mondta. – Mindig az esték a legrosszabbak. Olvasnivalóm már rég nincs. Ahhoz meg, hogy odalenn üljek és századszor is arról beszéljünk, hogy milyen jó volt Németországban, és hogy mikor változik már meg a helyzet, semmi kedvem.

Rabe leült az ágya szélére. – Menjen moziba. Azzal lehet a legjobban elütni egy estét. Igaz, utána azt se tudja az ember, hogy mit látott, de legalább közben nem gondol semmire.

Lehúzta a zokniját. Kern tűnődve nézte. – Moziba – mondta. Aztán eszébe jutott, hogy talán meghívhatná azt a lányt a szomszéd szobából. – Ismeri a többieket, akik itt laknak a szállodában? – kérdezte.

Rabe egy székre tette a zokniját, és mozgatni kezdte a csupasz lábujjait. – Néhányat. De miért kérdi? – Úgy nézett a lábujjaira, mintha még sose látta volna őket.

– Akik itt laknak, mellettünk?

Rabe eltűnődött. – Itt Schimanowska lakik. A háború előtt híres színésznő volt.

– Nem rá gondoltam.

– Bizonyára Ruth Hollandra gondolt, arra a szép, fiatal lányra – szólalt meg harmadik szobatársuk, a szemüveges férfi, aki már egy ideje az ajtónál állt, és hallgatta a beszélgetésüket. Marill-nak hívták, és valamikor birodalmi gyűlési képviselő volt. – Eltaláltam, ugye, Don Juan?

Kern elvörösödött.

– Különös – folytatta Marill. – Az ember a legtermészetesebb dolgok hallatán elvörösödik. A közönséges dolgoktól nem. Hogy ment ma az üzlet, Kern?

– Valóságos tragédia. Kézpénzvesztés.
– Akkor adjon ki még valamennyit. Ez a legjobb módszer, hogy ne legyenek az embernek komplexusai.

– Éppen azon igyekszem – mondta Kern. – Moziba akarok menni.

– Bravó, méghozzá Ruth Hollanddal, ugye, hiszen annyira érdeklődött felőle.

– Nem tudom. Hiszen nem is ismerem.

– Így vagyunk a legtöbb emberrel. Valamikor el kell kezdeni. Csak rajta, Kern. A bátorság a fiatalok legszebb ékessége.

– Gondolja, hogy eljön velem?

– Hát persze. Ez a mi nyomorúságos életünk egyik előnye. A szorongás és az unalom közepette mindenki hálás, ha akad egy kis szórakozás. Csak semmi álszemérem! Bátor lovag nem remeg!

– Menjenek a Rialtóba – szólalt meg Rabe az ágyában. – Ott a Marokkót adják. Nekem az a tapasztalatom, hogy minél távolabbi országról van szó, annál jobban leköti az ember figyelmét.

– A Marokkó jó film. Fiatal lányoknak is.

Rabe sóhajtozva beburkolózott a takarójába. – Néha szeretnék tíz évet átaludni.

– De hát szeretne tíz évvel öregebb lenni? – kérdezte Marill.

Rabe ránézett. – Azt nem – mondta. – Hisz akkorra a gyerekeim már felnőttek lennének.

Kern bekopogott a szomszéd szoba ajtaján. Valami válasz hallatszott odabentről. Kern kinyitotta az ajtót, de azonnal megállt. Schimanowska nézett vele szembe.

Olyan volt a szeme, mint egy gyöngybagolynak. Duzzadt arcának redőit vastag fehér púderréteg fedte, úgy hatott, mint egy hóval borított hegyes táj. Mélyen benne, szinte két üregként, a két fekete szem. Schimanowska úgy nézett Kernre, mint aki a következő pillanatban a képébe akarja vájni a karmait. Egy cinóbervörös sálát tartott a kezében,

amelyből kimeredt a két kötőtű. Hirtelen annyira eltorzult az arca, hogy Kern már azt hitte, tüstént megtámadja, de ekkor valami mosolyféle jelent meg a hófehér arcon. – Mit akar, fiatal barátom? – kérdezte mély, patetikus színházi hangon.

– Holland kisasszonnyal szeretnék beszélni.

– Vagy úgy – mondta Schimanowska, és a mosoly egyszeriben az arcára fagyott. Megvető tekintettel pillantott Kernre, és nagysebesen csattogtatni kezdte a kötőtűit.

Ruth Holland az ágyán kuporgott. Olvasott. Kern felismerte, hogy itt, ennél az ágynál állt az éjszaka. Hirtelen melegséget érzett a homlokában. – Kérdezhetek magától valamit? – mondta.

A fiatal lány felállt, kimentek a folyosóra. Schimanowska akkorát fújtatott, mint egy meghökkent paripa.

– Azt akartam megkérdezni, hogy eljönne-e velem moziba – szólalt meg odakint Kern. – Van két jegyem – hazudta.

Ruth Holland ránézett a fiúra.

– Vagy más programja van? Mert ugye...

A lány a fejét rázta. – Nem, nincs semmi.

– Akkor jöjjön el! Minek ülne egész este a szobában?

– Már megszoktam.

– Annál rosszabb. Nekem két perc is elég volt, örültem, hogy kijöhöttem. Azt hittem, mindjárt bekap a szobatársa.

A lány nevetett, és ettől egyszerre olyan gyerekesnek tűnt.

– Ez csak látszat. Nagyon jó ember.

– Lehetséges, de nem látszik rajta. A film negyedóra múlva kezdődik. Indulhatunk?

– Jó – mondta Ruth olyan arckifejezéssel, mintha valami nagy elhatározásra szánta volna el magát.

Mikor az előcsarnokba értek, Kern előresietett, a pénztárhoz.

– Egy pillanat, csak elkérem a jegyeket. Félretették.

Vett két jegyet, és remélte, hogy a lány nem vett észre semmit. De tulajdonképpen azt sem bánta volna, ha észreveszi – a fő, hogy ott ül majd mellette.

A teremben sötét lett. A vásznon megjelent a marakesi kasba, festői szépségében, elárasztva csillogó napfényvel, a sivatag felragyogott, és a tamburin és furulya monoton zenéje belereszketett az afrikai éjszakába.

Ruth Holland hátradőlt a zsöllyében. A zene elborította, akár a meleg eső, a meleg, egyhangú eső, amelyből gyötrő emlékképek merültek fel.

Ott állt a nürnbergi várak peremén. Április volt. Mellette a sötétségben Herbert Billing, a diák, kezében gyűrött újságlap.

– Érted, mire gondolok, Ruth?

– Igen, értem, Herbert! Nem nehéz megérteni.

Billing idegesen gyűrögette a „Stürmer” példányát.

– A nevem benne van az újságban! Hogy zsidóbérenc vagyok! Fajgyalázó! Ez mindennek a vége, érted!

– Értem, Herbert.

– Most aztán mindent meg kell tennem, hogy kimásszak a dologból. Az egész karrierem kockán forog. Az újságban, amit mindenki olvas, érted?

– Értem, Herbert. Az én nevem is benne van az újságban.

– Az egészen más! Mit árthat neked? Hiszen te úgyse jöhetsz vissza az egyetemre.

– Igazad van, Herbert.

– Akkor hát vége, ugye? Elválunk, és semmi közünk többé egymáshoz.

– Semmi. Isten veled.

A lány sarkon fordult, és indulni akart.

– Várj, Ruth, hallod, várj még egy pillanatra!

A lány megállt. A fiú odalépett hozzá. Olyan közel volt hozzá a sötétségben a fiú arca, hogy érezte a lélegzetét. – Figyelj ide – mondta a fiú. – Most hova mész?

– Haza.

– Azért nem kell mindjárt... – A fiú egyre hevesebben lélegzett. – Természetesen mindenben megegyeztünk, ugye? És megtartjuk, amiben megállapodtunk! De azért... ma este senki nem lesz otthon nálunk, érted, és nem látna meg bennünket senki. – Megragadta a lány karját. – Hisz azért nem kell így elválnunk egymástól, ilyen formálisan, úgy értem, azért még egyszer...

– Eredj innen! – kiáltotta a lány. – De azonnal!

– De hát viselkedj értelmesen, Ruth. – Herbert átölelte a lány vállát.

Ruth látta a szép arcot, amelyet annyira szeretett, és amelyben feltétel nélkül megbízott. És ekkor belevágott a fiú arcába. – Eredj! – kiáltotta, miközben könnyek peregtek le az arcán. – Eredj innen!

A fiú hátrahőkölt.

– Micsoda? Megütöttél? Engem? Te mocskos rüfke, engem mersz te megütni? – üvöltötte, és rá akart rontani a lányra.

– Eredj innen! – kiáltotta szinte sikoltva a lány.

A fiú körülnézett. – Fogd be a szád! – sziszegte. – Talán rám akarod uszítani az embereket, mi? Rád vallana! Elmegyek, igen, elmegyek magamtól is! Hála istennek, hogy megszabadultam tőled!

„Quand l'amour meurt”, énekelte egy nő a vásznon, mely hangja áthatolt a marokkói kávéház lármáján és füstjén. Ruth Holland végigsimította a homlokát.

A többi már semmi sem volt ehhez képest. A rokonai félelme,

akiknél lakott – a bácsi sürgetése, hogy utazzon el, hogy őt magát bele ne keverjék; a névtelen levél, amelyben megfenyegették, hogy ha három napon belül el nem tűnik, kocsin viszik végig a városon, táblával a mellén és a hátán, rövidre vágott hajjal, mint fajgyalázót – a búcsú anyja sírjától – az esős reggel a háborús emlékműnél, amelyről lekaparták az apja nevét aki 1916-ban Flandriában esett el – mert zsidó volt –, és utána a sietős, magányos utazás anyja kevéske ékszerével a határon át, Prágába.

A vásznon megint rázendítettek a furulyák és tamburinok, majd az idegenlégiósok indulója – a kürtösök gyors, izgatott parancsai a sivatagban tovamonuló hazátlan, otthontalan harcosok ezredeinek.

Kern odahajolt Ruthhoz:

– Tetszik?

– Igen.

Kern kivett a zsebéből egy kis üveget, és odaadta Ruthnak. – Kölnivíz – suttogta. – Nagy itt a hőség. Talán fölfrissíti egy kicsit.

– Köszönöm.

A lány a kezére öntött néhány cseppet. Kern nem látta, hogy könnyes a szeme.

Steiner megint ott ült az Alabárdhoz címzett kávéházban. Odacsúztatott a pincérnek egy ötschillingest, és rendelt egy kávé.

– Telefonáljak? – kérdezte a pincér.

Steiner bólintott. Néhányszor játszott azóta, váltakozó szerencsével más helyeken, és összegyűlt vagy ötszáz schillingje.

A pincér elébe tett egy csomó újságot, és elment. Steiner fölemelte az egyik újságot, olvasni kezdett, de aztán hamarosan félretette, nem túlságosan érdekelte, mi történik a nagyvilágban. Aki a víz alatt úszik,

annak csak egy a fontos: hogy újra a felszínre vergődjön – hogy milyen színűek a halak, az édes mindegy neki.

A pincér kihozta a kávé, és mellé egy pohár vizet.

– Az urak egy órán belül itt lesznek – mondta, és ott maradt állva az asztal mellett. – Szép időnk van ma, ugye? – kérdezte rövid hallgatás után.

Steiner bólintott, és közben a falra meredt egy plakátra, amely felszólította az emberiséget, hogy hosszabbítsa meg malátasörrel az életét.

A pincér visszacsoszogott a söntéspulthoz. Kis idő múlva egy tálcán újabb pohár vizet vitt Steinernek.

– Hozzon inkább egy cseresznyét – mondta Steiner.

– Igenis. Azonnal.

– Igyon maga is velem.

A pincér meghajolt. – Köszönöm, uram. Önben van megértés a magamfajta iránt. Manapság ritka az ilyesmi.

– Ugyan! – mondta Steiner. – Egyszerűen unatkozom, ennyi az egész.

– Ismertem olyanokat, akiknek sokkal rosszabb ötletük támadt, mikor unatkoztak – jegyezte meg a pincér.

Miután megitta a pálinkát, az ádámcsutkáját dörzsölgette. – Uram – szólalt meg aztán bizalmas hangon –, én tudom, miről van szó. Ha elfogad tőlem egy tanácsot, én a halott osztrákot ajánlanám. Igaz, akad még egy-két halott román is, az valamivel olcsóbb is – no de ki beszél itt románul?

A pincér most a tarkóját kezdte dörzsölni. És közben lábával a padlót kapargatta, mint valami kutya. – A legjobb volna természetesen egy angol vagy amerikai – szólalt meg tünődve. – De hát mikor hal meg egy amerikai Ausztriában?! És ha meghal is, esetleg autóbaleset következtében – hogy szerezheti meg az ember az útlevelét?

– Én azt hiszem, a német jobb, mint az osztrák – mondta Steiner. – Nehezebb ellenőrizni.

– Ez igaz. De arra nem kap munkavállalási engedélyt. Csak tartózkodásit. Egy halott osztrákkal viszont egész Ausztriában dolgozhat.

– Amíg el nem kapnak.

– No persze. De hát kit kapnak el Ausztriában? Legföljebb a hamis... Steinernek nevetnie kellett. – Lehet, hogy éppen én leszek az. Veszélyes dolog.

– Ugyan, uram – mondta a pincér az is veszélyes lehet, ha az ember az orrát piszkálja.

– Igaz, csak hogy azért nem jár fegyház.

A pincér óvatosan dörzsölni kezdte az orrát. – Jót akarok magának, uram – mondta. – Sok tapasztalatot szereztem már itt. Egy halott osztrák még mindig a legésszerűbb.

Tíz óra tájban megérkezett a két útlevelárus. Egyikük, egy fűrge, madárszemű férfi vezette a társalgást. A másik csak ült ott súlyosan, dagadtan, némán.

A szóvivő elővett egy német útlevelet. – Érdeklődtünk üzletbarátainknál. Ezt az útlevelet kitölthetjük az ön nevére. A személyleírást eltüntetjük, és az önét írjuk a helyébe. Természetesen a születési hely kivételével, minthogy augsburgi bélyegző van benne. Így mindenesetre kétszáz schillinggel drágább. Pontos munka, érti kérem?

– Annyi pénzem nincs – mondta Steiner. – Nem is fontos a nevem.

– Akkor maradjon így. Csak a fényképet cseréljük ki. A bélyegzőnek azt a kis részét, ami a fényképre esik, ingyen megcsináljuk önnek.

– Nem érek vele semmit. Én dolgozni akarok. Ezzel az útlevéllel nem kapok munkavállalási engedélyt.

A szóvivő vállat vont. – Akkor csak az osztrákról lehet szó. Azzal dolgozhat itt.

– És ha érdeklődnek annál a rendőrségnél, ahol kiállították?

– Ugyan, ki érdeklődne? Hacsak bajba nem kerül...

– Háromszáz schilling – mondta Steiner.

A madárszemű hátrahőkölt. – Nekünk szabott áraink vannak – jelentette ki sértődötten. – Ötszáz schilling, egy krajcárral se kevesebb. Steiner hallgatott.

– A németnél még lehetett volna csinálni valamit, abból több van forgalomban. De az osztrák, az ritkaság. Mikor van egy osztráknak útlevele? Itt, az országban nincs rá szüksége. De mikor utazik egy osztrák külföldre? Rádadásul most, devizazárlat idején! Én mondom, ötszáz nem pénz érte.

– Háromszázötven.

– Én magam fizettem annyit a gyászoló családnak – buzgólkodott a madárszemű. – Mit gondol, mennyi munka van ebben! Hozzá a jutalék meg a kiadások. A kegyelet drága dolog ám, uram! Ilyen frissen, mindjárt a sírnál megszerezni, ehhez szép kis összeget kellett letennem az asztalra! Mert tudja, csak a készpénz szárítja föl a könnyeket, csak az nyújt vigaszt a gyászolóknak! No nem bánom, legyen négyszázötven, tiszta ráfizetés, csak mert ön olyan rokonszenves ember.

Négyszázban egyeztek meg. Steiner elővette a zsebéből saját fényképét, egy automatában csináltatta egy schillingért. A másik kettő elment a fényképpel, és egy óra múlva megjelentek a kész útlevelel. Steiner kifizette az árát, aztán eltette a zsebébe.

– Sok szerencsét! – mondta a madárszemű. – És még egy tippet. Ha lejárt, meg tudjuk hosszabbítani. Kimossuk a dátumot, és másikat írunk a helyébe. Igazán egyszerű. Az egyetlen nehézség a vízum. Minél később lesz szüksége valamilyen vízumra, annál jobb, annál későbbre írjuk a dátumot.

– De hiszen azt már most is beleírhattuk volna – mondta Steiner.

– Jobb így önnek – mondta a szónok, és a fejét rázta. – Így valódi

útlevéle van, találhatta valahol. A fénykép kicserélése nem olyan súlyos vétség, mint az írás meghamisítása. És hát van még egy éve. Addig még sok minden történhet.

– Remélem.

– Szigorú titoktartás, ez természetes, ugye? Ez valamennyiünk érdeke. Legfeljebb, ha komoly vevőt tud ajánlani. Hiszen tudja, hogy találhat meg bennünket. Nos, akkor jó éjszakát.

– Jó éjszakát.

– Strszecz miecze – szólalt meg most először a néma.

– Nem tud németül – magyarázta a másik, és egy pillanatig vigyorogva nézett Steinerre. – De arany keze van a pecsétgyártáshoz. Nagyon komoly ember, én mondom önnek.

*

Steiner kiment a pályaudvarra. Ott volt a hátizsákja a csomagmegőrzőben. Már előző este eljött a panzióból. Az éjszakát egy parkban, egy padon töltötte. Reggel leborotválta a bajuszát a pályaudvari mosdóban, csak azután csináltatta a fényképet. Hirtelen szilaj öröm töltötte el: ő ettől az órától kezdve a grazi Johann Huber.

Ahogy ment visszafelé a pályaudvarra, hirtelen megállt. Valamit el kellett még rendeznie abból az időből, amikor Steinernek hívták. Bement egy telefonfülkébe, és kikeresett egy számot a könyvből. – Leopold Schäfer – dünnyögte –, Trautenaugasse huszonhét. – Ez a név beleégett az emlékezetébe. Megtalálta a számot, és tárcsázott. Egy női hang jelentkezett. – Schäfer rendőr otthon van? – kérdezte Steiner.

– Igen, mindjárt hívom.

– Nem szükséges – vágta rá gyorsan Steiner. – Itt az elisabethpromenadei rendőrfőnökség. Tizenkét órakor razzia lesz. A férje háromnegyed tizenkettőkor jelentkezzen nálunk. Értette?

– Igen. Háromnegyed tizenkettőkor.

– Rendben van – mondta Steiner, és helyére akasztotta a kagylót.

A Trautenaugasse sivár kispolgári házakkal szegett, csendes, keskeny utca volt. Steiner alaposan szemügyre vette a huszonhetes számú házat. Semmiben sem különbözött a többitől, de ő mégis különösen ellenszenvesnek találta. Visszament egy darabon, és várt.

Schäfer rendőr sietve, fontoskodva dübörgött ki a házból. Steiner elindult vele szemben, pontosan kiszámítva, hogy sötét, megvilágítatlan helyen találkozzanak, és amikor ez megtörtént, hatalmasat lódított rajta.

A rendőr megtántorodott. – Maga részeg, mi? – üvöltötte. – Nem látja, hogy egy szolgálatban lévő hatósági közeg áll maga előtt?

– Nem – felelte Steiner. – Én csak egy nyomorúságos szemét alakot látok! Egy szemét alakot, tudja?

Schäfernek egy pillanatra elállt a szava. – Hallja-e – szólalt meg aztán csendesen –, maga megőrült! Ezt még meg fogja bánni! Gyerünk, indulás az őrszobára!

Megpróbálta előhúzni a revolverét, de Steiner a karjába rúgott, aztán villámgyors mozdulattal azt tette, ami a legmegalázóbb egy férfi számára: jobbról-balról a képébe vágott Schäfernek.

A rendőr hörögve vetette magát Steinerre. Steiner kitért előle, és egy jól irányzott balegyenest mért a rendőr orrára, amelyből tüstént megeredt a vér. – Szemét alak! – morogta Steiner. – Rohadt beszari alak! Gyáva kukac!

Egy kurta egyenessel szétverte a rendőr ajkát, érezte, hogyan recsegnek a fogai a keze alatt. Schäfer megtántorodott.

– Segítség! – kiáltotta, magas, zsiros hangon.

– Fogd be a pofád! – morogta Steiner, és egy éles jobbegyenest mért az állára, majd mindjárt utána, egy kurta ütéssel, balkézzelem gyomorszájon vágta. A rendőr valami brekegésféle hangot hallatott, és a földre zuhant, eldőlt, akár egy oszlop.

A környező házakban itt-ott világosság gyúlt ki. – Mi az már megint? – kiáltotta egy hang.

– Semmi – felelte a sötétből Steiner. – Csak egy részeg alak!

– Az ördög vigye el az összes részegeket! – kiáltotta bosszúsan az előző hang. – Vigye a rendőrségre!

– Éppen oda készül.

– Előbb vágjon egypárat a részeg pofájába!

Ezzel becsapódott az ablak. Steiner vigyorogva elindult, és eltűnt a következő sarok mögött. Biztos volt benne, hogy Schäfer nem ismerte fel a sötétben, hiszen el is változtatta az arcát. Átvágott még néhány utcán, és hamarosan a város egyik forgalmas részére érkezett. Ott aztán lelassította a lépteit.

Micsoda gyönyörűség, és ugyanakkor milyen undorító, gondolta. Kissé nevetséges módja a bosszúállásnak! És mégis kárpótolta az évekig tartó menekülésért és örökös lapulásért. Úgy kell kihasználni az alkalmat, ahogy adódik! Megállt egy lámpa alatt, és elővette az útlevelét. Johann Huber! Munkás! Te már halott vagy, és megrohadsz valahol a grazi földben – de az útleveled él és érvényes a hatóságok szemében. Én, Josef Steiner élek, de útlevél nélkül halott vagyok a hatóságok szemében. Nevetett. Cseréljünk, Johann Huber! Add nekem a papiroséletedet, és fogadd el tőlem a halálomat! Ha az élők nem segítenek, segítsenek a holtak!

6

Vasárnap este volt. Kern a városból tért vissza a szállodába. A szobában Marillba ütközött, aki rendkívül izgatottan fogadta.

– Végre, valaki! – kiáltotta. – Hogy éppen ma senkit nem találni ebben az átkozott lebuiban! Mindenki elment! Mindenki a városban van! Még az az átkozott tulajdonos sincs itthon!

– De miért, mi történt? – kérdezte Kern.

– Nem tudja, hol találhatnék egy bábaasszonyt? Vagy orvost, valami nőgyógyászt vagy ilyesmit?

– Nem tudom.

– Persze hogy nem tudja – mondta Marill, és rámeredt Kernre. – De maga értelmes ember, Kern. Jöjjön velem. Valakinek ott kell maradnia a mellett az asszony mellett. Én meg elmegyek, keresek egy bábát. Megteszi?

– Mit?

– Hogy vigyáz, hogy ne mozogjon túl sokat! Beszélget vele. Csinál valamit.

Magával vonszolta Kernt – aki semmit sem értett az egészből – végig a folyosón, le a lépcsőn az alattuk lévő emeletre, és benyitott egy kis szobába, amelyben jóformán csak egy ágy volt. Egy fiatal nő feküdt az ágyban, és nyöszörgött.

– Hetedik hónap! Koraszülés vagy ilyesmi! Nyugtassa meg, ha tudja! Hívok orvost.

Már kint is volt a folyosón, mielőtt Kern megszólalhatott volna.

Kern lábujjhegyen odament a keservesen nyöszörgő asszony ágyához.

– Adhatnék valamit? – kérdezte.

A szerencsétlen csak nyöszörgött tovább. Fakószőke haja csuromvíz

volt, szürke arcából különösen sötéten ragyogtak elő a szeplők. Szeme kifordult, félig csukott szemhéja alól szinte csak a szemefehérje látszott. Keskeny ajkát beszívta, fogát összeszorította. Szinte világítottak azok a fehér fogak a félhomályban.

– Adhatnék valamit? – kérdezte újra Kern.

Körülnézett. Az egyik széken hanyagul odadobva egy olcsó, vékony porköpeny. Az ágy előtt egy pár kitaposott cipő. Az asszony ruhástul feküdt az ágyban, mint aki hirtelen belezuhant. Az asztalon egy üveg víz állt, a mosdó mellett egy bőrönd.

Az asszony most már hangosan jajveszékelt, és ide-oda dobálta magát az ágyon. Kern tanácstalan volt. Eszébe jutott, amit Marill mondott neki, meg az a kevéske tudománya is, amelyre egyévi egyetemi tanulmányai során szert tett, és megpróbálta szilárdan tartani az asszony vállát. De mintha egy kígyót akart volna szorosan tartani. Hiába igyekezett, az asszony újra meg újra kisiklott a kezéből, és ellökte magától, aztán hirtelen fölemelte a karját, és minden erejével Kern karjába kapaszkodott.

Kern úgy állt ott, mintha odaláncolták volna. Sose gondolta volna, hogy egy nőnek ilyen ereje lehet. Az asszony lassan forgatta a fejét, mintha csavarra járna, és hátborzongatóan nyöszörgött, mintha a föld alól hallatszott volna a hangja.

Aztán hirtelen megrándult egész teste, és Kern egy feketéspiros foltot látott előkúszni a félreacsúsztott takaró alól, a folt végigterjedt a lepedőn, egyre nagyobb lett, egyre szélesebb. Megpróbált szabadulni a szorításból, de az asszony keze valósággal vaspántként fonódott a karjára. Szinte lenyűgözve meredt a vörös foltra, amely széles sávva terebélyesedett, míg végül elérte a lepedő szélét, és csöppekben a padlóra hullva, fekete tócsát alkotott.

– Engedjen el! Engedjen! – mondta Kern, de nem merte megmozdítani a karját. – Engedjen! – mondta újra. – Engedjen el!

A fiatal nő teste hirtelen elernyed. Eleresztette Kern karját, és visszazuhant a párnák közé. Kern megragadta a takarót, és kissé feljebb húzta. A vér patakokban folyt le a takaró alól a földre. A fiú felugrott, és felrohant Ruth Holland szobájába.

A lány egyedül volt. Az ágyán ült egész halom nyitott könyv között.
– Jöjjön! – kiáltotta Kern. – Odalenn elvérezik egy asszony.

Lerohantak. Most még sötétebb volt a szobában. Az ablakban fellobbanó vörös alkonyi fény rávetődött a padlóra és az asztalra. Vörös visszfénye rubincsillogással villogott a vizespalackban. Az asszony most csendesen feküdt. Mintha már nem is lélegzett volna.

Ruth Holland fölhajtotta a takarót. Az egész ágyat elöntötte a vér.
– Gyűjtsen villanyt – kiáltotta a lány.

Kern a kapcsolóhoz ugrott. A gyér villanyfény zavaros világossággá olvadt egybe az alkonyi vörösével. Az ágyban fekvő asszonyt elborította ez a sárgásvörös izzás. Mintha csak egy formátlan has lett volna az egész, rendetlen, véres ruhadarabokkal borítva, amelyek alól furcsán kitekередve, ernyedten bújt elő a két lába, lecsúszott, félretekeredett fekete harisnyában.

– Adja ide azt a törülközőt! El kell állítani a vézést! Keressen valamit!

Kern látta, amint a lány feltúri a ruhája ujját és megpróbálja meglazítani az asszony ruhadarabjait. Elvette a mosdóról a törülközőt, és odaadta neki.

– Mindjárt jön az orvos! Marill elment érte.

Valami kötszert keresett, sietve kiborította a bőrönd tartalmát.

– Adja ide, amit talál – mondta Ruth.

Egy csomó csecsemőholmi hevert a padlón – kis ingek, pelenkák, takarók, meg néhány apró rékli, rózsaszínű és világoskék gyapjúból kötve, szalagokkal és selyemmel díszítve. Az egyik még nem volt befejezve, két kötőtű volt beleszúrva. Egy gombolyag puha, kék

gyapjúfonal gurult végig nesztelenül a padlón.

– Adja ide! – mondta Ruth, és eldobta a véres törülközőt. Kern odaadta neki a pelenkát és takarókat. Ekkor léptek hallatszottak a lépcső felől, aztán már nyílt is az ajtó, és Marill lépett be egy orvossal.

– Dehát mi van itt... a mindenségit!

Az orvos egyetlen hosszú lépéssel az ágynál termett, félretolta Ruthot, és az asszony fölé hajolt. Egy idő múlva Marillhoz fordult.

– Siessen, hívja fel a 2167-es számot. Braun jöjjön ide azonnal, és hozzon magával mindent, ami a narkózishoz kell. Braxton-Hicks-műtét. Értette? És mindent, ami súlyos vérzésnél szükséges.

– Igen.

Az orvos körülnézett. – Maga elmehet! – mondta Kernnek.

– A kisasszony itt marad. Hozzon vizet. Adja ide a táskámat.

A másik orvos tíz perc múlva megérkezett. Kern meg, néhány másik férfi segítségével, akik közben megjelentek, a szomszédos helyiséget műtővé alakította át. Az ágyakat félrehúzták, asztalokat toltak a szoba közepére, és előkészítették a műszereket. A szállodatulajdonos előszedte a legerősebb villanykörtéit, és becsavarta őket a lámpákba.

– Gyerünk, gyerünk! – mondta az első orvos dühösen, türelmetlenül.

Magára kapta fehér köpenyét, és begomboltatta Ruth Hollanddal. – Maga is vegyen fel valami ilyesmit! Talán szükségünk lesz itt magára. Tud vért látni? Nem lesz rosszul?

– Nem – felelte Ruth.

– Jól van! Derék lány!

– Talán én is segíthetnék valamit – szólalt meg Kern. – Egy évig jártam az orvosi egyetemre.

– Egyelőre nem kell. – Az orvos ellenőrizte a műszereket.

– Kezdhetjük?

Az erős fény megcsillant az orvos kopasz fején. Az ajtót kiakasztották a keretéből, hogy a négy férfi átvihesse az ágyat a

csendesen nyöszörgő asszonnyal a másik szobába, a folyosón keresztül. Az asszonynak nyitva volt a szeme. Színtelen ajka remegett.

– Rajta! Fogják meg az ágyat! – kiáltotta az orvos. – Emeljék fel! Óvatosan, a mindenségit neki!

A teher súlyos volt. Kernnek verejtékcseppek lepték el a homlokát. Tekintete találkozott a fiatal lány tekintetével. Ruth sápadt volt, de nyugodt, és annyira más, mint eddig, hogy Kern szinte rá sem ismert. Most minden porcikájával a vérző asszonyhoz tartozott.

– Jó! És most kifelé, akinek nincs itt dolga – kiáltotta az első orvos. Megfogta az asszony kezét. – Nem fog fájni. Egészen kis műtét. – Egyszerre meleg, szinte anyáskodó lett a hangja.

– A gyerekeknek élnie kell – suttogta az asszony.

– Mind a kettőjüknek – mondta szelíden az orvos.

– A gyerek...

– Csak egy kicsit átfordítjuk, kimozdítjuk a vállfekvésből. Akkor aztán olyan gyorsan kint lesz, mint a villám. Csak nyugalom. Narkózt!

*

Kern Marillal meg a szálloda néhány más lakójával együtt a terhes asszony üres szobájában állt. Vártak, mert talán újra szükség lesz rájuk. A szomszéd szobából áthallatszott a két orvos tompa mormolása. A padlón szétszórva a kis rózsaszínű és világoskék kötött réklik.

– Hát ilyen a születés – mondta Marill Kernnek. – Ilyen az, amikor az ember a világra jön... vér és fájdalom! Érti, Kern?

– Értem.

– Nem – mondta Marill. – Maga sem érti, és én sem! A nők, ezt csak a nők értik! Maga nem érzi magát mocskos disznónak?

– Nem.

– Értem. De én annak érzem magam! – Marill megtörölte a szemüvegét, és ránézett Kernre. – Volt már maga valaha is nővel? Nem! Különbén maga is mocskos disznónak érezné magát. Lehet itt valahol

kapni egy kis pálinkát?

A pincér kilépett a szoba mélyéből.

– Hozzon egy fél üveg konyakot! – mondta Marill. – Igen, igen, van rá pénzem! Hozza csak!

A pincér eltűnt. Vele együtt a tulajdonos és a két másik férfi. Kern és Marill kettesben maradtak.

– Ülünk oda az ablakhoz – szólalt meg Marill. Kimutatott a vörös alkonyi fénybe. – Szép, ugye?

Kern bólintott.

– Igen – mondta Marill. – Az egész együtt. Az orgona, ott lenn a kertben?

– Az.

– Orgona és éter. Vér és konyak. Na, igyunk!

– Négy poharat hoztam, Marill úr – mondta a pincér, és az asztalra tette a tálcát. – Arra gondoltam, hogy talán... – és fejével a másik szoba felé mutatott.

– Jól van.

Marill teletöltött két poharat.

– Iszik, Kern?

– Egy kicsit.

– Zsidó betegség az absztinencia. Viszont a nőkhöz jobban értenek. Igaz, a nők egyáltalában nem igénylik, hogy értsék őket. Egészségére!

– Egészségére!

Kern felhajtotta az egészet. Utána jobban érezte magát. – Ez csak koraszülés? – kérdezte. – Vagy valami rosszabb?

– Az, koraszülés. Egy hónappal előbb. A sok megerőltetés. Utazás, átszállás, izgalom, sok szaladgálás meg ilyesmi, érti? Nem volna szabad egy asszonynak ilyen állapotban.

– És miért tette?

Marill újra töltött. – Miért... – mondta. – Mert azt akarta, hogy a

gyereke cseh állampolgár legyen. Mert nem akarta, hogy már az iskolában leköpjék és büdös zsidónak csúfolják.

– Értem – mondta Kern. – A férje nem jött vele?

– A férjét néhány évvel ezelőtt lesítették. Hogy miért? Mert volt egy üzlete, és ügyesebben és szorgalmasabban dolgozott, mint a konkurens a másik sarkon. Mit csinál ilyen esetben a konkurens? Elmegy, és följelenti a másikat... államellenes kijelentések, gyalázkodás vagy kommunista eszmék. Valami ilyesmi. Erre lesittelik az illetőt... és a konkurens átveszi a boltot. Érti?

– Hogyne. Ismerem – mondta Kern.

Marill kiitta a konykáját. – Kegyetlen kor ez. A békét ágyúkkal és bombázó repülőgépekkel szilárdítják meg, az emberséget koncentrációs táborokkal és pogromokkal. Az értékek felcserélésének a korában élünk, Kern. A támadó ma a béke öre, a megvert, meghajszolt ember a világ békéjének megrontója. És vannak egész néptörzsek, amelyek hisznek ebben!

*

Félóra múlva vékony, csipogó sírás hallatszott a szomszéd szobából.

– A mindenit! – mondta Marill. – Sikerült! Egy cseh polgárral több van a világon! No, erre iszunk egyet! Rajta, Kern! Az élet nagy misztériumára! A születésre! Tudja-e, miért misztérium ez? Mert később aztán meghal az ember. Egészségére!

Kinyílt az ajtó, és megjelent a második orvos. Csupa vér volt, csupa verejték. Valami kis rákvörös csomót tartott a kezében, amely vékony hangon nyivákkolt, s az orvos a hátát ütögette.

– Él! – morogta. – Van itt valami... – megragadott egy csomó könnyű kendőt. – Na, jobb híján ez is megteszi... kisasszony.

Átadta Ruthnak a gyereket a kendőkkel együtt. – Fürdesse meg és pólyázza be... ne túl szorosan... az öregasszony odabenn ért hozzá, a tulajdonos felesége... de vigye ki gyorsan ebből az éterszagból, aztán

hagyja kint a fürdőszobában.

Ruth átvette a gyereket. A szeme kétszer akkorának látszott, mint máskor. Az orvos leült az asztalhoz.

– Van egy kis konyak?

Marill töltött neki. – Tulajdonképpen milyen érzés egy orvos számára – kérdezte –, hogy naponta új bombázó repülőgépeket meg ágyúkat gyártanak, de kórházat nem építenek? Az egyik arra való, hogy a másikat megtöltse.

Az orvos felnézett. – Pocsék érzés – mondta –, pocsék! Gyönyörű feladat: az ember a legnagyobb művészettel összefoltozza őket, csak azért, hogy a legnagyobb barbárság megint darabokra tépje őket. Mért nem ütik mindjárt agyon a gyerekeket? Sokkal egyszerűbb volna.

– Kedves uram – felelte az egykori birodalmi gyűlési képviselő gyereket ölni gyilkosság. Felnőtteket ölni a nemzeti becsület dolga.

– A következő háborúban lesz elég asszony és gyerek – dünnyögte az orvos. – A kolerát kiirtjuk, pedig az csak ártatlan betegség a legkisebb háborúhoz képest is.

– Braun! – kiáltott át a másik orvos a szomszéd szobából. – Gyorsan!

– Megyek!

– A kutyaúristenit! Úgy látszik, mégse megy simán – mondta Marill.

*

Braun doktor néhány perc múlva újra megjelent. Kétségbeesettnek látszott. – Repedés a méhnyakon – mondta. – Nincs mit tenni. Elvérzik.

– Nincs mit tenni?

– Nincs. Mindent megpróbáltunk. Nem áll el a vérzés.

– Nem csinálhatnának vérátömlesztést? – kérdezte Ruth, aki az ajtóban állt. – Én adnék vért.

Az orvos a fejét rázta. – Nem segít, kislányom. Ha nem áll el...

Ezzel visszament a másik szobába. Az ajtót nyitva hagyta. Kísérteties volt az a világos négyszög. Ők hárman szótlanul vártak. Kis idő múlva

belépett a pincér.

– Leszedjem az asztalt?

– Ne.

– Iszik valamit? – kérdezte Ruthtól Marill.

A lány a fejét rázta.

– Igyon egy kicsit. Jobb lesz – mondta Marill, és félig töltött egy poharat.

Sötétedett. A háztetők felett, a látóhatár szélén tompa zöld és narancsszínű fényben lobbantak fel a nap utolsó sugarai, és ebben a fényben már benne úszott a sápadt hold, mint valami agyonlyuggatott régi rézpénz. Az utcáról hangok hallatszottak. Erős, vidám, semmit sem sejtő hangok. Kernnek hirtelen Steiner merült fel az emlékezetében, és mindaz, amit mondott. Ha valaki meghal melletted: nem érzed. Ettől olyan boldogtalan a világ. A részvét nem fájdalom. A részvét rejtett káröröm. Föllélegzel, hogy nem te magad haltál meg, vagy valaki azok közül, akiket szeretsz. Kern ránézett Ruthra. De már nem látta az arcát.

Marill hirtelen fölkapta a fejét.

– Mi ez? – kérdezte.

Hosszan kitartott, telt hangú hegedűszó hallatszott a leereszkedő éjszakában. A zene elhalt, ismét felduzzadt, fölemelkedett, győzedelmesen, konokul – azután gyengéden, finoman gyöngyöző futamok követték, és kibontakozott belőlük egy dallam, egyszerű volt és szomorú, akár a sötétségbe merülő éjszaka.

– Itt játszik valaki, a szállodában – szólalt meg Marill, és fülelve megállt az ablaknál. – Fönt, a nyedik emeleten.

– Azt hiszem, ismerem azt az embert – szólalt meg Kern. – Egy hegedűs. Már hallottam játszani. Nem tudtam, hogy ő is itt lakik.

– Ez nem egyszerűen *egy* hegedűs. Sokkal több annál.

– Menjek fel, szóljak neki, hogy hagyja abba?

– Miért?

Kern az ajtó felé mutatott. Marill arcán megcsillant a szemüveg.

– Nem. Minek? Szomorú mindig lehet az ember. És a halál mindenben benne van. Ez mind egymáshoz tartozik.

Aztán szótlanul ültek és figyeltek. Hosszú idő telt el, mire Braun doktor kilépett a másik szobából. – Vége – mondta. – Exitus. Nem érzett sokat. Csak azt tudta, hogy megvan a gyerek. Azt még meg tudtuk neki mondani.

Mind a hárman felálltak.

– Visszahozzuk ebbe a szobába – mondta az orvos. – Hiszen a másik szobára szükség lesz.

A halott asszony arca hófehér volt, és egyszerre olyan soványnak látszott a véres kendők, kötszerek, vérrel és vattával teli vödörök és tálak tömkelegében. Szigorú, idegen arccal feküdt, már nem érdekelt semmi. Valahogy illetlenségnek látszott, ahogy a kopasz orvos ott matatott körülötte: a mindent felfaló, élő nedvekkkel teli, mindent megórló, kiválasztó élet a beteljesedés nyugalma mellett.

– Hagyja rajta a takarót – mondta az orvos. – Jobb, ha a többit nem látja. Úgyis sok volt egy kicsit, ugye, kis kisasszony?

Ruth a fejét rázta.

– Bátran viselkedett. Meg se mukkant. Tudja, mihez volna most kedvem, Braun? Felkötni magam a legközelebbi ablakilincsre.

– Maga elevenen a világra segítette a gyereket... ez csodálatos teljesítmény volt.

– Igen, kedvem volna felkötni magam. Értse meg, tudom, hogy mindent megtettünk, hogy az ember tehetetlen ilyen esetben. És a legszívesebben mégis felkötném magam.

Szinte fojtogatta a harag, húsos arca vörösölt a véres köpeny gallérja felett. – Már húsz éve csinálom. És valahányszor kicsúszik valaki a kezem közül, szeretném felkötni magam. Ostoba dolog. – Kernhez fordult. – Vegye ki a cigarettát innen a bal kabátzsebemből, és dugjon

egyét a számba. Bizony, kislányom, tudom, mire gondol most. Így, és most tüzet. Megyek, megmosakszom. – Rámeredt a gumikesztyűjére, mintha mindennek az lenne az oka, és nehézkes léptekkel a fürdőszobába indult.

Kivitték a halottat az ágyon a folyosóra, és onnan vissza a szobába. A nagy szoba lakói közül néhányan a folyosón álltak.

– Nem lehetett volna bevinni egy klinikára? – kérdezte egy kiszikkadt, sovány asszony, akinek olyan volt a nyaka, mint egy pulykáié.

– Nem – felelte Marill. – Különben bevittük volna.

– És most itt marad, egész éjszakára? Egy halott a szomszéd szobában. Ki tud így aludni!

– Akkor maradjon ébren, nagymama – mondta Marill.

– Nem vagyok nagymama – fújtatott az asszony.

– Látom.

A sovány asszony gonosz pillantást vetett rá.

– És ki fogja kitakarítani a szobát? Ez a szag sose megy ki innen. Használhatták volna a tizest is, ott szemben!

– Látja – fordult Ruthhoz Marill –, ez az asszony meghalt. Pedig a gyerekének szüksége lett volna rá, és talán a férjének is. De ez a meddő vasalódeszka odakint, ez él. Valószínűleg matuzsálemi kort fog megélni, az emberiség bosszantására. Ez olyan rejtély, amit sose lehet megfejteni.

– A gonosz keményebb, ellenállóbb – mondta komoran Ruth.

Marill ránézett a lányra.

– Honnan tudja ezt maga?

– Manapság könnyű megtanulni.

Marill nem felelt, csak ránézett a lányra. Ekkor odalépett hozzájuk a két orvos.

– A gyerek a tulajdonos feleségénél van – mondta a kopasz.

Majd érte jönnek. Telefonálok, hogy intézkedjenek. Meg az anya miatt is. Maga ismerte közelebről?

Marill a fejét rázta.

– Csak néhány napja érkezett ide. Mindössze egyszer beszéltem vele.

– Talán vannak iratai. Akkor adják azokat is vele.

– Majd utánanézek.

A két orvos elment. Marill átkutatta a halott asszony bőröndjét. Csak gyerekholmit talált benne, egy kék ruhát, némi fehérneműt meg egy színes csörgőt. Mindent visszatett a bőröndbe.

– Milyen furcsa, most már ez is mind halott.

A kézitáskában talált egy útlevelet meg egy rendőrségi bejelentőt, amelyet az Odera menti Frankfurtban pecsételtek le. A fény felé tartotta a papirost. – Katharina Hirschfeld, született Brinkmann, Münsterben, ezerkilencszázegy március tizenhetedikén.

Felállt, és a halottat nézte – a szőke hajat, a keskeny, veszfáliai arcot. – Katharina Brinkmann, Hirschfeldné. – Újra az útlevélbé pillantott. – Még három évig érvényes – mormolta. – Három évig, valaki más számára. A sírhoz a bejelentő is elég lesz.

Magához vette az iratokat. – Majd én elintézem – fordult Kernhez. – És gondoskodom gyertyáról. Nem tudom... itt kellene maradni egy kicsit mellette. Igaz, nem használ semmit, de olyan furcsa... úgy érzem, hogy itt kellene maradni egy kicsit mellette.

– Én itt maradok – mondta Ruth.

– Én is – mondta Kern.

– Jó. Később majd visszajövök és felváltom magukat.

*

A hold egyre világosabb lett. Az éjszakai mennybolt kitágult, a színe mélykékre változott. Föld és virágok szaga áradt be a szobába.

Kern az ablakban állt a lánnyal. Úgy érezte magát, mint aki messzi útról tért vissza. Még benne élt a rémület – a vajúdo asszony

kiáltásaitól, meg–megránduló, vérző testétől. Hallotta maga mellett a lány könnyű lélegzetvételét, és látta szelíd, üde száját. Hirtelen felismerte, hogy ő is hozzá tartozik ehhez a komor titokhoz, amely az iszonyat gyűrűjével fogja körül a szerelmet, sejtette, hogy ez az éjszaka is hozzá tartozik, meg a virágok meg ez a súlyos földszag és a tetők felett lebegő édes hegedűszó, tudta, hogy ha megfordul, a halott sápadt maszkja mered majd rá a gyertya lobogó fényében, és annál erősebben érezte a meleget a bőre alatt, amely megborzongott és melegségre vágyott, semmi másra, csak melegségre.

Egy idegen kéz megfogta a kezét, és rátette a mellette álló lány sima, fiatal vállára.

Marill a szálloda betonterasán ült és egy újsággal legyezte magát. Néhány könyv hevert előtte. – Jöjjön ide, Kern! – mondta.

– Közeledik az este. Ilyenkor az állat a magányt keresi, az ember meg a társaságot. Mi van a tartózkodási engedélyével?

– Még egy hét – mondta Kern, és leült mellé.

– Egy hét a börtönben hosszú idő. A szabadságban rövid. – Marill az előtte lévő könyvekre csapott. – Az emigrációban művelődik az ember. Öreg napjaimra megtanulok angolul és franciául.

– Néha már hallani se bírom ezt a szót, hogy emigráns – szólalt meg rosszkedvűen Kern.

– Ostobaság! – mondta nevetve Marill. – Hiszen a legjobb társaságban van. Dante is emigráns volt. Schillernek szöknie kellett az országból. Heine. Victor Hugo. Hogy csak néhányat említsek. Nézze csak odafönn a sápadt holdat, ő a Föld emigránsa. És maga a Földanya a Nap ősi emigránsa. – Hunyorgott.

– Talán jobb lett volna, ha ez az emigráció elmarad, és mi még tüzes gáz formájában ott száguldánánk az űrben. Vagy napfoltok alakjában. Nem gondolja?

– Nem – mondta Kern.

– Helyes. – Marill újra legyezni kezdte magát az újsággal.

– Tudja, mit olvastam az imént?

– Hogy a zsidók miatt nincs eső.

– Nem.

– Hogy az igazi férfi számára az a legnagyobb boldogság, ha gránátszilánk van a hasában.

– Azt sem.

– Hogy a zsidók azért bolsevisták, mert olyan mohók a

vagyongyűjtésben.

– Nem rossz. Folytassa.

– Hogy Krisztus árja volt. Egy germán légionárius törvénytelen fia...

Marill nevetett. – Nem, nem fogja kitalálni. Házassági hirdetéseket. Figyeljen csak ide: „Hol az a kedves, rokonszenves férfi, aki boldoggá tenne? Hasonló természetű hajadon, mély lelki világ, előkelő, nemes jellem, aki lelkesedik mindenért, ami jó és szép, és elsőrangú ismeretekkel rendelkezik a szállodai szakmában, hozzáillő lelkületű férjet keres harmincöt és negyven között, jó pozícióban.” – Marill felpillantott. – Harmincöt és negyven között! Negyvenegyőről már szó sem lehet. Ez aztán hit a javából, mi? Vagy ez itt: „Hol találok meg a páromat? Mélyérzésű vidám természet, lady és családanya, a hétköznapiaktól meg nem tört lendülettel, temperamentummal és szellemmel, lelki szépséggel és bajtársias megértéssel keres gentlemant megfelelő jövedelemmel, aki kedveli a sportot és a művészeteket, s ugyanakkor egy aranyos fiú...” Remek, ugye? Vagy nézzük a következőt: „Lelkileg elmagányosodott ötvenes, érzékeny természet, fiatalos külső, teljes árva...” – Marill szünetet tartott. – Teljes árva! – ismételte. – Az ötvenes évével! Milyen sajnálatra méltó teremtés ez a légyszívű ötvenes! Tessék, öregem! – Odanyújtotta Kernnek az újságot. – Két oldal! Minden héten két teljes oldal, csak ebben az egy újságban. Elég, ha csak a jeligéket megnézi, hogy hemzseg bennük a sok lélek, jóság, bajtársiasság, szeretet, barátság! Valóságos Paradicsom! Maga az édenkert a politika sivatagában! Az ilyesmi föllelkesíti és fölfrissíti az embert! Ebből is látszik, hogy akadnak még jótét lelkek ebben a nyomorult világban. És ez fölemelő tudat, ez...

Hirtelen lecsapta az asztalra az újságot.

– Mért ne lehetne benne ilyen hirdetés is: Koncentrációs tábor parancsnoka, mély érzésű, gyengéd lélek...

– Biztos, hogy annak is tartja magát – mondta Kern.

– Persze! Minél primitívebb az ember, annál jobbnak tartja magát, láthatja a hirdetésekben is. Ez adja – mondta vigyorogva Marill – az ütőerőt! A vak meggyőződést! A kételkedés és a türelem a kultúrember tulajdonsága. És ez az, amibe újra meg újra belepusztul. A régi, fáradhatatlan szüsizfoszi munkába. Egyike ez a legősibb, legmélyebb bölcsességeknek.

– Kern úr, van itt valaki, aki magával akar beszélni – jelentette hirtelen izgatott hangon az egyik pincérfiú. – Nem látszik rendőrnek.

Kern sietve felállt.

– Jó, máris megyek.

*

Első pillantásra nem ismerte meg a kopottas, öregedő férfit. Mintha életlen, elmosódott képet látna egy fényképezőgép homályos üvegén. A kép csak fokozatosan vált egyre élesebbé, és rajzolódott ki rajta a meghitt vonások.

– Apa! – szólalt meg szinte rémülten Kern.

– Igen, Ludwig.

Az öreg Kern letörölte homlokáról a verejtéket. – Nagyon meleg van itt – mondta, és kissé elmosolyodott.

– Igen, nagyon meleg van. Gyere, fölme gyünk a zongoraszobába. Ott hűvösebb.

Odafenn leültek egymás mellé, de Kern mindjárt fel is állt, hogy limonádét hozzon az apjának. Nagyon nyugtalan volt.

– Rég nem láttuk egymást, apa – mondta óvatosan, mikor visszatért a teli pohárral.

Az öreg bólintott.

– Itt maradhatsz, Ludwig?

– Nem hiszem. Hisz tudod. Egész rendesek voltak. Tizennégy nap tartózkodási engedély, esetleg még két vagy három nap, de akkor vége.

– Itt akarsz maradni illegálisan?

– Nem, apa. Most túl sok itt az emigráns. Ezt nem tudtam. Megpróbálok visszamenni Bécsbe. Ott könnyebb a bujkálás. De te mit csinálsz itt?

– Beteg voltam, Ludwig. Influenzás. Csak néhány napja, hogy fölkeltem.

– Vagy úgy... – Kern föllélegzett. – Beteg voltál! De most már egészséges vagy?

– Persze, hiszen láthatod.

– És mit csinálsz, apa?

– Menedéket találtam valahol.

– Ugyancsak gondosan őriznek – mondta Kern mosolyogva.

Az öreg olyan gyötrődve, olyan elfogódottan nézett rá, hogy a fiú megdöbbsent.

– Nem megy jól a sorod, apa? – kérdezte.

– Jól, Ludwig? Mit jelent a mi számunkra az, hogy jól? Egy kis nyugalom, akkor már jó. Dolgozom valamit: könyvelek. Nem sok, igaz, de mégis valami kis elfoglaltság. Egy szénkereskedésben.

– De hiszen ez nagyszerű. Mennyit keresel?

– Nem keresek semmit, csak zsebpénzt kapok. Viszont megvan a kosztom meg a lakásom.

– Az is valami. Holnap meglátogatlak, apa.

– Igen, persze. Vagy én is eljöhetek hozzád.

– De minek gyalognál annyit? Majd én elmegyek hozzád.

– Ludwig... – az öreg Kern nagyot nyelt. – Inkább én jönnék ide.

A fiú csodálkozva nézett rá. És most egyszerre megértett mindent. Az a jól megtermett asszony az ajtóban. A szíve egy pillanatig mint valami kalapács, úgy verte a bordáit. Fel akart ugrani, fogni az apját, elrohanni vele, örvénylő gondolatai az anyjánál jártak, Drezdában, a csendes vasárnap délelőttökön, amikor együtt voltak... aztán ránézett a mellette ülő öregemberre, akire súlyos csapásokat mért a sors, aki

szörnyű alázattal nézett rá, és azt gondolta: Kész! Vége! És a görcs feloldódott benne, és már nem érzett mást, csak végtelen részvétet.

– Kétszer kiutasítottak, Ludwig. Mindössze egy-egy napig voltam itt, és máris elkaptak. Nem voltak haragosak. De nem tarthatnak itt valamennyiünket. Megbetegedtem; folyton esett. Tüdőgyulladásom volt. Épp hogy elmúlt, újra visszaestem. És akkor... ő ápolt engem... különben elpusztultam volna, Ludwig. És nem akar semmi rosszat.

– Biztos, apa – mondta nyugodtan Kern.

– Dolgozom is valamit. Megkeresem, amibe kerülök. Arról nincs szó... tudod... arról nem. De nem kell padokon aludnom, és nem kell mindig félnem, Ludwig.

– Megértem, apa.

Az öreg maga elé meredt. – Néha arra gondolok, hogy anyának el kellene válnia tőlem. Akkor visszatérhetne Németországba.

– Szeretnél elválni, apa?

– Nem, nem magam miatt. Anya kedvéért. Hiszen én vagyok az oka mindennek. Ha már nem lesz a feleségem, visszamehet. Én vagyok az oka. A te sorsodnak is. Miattam nincs hazád.

Kernt mélységes szomorúság töltötte el. Ez már nem az ő életvidám apja, ez egy szálnalmas, öregedő, gyámoltalan ember, akit rokoni szálak kötnek hozzá, és aki már sehogy sem boldogul az élettel. Zavarában felállt, és olyasmit tett, amit még soha: átölelte az apja keskeny, hajlott vállát, és megcsókolta az arcát.

– Megérted, Ludwig? – dűnnyögte Siegmund Kern.

– Meg, apa. Nincs ebben semmi. Semmi a világon. – Gyengéden megveregette az apja csontos hátát, és a válla felett a tiroli havas tájat ábrázoló képre meredt a tekintete, amely a zongora fölött függött.

– Akkor most elmegyek...

– Igen.

– Csak még ki akarom fizetni a limonádét. Hoztam neked egy doboz

cigaretta is. Megnőttél, kisfiam. Megnőttél és megerősödtél.

Igen, én megnöttem, te meg öreg lettél és reszketeg, gondolta Kern. Bárcsak itt lenne most valamelyik azok közül, akik így tönkretettek odaát, hogy szétverhetném az elégedett, jóllakott pofáját!

– Te is jó erőben vagy még, apa – mondta. – A limonádét már kifizettem. Most keresek valamicskét. És tudod-e, mivel? A régi dolgainkkal. A mandulakrémeddel meg a Farr-kölniddel. Egy itteni drogistának egész partija van belőle, nála szoktam bevásárolni.

Siegmund Kern tekintete kissé elevenebb lett. Szomorúan mosolygott.

– És most házalnod kell vele. Bocsáss meg, Ludwig.

– Ugyan, apa! – mondta Kern, és nagyot nyelt. – Ez a legjobb iskola a világon. Az ember egészen letről is megismeri az életet. Meg az embereket. Legalább nem éri csalódás később.

– Csak beteg ne légy.

– Nem, már nagyon edzett vagyok.

Kimentek. – Te még reménykedhetsz, Ludwig, neked még jóra fordulhat az életed...

Atyaisten, ezt nevezi reménységnek, gondolta Kern. – Majd szépen rendbejön minden – szólalt meg aztán. – Hiszen így nem maradhat.

– Persze – mondta az öreg, és meredt tekintettel nézett maga elé. – Ludwig – szólalt meg csöndesen – ha megint együtt leszünk... és ha anya is velünk lesz – egy kézmozdulattal érzékeltette a szavait –, akkor mindezt elfelejtjük... soha többé nem gondolunk rá, ugye?

Halkan, gyerekesen és nagy bizalommal beszélt, olyan volt a hangja, mint egy fáradt madár csipogása. – Ha én nem volnék, folytathatnád a tanulmányaidat, Ludwig – mondta kissé panaszosan és gépiesen, mint aki már annyit töprengett ezen, hogy a büntudata szinte már automatikusan működésbe lépett.

– Ha te nem volnál, nem is élnék, apa – mondta Kern.

– Vigyázz magadra, Ludwig. Nem akarod elfogadni a cigarettát? Hisz az apád vagyok, szeretnék adni neked valamit.

– Jól van, apa, elfogadom.

– Ne felejts el egészen –mondta az öregember, hirtelen remegni kezdett az ajka. – Én jót akartam, Ludwig. – Mint aki képtelen szabadulni tőle, szüntelenül ismételte a fia nevét. – De nem sikerült. Én gondoskodni akartam rólatok, Ludwig.

– Amíg tudtál, gondoskodtál rólunk.

– Akkor én most elmegyek. Minden jót, fiam.

Olyan, mint egy gyerek, gondolta Kern. Melyik a gyerek kettőnk közül? Láta, amint az apja lassan végigmegy az utcán. Megígérte neki, hogy írni fog, és hogy még viszontlátják egymást, de tudta, most látta utoljára. Kerekre tágult szemmel nézett utána, amíg csak el nem tűnt. Aztán valami furcsa ürességet érzett magában.

Visszament a teraszra. Marill még ott ült, arcán az undor és a megvetés kifejezésével, még mindig az újságot olvasta. Furcsa, hogy milyen gyorsan történnek a dolgok az emberrel, gondolta Kern, mialatt egy másik ember még mindig az újságját olvassa. Teljes árva... ötvenes... Görcsös, fájdalmasan gúnyos mosoly jelent meg az arcán. Teljes árva... Mintha az olyan ember nem is lehetne árva, akinek nem halt meg se apja, se anyja.

*

Három nap múlva Ruth Holland Bécsbe utazott. Táviratot kapott egy barátnőjétől, hogy lakhat nála, és Ruth elhatározta, hogy megpróbál munkát szerezni és beiratkozni az egyetemre.

Az utazás napjának estéjén a „*Fekete malac*”-hoz címzett étterembe mentek Kernnel. Eddig a népkonyhán étkeztek – de Kern most azt javasolta, hogy az utolsó estén egyenek valami különösen jót.

A „*Fekete malac*” egy kis füstös vendéglő volt, nem drága, de jó hírű, Marill ajánlotta Kernnek. Az árakat is megmondta pontosan, és

figyelmébe ajánlotta a borjúpörköltet, a tulajdonos specialitását. Kern megszámolta a pénzt, és kiszámította, hogy utána még egy-egy adag túrós lepényt is megengedhetnek maguknak. Ruth egyszer elárulta neki, hogy a túrós sütemény a kedvence. De amint odaértek, kellemetlen meglepetésben volt részük: már elfogyott a borjúpörkölt. Túl későn érkeztek. Kern gondterhelten tanulmányozta az étlapot. A legtöbb étel drágább volt. Ott állt mellette a pincér, és eldarálta a litániáját. – Füstölt hús káposztával, sertésborda salátával, paprikás csirke, friss libamáj...

Libamáj, gondolta Kern, – ez az örült azt hiszi, hogy milliomosok vagyunk. Átadta Ruthnak az étlapot. – Mit akarsz a paprikás helyett? – kérdezte, és közben arra gondolt, hogy ha bordát rendel, oda a túrós lepény.

Ruth kurta pillantást vetett az étlapra. – Virslit, krumplisalátával – mondta. Ez volt a legolcsóbb.

– Szó se lehet róla – mondta Kern. – Ez búcsúvacsora.

– De én nagyon szeretem. A népkonyhai levesek után ez is ünnep lesz.

– És mit szólnál ahhoz, ha sertésbordával ünnepelnénk?

– Nagyon drága.

– Főúr – fordult a pincérhez Kern. – Két sertésbordát, de nagyot!

– Mind egyforma – mondta közönyös hangon a pincér. – És előtte? Levest, előételt, kocsonyát?

– Semmit – szólalt meg Ruth, mielőtt Kern megkérdezhetne volna tőle.

Rendeltek egy kancsó olcsó bort, aztán a pincér kissé megvető arckifejezéssel elvonult, mintha sejtette volna, hogy Kernnek már így is hiányzik fél koronája a borraivalóra.

A vendéglő csaknem üres volt. Csak az egyik sarokasztalnál ült egyetlen vendég, egy férfi. Csíptetőt viselt a szemén, széles, vörös arcán forradás húzódott végig. Egy pohár sör állt a monoklis előtt, aki

figyelmesen szemügyre vette Ruthot és Kernt.

– Kár, hogy itt van – jegyezte meg Kern.

Ruth bólintott.

– Ha legalább valaki más volna! – mondta. – De ez az ember olyan, mintha...

– Igen, biztos, hogy nem emigráns – mondta Kern. – Inkább az ellenkezője.

– Ne is nézzünk oda...

De Kern odanézett. És látta, hogy a férfi továbbra is figyeli őket.

– Nem tudom, mit akarhat – mondta bosszankodva. – Le nem veszi rólunk a szemét.

– Talán Gestapo-ügynök. Úgy hallottam, csak úgy nyüzsögnek itt a spiclik.

– Menjek oda és kérdezzem meg tőle, hogy mit akar tőlünk?

– Ne! – mondta Ruth, és ijedten tette a kezét Kern karjára.

A borda megérkezett. Omlós volt és puha, és friss fejes saláta volt hozzá. És mégsem ízlett úgy egyiküknek sem, mint ahogy képzelték. Túlságosan nyugtalanok voltak.

– Lehetetlen, hogy miattunk ül itt – mondta Kern. – Hisz senki se tudta, hogy ide jövünk.

– Persze hogy nem – mondta Ruth. – Talán véletlenül jött ide. De hogy figyel bennünket, az nyilvánvaló.

A pincér elvitte a tányérokat. Kern kedvetlenül nézett utána. Örömet akart szerezni Ruthnak, de a félelem ettől a monoklis embertől elrontott mindent. Bosszúsán felállt, döntött.

– Egy pillanat, Ruth...

– Mit akarsz csinálni? – kérdezte aggodalmaskodva a lány. – Maradj itt!

– Nem, nem, azzal az emberrel semmit. Csak a vendéglőssel akarok beszélni.

Mielőtt elindultak a szállodából, óvatosságból a zsebébe tett két kis üveges parfümöt. Most arra gondolt, megpróbálja az egyiket elcserélni két túrós lepényre. Igaz, a parfüm sokkal többet ér, de ez nem számít. A sikerületlen borda után legalább kapja meg Ruth a kedvenc süteményét. Talán még egy kávé is kialakulhat hozzá.

Kiment és közölte a javaslatát a vendéglőssel, akinek tüstént eivörösödött az ábrázata.

– Aha, meg akarunk lógni, fizetés nélkül! Csak eszünk, de fizetni nem tudunk! Neem, barátom, itt csak egy megoldás van: a rendőrség!

– De én ki tudom fizetni, amit fogyasztottunk! – mondta Kern, és dühösen az asztalra dobta a pénzét.

– Számolja csak meg! – fordult a vendéglős a pincérhez. – Tegye el azt a pancsot – förmedt rá Kernre. – Mit akar egyáltalán? Mi maga, vendég vagy házaló?

– Egyelőre vendég vagyok – felelte dühösen Kern. – Maga pedig...

– Egy pillanat! – szólalt meg ekkor egy hang a háta mögött.

Kern hirtelen megfordult. A monoklis férfi állt mögötte.

– Kérdezhetnék valamit? – mondta a férfi, és néhány lépésnyire eltávolodott a söntéspulttól. Kern követte. Hirtelen eszeveszetten kezdett dobogni a szíve. – Maguk német emigránsok, ugye?

Kern ráförmedt.

– Mi köze hozzá?

– Semmi – felelte higgadtan a monoklis férfi. – Csak hallottam, miről alkudoztak az imént. Eladná nekem azt a parfümöt?

Kern azt hitte, most már tudja, hová akar kilyukadni a másik. Ha eladja neki a parfümöt, elköveti az engedély nélküli kereskedés bűnét, és azonnal letartóztathatják és kiutasíthatják.

– Nem – válaszolta.

– Miért nem?

– Nekem nincs semmi eladnivalóm. Én nem szoktam üzletelni.

– Akkor cseréljünk. Tőlem megkapja érte, amit a vendéglős nem hajlandó megadni: a süteményt meg a kávé.

– Egyáltalában nem értem, mit akar – mondta Kern.

A férfi mosolygott.

– Én viszont megértem, hogy maga bizalmatlan. Figyeljen ide. Én berlini vagyok, és egy óra múlva indulok vissza. Maguk nem mehetnek vissza...

– Nem – mondta Kern.

A férfi ránézett.

– No látja, ezért állok én most itt, maga mellett. Ezért szeretnék segíteni ezzel a csekélységgel. Én századparancsnok voltam a világháborúban. Az egyik legjobb emberem zsidó volt. No, ideadja azt a kis üveget?

Kern odanyújtotta az üveget a monoklis férfinak. – Bocsásson meg – mondta. – Egészen másnak gondoltam önt.

– El tudom képzelni. – A férfi nevetett. – És most ne hagyja tovább magára az ifjú hölgyet. Biztosan fél. Minden jót mindkettőjüknek! – mondta, és kezet nyújtott Kernnek.

– Köszönöm. Nagyon köszönöm.

Kern zavartan ment vissza az asztalukhoz. – Ruth – mondta ma vagy karácsony van, vagy megőrültem.

Mindjárt ezután megjelent a pincér, egy tálcán kávé hozott meg egy háromemeletes ezüst tálat, megrakva süteménnyel.

– De hát mi ez? – kérdezte ámulva Ruth.

– Ez a Kern-parfüm csodája!

Kern sugárzó arccal töltötte be a kávé.

– Jogunk van kiválasztani magunknak azt a süteményt, amelyiket akarjuk. Te melyiket akard, Ruth?

– Egy túrósat.

– Tessék, itt egy túrós. Én egy szerecsenfejet veszek.

– A többit becsomagoljam? – kérdezte a pincér.

– Hogyhogy a többit?

A pincér az emeletes süteményes tálra mutatott.

– De hiszen ezt az egészet az önök számára rendelték!

– Az egészet? – kérdezte Kern, és döbbenetesen nézett a pincérré.

– De hát hol van... az az úr nem jön ide...

– Már el is ment. Minden el van intézve. Akkor...

– Állj – mondta sietve Kern –, várjon, az isten szerelmére. Ruth, még egy krémes? Egy csokoládés tekerceset? Vagy almás lepényt?

Megrakta a lány tányérját, aztán magának is vett még néhány darabot. – Így – mondta aztán fellélegezve –, a többit legyen szíves, csomagolja be – két részre osztva. Az egyiket magaddal viszed, Ruth. Milyen csodálatos, hogy egyszer végre gondoskodhatom rólad!

– A pezsgő már be van hűtve – jelentette a pincér, és megragadta az ezüst remekművet.

– Pezsgő! Ez jó vicc! – mondta Kern, és nevetett.

– Nem vicc. – A pincér az ajtóra mutatott, ahol már meg is jelent a vendéglős, saját személyében, és hozta a jéggel teli pezsgősvödrot, amelyből kilátszott az üveg nyaka.

– Nem akartam megsérteni – szólalt meg édeskésen vigyorogva. – Természetesen csak tréfáltam az imént.

Kern tágra nyílt szemmel dőlt hátra a székén.

– Minden fizetve van – mondta a pincér, és bólintott.

– Te, én álmodok – mondta Kern, és végighúzta a kezét a szemén. – Ittál már pezsgőt, Ruth?

– Nem. Csak filmekben láttam.

Kern nagy nehezen összeszedte magát. – Láthatja, uram – mondta méltósággal –, milyen előnyös cserét kínáltam magának. Egy üveg világhírű Kern-Farrt két nevetséges túrós lepényért! Most láthatja, mit adott érte egy szakértő!

– Nem tudhat mindent az ember – jelentette ki a vendéglős. – Én inkább az italokhoz értek.

– Ruth – mondta Kern –, ezentúl hinni fogok a csodákban. Ha most berepülne az ablakon egy fehér galamb, csőrében két, öt évre szóló útlevelemmel vagy korlátlan időre szóló munkavállalási engedéllyel, én már azon sem csodálkoznék.

Megitták a pezsgőt. Véneknek érezték volna, ha csak egy cseppet is hagynak belőle. Nem is ízlett nekik olyan nagyon; de megitták az egészszet, és egyre vidámabbak lettek tőle, végül egy kicsit be is csíptek.

Felálltak. Fogták a süteményes csomagokat, és ki akarták fizetni a bordát. De a pincér elhárította.

– Minden ki van fizetve.

– Ruth – szólalt meg kissé akadozó hangon Kern –, az élet erősebb nálunk. Még egy ilyen nap, és romantikus leszek.

Ahogy indultak kifelé, a vendéglős újtukat állta.

– Van még abból a parfümből? Arra gondoltam, a feleségemnek...

Kern hirtelen teljesen kijózanodott. – Véletlenül van nálam még egy. Az utolsó. – Elővette a zsebéből a másik üveget. – De most már nem úgy, mint az előbb, kedves uram. Maga elszalasztotta a kedvező alkalmat! Húsz korona! – mondta, és visszafojtotta a lélegzetét. – Csak magának!

A vendéglős villámgyorsan kalkulálni kezdett. Harminc koronával többet számolt a pezsgőért meg a süteményért a monoklis férfinak. Még mindig marad tíz korona külön-nyeresége.

– Tizenöt – mondta.

– Húsz – mondta Kern, és olyan képet vágott, mint aki már el is akarja tenni az üveget.

– Jó, rendben van. – A vendéglős egy gyűrött bankjegyet vett elő a zsebéből. Elhatározta, hogy azt fogja mondani a szeretőjének, a kemény húsú Barbarának, hogy ötven koronáért vette a parfümöt. Így

megtakaríthatja azt a kalapot, amelyre már hetek óta sóvárgott a lány, pedig az negyvennyolc koronába kerülne. Kétszeresen is jó üzletet csinál.

A két fiatal visszament a szállodába Ruth bőröndjéért, aztán elindultak a pályaudvarra.

Ruth feltűnően csendes volt.

– Ne szomorkodj – mondta Kern. – Hamarosan utánad megyek. Legkésőbb egy hét múlva el kell tűnnöm innen. Tudom. Akkor átmegek Bécsbe. Akarod, hogy odamenjek?

– Persze, hogy akarom! De csak, ha neked is jó.

– Miért nem mondd egyszerűen így: „Persze, hogy akarom!”

Ruth kissé büntudatosan nézett rá.

– Amit utána mondtam, nem több?

– Nem tudom. Óvatosabbnak hangzik.

– Igen – mondta hirtelen szomorúan a lány. – Persze, óvatosabb.

– Ne légy már ilyen szomorú – kérlelte Kern a lányt. – Nemrég még olyan jókedvű voltál.

A lány gyámoltalanul nézett fel Kernre. – Ne törődj velem – dűnnyögte. – Néha egészen zavart vagyok. Talán a bortól van. Gondold, hogy a bortól. Gyere, még van néhány percünk.

Leültek egy padra a parkban. Kern átölelte a lány vállát.

– Légy vidám, Ruth. A szomorúság nem segít. Ez butaságnak hangzik, de a mi számunkra nem az. Nekünk nagy szükségünk van egy kis vidámságra. Éppen nekünk.

Ruth meredten nézett maga elé. – Hiszen én szeretnék jókedvű lenni, Ludwig. De olyan nehézkes vagyok. Annyira szeretnék könnyed lenni. Szeretnék mindent jól csinálni. De mindig ügyetlen vagyok és nehézkes. – Haragosan törtek ki belőle a szavak, és Kern látta, hogy arcát hirtelen elöntik a könnyek. Hangtalanul sírt, dühösen és gyámoltalanul. – Nem tudom, miért sírok – mondta –, hiszen most igazán nincs rá okom. De

talán éppen azért sírok. Ne nézz ide. Ne nézz rám.

– De, nézlek – mondta Kern.

A lány előrehajtotta a fejét, és kezét a fiú vállára tette. Kern magához húzta a lányt, és az megcsókolta – vakon, lehunytt szemmel, kemény, csukott szájjal, szenvedélyesen és dühösen, mintha el akarná taszítani magától.

– Istenem – szólalt meg most már nyugodtabb hangon Ruth.

– Mit tudsz te. – Fejét a fiú vállára hajtotta, a szeme csukva maradt. – Mit tudsz te. – És ekkor kinyílt a szája, és az ajka olyan puha volt, akár az érett gyümölcs.

*

Mentek tovább a pályaudvar felé. Amikor odaértek, Kern néhány percre eltűnt, vett egy csokor rózsát. Magában áldotta a monoklis embert meg a „*Fekete malac*” tulajdonosát.

Ruth szörnyen elfogódott lett, mikor a fiú visszatért a virágcsokorral. Elpirult, és egyszerre minden szomorúság eltűnt az arcából.

– Virág! – mondta. – Rózsa! Úgy utazom el, mint valami filmsztár.

– Úgy utazol el, mint egy sikeres üzletember felesége – jelentette ki büszkén Kern.

– Az üzletemberek nem szoktak virágot ajándékozni, Ludwig.

– De igen, a legfiatalabb generáció visszatért a régi szokáshoz.

Kern föltette a lány bőröndjét meg a süteményes csomagot a poggyásztartó hálóba, aztán leszállt a vonatról s vele együtt Ruth is. Odalenn két kezébe fogta a fiú fejét, és komolyan nézett rá. – Jó volt, hogy itt voltál. – Megcsókolta. – És most menj. Menj el, miközben felszállok. Nem akarok újra sírni. Különben még azt hiszed, nem is tudok mást. Menj...

A fiú nem mozdult. – Én nem félek a búcsúzástól – mondta.

– Én már annyi mindent átéltem. És ez nem is igazi búcsú.

A vonat elindult. Ruth integetett. Kern ott állt, amíg csak látta a

vonatot. Aztán indult, vissza a szállodába. Úgy érezte, egyszerre kihalt lett az egész város.

A szálloda bejárata előtt Rabével találkozott. – Jó estét – mondta, elővette a cigarettás dobozát, és elébe tartotta. Rabe hátrahőkölt, és fölemelte a karját, mintha ütés ellen akarna védekezni. Kern csodálkozva nézett rá.

– Bocsásson meg – mondta rendkívül zavartan Rabe. – Ez még... ösztönös mozdulat.

És kivett a dobozból egy cigarettát.

Steiner már két hete pincérként dolgozott a „Zöld Fa” nevű vendéglőben. Késő éjszaka volt. A tulajdonos már két órája lefeküdt, csak néhány vendég ült az asztaloknál.

Steiner lehúzta a redőnyt, és így szólt:

– Záróra!

– Igyunk még egyet, Johann – szólalt meg az egyik vendég, egy asztalosmester, akinek olyan volt az arca, mint egy uborka.

– Jó – mondta Steiner. – Barackot?

– Nem, nem kell több magyar ital. Kezdjük egy jó szilvapálinkával.

Steiner odavitte a palackot meg a poharakat.

– Igyál te is velem – mondta az asztalosmester.

– Ma nem. Vagy semmit, vagy leiszom magam a sárga földig.

– Akkor idd le magad. – Az asztalosmester megdörzsölte uborkafejét. – Én is leiszom magam! Képzeld: a harmadik lány! Ma reggel kijön a szobából a bábaasszony, és azt mondja: „Gratulálok, Blau úr, itt a harmadik egészséges kislány!” Én meg azt hittem, hogy most biztosan fiú lesz! Három lány, és nincs trónörökös. Hát nem örjítő? Nem örjítő ez, Johann? Hisz te is ember vagy, meg kell, hogy értsed!

– Hát persze hogy megértem – mondta Steiner. – Hozzak nagyobb poharakat?

Az asztalosmester az asztalra csapott. – A kutyaúrstenit, hogy milyen igazad van! Ez az! Nagyobb poharakat, ez aztán a jó ötlet! Hogy ez nekem nem jutott eszembe!

Steiner nagyobb poharakat vitt oda, aztán ittak úgy egy óra hosszat. Akkor az asztalosmester már összecserélte a dolgokat, és arról panaszkodott, hogy a felesége három fiút szült. Végül nagy keservesen fizetett, és imbolygó léptekkel elment a cimboráival együtt.

Steiner leszedte az asztalokat. Még egyszer teletöltött magának egy vizespoharat szilvapálinkával, és felhajtotta. Zúgott a feje. Leült az asztalhoz, és töprengve nézett maga elé. Aztán felállt, és kiment a kamrájába. Előkotorta a holmija közül a felesége fényképét, és sokáig nézte. Semmit sem tudott róla. Nem is írt neki, mert föltételezte, hogy ellenőrzik a postáját. Úgy gondolta, hogy Marie már lebonyolította a válást.

– A kutyaúrstenit! – mondta és felállt. – Talán már régóta valaki mással él, és engem már el is felejtett! – Egyetlen lendülettel kettétépte a fényképet, és ledobta a földre. – Ebből is ki kell kecmeregnem! Különben elpusztulok. Elvégre férfi vagyok, aki magányosan él, Johann Huber vagyok és nem Josef Steiner, és kész.

Felhajtott még egy pohár pálinkát, aztán bezárta a vendéglőt és elindult. A Ring közelében megszólította egy lány:

– Eljössz velem, szivi?

– El.

Elindultak egymás mellett. A lány oldalról fürkésző szemmel nézte Steinert.

– De hiszen még meg se néztél – mondta.

– Dehogynem – felelte Steiner, de föl se vetette a tekintetét.

– Nem hiszem. Tetszem neked?

- Igen, tetszel nekem.
- De gyorsan megy nálad.
- Igen – mondta a férfi –, gyorsan.

A lány a férfi karja alá csúsztotta a karját.

- Mit kapok tőled, szivi?
- Nem tudom. Mit akarsz?
- Egész éjjel nálam maradsz?

– Nem.

– Mit szólnál húsz schillinghez?

– Tíz. Pincér vagyok, nem keresek sokat.

– Nem nézel ki pincérnek.

– Van, aki nem néz ki államelnöknek, és mégis az.

– De jó kedved van – mondta nevetve a lány. – Szeretem a vidám embereket. Na jó, legyen tíz, felőlem. Szép szobám van. Figyelj csak, hogy milyen boldoggá foglak tenni.

– Igazán? – mondta Steiner.

A vörös plüssel tapétázott szobában számtalan apró porcelánfigura meg terítőcske pompázott az asztalokon meg a karosszékeken. A heverőn egy csomó játék mackó, farsangi baba és posztómajom. Fölötte egy őrmester felnagyított fotográfiája, egyenruhában, kidülledt szemmel, pomádés bajusszal.

– Ez a férjed?

– Nem. Az öregasszony megboldogultja.

– Biztos boldog, hogy megszabadult tőle, mi?

– Mit képzelsz! – A lány a blúzán matatott. – Még ma is bög utána, olyan prima volt, azt mondja. Stramm ember volt, hallod?

– Akkor miért akasztja ide be hozzád?

– Nála is van egy másik képe. Az nagyobb, mint ez, és színes. Persze, csak az egyenruha színes rajta, érted? Gyere, kapcsold ki hátul a blúzomat.

Steiner izmos vállat érzett a keze alatt. Nem számított rá. Emlékezett még katonakorából, hogy milyen a kurvák teste – egy kicsit mindig túlságosan puha és olyan szürkés.

A lány a heverőre hajította a blúzáát. Telt és kemény volt a melle, ahogy erős vállához és nyakához illett. – Ül le, szivi – mondta. – Helyezd magad kényelembe. A pincéreknek meg a magamfajtájúaknak mindig fáradt a lábuk.

Lehúzta a szoknyáját.

– A mindentit! – mondta Steiner. – Hisz te szép vagy!

– Ezt már mondták néhányan. – A lány gondosan összehajította a szoknyáját. – Ha nem zavar...

– De, zavar.

A lány félig elfordult. – Milyen vicces vagy... csuda vidám alak vagy te. Steiner ránézett.

– Mit nézel úgy rám? – mondta a lány. – Szinte félni lehet tőled. Jézusom, úgy nézel ki, mint egy késelő! Rég nem voltál nővel, mi?

– Hogy hívnak? – kérdezte Steiner.

– Nevetni fogsz... Elvirának. Az anyám ötlete volt. Ő mindig olyan nagyra vágyott. Gyere, feküdjünk le.

– Nem – mondta Steiner. – Előbb igyunk valamit.

– Van pénzed? – kérdezte sietve a lány.

Steiner bólintott. Elvira, mit sem törődve meztelenségével, odament az ajtóhoz. – Poschnigné asszony! – kiáltotta. – Valami innivalót.

A tulajdonosnő olyan gyorsan megjelent, mintha kint fülelt volna az ajtó előtt. Gömbölyű termete fekete bársonyba volt préselve, vörös arcában apró gombszemek csillogtak.

– Olyan pezsgőnk van – mondta szolgálatkészen –, akár a méz.

– Pálinkát – szólalt meg Steiner, anélkül hogy ránézett volna. – Szilvát, cseresznyét, enciánt, mindegy.

A két nőnek összevillant a tekintete.

– Cseresznyét– mondta Elvira. – A jobbikból, a felső polcról. Tíz schilling, szivi.

Steiner odaadta a pénzt, azután azt kérdezte:

– Hogyhogy ilyen a bőröd?

– Semmi pörsenés, mi? – Elvira ide-oda forgott körülötte.

– Ilyent csak a vörös hajúaknál láthatsz.

– Igaz – mondta Steiner –, előbb nem vettem észre, hogy vörös a hajad.

– A kalap miatt volt, szivi. – Elvira átvette a tulajdonosnőtől az üveget. – Iszik egyet velünk, Poschnigné asszony?

– Ha szabad. – Poschnigné leült. – Jó dolga van magának, Elvira kisasszony! – mondta, és felsóhajtott. – A magamfajta... az ilyen szegény özvegy... mindig egyedül van... – A szegény özvegy felhajtotta a pálinkát, és máris újra töltött magának. – Egészségére kívánom ennek a jóképű úrnak! – Felállt, és kacér pillantást vetett Steinerre. – Hát akkor köszönöm szépen! És kellemes szórakozást!

– Vannak nála esélyeid, szivi – mondta Elvira.

– Add ide azt a vizespoharat – mondta Steiner. Teletöltötte a poharat, és kiitta az egészet.

– Jézusom! – mondta Elvira, és gondterhelten nézett rá. – Azért nem fogsz semmit összetörni, szivi? Ez drága lakás, érted? Az ilyesmi nem kevésbe kerül, szivi!

– Ülj ide – mondta Steiner. – Ide mellém.

– Inkább mentünk volna ki valahova. A Práterbe vagy az erdőbe.

Steiner felvetette a fejét. Érezte, ahogy a pálinka puha kalapácsokkal üti a szemgolyóját.

– Az erdőbe? – kérdezte.

– Persze. Vagy ki, a földekre, hisz nyár van.

– A földekre... nyár van? Hogy jutott ez most eszedbe?

– Csak úgy eszembe jutott – vágta rá Elvira gyorsan,

aggodalmaskodva. – Mivelhogy nyár van, szivi! Olyankor ki szoktak menni a földekre, tudod?

– Ne dugd el azt az üveget, ne félj, nem verem szét az odúdat. A földekre, azt mondod... mivelhogy nyár van?

– Hát persze, mivelhogy nyár van, szivi, hisz télen hideg van. Steiner újra teletöltötte a poharát.

– A mindenségit, micsoda szagod van...

– A vörös hajúaknak mindnek ilyen a szaga, szivi.

A kalapácsok gyorsabban működtek. A szoba forogni kezdett.

– A földekre – mondta Steiner lassan, súlyosan –, és éjszaka a szél...

– Most gyere az ágyba, szivi, vetkőzz le.

– Nyisd ki az ablakot.

– De hiszen nyitva van, szivi. Gyere, boldog akarok lenni veled!

Steiner ivott. – Voltál már boldog? – kérdezte, és meredt szemmel nézett ki az ablakon.

– Persze, sokszor.

– Ugyan, fogd be a csőröd. Oltsd el a villanyt.

– Előbb vetkőzz le.

– Oltsd már el azt a villanyt.

Elvira engedelmeskedett. A szobában sötét lett.

– Gyere az ágyba, szivi.

– Nem, ágyba nem. Az ágy, az más. A mindenségit! Ágyba nem!

Steiner reszkető kézzel töltött magának. Valóságos vihar tombolt a fejében. A lány fölkel, végigment a szobán. Ahogy az ablak mellett elhaladt, egy pillanatra megállt, és kinézett. Az utcai lámpák gyenge fénye barna vállára vetődött. Mögötte sötétlett az éjszaka. Egyik kezével a hajába túrt.

– Gyere ide – szólalt meg rekedt hangon Steiner.

A lány megfordult, és puha, nesztelen léptekkel odament hozzá. Érett volt, akár a gabonaföldek, sötét és felismerhetetlen, a szaga, a bőre, akár

ezer más nőé, és mégis csak az övé... – Marie – dűnnyögte Steiner.

A lány mély, gyengéd hangon fölnevetett.

– Látod, milyen részeg vagy, szivi? Az én nevem Elvira.

Kernnek sikerült újabb öt nappal meghosszabbíttatnia a tartózkodási engedélyét; utána kiutasították. Kapott vonatjegyet a határig. – Iratok nélkül? – kérdezte tőle a csehszlovák vámtisztviselő.

~ Igen.

– Menjen be. Már vannak néhányan odabenn. Körülbelül két óra múlva lesz alkalmas az idő.

Kern belépett a vámépületbe. Már hárman voltak odabenn, egy rendkívül sápadt férfi egy asszonnyal, meg egy öreg zsidó.

– Jó estét – mondta Kern.

A többiek dűnnyögtek valamit.

Kern letette a bőröndjét, és leült. Fáradt volt, lehunyta a szemét. Tudta, hogy hosszú lesz az út, megpróbált aludni.

– Sikerülni fog – hallotta a sápadt férfi hangját. – Meglátod, Anna, utána minden jobb lesz.

Az asszony nem válaszolt.

– Biztos, hogy átjutunk – kezdte újra a férfi egészen biztos! Mért ne engednének át bennünket?

– Mert nincs ránk szükségük – felelte az asszony.

– De hiszen mi is emberek vagyunk...

Te szerencsétlen bolond, gondolta Kern. Kis ideig még hallotta a férfi érthetetlen dűnnyögését, azután elaludt.

Akkor ébredt fel, amikor a vámtisztviselő belépett, hogy elkísérje őket. Ahogy átmentek a földeken, egy lombos erdőhöz értek, amely fekete tömbként terült el előttük a sötétségben.

A tisztviselő megállt.

– Maradjanak ezen az ösvényen, aztán tartsanak jobbra. Ha újra elérik az utat, megint balra. Minden jót.

Ezzel eltűnt az éjszakában.

Ők négyen határozatlanul álltak ott.

– Mit csináljunk? – kérdezte az asszony. – Tudja valaki az utat?

– Majd én előremegyek – mondta Kern. – Már jártam itt egyszer, egy évvel ezelőtt.

Tapogatózva lépkedtek a sötétségben. A hold még nem jelent meg az égen. A nedves, láthatatlan fű idegen érintéssel súrolta a cipőjüket. Hamarosan beértek az erdőbe.

Sokáig mentek. Kern hallotta maga mögött a többiek lépteit. Hirtelen zseblámpák fénye villant fel előttük, egy durva hang rájuk kiáltott:

– Állj! Megállni!

Kern hirtelen félreugrott. Rohant vissza a sötétségbe, fáknak ütközött, továbbtapogatózott, szederbokrok csoportján vágott át, és a bokrok közé hajította a bőröndjét. Hallotta, hogy valaki fut mögötte. Megfordult. Az asszony volt.

– Rejtőzzön el – suttogta. – Én felmászok erre a fára.

– A férjem... jaj, ezek a...

Kern gyorsan felkúszott az egyik fára. Érezte maga alatt a puha, zizegő lombot, aztán elhelyezkedett egy villa alakú ág hajlatában. Odalenn mozdulatlanul állt az asszony – Kern nem látta, csak érezte, hogy ott van.

Messziről hallotta az öreg zsidó hangját.

– Nem érdekel – felelte a durva hang. – Útlevel nélkül nem mehet át, és kész!

Kern fülelt. Egy idő múlva a sápadt férfi halk hangja is hallatszott – a csendőrök kérdésére felelt. Tehát mindkettőjüket elkapták. Ebben a pillanatban megzörrent valami odalenn. Az asszony dűnnyögött egy-két szót, és elindult, visszafelé.

Egy ideig csend volt. Aztán végigsuhant a fák között a zseblámpák fénye. Léptek közeledtek. Kern a fa törzséhez lapult.

Alatta jó fedezéket nyújtott a dús lombozat. Egyszerre meghallotta az asszony kemény, fegyelmezetlen hangját.

– Itt kell, hogy legyen. Felmászott az egyik fára, itt...

A fény felfelé siklott.

– Azonnal jöjjön le! – kiáltott a durva hang. – Különben lövök!

Kern töprengett egy pillanatig. Semmi értelme. Lemászott. A zseblámpák fénye élesen vetődött az arcába.

– Útlevél?

– Ha volna, nem másztam volna fel a fára.

Kern az asszonyra nézett, aki elárulta. Szinte eszelősnek látszott. – Nem bánta volna, mi? – sziszegte Kernre. – Maga megszökik, mi meg maradunk itt! Akkor már maradjon itt mindenki! – kiáltotta. – Mindenki!

– Pofa be! – üvöltötte a csendőr. – Álljanak egymás mellé!

– Rávilágított a kis csoportra. – Tulajdonképpen most börtönbe kellene zárunk benneteket, azt tudjátok! Illetéktelen határátlépés! De mi a fenének etessünk benneteket! Hátra arc! Mars vissza Csehszlovákiába. De jegyezzétek meg magatoknak: legközelebb azonnal löni fogunk!

Kern megkereste a bőröndjét a bozótnál. Aztán libasorban, szótlánul megindultak visszafelé. Mögöttük a csendőrök a zseblámpákkal. Kísérteties volt, hogy ellenfelükből nem láttak mást, csak a lámpák fényének fehér körét: csak a hangokat észlelték és fényt, amelyek befogták és visszatérésre kényszerítették őket.

A két fénykör hirtelen mozdulatlaná vált.

– Indulás, előre, ebbe az irányba! – parancsolta a durva hang.

– Aki visszajön, azt agyonlőjük!

Mentek tovább mind a négyen, amíg a fény el nem tűnt a fák mögött.

Kern hallotta maga mögött az áruló asszony férjének halk hangját:

– Bocsásson meg... nem volt magánál... bocsásson meg... most már

biztosan nagyon sajnálja...

– Rajtam az már nem segít – szólt hátra Kern.

– De hát értse meg – suttogta a férfi az ijedség... a félelem...

– Jól van, megértem. – Kern hátrafordult. – De megbocsátani már túlságosan nehezemre esne. Inkább elfelejtem.

Egy kis tisztásra értek. Kern megállt, utána a másik három is. Kern leheveredett a fübe és a feje alá húzta a bőrdíjét. Azok hárman suttogva beszéltek valamit egymással. Aztán az asszony egy lépést tett Kern felé.

– Anna – mondta a férje.

Az asszony Kern elé lépett. – Nem mutatja meg a visszafelé vezető utat?

– Nem – felelte Kern.

– Maga az oka, hogy elkaptak bennünket, igen! Maga gyalázatos alak!

– Anna! – mondta a férfi.

– Hagyja csak – mondta Kern. – Mindig jót tesz, ha kiadja az ember az indulatait.

– Álljon fel! – kiáltotta az asszony.

– Én itt maradok. Maguk csináljanak, amit akarnak. Az erdő mögött egyenesen balra vezet az út a cseh vámhoz.

– Aljas zsidó! – kiáltotta az asszony.

– Még csak ez hiányzott – mondta nevetve Kern.

Látta, ahogy a sápadt férfi suttog valamit az asszony fülébe, és odébbvonszolja.

– Ő biztosan visszamegy! – kiáltotta sírva az asszony. – Tudom, visszamegy és újra átjön. Neki kell bennünket... az ő kötelessége...

A férfi lassan elvezette az asszonyt az erdő felé. Kern elővett egy cigarettát. Ekkor valami gnómszerű sötét alak bukkant fel néhány méterrel előtte, mintha a földből nőtt volna ki. Az öreg zsidó volt,

mostanáig a fűben feküdt. Most felegyenesedett, és a fejét csóválva így szólt: – Ezek a gojok! – Kern hallgatott. Rágyújtott a cigarettára.

– Itt maradunk éjszakára? – kérdezte egy idő múlva az öreg szelíd hangon.

– Háromig. Az a legjobb idő. Most még figyelnek bennünket. Ha nem jön senki, lassan elfáradnak.

– Akkor várunk háromig – mondta békésen az öreg.

– Hosszú az út, és egy darabon kúsznunk is kell – figyelmeztette Kern.

– Nem baj. Legfőljobb öreg napjaimra zsidó indián leszek.

Szóltlanul ültek. Lassan megjelentek az égen a csillagok. Kern felismerte a Nagy Medvét meg a Sarkcsillagot.

– Nekem Bécsbe kell mennem – szólalt meg egy idő múlva az öreg.

– Nekem tulajdonképpen sehova se kell mennem – mondta Kern.

– Ilyesmi előfordul. – Az öreg egy fűszálat rágcsált. – Később aztán megint lesz célja. Így van ez. Csak ki kell várni.

– Igen – mondta Kern. – Ki kell várni. De mire vár az ember?

– Tulajdonképpen semmire – felelte higgadtan az öreg. – Ha eljön, amire várunk, semmi. Aztán megint várunk valamire.

– Igen, lehet. – Kern megint elnyújtózott a fűben. Megtapogatta feje alatt a bőröndöt. Jó érzés volt.

– Moritz Rosenthal vagyok a Rajna melletti Godesbergből – szólalt meg kis idő múlva az öreg. Kivett egy vékony szürke felöltőt a hátizsákjából, és a vállára terítette. Most még inkább gnómnak látszott.

– Néha olyan furcsa, hogy neve is van az embernek. Különösen éjszaka...

Kern felnézett a sötét égre.

– És akkor is, ha nincs útlevele. A névnek be kell írva lennie valahova, különben nem tartozik az emberhez.

A szél belekapaszkodott a fák koronájába. Olyan erős volt a zúgás,

mintha az erdő mögött tenger hullámzott volna.

– Gondolja, hogy lőni fognak odaát? – kérdezte Moritz Rosenthal.

– Nem tudom. Talán nem.

Az öreg ide-oda ingatta a fejét.

– Valami előnye van annak is, ha az ember hetven éves... már nem kockáztat olyan sokat az életéből.

Steiner végre megtudta, hol rejtőznek az öreg Seligmann gyerekei. A héber imakönyvbe rejtett cím jó volt, de közben elvitték onnan a gyerekeket. Sokáig tartott, mire megtudta, hova – először mindenütt spiclinek tartották, és bizalmatlanok voltak vele.

A panzióban magához vette a bőröndöt, és elindult. A ház a város keleti részében volt. Több mint egy órába tellett, mire odaért. Felment a lépcsőn. Mindegyik emeleten három lakás volt. Végül a negyedik emeleten, egy ovális réztáblán megpillantotta a következő feliratot: Samuel Bernstein. Órásmester. Bekopogott.

Bentről suttogás, majd surranó léptek hangja hallatszott. Azután kiszólt egy óvatos hang: – Ki az?

– Hoztam valamit – felelte Steiner. – Egy bőröndöt.

Hirtelen az az érzése támadt, hogy figyelik, és gyorsan megfordult.

A mögötte levő lakás ajtaja már előbb nesztelenül kinyílt. Egy ingujjas, cingár emberke állt az ajtónyílásban. Steiner letette a bőröndöt a földre.

– Kit keres? – kérdezte az ajtóban álló férfi.

Steiner ránézett, de még mielőtt megszólalhatott volna, újra megszólalt a másik:

– Bernstein nincs itt.

– Elhoztam az öreg Seligmann holmiját – mondta Steiner. – Úgy

tudom, itt laknak a gyerekei. Ott voltam, mikor szerencsétlenül járt.

A cingár férfi még egy pillanatig szemügyre vette Steinert, azután beszólt az előszobába:

– Nyugodtan beengedheted, Moritz.

Lánccsörgés, kulcsok zörgése hallatszott, kinyílt az ajtó. Steiner fürkésző szemmel nézett befelé, a félhomályba.

– Micsoda – mondta – csak nem... de, persze, hiszen ez Moritz papa!

Moritz Rosenthal állt az ajtóban, egy fakanalat tartott a kezében. Vállán a vékony felöltő. – Én vagyok – mondta. – De maga... Steiner! – kiáltotta hirtelen meglepődve, szívélyes hangon. – Gondolhattam volna. Hát igen, egyre rosszabb már a szemem. Tudtam, hogy maga is itt van Bécsben. Mikor is találkoztunk utoljára?

– Lehet annak már egy éve is, Moritz papa!

– Prágában?

– Zürichben.

– Persze, a zürichi börtönben. Azok rendes emberek voltak. Az utóbbi időben kissé összekeverem a dolgokat. Fél évvel ezelőtt újra jártam Svájcban. Bázelban. Remek ott a koszt, csak az a baj, hogy cigarettát nem adnak, nem úgy, mint a locarnói városi börtönben. Még egy cserép kamélia is volt a cellámban. Sajnáltam, hogy el kellett jönnöm. A milánóit már össze se lehet hasonlítani velem. – Kis szünet után így folytatta. – Jöjjön be, Steiner. Úgy állunk itt a folyosón, mint két rablógyilkos, mikor a régi emlékeikről beszélgetnek.

Steiner belépett a lakásba, amely egy konyhából és egy kis szobából állt. Néhány szék, egy asztal, egy szekrény, két matrac meg néhány takaró volt az egész berendezés. Az asztalon rengeteg szerszám, néhány olcsó ébresztőóra meg egy festett óratok barokk angyalokkal, amelyek egy régi órát tartottak. A másodpercmutató a kaszáját jobbra-balra lendítő halál volt. A tűzhely fölött hajlított karú konyhai lámpa függött, elnyűtt, zöldefehér gázégővel. A gáztűzhely vaskarikáján jókora

levesesfazék gőzölögött.

– Éppen főzök valamit a gyerekeknek – mondta Moritz Rosenthal. – Olyanok voltak, mikor itt megtaláltam őket, akár az egerek a csapdában, Bernstein kórházban van.

A halott Seligmann három gyereke a tűzhely mellett kuporgott. Ügyet sem vetettek Steinerre. A levesesfazekat nézték meredt szemmel. A legidősebb tizennégy éves lehetett, a legfiatalabb hét-nyolc.

Steiner letette a bőröndöt.

– Ez az apátok bőröndje – mondta.

A három gyerek szinte mozdulatlanul, egyszerre nézett rá. Még a fejük is alig moccant.

– Én még láttam őt – mondta Steiner. – Rólatok beszélt.

A gyerekek csak néztek rá. Hallgattak. A szemük úgy csillogott, mint három pár kerekre csiszolt fekete kő. A gázlámpa sziszegő hangot adott. Steinert kényelmetlen érzés fogta el. Úgy érezte, néhány meleg, emberi szót kellene szólania, de minden, ami eszébe jutott, ostobaságnak tűnt és hamisnak a három szótlan gyerek elhagyatottságához képest.

– Mi van a bőröndben? – kérdezte egy idő múlva a legidősebb. Színtelen hangon, lassan, keményen és óvatosan ejtette ki a szavakat.

– Már nem emlékszem pontosan. Apátok holmija. Meg egy kis pénz.

– Ez most a miénk?

– Persze. Azért hoztam el.

– Elvehetem?

– Hát persze! – felelte csodálkozva Steiner.

A fiú felállt. Sovány volt, fekete és magas. Szemét Steinerre szegezve, lassan közeledett a bőröndhöz. Aztán gyors, szinte állati mozdulattal megragadta, és majdnem hátraugrott, mint aki attól fél, hogy Steiner visszaveszi tőle a zsákmányt. Gyorsan becipelte a bőröndöt a szomszédos szobába. A másik kettő gyors léptekkel, szorosan egymáshoz simulva, mint két nagy fekete macska, iramodott a

nyomába.

Steiner az öregre pillantott. – Na igen – mondta megkönnyebbülten.
– Hiszen már régóta tudják...

Moritz Rosenthal megkavarta a levest.

– Már nem sokat jelent nekik. Látták meghalni az anyjukat és két fivérüket. Már nem érinti annyira őket. Amit az ember gyakran átél, nem veszi annyira a szívére.

– Vagy annál jobban – mondta Steiner. Az öreg ránézett ráncos szemével.

– Ha nagyon fiatal az ember, még nem. Ha már nagyon öreg, akkor sem. A kettő között a legrosszabb.

– Igen – mondta Steiner. – Az a nyomorult ötven év, ami közte van, az.

Moritz Rosenthal békésen bólintott. – Nekem már mindegy. – Rátette a fedőt a fazéokra. – Már találtunk helyet nekik – mondta. – Az egyiket Mayer magával viszi Romániába. A középső egy locarnói gyermekmenhelyre kerül. Ismerek valakit, aki fizet érte. A legidősebb egyelőre itt marad Bernsteinnél.

– Tudják már, hogy el kell válniuk?

– Tudják. Azt se nagyon bánják. Inkább örülnek neki. – Rosenthal megfordult. – Steiner – mondta –, én húsz év óta ismertem őt. Hogyan halt meg? Leugrott?

– Le.

– Nem azok dobták le?

– Nem. Ott voltam.

– Én Prágában hallottam. Ott azt mondták, hogy lelőtték. Aztán idejöttem, hogy a gyerekek után nézzek. Megígértem neki. Még fiatal volt. Éppen hatvanéves. Nem gondolta, hogy így lesz. De egy kicsit mindig olyan fejetlen volt, amióta Rachel meghalt. – Moritz Rosenthal Steinerre nézett. – Sok gyerekük volt. Ez gyakori a zsidóknál. Szeretik a

családi életet. De tulajdonképpen jobb volna, ha egy se lenne. – Fázósan összehúzta vállán a felöltőt, és most hirtelen nagyon öregnek és nagyon fáradtnak látszott.

Steiner elővett egy csomag cigarettát. – Mióta van már itt, Moritz papa? – kérdezte.

– Három napja. Elkaptak bennünket a határon. Egy fiatalemberrel jöttem át, akit maga is ismer. Beszélt nekem magáról. Kernnek hívják.

– Kern? Persze, ismerem. Hol van?

– Valahol itt van ő is Bécsben. De hogy hol, nem tudom.

Steiner felállt.

– Megpróbálom megkeresni. Viszontlátásra, Moritz papa, öreg vándor. Isten tudja, hol találkozunk legközelebb.

Bement a kis szobába, hogy elbúcsúzzon a gyerekektől. Ott ültek mind a hárman az egyik matracon, előttük kitergetve a bőrönd tartalma. Gondosan elrendezve a cérnaspulnik egy csomóban, mellettük a cipőfűzők, a kis pénzeszacskó meg néhány motring varróselyem. A fehérmű, a cipők, az öltöny és az öreg Seligmann egyéb holmija még a bőröndben volt. A legidősebb fiú fölpillantott, amikor Steiner belépett az öreggel. Kezét önkéntelen is a matracon levő tárgyak fölé emelte. Steiner megállt.

A fiú Moritz Rosenthalra nézett. Arca kipirult, a szeme fénylett. – Ha ezt eladjuk – mondta izgatottan, és a bőröndben levő holmira mutatott –, körülbelül harminc schillinggel több pénzünk lesz. Akkor az egészet befektethetjük, vehetünk szöveteket... manchestert, buckshint meg harisnyákat is... azzal többet lehet keresni. Holnap el is kezdem. Holnap reggel hétkor elkezdem. – A fiú komoly, feszült tekintettel nézett az öregemberre.

– Jól van! – mondta Moritz Rosenthal, és megsimogatta a fiú keskeny fejét. – Holnap reggel hétkor elkezded.

– Akkor Walternek nem kell elmenni Romániába – folytatta a fiú. –

Segíthet nekem. Mi ketten majd megélünk. Akkor csak Maxnak kell elmenni.

– Majd meglátjuk. Még beszélünk a dologról.

Moritz Rosenthal az ajtóhoz kísérte Steinert. – Nincs idő a szomorkodásra – mondta. – Túl sok a nyomorúság, Steiner.

Steiner bólintott.

– Remélhetőleg nem kapják el mindjárt a fiút...

– Majd vigyáz – mondta az öregember, és közben a fejét rázta. – Tudja ő, mire kell vigyázni. Mi nagyon korán megtanuljuk, mire kell vigyázni.

*

Steiner a Café Sperlerbe ment. Régóta nem járt már ott. Amióta megszerezte a hamis útlevelet, kerülte azokat a helyeket, ahol régebben ismerték.

Kern a fal mellett ült, egy széken. Lábát a bőröndjére tette, fejét hátrahajtotta – aludt. Steiner óvatosan ült le mellé, nem akarta felébreszteni. Kicsit öregebb lett, gondolta. Öregebb és érettebb.

Körülnézett. Az ajtó mellett gubbasztott Epstein, a törvényszéki bíró, előtte az asztalon néhány könyv meg egy pohár víz. Egyedül volt, és elégedetlennek látszott. Senki nem ült előtte, szorongva, ötven groschennel a kezében. Steiner alaposabban körülnézett. Úgy látszik, Silber ügyvéd, a konkurrencia elcsábította a klienseket. De Silber nem volt ott a kávéházban.

A pincér odament Steinerhez, anélkül, hogy hívta volna. Szinte átszellemült volt az arca. – Megint el tetszett jönni? – kérdezte családias hangon.

– Emlékszik rám?

– De mennyire! Már aggódtam az úrért. Hiszen azóta még veszélyesebb a helyzet. Megint egy konyakot, uram?

– Igen. Mondja, hogyhogy nincs itt Silber ügyvéd?

– Ő is áldozatuk lett, uram. Letartóztatták és kiutasították.

– Aha. Csernyikov úr járt itt mostanában?

– Ezen a héten még nem.

A pincér hamarosan letette Steiner elé egy tálcan a konyakot. Kern ebben a pillanatban kinyitotta a szemét. Hunyorgott, aztán felállt.

– Steiner!

– Gyere – mondta Steiner nyugodtan. – Idd csak meg ezt a konyakot. Semmi nem üdíti úgy fel az embert, ha ülve aludt, mint a tömény ital.

Kern kiitta a konyakot. – Már kétszer is kerestelek itt – mondta.

– A lábak a bőröndön – mondta mosolyogva Steiner. – Ezek szerint nincs hol laknod.

– Így van.

– Alhatsz nálam.

– Komolyan? Az csodálatos lenne. Mostanáig volt szobám egy zsidó családnál. De ma el kellett jönnöm. Túlságosan félnek, nem mernek senkit két napnál hosszabb ideig ott tartani.

– Nálam nem kell félned. Messze kívül lakom a városon. Már indulhatunk is. Látszik rajtad, hogy alvásra van szükséged.

– Igen – mondta Kern. – Fáradt vagyok. Nem is tudom, mitől.

Steiner intett a pincérnek, aki serényen odaügetett, mint egy kivénhedt csataló – amely már régóta kocsit hús – a gyülekező jelére. – Köszönöm – mondta várakozással eltelve, még mielőtt Steiner fizetett volna –, nagyon köszönöm, uram!

Amikor megpillantotta az összeget, túláradó hangon hebegni kezdett:

– Alázatos szolgálja. Legalázatosabb szolgálja, gróf úr!

*

– A Práterbe kell mennünk – mondta odakint Steiner.

– Bárhová elmegyek – mondta Kern. – Most már megint jókedvem van.

– Villamossal megyünk. Jobb lesz, a csomagod miatt. Még mindig

kölnivíz és szappan?

Kern bólintott.

– Nekem közben megváltozott a nevem, de te csak hívj nyugodtan továbbra is Steinernek. Én azért mindenesetre megtartom – ez lesz a művésznevem. Ha bármi történik, azt mondhatom, hogy álnév. Vagy a másik az.

– Mit csinálsz most?

Steiner nevetett.

– Egy ideig kisegítő pincér voltam. Mikor aztán a régi pincér kijött a kórházból, elküldtek, most asszisztens vagyok a Potzloch-féle szórakoztató intézménynél. Lövöldecsődör és jós. Neked mi a terved?

– Semmi.

– Talán tudok neked ott nálunk munkát szerezni. Időnként szükség van kisegítőkre. Reggel majd meglátogatjuk az öreg Potzlochot az odújában. Az az előnye a dolognak, hogy a Práterben soha sincs ellenőrzés. Még be se kell jelentkezned.

– Istenem – mondta Kern –, ez nagyszerű volna. Szeretnék most egy ideig Bécsben maradni.

– Igazán? – Steiner oldalról nézett Kernre. – Szeretnél?

– Igen.

Leszálltak a villamosról, és átmentek az éjszakai Práteren. Steiner megállt egy lakókocsi előtt, kissé oldalt a vurstlivárostól. Kinyitotta az ajtót, és lámpát gyújtott.

– Így, bébi, hát itt volnánk. Először is varázsolunk neked fekvőhelyet.

Előszedett néhány takarót meg egy öreg matracot az egyik sarokból, és kiterítette őket a földre, az ágya közelében. – Biztosan éhes vagy, mi? – kérdezte.

– Már nem is tudom.

– Abban a kis szekrényben találsz kenyeret, vaját meg egy darab

szalámit. Nekem is csinálhatsz egy szendvicset.

Halkan kopogtak az ajtón. Kern letette a kést, és fülelt. Szeme az ablakot kereste. Steiner elnevette magát.

– A régi félelem, ugye, bébi? Sose szabadulunk meg tőle. Gyere be, Lilo! – kiáltotta.

Egy karcsú nő lépett be, és megállt az ajtóban.

– Vendégem van – mondta Steiner. – Ludwig Kern. Fiatal, de már sok tapasztalatot szerzett. Itt marad. Főznél nekünk egy kis kávé, Lilo?

Az asszony elővett egy spirituszfőzőt, meggyújtotta, rátett egy kis edényt vízzel, aztán darálni kezdte a kávé. Mindezt szinte nesztelenül, lassú, sima mozdulatokkal.

– Azt hittem, már rég alszol, Lilo – mondta Steiner.

– Nem tudok aludni.

Lilónak mély, rekedt hangja volt. Keskeny, szabályos arcát középen elválasztott, fekete haj keretezte. Olyan volt, mint egy olasz nő, de szlávosan, keményen ejtette ki a német szavakat.

Kern egy törött fonott széken ült. Nagyon fáradt volt testileg-lelkileg – de régóta nem érzett már ilyen álmosító elégedettséget. Védettnek érezte magát.

– Egy párna – mondta Steiner. – Az egyetlen, ami hiányzik: egy párna.

– Nem számít – mondta Kern. – Összehajtom a kabátomat vagy valami fehéreneműt a bőröndömből.

– Nekem van egy felesleges párnám – szólalt meg az asszony. Felöntötte a kávé, aztán felállt és kiment, nesztelenül, mint valami árnyék.

– Gyere, egyél – mondta Steiner, és kávé töltött két fületlen, hagymamintás csészébe.

Kenyeret ettek szalámival. Az asszony közben visszajött a párnával. Letette Kern fekvőhelyére, aztán leült ő is az asztalhoz.

– Te nem iszol kávét, Lilo? – kérdezte Steiner.

Az asszony a fejét rázta. Csendesen nézte a két férfit, ahogy ettek, és itták hozzá a kávét. Amikor befejezték, Steiner felállt.

– Ideje lefeküdni. Fáradt vagy, ugye, bébi?

– Igen. Most már megint fáradt vagyok. – Steiner megsimogatta az asszony haját.

– Menj, fekéüdj le, Lilo.

– Megyek – mondta az asszony és felállt. – Jó éjszakát.

A két férfi lefeküdt. Steiner eloltotta a lámpát. – Tudod – szólalt meg egy idő múlva a meleg sötétben –, úgy kell élnünk, mintha soha többé nem térnénk vissza oda.

– Tudom – mondta Kern. – Nekem ez nem esik nehezemre.

Steiner cigarettára gyújtott. Ahogy lassan megszívta, a vörös fénypont mindannyiszor felizzott a sötétségben. – Akarsz te is? – kérdezte. – Sötétben egészen más az íze.

– Kérek. – Kern érezte Steiner kezét, ahogy odanyújtotta neki a cigarettát meg a gyufát.

– Milyen volt Prágában? – kérdezte Steiner.

– Jó. – Kern hallgatott, és szívta a cigarettáját. Azután folytatta : – Találtam ott valakit.

– Azért jöttél át Bécsbe?

– Nemcsak azért. De ő is itt van.

Steiner mosolygott a sötétben. – Gondold meg, most vándoréletem élsz, bébi. A vándornak legyenek kalandjai, de nem olyasmi, ami megsebzí a szívét, ha tovább kell állnia.

Kern hallgatott.

– Amit mondtam, nem a kaland ellen irányult, és nem is az igaz érzelmek ellen. És legfőképpen nem azok ellen, akik a magunkfajtának egy kis melegséget adnak útközben. Talán csak egy kicsit önmagunk ellen. Mert mi csak elfogadunk... de visszaadni nagyon keveset tudunk.

– Azt hiszem, én semmit nem tudok visszaadni. – Kern hirtelen megint nagyon szomorúnak érezte magát. Mit tud ő, mire képes? És mit adhat Ruthnak? Csak az érzéseit. És úgy érezte, az semmi. Fiatal volt és tudatlan, ennyi volt az egész.

– A semmi sokkal több a kevésnél, bébi – mondta higgadtan Steiner.
– Már csaknem minden.

– Attól függ, kitől...

Steiner mosolygott. – Ne félj, bébi. Mindig jó, ha érezni tud az ember. Vesd bele magad. Csak aztán csalódás ne érjen. – Elnyomta a cigarettáját. – Aludj jól. Reggel meglátogatjuk Potzlochot.

– Köszönöm. Itt biztosan jól fogok aludni.

Kern letette a cigarettáját, és belefúrta a fejét az idegen asszony párnájába. Még csüggedt volt, de már majdnem boldog.

Potzloch igazgató fürge emberke volt, zilált bajusszal, hatalmas orral és örökké lecsúszó csíptetővel. Mindig rendkívül sürgős volt a dolga, s leginkább akkor, ha nem volt mit tennie.

– Mi újság? Gyorsan!! – szólalt meg, amikor megpillantotta Steinert és Kernt.

– Mégiscsak szükségünk van valami segítségre – kezdte Steiner. – Napközben a takarításhoz, esténként a telepatikus kísérletekhez. Itt a segítség. – És Kernre mutatott.

– Tud valamit?

– Tudja, amire szükségünk van.

Potzloch hunyorgott. – Valaki az ismerősei közül? Mennyit kér?

– Koszt, kvártély és harminc schilling. Egyelőre.

– Egy vagyon! – kiáltotta Potzloch igazgató. – Valóságos sztárgázsi! Tönkre akar tenni, Steiner? Hiszen egy legálisan bejelentett kisegítő fiúnak fizet ennyit az ember – tette hozzá békésebb hangon.

– Fizetés nélkül is vállalom – jelentette ki sietve Kern.

– Bravó, fiatalember! Az ilyenekből lesznek a milliomosok! Csak a szerény jut előre az életben! – Potzloch mosolyogva fújta ki a levegőt az orrán keresztül, aztán elkapta lecsúszni készülő monokliját. – De maga nem ismeri Leopold Potzlochot, az utolsó emberbarátot! Maga gázsit fog kapni. Tizenöt fényes schillinget havonta. Gázsit, azt mondtam, kedves barátom! Nem fizetést! Maga mától kezdve művész. Tizenöt schilling gázsi, több mint ezer schilling fizetés. Tud valami különlegeset?

– Egy kicsit tudok zongorázni – felelte Kern.

Potzloch érélyesen az orrára nyomta a csíptetőjét.

– Tud halkán játszani? Valami hangulatos muzsikát?

– Halkan jobban tudok, mint hangosan.

– Jól van! – Potzloch egyszerűen tábornaggyá változott. – Gyakoroljon valami egyiptomit! A kettéfűrészelt múmiához meg az atlest nélküli hölgyhöz jó lesz egy kis zene.

És már el is tűnt. Steiner a fejét csóválva nézett Kernre. – Te igazolod az elméletemet – mondta. – Én a zsidókat mindig a világ legostobább és legmegbízhatóbb népének tartottam. Könnyen elérhettünk volna harminc schillinget.

– Egyvalamivel nem számolsz – szólalt meg mosolyogva Kern – : azzal a páni félelemmel, amely a néhány ezer évi pogrom és gettó következménye. Ehhez képest még igazán vakmerő kis nép a zsidóság. Én meg végül is csak nyomorúságos félvér vagyok.

– Na jól van, akkor gyerünk maceszt enni! – mondta vigyorgó képpel Steiner. – Megünnepeljük a sátoros ünnepet. Lilo csodálatos szakácsnő.

A Potzloch-féle műintézmény három részből állott: egy körhinta, egy céllövölde és a világszenzációk panorámája. Steiner részben még akkor reggel megmutatta Kernnek, mi lesz a munkája. Meg kellett tisztítania a körhintán a lószerszámok rézvereteit, és ki kellett sepernie a körhintát.

Kern munkához látott. Nemcsak a lovakat tisztította meg, hanem a szarvasokat is, amelyek ütemesen ringatóztak, sőt, a hattyúkat és elefántokat is. Annyira elmerült a munkájába, nem is hallotta, mikor Steiner odalépett hozzá.

– Gyere, bébi, ebédelünk!

– Már megint eszünk?

Steiner bólintott. – Már megint. Kissé szokatlan, ugye? Művészek között vagy, és itt a világ legpolgáríbb szokásai uralkodnak. Még uzsonna is van délutánonként. Kávé, süteménnyel.

– Valóságos csodaország! – kiáltotta Kern, és előbújt az egyik gondola alól, amely elé egy cethal volt befogva. – Istenem, Steiner! – mondta. – Szinte félelmes, milyen csodálatosan alakul minden az utóbbi

időben. Először Prágában... és most itt. Tegnap még azt sem tudtam, hol fogok aludni... ma meg már állásom van, lakásom is, és most ebédelni hívnak! El sem tudom még hinni!

– Hidd csak el – mondta Steiner. – Ne töprengj, fogadd el! A vándorok régi jelszava ez.

– Remélem, eltart még egy kis ideig.

– Ez életre szóló állás – mondta Steiner. – Legkevesebb három hónap. Amíg hidegre nem fordul az idő.

Lilo kitett egy rozoga asztalt a lakókocsi elé a fűre, aztán megjelent egy hatalmas tál húsos zöldséglevessel, és leült a két férfi mellé. Tiszta idő volt, de már az ős szaga érződött a levegőben. A réten néhány sárgászöld citromlepke röpködött a száradó fehérenemű felett.

– Micsoda egészséges élet! – mondta Steiner, és közben széttárta a karját. – És most indulás, a céllövöldébe.

Megmutatta Kernnek a fegyvereket, meg azt is, hogy hogyan kell őket megtölteni. – Kétféle lövész van – magyarázta. – A becsvágyó és a mohó.

– Akár az életben – mekegte Potzloch igazgató, aki éppen arra járt.

– A becsvágyó a kártyákra és számokra lő – folytatta a magyarázatot Steiner. – Az ilyen nem veszélyes. A mohó nyerni akar valamit. – A bódé háttérében sorakozó állványokra mutatott, amelyek meg voltak rakva mackókkal, babákkal, hamutartókkal, borosüvegekkel, bronzfigurákkal, háztartási eszközökkel és egyéb hasonló tárgyakkal.

– Az ilyeneket hagyni kell, hadd nyerjenek. Mármint az alsó polcokról. De ha valamelyik eléri az ötven kört, akkor a felső polcok következnek, és ott már minden darab tíz schillinget ér vagy még többet. Az ilyennek eredeti Potzloch-féle varázsgolyót töltesz a fegyverébe. Külsőre az is éppen olyan, mint a többi. Itt vannak, ezen az oldalon. A jóember nagyot néz majd, ha hirtelen csak egy kettest vagy hármast talál. Kicsit kevesebb benne a puskaapor, érted?

– Értem.

– A legfontosabb, hogy sose cserélje ki a puskát, fiatalember! – magyarázta Potzloch igazgató, aki megint ott állt mögöttük. – A puska dolgában bizalmatlanok az atyafiak. A golyóval nem. A lényeg az egyensúly! Az embereknek nyerniük kell. Nekem meg keresnem. A kettőt ki kell egyensúlyozni. Ha meg tudja csinálni, életművész. És ezzel még nem mondtam sokat. Aki sokszor lő, annak persze joga van a harmadik emeletre.

– Aki öt schillinget elfüstöl, az nyerhet egy bronz istennőt – mondta Steiner. – Az egy schillingbe kerül.

– Fiatalember – szólalt meg hirtelen Potzloch színpadiasan fenyegető hangon egyvalamire azonban már most felhívom a figyelmét: a főnyereményre. Azt senki el nem nyerheti, érti? Az privát darab a lakásomról, valódi műredek!

Egy ezüsből készült gyümölcsöskosárra mutatott, amelyhez tizenkét ezüstitányér meg evőeszköz is tartozott.

– Inkább a halált válassza, fiatalember, mint hogy átengedjen egy hatvanast. Ígérje meg!

Kern megígérte. Potzloch letörölte homlokáról a verejtéket, és a csíptetője után kapott. – Már maga a gondolat is! – dünnyögte. – A feleségem agyonverne! Ez családi örökség, fiatalember! – kiáltotta. – Családi örökség, ebben a hagyományokat csöppet sem tisztelő időben! Tudja, mit jelent egy családi örökség? Ugyan, hogy is tudná!

Potzloch elszáguldott. Kern utánanézett.

– Nem olyan vészes – mondta Steiner. – A puskáink úgyis a trójai háború idejéből származnak. Egyébként Lilót mindig segítségül hívhatod, ha forró a levegő.

Átmentek a világszenzációk panorámájához. Ez egy háromlépcsős emelvényen álló, tarka plakátokkal borított bódé volt. Elöl a pénztár, kínai templom formában építve – Leopold Potzloch ötlete alapján.

Steiner az egyik plakátra mutatott, amelyen egy férfi volt látható, akinek villámokat lövellt a szeme.

– Alvaro, a telepátia csodája... ez én vagyok, bébi. És te leszel az asszisztensem.

Bementek a dohszagú, félhomályos bódéba. Az üres székek úgy álltak ott összevissza rendetlenségben, akár a kísértetek. Steiner felment a színpadra.

– Nos, figyelj ide! Valamelyik néző elrejt valamit egy másik nézőnél; többnyire cigarettás dobozt, gyufát, púderdobozt vagy esetleg gombostűt. Isten tudja, honnan szedik elő a gombostűket! Nekem meg kell találnom az elrejtett tárgyat. Megkérek egy érdeklődő nézőt, hogy jöjjön fel a színpadra, ott karon ragadom és elindulok vele. Ha te vagy az, akkor egyszerűen odavezetsz, minél erősebben szorítod a karomat, annál közelebb vagyok az elrejtett tárgyhoz. Ha finoman jelt adsz a középső ujjaddal, akkor jó helyen járok. Ez rém egyszerű. Addig keresem, amíg jelt nem adsz. Ha magasabban vagy alacsonyabban kell keresnem, akkor fölfelé vagy lefelé csúsztatod a kezed a karomon.

Most Potzloch igazgató jelent meg nagy zajjal a bejáratnál.

– Meg tudja tanulni?

– Éppen próbálni akartunk – felelte Steiner. – Üljön már le, direktor úr, és rejtse el valamit saját magánál. Van gombostűje?

– Természetesen! – felelte Potzloch, és a kabátja hajtókájához kapott.

– Természetesen van gombostűje! – Steiner megfordult. – Dugja el. Aztán gyere, Kern, és vezess.

Leopold Potzloch ravasz tekintettel tűzte be a gombostűt a cipője talpába.

– Rajta, Kern! – szólalt meg aztán.

Kern odament a színpadhoz, és kézenfogta Steinert. Odavezette Potzlochhoz, és Steiner keresni kezdte az elrejtett tárgyat.

– Csiklandós vagyok, Steiner – mondta Potzloch prüszkölve,

rikácsoló hangon.

Steiner néhány perc múlva megtalálta a tüt. Utána még néhányszor megismételték a próbát. Kern megtanulta a jelzéseket, és Steiner egyre rövidebb idő alatt találta meg Potzloch gyufásdobozát.

– Egész jó – jelentette ki Potzloch. – Gyakoroljátok még ma délután. De most beszéljünk arról, ami a legfontosabb: ha maga mint néző lép fel, előbb haboznia kell, érti? A közönségnek nem szabad megszimatoznia, hogy valami suskus van a dologban. Ezért kell haboznia. Kezdjük még egyszer, Steiner, majd én megmutatom neki!

Leült egy székre Kern mellett.

Steiner föllépett az emelvényre. – Most pedig – harsogta kikiáltói hangon az üres bódéba – felkérek valakit az igen tisztelt uraságok közül, hogy fáradjon fel ide, a színpadra! Egyetlen szó nélkül, csupán egyetlen szorítás a kézre, és már meg is történt a gondolatátvitel, és az elrejtett tárgy meg lesz találva!

Potzloch igazgató előrehajolt, mint aki fel akar állni és mondani akar valamit. Azután habozni kezdett. Ide-oda fészkelődött a székén, megigazította a monokliját, szégyenkezve körülnézett. Azután szinte mentegetőző mosoly ült ki az arcára, félig fölemelkedett, zavartan vihogott, gyorsan visszaült, végül elszánt lendülettel, komolyan, elfogódottan, kíváncsian és tétovázva, elindult a nevetéstől csak úgy rázkódó Steiner felé. Mikor az emelvény elé ért, megfordult. – Most csinálja utánam, fiatalember – biztatta önelégülten Kernt.

– Ezt nem lehet utánozni! – kiáltotta Steiner.

Potzloch boldogan vigyorgott. – Az elfogódottságot nehéz megjátszani, tudom, hisz régi színházi róka vagyok.

– Ő természetből fogva elfogódott – jelentette ki Steiner. – Meg fogja csinálni.

– Na jól van. Nekem most át kell mennem a körhintához – mondta Potzloch, és elviharzott.

– Robbanékony temperamentum! – jelentette ki elismerő hangon Steiner. – Pedig már elmúlt hatvan éves. Most megmutatom, mit kell tenned, ha nem tudsz habozni. Ha valaki más kezd habozni. Itt tíz széksor áll. Először végigsimítod a hajadat, s közben jelzed, hányadik sorban ül, aki eldugott valamit. Egyszerűen annyi ujjadat használod. Utána jelzed, hogy hányadik szék balról, aztán feltűnés nélkül megmutatod saját magadon azt a helyet, ahol a tárgy el van rejtve. És én meg fogom találni.

– Elég ennyi?

– Elég. Az emberek szörnyen fantáziátlanok az ilyen dolgokban.

– Nekem túl egyszerűnek tűnik.

– A csalás úgy jó, ha egyszerű. A bonyolult csalás úgyszólván soha nem sikerül. Délután még gyakorolni fogjuk. Lilo is segít. Most megmutatom azt a kivénhedt zongorát. Már muzeális érték. Egyike a világ első zongoráinak.

– Azt hiszem, nagyon rosszul játszom.

– Ugyan. Válassz ki néhány kellemes dallamot. A kettéfűrészelt múmiánál súlyosan, ünnepélyesen játszod, az altest nélküli hölgnél könnyedebben, pattogóbban. Különben úgyse figyel oda senki.

– Jó. Majd megpróbálom, aztán bemutatom neked.

Kern bemászott a színpad mögé, ahol sárga fogait elővillantva vigyorgott rá az öreg zongora. Némi töprengés után elhatározta, hogy a múmiához a templomi táncot játssza az „Aidá”-ból, a hiányzó altesthez pedig a „A cserebogár nászi álma” című szalonzeneét. Verte a zongorát, és közben Ruthra gondolt meg Steinerre, a nyugalmas hetekre és a vacsorára, és úgy érezte, soha az életben nem ment még ilyen jól a sora.

*

Egy hét múlva Ruth megjelent a Práterben. Éppen akkor érkezett, amikor a szenzációk panorámája éjszakai előadása elkezdődött. Kern leültette az első sorban, aztán eltűnt, meglehetősen izgatottan, hogy

zenét szolgáltasson az előadáshoz. Erre az ünnepi alkalomra megváltoztatta a műsorát. A múmiához a „Japán fáklyásszerenád”-ot játszotta, az altest nélküli hölgyhöz pedig a „Jánosbogárka csillogj, villogj”-t. Utána Mungo, az ausztráliai erdei ember számához önkéntes buzgalmában eljátszotta a „Bajazzók” prólogját – ez volt a parádés száma, amelynél bőségesen volt alkalma az arpeggiók és oktávok csillogtatására.

Odakint elkapta Leopold Potzloch. – Nagyszerű volt! – mondta elismerő hangon. – Sokkal tüzebben játszott, mint máskor. Ittunk valamit?

– Nem – felelte Kern. – Ma ilyen volt a hangulatom.

– Fiatalember! – kiáltotta Potzloch, és a monoklijához kapott. – Úgy látom, maga eddig becsapott engem! Vissza kellene követelnem a gázsiját! Mától kezdve kötelessége, hogy mindig ilyen hangulatban legyen. Egy művész képes erre, érti?

– Értem.

– És hogy kiegyenlítse a számláját, ezentúl a szelíd fókánál is játsszon valamit. Valami klasszikusat, érti?

– Jó – mondta Kern. – Tudok egy részt a Kilencedik Szimfóniából, az illik hozzá.

Bement a bódéba, és leült a hátsó sorok egyikébe. Egy tollas kalap meg egy kopasz fej között, egészen elől, a sűrű cigarettafüstben megpillantotta Ruth fejét. És ekkor hirtelen úgy érezte, ez a finom formájú kis fej a legeslegszebb az egész világon. Időnként, ha a nézők nevettek és mozogtak, eltűnt a lány feje, aztán hirtelen megint felbukkant, mint valami távoli, szelíd látomás, és Kern szinte el sem tudta képzelni, hogy ő most tartozik valakihez, akivel előadás után beszélgetni fog, s akivel együtt megy el innen.

Eközben megjelent a színpadon Steiner. Fekete trikójára asztrológiai jelek voltak festve. Egy kövér hölgy egy fiatalember zakójának felső

zsebébe rejtette a száj rúzsát, és Steiner felszólította a közönséget, hogy valaki fáradjon fel a színpadra.

Kern habozni kezdett. Valósággal mesteri habozást rendezett: már a széksorok közötti átjáró közepén járt, és még akkor is vissza akart fordulni. Potzloch helyeslő pillantást vetett rá – igaz, tévedésből, mert amit látott, nem kiérlelt művészi árnyalat volt, hanem Kernnek hirtelen az az érzése támadt, hogy képtelen elhaladni Ruth mellett.

Végül aztán minden jól sikerült, igazán könnyű eset volt.

Az előadás után Potzloch magához intette Kernt. – Fiatalember – mondta mi történt magával? Remekül habozott. Az elfogódottságtól még a veríték is kiütött a homlokán. Márpedig a verítéket ugyancsak nehéz előállítani, ezt tudom. Hogy csinálta? Visszatartotta a lélegzetét?

– Azt hiszem, egyszerűen lámpalázam volt.

– Lámpaláz? – Potzloch arca felragyogott. – Végre! Az igazi művész valódi izgalma föllépés előtt! Szeretnék mondani magának valamit: mától kezdve a fókáknál és a neuköllni erdei embernél is játszani fog, én pedig főlemelem öt schillinggel a gázsiját. Egyetértünk?

– Egyetértünk. És tíz schilling előleg.

Potzloch rámeredt Kernre. – Már az előleg szót is megtanulta? – Elővett a zsebéből egy tízschillingest. – Most már igazán semmi kétség: maga csakugyan művész.

– No, gyerekek – fordult a két fiatalhoz Steiner induljatok! De vacsorára gyertek vissza. Forró pirog lesz, az oroszok szent nemzeti étele. Ugye, Lilo?

Az asszony bólintott.

Kern és Ruth átmentek a réten a céllövölde mögött, a lármás körhinta felé. A hatalmas tér fényei és a muzsika hangja világos, sugárzó hullámként csapott feléjük, és a gondolattalan vidámság habzó tajtékjával árasztotta el őket.

– Ruth! – szólalt meg Kern, és belékarolt a lányba. – Azt akarom,

hogy ma csodálatos estéd legyen. Legalább ötven schillinget költök rád.

– Szó se lehet róla! – tiltakozott Ruth, és megállt.

– De igen! Ötven schillinget fogok rád költeni. Ez olyan biztos, mint a Német Birodalom. Ami nem a mi birodalmunk. Majd meglátod. Gyere!

Odamentek a szellemvasúthoz. Hatalmas komplexum volt, magasan a levegőbe épített sínekkel, amelyeken kis kocsik száguldottak, tele nevető, kiáltozó emberekkel. A bejáratnál nagy volt a torlódás. Kern átnyomakodott a várakozók között, Ruthot maga után vonszolva. A pénztáros ránézett, és így szólt: – Halló, George. Megint itt vagy? Menjetek csak be.

Ruth csodálkozva nézett rá.

– Ez itt így van – mondta nevetve Kern. – Igazi varázslat! Nem kell fizetnünk. – Már indultak is. A kocsi nekiiramodott a pályának, aztán lezúdult egy sötét alagútba, amelyben egy láncra vert szörnyeteg emelkedett föl, és nyöszörögve Ruth felé nyújtotta a kezét. A lány felkiáltott, és Kernhez simult. A következő pillanatban megnyílt egy sír, egy sereg csontváz kelt ki belőle, és egy monoton gyászinduló hangjaira táncot lejtettek zörgő csontjaikkal. Ekkor hirtelen kivágódott a kocsi az alagútból, s egy éles kanyar után újra egy sötét üregbe száguldott. Az ellenkező irányból egy másik kocsi robogott velük szembe, s a benne ülő szorosan egymáshoz simuló pár rémulten meredt rájuk: az összeütközés elkerülhetetlennek látszott, a kocsi azonban kivágódott egy kanyarba, a tükörkép eltűnt, és ők ketten egy gőzölgő barlangba repültek, ahol nyirkos kezek csúszkáltak az arcukon.

Utána még elgázoltak egy nyöszörögő aggastyánt, aztán kikerültek a napvilágra, és a kocsi megállt. Kiszálltak. Ruth a szemét dörzsölte.

– Milyen szép lett most egyszerre minden! – mondta mosolyogva. – A fény, a levegő... hogy lélegezni és járni tud az ember.

– Voltál már bolhacirkuszban? – kérdezte tőle Kern.

– Nem.

– Akkor gyerünk!

– Szervusz, Charlie! – üdvözölte Kernt a bejáratnál álló nő. – Kimenőd van? Menjetek be! Éppen II. Sándor van műsoron.

II. Sándor viszonylag erős, vörösés bolha volt, aki most lépett fel első ízben szólistaként közönség előtt. A dompteur kissé ideges volt – II. Sándor eddig még csak egy négyfogatú első lovaként tevékenykedett, és féktelen, kiszámíthatatlan természetű volt. A közönség, amely Ruthal és Kernnel együtt öt személyből állt, feszülten figyelte.

De II. Sándor kifogástalanul dolgozott. Pompásan ügetett, felmászott a trapézra, és tornamutatványokat végzett rajta, sőt még a parádés számát, a lengő rúdon való szabad egyensúlyozást is oly tökéletesen hajtotta végre, hogy még csak oldalvást se sandított.

– Bravó, Alfons! – mondta Kern, és megrázta a büszke idomító bolhacsípésekkel elborított kezét.

– Köszönöm. És magának hogy tetszett, hölgyem?

– Csodálatos volt. – Ruth is kezet rázott vele. – Nem is értem, hogy tudja ezt egyáltalán elérni.

– Pedig nagyon egyszerű. Idomítás dolga az egész. No persze türelem kell hozzá. Nekem azt mondta egyszer valaki, hogy még a köveket is be lehet idomítani, csak türelem kell hozzá. – Az idomár ábrándos tekintettel nézett rájuk. – Tudod, Charlie, II. Sándornál egy kis trükk is volt a dologban. Az előadás előtt félóra hosszat húzattam vele az ágyút. A nehéz mozsárágyút, hogy alaposan kifáradjon. Mert a fáradtság mindenkit készségessé tesz.

– Ágyút? Hát már a bolháknak is vannak ágyúik? – kérdezte Ruth.

– Még hozzá nehéztüzérségi ágyúik. – Az idomár megengedte II. Sándornak, hogy jutalomképpen jól belecsípjén a karjába.

– És az a legnépszerűbb számunk, hölgyem. A népszerűség pedig pénzt hoz a konyhára.

– De a bolhák nem lónek egymásra – mondta Kern. – Nem irtják ki egymást... ebben értelmesebbek az embereknél.

A két fiatal elindult a dodgempályához. Isten hozott, Peperl! – kiáltotta a fémeshangú lármában a bejáratnál álló férfi. – Szálljatok a hetesbe, az jól nekidöccen.

– Lassan már azt fogod hinni rólam, hogy én vagyok a bécsi polgármester, ugye? – kérdezte Ruthtól Kern.

– Azt hiszem, hogy sokkal több vagy: a Práter tulajdonosa.

Elindult velük a kocsi, nekiütköztek más kocsiknak és hamarosan a forgatag kellős közepébe kerültek. Kern nevetett, és elengedte a kormányt; Ruth megpróbált komolyan, szemöldökét összehúzva továbbkormányozni. Végül abbahagyta, Kernhez fordult, mintegy mentegetőzve, és mosolygott – az a ritka mosoly volt ez, amely szinte átvilágította az arcát, és lággyá és gyermekessé tette. És Kern már csak a puha, piros száját látta, sűrű szemöldökét már nem.

Végigjártak még vagy fél tucat bódét és intézményt – a számoló oroszlánfókatól kezdve az indiai jövendőmondóig, és sehol sem kellett fizetniök.

– Látod – mondta Kern büszkén igaz, hogy mindenütt eltévesztik a nevemet, de mindenhova ingyen mehetünk be. Ez a népszerűség legmagasabb formája.

– Az óriáskerékre is ingyen fölengednek? – kérdezte Ruth.

– Persze! Mint Potzloch igazgató művészt! Még hozzá a legnagyobb tisztelettel. Gyere, menjünk is oda!

– Szervusz, Schani – üdvözölte Kernt a pénztárban ülő férfi. – A kedves menyasszonyod?

Kern bólintott, elpirult, és nem mert Ruthra nézni.

A pénztáros előtt egész halom képeslap volt – levette a két legfelsőt, és átnyújtotta Ruthnak. A képek az óriáskereket ábrázolták a bécsi panorámával.

– Emlékül, kisasszony.

– Nagyon köszönöm.

Beültek az egyik kocsiba, az ablak mellé.

– Nem tettem szóvá azt a dolgot, hogy a menyasszonyom vagy – szólalt meg Kern. – Túl sok időbe tellett volna, amíg megmagyarázom.

– Viszont nagy tiszteletben részesített bennünket. Kaptunk két levelezőlapot. Csak azt nem tudjuk, kinek küldjük el.

– Nem – mondta Kern. – Én nem tudok senkit. És akiket tudnék, azoknak nincs címük.

A kocsi lassan a magasba emelkedett, és alattuk, mint valami hatalmas legyező, kibomlott a bécsi panoráma. Először a Práter a kivilágított fasorok csillogó vonalaival, amelyek kettős gyöngysorként övezték az erdő sötét nyakát – azután, mint valami hatalmas, smaragdokkal és rubintokkal kivert ékszer, a bódéváros tarka ragyogása – és végül, összes fényeivel, szinte beláthatatlanul, a város, és mögötte a hegyek vonulatának sötét füstje.

Ketten ültek csak a kocsiban, amely szelíd ívben emelkedett tovább, aztán átcúszott balra – és hirtelen úgy érezték, hogy ez már nem is az óriáskerék kocsija, hogy nesztelen repülőgépen ülnek, és alattuk lassan elfordul a Föld – mintha már nem is tartoznának a kocsihoz, mintha egy szellemrepülőgépen ülnének, amely nem száll le sehol, és amely alatt otthonok ezrei vonulnak tova, ezernyi kivilágított ház és szoba, hazatérőket fogadó esti fény, egészen a látóhatárig, lámpák és lakások és felettük a csillogó tetők, és valamennyi hívja, csalogatja őket, de egyik sem az övék. Ők ketten ott lebegtek felettük a hazátlanság sötétségében, és az egyetlen, amit meg tudtak gyűjtani, a hazátlanság vigaszt nem adó gyertyája volt.

*

A lakókocsi ablaka tárva-nyitva állt. Rekkenő hőség volt és csend. Lilo az ágyra színes takarót terített, Kern fekhelyére meg egy öreg

bársonyfüggönyt, amely a céllövöldéből származott. Az ablakban két lampion lengett ide-oda.

– A mai nomádok velencei éjszakája – szólalt meg Steiner. – Voltatok a kis koncentrációs táborban?

– Az meg mi?

– A szellemvasút.

– Voltunk.

Steiner nevetett. – Bunker, tömlöcök, béklyók, vér és könny... a szellemvasút egyszerre modern dolog lett, ugye, kis Ruth? – Felállt. – Igyunk egy vodkát!

Felemelte az asztalról az üveget. – Maga is kér, Ruth?

– Kérek, méghozzá nagy adagot.

– És Kern?

– Én kettőt.

– Ez már igen, gyerekeim! – mondta Steiner.

– Azért iszom, mert örülök az életnek – magyarázta Kern.

– Adj nekem is egy pohárral – szólalt meg Lilo, aki éppen belépett egy tálca barnára sült piroggal. Steiner töltött, aztán fölemelte a poharát, és vidáman így szólt:

– Éljen a depresszió! Az életöröm sötét szülőanyja!

Lilo letette a tálcat, és elővett egy uborkával teli agyagkorsót meg egy tányér fekete kenyeret. Aztán fogta a poharát, és lassan kiitta a vodkát. A lampionok fénye úgy villogott a tiszta italban, mintha rózsaszínű gyémántkehelyből ivott volna.

– Adsz még egy pohárral? – kérdezte Steinertől.

– Amennyit csak akar a sztyeppék melankolikus gyermeke. És maga, Ruth?

– Én is kérek még egy pohárral.

– Adj nekem is – mondta Kern. – Fizetésemelést kaptam.

Itták a vodkát, és ették hozzá a meleg káposztás meg húsos

pirogokat. Steiner utána az ágyára kuporodott, és cigarettára gyújtott. Kern és Ruth leültek a fiú fekvőhelyére, a földre, Lilo ide-oda járkált, lerakta az asztalt. Hosszúra nyúlt árnyéka a kocsi falain imbolygott.

– Énekelj valamit, Lilo – szólalt meg egy idő múltán Steiner. Az asszony bólintott, és néhány akkordot fogott a gitáron.

Aztán dúdolni kezdett, szinte egyforma dallamokat, amelyekből időnként a magasba emelkedett egy-egy szó, akár a madarak a távoli sztyeppék homályából, a vándoréletről énekelt, a sátrakban töltött rövid pihenőkről, és egyszerre úgy rémlett nekik, mintha maga a lakókocsi is sátorra változott volna a két lampion nyugtalan fényében, sátorra, amelyet gyorsan fölverték éjszakára, hogy reggel már induljanak is tovább valamennyien.

Ruth háttal ült Kernnek, és nekitámaszkodott, a válla érintette a fiú felhúzott térdét, és a fiú érezte a lány hátának sima melegét. Ruth hátrahajtotta a fejét, a fiú kezére. Testének melege kezén keresztül a fiú vérébe áradt, és tehetetlenné tette az idegen vágyakkal szemben. Kern valami sötét, ide-oda áradó mozgást érzett magában, benne is volt meg rajta kívül is, benne volt Lilo mély, szenvedélyes hangjában és az éjszaka lélegzetvételésében, a gondolatai kusza özönében és abban az izzófényű áradatban, amely hirtelen fölemelte és magával sodorta. Két kezét, mint valami sálat a megadóan bele simuló karcsú nyak köré fonta.

*

Odakint csend volt, amikor Kern és Ruth elindult. A bódék már le voltak takarva a szürke sátorponyvákkal, a lárma elnémult, a vásári ricsajt és zűrzavart, a lövések csattanását és a hullámvasúton ülők rikoitozását nesztelenül befedte az erdő, mélyen maga alá temetve a sátrak tarka meg szürke foltjait.

– Már haza akarsz menni? – kérdezte Kern.

– Nem is tudom. Még nem.

– Maradjunk még itt. Sétáljunk. Bár sose lenne reggel.

– Igen, a reggel mindig csupa félelem és bizonytalanság. Milyen szép itt.

Mentek, keresztül a sötétségen. A fák lombja meg se moccant felettük. Puha hallgatás borult rájuk, mint valami láthatatlan vattaréteg. Levelek zizzenése sem hallatszott.

– Talán már senki sincs ébren rajtunk kívül.

– Nem tudom. A rendőrök mindig sokáig ébren vannak.

– Itt nincsenek rendőrök. Itt nincsenek. Itt erdő van. Milyen jó itt járni! Még a léptünk se hallatszik.

– Nem, semmi.

– De igen, téged hallak. És talán magamat is. Már el se tudom képzelni, milyen volt nélküled.

Mentek tovább. Olyan csend volt körülöttük, mintha maga a csend suttogott volna – mintha lélegzetét visszafojtva várt volna valami távoli, ismeretlen szörnyűségre.

– Add ide a kezed – mondta Kern. – Félek, hogy egyszerre csak eltűnsz.

Ruth a fiúhoz simult. Kern érezte arcán a lány haját. – Ruth – mondta –, tudom, hogy ez nem más, csak egy kis összetartozás a menekülésben, a semmiben, de a mi számunkra ez jóval több, mint sok egyéb, aminek hangzatos neve van.

Ruth bólintott, de a feje ott maradt a fiú vállán. Így álltak ott egy ideig.

Ludwig – szólalt meg közben Ruth. – Néha úgy érzem, már sehova nem akarok menni. Csak egyszerűen elengedni magam, beleejteni magam a földbe és megszűnni.

– Fáradt vagy?

– Nem, ez nem fáradtság. Nem vagyok fáradt. Így soha nem fáradnék el. Olyan puha minden. Az ember nem ütözködik bele semmibe.

Szél kerekedett. Fejük fölött zúgni kezdtek a lombok. Kern egy langyos cseppet érzett a kezén, aztán még egyet, az arcán. Felnézett.

– Esik, Ruth.

– Igen.

Szabályos időközökben, egyre sűrűbben hullottak az esőcseppek.

– Vedd fel a kabátom – mondta Kern. – Nekem nem kell, megszoktam már.

Ezzel Ruth vállára terítette a zakóját. A lány érezte benne a fiú testének melegét, és egyszerre csodálatosan védettnek érezte magát.

Aztán elült a szél. Mintha az erdő egy pillanatra visszafojtotta volna a lélegzetét, azután hangtalan fehér villám lobbant keresztül a sötétségen, utána gyors mennydörgés hallatszott, és hirtelen lezúdult az eső, mintha a villám föltépte volna az eget.

– Gyere, siessünk! – kiáltotta Kern.

A körhintához futottak, amely úgy állt ott az éjszakában leeresztett sátorfalaival, mint egy sejtelmes rablóvár csonka tornya. Kern fölemelte a ponyvát, bemászta alatta, aztán ott álltak, lihegve, védetten, mintha valami hatalmas sötét dob feszült volna fölējük, amelyet peregve vert a lezúduló eső.

Kern megfogta Ruth kezét, és húzta, egyre beljebb. Szemük hamarosan megszokta a sötétséget, amelyből kísértetiesen vált ki az ágaskodó lovak körvonala, a szarvasok örök menekülésbe dermedt árnya. A hattyúk szárnyukat széttárva és rendíthetetlen nyugalommal álltak a titokzatos derengésben, sötét tömegként emelkedett ki a sötétségből a hatalmas elefántok körvonala. – Gyere! – mondta Kern, és odahúzta Ruthot az egyik gondolához. Összemarkolt néhány bársonypárnát a kocsikból és díszhintókból, és belerakta őket a gondola aljába. Aztán lerántotta az egyik elefántról az arannyal hímzett nyeregtakarót. – Így, most olyan takaród van, mint egy hercegnőnek.

Odakintről hosszan elnyújtott mennydörgés hallatszott. A villámok

tompa, sápadt fényt vetettek a sátor meleg homályába – és megvilágították az örök körben békésen egymás mögött menetelő állatok színes agancsát és szerszámát, olyan volt az egész, akár egy elvarázsolt édenkert szelíd, távoli látomása. Kern látta Ruth sápadt arcát, sötét szemét, és mialatt betakarta, érezte keze alatt a mellét – ismeretlen volt most is, idegen és ingerlő, mint azon az első estén a prágai Bristol szállóban.

A zivatar sebesen közeledett. A mennydörgés hangja túlharsogta az eső dobolását a feszesre húzott sátoztetőn, amelyről patakokban zúdult le a víz; a föld megremegett, amint egy-egy villám lecsapódott, aztán hirtelen, az utolsó, különösen erős rázkódást követő csendben a körhinta lassan forogni kezdett. Lassabban, mint napközben szokott, mintegy akarata ellenére, valami titkos kényszer hatására – a zene is lassúbb volt, mint nappal, és furcsa módon szünetek szakították meg. A körhinta csak egy fél kört tett meg, mintha egy pillanatra felébredt volna álmából – azután megállt, és az orgona is elhallgatott, mintha kimerülten darabokra tört volna, és már csak az eső zúgása hallatszott, az emberiség ősi altatódala.

MÁSODIK RÉSZ

10

Az egyetem előtti tér néptelenül terült el a déli napsütésben. A levegő tiszta volt és kék, s a háztetők felett nyugtalanul köröztek a fecskék. Kern a tér szélén állt, Ruthot várta.

Az első diákok már kiléptek a hatalmas kapukon, és indultak lefelé a lépcsőn. Kern a nyakát nyújtogatva igyekezett fölfedezni Ruth barna baszksapkáját. Ruth többnyire az elsők között jött ki. De most nem látta a lányt. Hirtelen megszűnt a diákok kifelé özönlő áradata, sőt, azok közül is sokan visszamentek, akik már kint voltak. Úgy látszott, történt valami.

Egyszerre, mintha robbanás ereje hajította volna ki őket, diákok egymásba gabalyodott csapata jelent meg a kapuban. Verekedés támadt. Kern most már a kiáltásokat is megértette. – Ki a zsidókkal! – Hajítsátok ki a mózesivadékokat! – Kergessétek ki őket Palesztinába!

Kern gyorsan átment a téren, és megállt az épület jobbszárnya mellett. Tudta, nem szabad belekeverednie a verekedésbe, de azért ott akart lenni a közelben, hogy Ruthot megmenthesse.

A zsidó diákok csoportja, mintegy harmincan lehettek, igyekezett elmenekülni. Szorosán egymáshoz nyomulva lépkedtek lefelé a lépcsőn, vagy száz másik diák gyűrűjében, akik minden oldalról ütlegelték őket.

– Verjétek szét őket! – kiáltotta egy nagydarab fekete hajú diák, aki külsőre sémitább jellegű volt a megtámadottak zöménél. – Kapjátok el őket egyenként, és verjétek el őket!

Ezzel élére állt az egyik csoportnak, amelynek tagjai

torkukszakadtából üvöltözve éket vertek a zsidók csoportjába, sorra kirángatták őket, és odalökték a többiek elé, akik aztán ököllel, összeszíjazott könyvekkel és botokkal rájuk támadtak.

Kern nyugtalanul kereste Ruthot a tekintetével. Nem látta sehol, abban reménykedett hát, hogy bent maradt az egyetemen. Odafönn, a külső lépcsőn már csak két professzor állt, egy középen elválasztott Ferenc József-szakállú, rózsás arcú, aki mosolyogva dörzsölte össze a kezét, meg egy magas, csontos, aki szigorú, mozdulatlan arccal nézett le a lármás kavarodásra.

A tér túlsó oldala felől sietve közeledett néhány rendőr. Az első közülük Kern közelében állt meg. – Állj! – szólt oda két társának. – Nem beleavatkozni!

A másik kettő megállt. – Zsidók, mi? – kérdezte az egyik.

Az első rendőr bólíntott. Azután észrevette Kernt, és éles tekintettel végigmérte. Kern úgy tett, mint aki nem hallott semmit. Körülményesen rágyújtott egy cigarettára, és közben, mintegy minden szándék nélkül, eltávolodott tőlük néhány lépésnyire. A három rendőr összefonta a mellén a karját, és kíváncsian nézte a verekedést.

Az egyik kis zsidó diáknak sikerült kiszabadulnia a tömegből. Egy pillanatra megállt, mintha vakító fénybe nézett volna. Azután meglátta a rendőröket, és odarohant hozzájuk.

– Jöjjenek! – kiáltotta. – Gyorsan! Segítsenek! Hiszen agyonverik őket!

A rendőrök úgy néztek rá, mint valami ritka rovarra. Egyikük sem szólt egy szót sem. A kis diák egy pillanatig döbbenet meredt rájuk, aztán szó nélkül sarkon fordult, és indult vissza a nyüzsgő tömeg felé. Alig tett tíz lépést, amikor két diák kivált a kavarodásból, és rátámadtak. – Mocskos zsidó! – üvöltötte az első. – A koszos zsidó igazságért nyavalyog! Na tessék, most megkaphatod!

Hatalmas csattanással sújtott le ökle a kis diák arcába, akit ez az ütés

a földre terített. A vézna fiú megpróbált felállni, de ekkor a másik hasbarúgta. A támadók most megragadták a két lábánál fogva, és mint valami talicskát, végigvonszolták a kövezeten. A szerencsétlen megpróbált megkapaszkodni a macskakövekbe, de hasztalan. Fehér arca, akár a rémület maszkja meredt a három rendőrré. A szája olyan volt, mint egy tátongó, fekete nyílás, amelyből vér csorgott le az állára. Már nem kiáltozott.

Kern érezte, hogy kiszárad a szájpadrólása. Valami kényszerítő érzés támadt benne, hogy rávesse magát a két diákra. De látta, hogy a rendőrök figyelik, és görcsös, merev léptekkel átment a tér másik sarkába.

A két diák közvetlenül mellette haladt el áldozatával. Nevető arcukból elővillant a fogsoruk, nyoma sem látszott ezeken az arcokon gonoszságnak. Egyszerűen ragyogott a képük az őszinte, ártatlan gyönyörűségtől – mintha valami sportot üznének, nem pedig egy vérző embert vonszolnának a földön.

Ekkor hirtelen segítség érkezett. Egy magas, szőke diáknak, aki mostanáig csak álldogált ott, egyszerre mélységes undor ült ki az arcára, mikor a kis vézna fiút elvonszolták mellette. Kissé felhúzta a zakója ujját, lassú léptekkel odament, és két kurta, súlyos ütéssel leterítette a kínzókat. Aztán fölemelte a vértől maszatos diákot, és a lábára állította.

– Így, és most tűnj el – morogta. – De gyorsan!

Ez után éppen olyan lassú léptekkel, gondolataiba merülve, mint az imént, odament az őrjöngő tömeghez. Alaposan végigmustrálta a fekete hajú főkolompost, aztán akkora ütést mért az orrára és mindjárt utána még egyet, szinte láthatatlanul az állára, hogy az menten a földre zuhant.

Kern ebben a pillanatban észrevette Ruthot. A lány elvesztette a sapkáját. Ott állt a nyüzsgő csoport szélén. Kern odarohant hozzá.

– Gyorsan! Gyere gyorsan, Ruth! El kell mennünk innen!

Ruth nem ismerte meg az első pillanatban. – A rendőrség! – hebegte sápadtan az izgalomtól. – A rendőrségnek segítenie kell!

– A rendőrség nem segít! De minket nem is találhatnak itt! El kell tűnnünk, Ruth!

– Igen – mondta a lány, és úgy nézett Kernre, mint aki most ébred fel. Arca eltorzult, látszott, hogy küzd a sírással. – Igen, Ludwig – mondta megtört hangon. – Gyere, menjünk!

– Gyerünk, gyorsan! – mondta Kern, megragadta Ruth karját, és magával vonszolta. Mögöttük kiáltások hangzottak. A zsidó diákok csoportjának sikerült kitörnie a támadók gyűrűjéből. Egy részük keresztülfutott a téren. Az üldözők utánuk eredtek, és Kern meg Ruth egyszerre a tömeg közepette találta magát.

– Á, Rebeka! Sára! – kiáltotta az egyik támadó, és megragadta Ruthot.

Kernnek olyan érzése támadt, mintha elpattant volna benne egy rugó. Csodálkozva látta, hogy a diák lassan összecsuclik. Nem volt tudatában, hogy ütött.

– Szép egyenes volt! – szólalt meg valaki mellette elismerő hangon.

A magas, szőke diák volt, aki éppen az imént verte egymáshoz két támadó fejét. – Nem sérült meg nemes szervük! – jelentette ki, aztán a földre huppantotta őket, mint két nedves zsákot, és két másikat kapott el.

Ekkor valaki Kern karjára vágott egy sétabottal. Kern dühödten nekilendült, vaktában csapkodott a körülötte támadt vörös ködbe. Szétzúzott egy szemüveget, letiport valakit, aztán valami szörnyű dörömbölést hallott, és a vörös köd elfeketedett előtte.

*

Az örszobán tért magához. Gallérja foszlányokra szakadt, vérezett az arca, s még most is zúgott a feje. Felült.

– Szervusz! Már magadhoz tértél? – kérdezte valaki mellette. A

magas, szőke diák volt.

– A kutyaistenit! – felelte Kern. – Hol vagyunk?

A másik nevetett.

– Le vagyunk tartóztatva, öregem. Egy-két nap, aztán kiengednek bennünket.

– Engem nem. – Kern körülnézett. Nyolcan voltak. A szőkén kívül csupa zsidó. Ruth nem volt köztük.

– Mit néz úgy? – kérdezte nevetve a szőke. – Az a véleménye, hogy nem azok vannak itt, akiknek kellene? Tévedés, öregem! Nem a támadó, a megtámadott a bűnös! Ő az oka a sok bosszúságnak. Ez a legmodernebb pszichológia.

– Nem látta, mi történt azzal a lánnyal, aki velem volt? – kérdezte Kern.

– A lánnyal? – mondta töprengő hangon a szőke. – Azt hiszem, semmi. Mi történt volna vele? A lányokat békén hagyják az ilyen verekedéseknél.

– Biztos?

– Igen. Azt hiszem. Különben is rögtön jött a rendőrség.

Kern meredten nézett maga elé. A rendőrség. Szóval ott voltak. De Ruth útlevele még érvényes. Komoly baja nem eshetett. Csakhogy már ez is sok volt.

– Másokat is letartóztattak még rajtunk kívül? – kérdezte.

A szőke a fejét rázta.

– Azt hiszem, nem. Én voltam az utolsó. Már nálam is bizonytalankodtak.

– Biztos, hogy nem tartóztattak le másokat?

– Biztos. Akkor azok is itt lennének. Hisz egyelőre még az őrszobán vagyunk.

Kern föllélegzett. Talán nem esett semmi baja Ruthnak.

A szőke diák gúnyosan nézett rá.

– Másnaposak vagyunk, mi? Mindig így jár az, aki ártatlan. Jobb, ha az ember rászolgált arra, ami történik vele. Nézze csak, az egyetlen, aki okkal ül itt, az én vagyok. Én önként avatkoztam bele. Ezért vagyok olyan jókedvű.

– Rendes volt magától.

– Ugyan, rendes! – A szőke diák elhárítóan legyintett. – Én régi antiszemita vagyok. De az ilyen mészárlást nem tudom tétlenül nézni. Maga különben szép, rövid egyenest adott annak az alaknak. Tiszta, gyors ütés volt. Tanult valamikor bokszolni?

– Nem.

– Akkor jól tenné, ha tanulna. Van hozzá tehetsége. Csak az a baj, hogy túl heves. Ha én volnék a zsidók pápája, elrendelném, hogy minden nap egy órát kell öklözniük. Csak csodálkoznátok, milyen tiszteletben tartanának benneteket a testvérek.

Kern óvatosan megtapogatta a fejét.

– E pillanatban semmi kedvem az öklözéshez.

– Gumibot – jelentette ki tárgyilagos hangon a szőke. – A mi derék rendőrségünk. Mindig a győztesek pártján áll. Estig rendbe jön a koponyája. Utána elkezdjük a gyakorlást. Valamivel csak el kell töltenünk az időt. – Felhúzta hosszú lábait a priccsre, és körülnézett. – Már két órája, hogy itt vagyunk! Átkozott unalmas odú ez! Ha legalább volna egy pakli kártyánk! Fekete Pétert vagy ilyesmit csak tud valaki játszani – mondta, és megvetően mérte végig a zsidó diákokat.

– Nálam van kártya – szólalt meg Kern, és a zsebébe nyúlt. Steiner még annak idején nekiajándékozta a zsebmetsző kártyáit. Azóta magánál hordta, mint valami amulettet.

A szőke diák elismerően nézett rá.

– Le a kalappal! Csak most azt ne mondja, hogy bridzselni tud! Minden zsidó tud bridzselni, de mást nem.

– Én félzsidó vagyok. Tudok skatozni, tarokkozni, jasszozni és

pókerezni – felelte Kern árnyalatnyi büszkeséggel a hangjában.

– Nagyszerű! Akkor maga túltesz rajtam. A jasszt nem ismerem.

– Svájci játék. Megtanítom rá, ha akarja.

– Jó. Én meg cserébe bokszeleckéket adok magának. Szellemi értékek cseréje.

Estig kártyáztak. A zsidó diákok közben a politikáról meg az igazságról beszélgettek. De nem jutottak semmi eredményre. Kern és a szőke először jasszt játszottak, azután pókereztek.

Kern hét schillinget nyert a pókeren. Jó tanítványa volt Steiner-nek. A feje egyre jobban kitisztult. Igyekezett nem gondolni Ruthra. Nem tehetett érte semmit, s az örökös töprengés csak elgyengítette volna. Márpedig azt akarta, hogy az idegei rendben legyenek a kihallgatás idejére.

A szőke összecsapta a kártyákat, és kifizette Kernnek a nyereségét.

– Most következik az oktatás második része – mondta. – Gyerünk! Igyekezzék, hogy második Dempsey legyen magából.

Kern felállt. Még nagyon gyenge volt.

– Azt hiszem, nem megy – mondta. – Még nem bírna el a fejem egy második ütést.

– Ahhoz elég tiszta volt a feje, hogy elnyerjen tőlem hét schillinget – mondta vigyorogva a szőke. – Rajta, győzze le a lelke rosszabbik felét! Szóltassa meg magában a krakéler árja vért! Sózzon oda a humanista zsidó felének!

– Már egy éve azt csinálom.

– Pompás. Akkor hát egyelőre kíméljük a fejet. Kezdjük a lábakkal. Az ökölvívásnál a legfőbb a lábak könnyedsége. Ugrálnia kell, mintha táncolna. Táncikálva veri ki az ellenfél fogát. Alkalmazott Nietzsche!

A szőke megfelelő állásba helyezkedett, hajlítgatni kezdte a térdét, és hol előre, hol hátra lépett.

– Most csinálja utánam.

Kern engedelmeskedett a felszólításnak.

A többiek abba hagyták a vitát. Egyikük, egy szemüveges fiú, felállt.

– Megtanítana engem is? – kérdezte a szőkétlől.

– Hát persze! Le a szemüveget, és rajta! – A szőke diák megveregette a szemüveges vállát. – Öreg makkabeus vér, pezsdülj fel!

Két újabb diák is jelentkezett. A többiek tartózkodóan, de kíváncsian ültek a priccseken.

– Kettőt jobbra, kettőt balra! – vezényelt a szőke. – És most kezdjük a villámtanfolyamot! Be kell hoznunk az évezredek lemaradást, egykettőre durva fickókat kell nevelnünk magukból. Nem a kar üt – az egész test üt.

Levetette a kiskabátját. A többiek követték. Ekkor rövid magyarázat következett a testmunkáról, utána próba. A négy diák serényen ugrált a félhomályos zárkában.

A szőke fiú apa tekintettel nézte verejtékező tanítványait.

– Így – jelentette ki egy idő múlva –, ezt már tudjátok! Csak gyakoroljátok, miközben leülitek a nyolc napot szintiszta árják fajgyűlöletre való felbujtásáért. Most néhány perc mély lélegzés következik! Kifújni! És most megmutatom nektek a kurta egyenest, az ökölvívás középső szakaszát!

Megmutatta, hogyan kell ütni. Azután fogta a kiskabátját, labdává gömbölyítette, az arca magasságába tartotta, és azt öklöztette a többiekkel. Amikor éppen javában gyakorolták az ütést, kinyílt az ajtó. Egy házimunkás lépett be, néhány gőzölgő csajkával. – De hát ez mégiscsak... – mondta, gyorsan letette a csajkákat, és kikiáltott a folyosóra: – Őrség! Gyorsan! Ez a banda még a rendőrségen is folytatja a verekedést.

Két ór rohant be a zárkába. A szőke diák nyugodt mozdulattal letette a kiskabátját. Négy tanítványa gyorsan a zárka sarkaiba húzódott. – Maga őstulok! – förmedt a szőke teljes fölénnyel a házimunkásra. –

Maga barom! Hülye seggnyaló! – Ezután a két őrhöz fordult. – Amit itt látnak, nem egyéb, mint a modern humanizmus oktatása. Az önök megjelenése, ütésre epekedő kezükkel a gumiboton, teljesen felesleges volt, megértették?

– Nem – felelte az egyik őr.

A szőke részvevően nézett rá. – A fizikai teljesítőképesség növelése. Torna! Szabadgyakorlatok! Értik már? Ez volna a vacsoránk?

– Az hát – mondta a házimunkás.

A szőke az egyik csajka fölé hajolt, és undorodó képet vágott.

– Ki vele! – kiáltotta éles hangon. – Még be meritek ide hozni ezt a vackot? Mosogatólé a bírósági tanácselnök fiának? Azt akarjátok, hogy lefokozzanak benneteket? – Ránézett a két őrrre.

– Panaszt fogok tenni! Azonnal beszélni akarok a körzetvezetővel. Vezessenek a rendőrkapitányhoz! Holnap majd alaposan bedurrant nektek az apám az igazságügyminiszternél!

A két őr tágra meredt szemmel nézett föl a szőke diákra. Nem tudták, mitévők legyenek – gorombáskodhatnak-e vele, vagy ajánlatosabb az óvatosság. A szőke állhatatosan nézte őket.

– Uram – szólalt meg végre óvatosan az idősebb őr –, ez a rendes börtönkoszt.

– Hát én börtönben vagyok? – kérdezte a szőke vérig sértve.

– Ez letartóztatás! Nem tudja, mi a különbség a kettő között?

– Hogyne tudnám. Az őr szemmel láthatóan elbátortalanodott. – Természetesen kosztolhatja magát, uram! Ehhez joga van. Ha fizetni akar, a házimunkás hozhat magának egy gulyást.

– Végre egy értelmes szó! – A szőke diák hangja szelídebb lett. – És esetleg egy sört hozzá.

A szőke ránézett az őrrre.

– Maga tetszik nekem. Majd szólok néhány szót az érdekében! Mi a neve?

– Rudolf Egger.

– Jól van! Csak így tovább! – mondta a szőke diák, pénzt vett elő a zsebéből, és odaadta a házimunkásnak. – Két marhapörkölt burgonyával. Egy üveg szilvórium.

– Szeszes italt... – kezdte Rudolf Egger.

– Szabad behozni – fejezte be a mondatot a szőke. – Két üveg sör, egy az öröknek, egy nekünk.

– Köszönjük alássan, kisztihand! – mondta Rudolf Egger.

– Ha a sör nem lesz friss és jéghideg – közölte a bírósági tanácselnök fia a házimunkással –, levágom a lábad. Ha jó lesz, megtarthatod a pénzt, amit visszakapsz.

A házimunkás arca felderült. – Minden rendben lesz, gróf úr! – mondta sugárzó képpel. – Micsoda hamisítatlan, aranyos bécsi humora van!

A vacsora megérkezett. A szőke diák meghívta Kernt. Kern először húzódozott. A társaira nézett, akik komoly ábrázattal kanalazták a mosogatóvizet.

– Legyen áruló! Az olyan modern dolog! – biztatta a szőke diák. – És ez különben is a kártyások vacsorája.

Kern leült. A pörkölt jó volt, és Kern arra gondolt, hogy végtére nincs útlevele, ráadásul még félvér is.

– Az apja tudja, hogy maga itt van? – kérdezte.

– Atyaúristen! – szólalt meg nevetve a szőke. – Az apám! Fehérnemű üzlete van Linzben.

Kern csodálkozva nézett rá.

– Öregem – mondta higgadtan a másik –, úgy látom, maga még nem tudja, hogy a blöffölés korában élünk. A demokráciát felváltotta a demagógia. Természetes *következmény*. Egészségére!

Kihúzta a dugót a szilvóriumos üvegből, és megkínálta egy pohárral a szemüveges diákat.

– Köszönöm, nem iszom – mondta elfogódottan a diák.

– Hát persze! Gondolhattam volna! – A szőke felhajtotta a pohár pálinkát. – Már csak ezért is örökké üldözni fognak benneteket a többiek. És velünk mi a helyzet, Kern? Kiürítjük ezt az üveget?

– Ki.

Megitták ketten az egészet. Azután lefeküdtek a priccükre. Kern úgy érezte, már tudna aludni. El is aludt, de minden pillanatban felébredt. Úristen, mit csináltak Ruth-tal, gondolta. És engem meddig tartanak itt bezárva?

Kéthavi börtönbüntetésre ítélték. Testi sértés, felforgatás, ellenállás az államhatalommal szemben, ismételt illegális tartózkodás – csodálkozott, hogy nem tíz évet kapott.

Elbúcsúzott a szőke diáktól, akit ugyanakkor szabadlábra helyeztek. Azután lekísérték az irodába. Le kellett adnia a holmiját, rabruhát kapott. Miközben a zuhany alatt állt, eszébe jutott, hogy nemrég még mennyire nyomasztotta, amikor bilincset tettek a kezére. Most úgy érezte, végtelenül hosszú idő telt el azóta. Most csak arra gondolt, milyen praktikus ez a rabruha, legalább megkíméli a magát.

Rajta kívül még hárman voltak a zárkában: egy tolvaj, egy kis csaló meg egy kazáni orosz professzor, akit csavargásért csuktak le. Mind a négyen a börtön varrodájában dolgoztak.

Az első este gyötrelmes volt Kern számára. Eszébe jutott, amit Steiner mondott neki annak idején – hogy meg fogja szokni ezt az életet. Most mégis szótlánul ült a priccén, a falra meresztve tekintetét.

– Beszél franciául? – hangzott fel a kérdés a professzor priccse felől.

Kern felriadt. – Nem.

– Szeretne megtanulni?

– Igen. Mindjárt el is kezdhethük.

A professzor felállt.

– Az embernek el kell foglálnia magát, tudja! Különben fölemésztik

a gondolatai.

– Tudom-mondta Kern, és bólintott. – Egyébként is szükségem lesz rá. Azt hiszem, Franciaországba kell mennem, ha kiszabadulok.

Leültek egymás mellé az alsó pricek sarkába. Felettük a csaló egy ceruzacsonkkal disznó képeket rajzolt a falra. A professzor nagyon sovány volt, lötyögött rajta a rabruha. Elvadult, vörös szakállá volt, gyerekarca, kék szeme.

– Kezdjük azzal a szóval, amely a legszebb és a leghiábavalóbb a világon – szólalt meg mosolyogva, minden irónia nélkül: a szabadsággal, ami franciául: la liberté.

*

Kern sokat tanult ebben az időben. Három nap múlva már az udvaron séta közben tudott beszélgetni az előtte és mögötte lévőekkel, anélkül hogy a száját mozgatta volna. A szabóságban ugyanezen a módon szorgalmasan memorizálta a professzorral a francia igéket. Esténként, ha fáradt volt a sok tanulástól, a tolvaj megtanította, hogyan kell egy darab drótból álkulcsot készíteni, hogyan kell az éber kutyákat elcsendesíteni. Megtanította arra is, hogy melyik növény mikor hoz termést a földeken, meg hogy hogyan lehet észrevétlenül bebújni egy szénakazalba, ha ott akar aludni. A kis csaló becsempészte magával az „*Elegáns világ*” néhány számát. A Biblián kívül ez volt az egyetlen olvasnivalójuk, megtanulták hát belőle, hogyan kell öltözni a diplomáciai fogadásokra, és mikor kell a frakkhoz vörös vagy fehér szegfűt viselni. Sajnos, a tolvaj egy bizonyos kérdésben megmakacsolta magát – azt állította, hogy a frakkhoz fekete nyakkendő tartozik – eleget látta a vendéglőkben a pincérekben.

Az ötödik nap reggelén, amikor sétára kísérték őket, a házimunkás akkorát taszított Kernén, hogy ez a falnak esett. – Nem tudsz vigyázni, te hülye! – üvöltötte a házimunkás.

Kern úgy tett, mintha nem tudna megállni a lábán. Így akarta

büntetlenül sípcsonton rúgni a házimunkást, hogy látszatra mintegy véletlenül történjék a dolog. De még mielőtt sor került volna rá, a házimunkás megcibálta a kabátja ujját, és odasúgta neki:

– Jelentkezz egy óra múlva, hogy szükségre kell menned. Mondd, hogy fáj a hasad. Előre! – kiáltotta azután. – Mit gondolsz, meddig várunk rád?

Kern séta közben azon töprengett, vajon lépre akarja-e csalni a házimunkás. Ők ketten ki nem állhatták egymást. Később a varrodában, hangtalanul, suttogva megbeszélte a dolgot a tolvajjal, aki szakértő volt a börtönügyekben.

– Kikéredzkedned bármikor lehet – magyarázta. – Az neked emberi jogod. Azért nem csinálhat semmit. Van, akinek gyakrabban kell kimenni, van, akinek ritkábban, ez természet dolga. De utána vigyázz.

– Jó. Majd meglátjuk, mit akar. Mindenesetre lesz egy kis változatosság.

Kern megjátszotta, hogy hasgörcsök kínozzák, a házimunkás elkísérte a vécére, ott körülnézett, és azt kérdezte:

– Cigaretát?

A dohányzás tilos volt. Kern elnevette magát.

– Szóval ez! Nem, öregem, ezzel nem kapsz el.

– Ugyan, fogd be a szád! Azt hiszed, át akarlak ejteni? Ismered Steinert?

Kern rámeredt a másikra. – Nem – szólalt meg némi habozás után. Attól tartott, olyan csapda ez, amellyel Steinert akarják elkapni.

– Nem ismered Steinert?

– Nem.

– Jó, akkor figyelj ide. Steiner azt üzeni, hogy Ruth biztonságban van. Ne aggódj miatta. Ha kiszabadulsz, utasítsd ki magad Csehországba, aztán gyere vissza. No, ismered már?

Kern hirtelen remegni kezdett.

– Most jöhet egy cigaretta? – kérdezte a házimunkás.

Kern bólintott. A házimunkás elővett a zsebéből egy doboz Memphist meg egy skatulya gyufát. – Nesze! Steiner küldi. Ha rájönnek, nem tőlem kaptad. És most ülj le odabenn és szívj el egyet. A füstöt fújd az ülökébe. Én majd vigyázok idekint.

Kern elhelyezkedett az ülökén. Kivett egy cigarettát, kettétörte, és rágyújtott az egyik felére. Lassan, mélyen szívta le a füstöt. Ruth biztonságban van. Steiner vigyázott rá. Kern rámeredt a mocskos falra, amelyet obszcén rajzok borítottak el, és úgy érezte, ez a legszebb hely a világon.

– De miért nem mondtad meg, hogy ismered Steinert? – kérdezte a házimunkás, amikor Kern kilépett a folyosóra.

– Vegyél egy cigarettát – mondta Kern.

A házimunkás a fejét rázta.

– Szó se lehet róla!

– De te, te honnan ismered? – kérdezte Kern.

– Egyszer kihúzott a slamasztikából. Csuda nagy slamasztikában voltam. Na, gyere!

Visszamentek a varrodába. A professzor meg a tolvaj ránézett Kernre. A fiú bólintott, és leült.

– Minden rendben? – suttogta a professzor.

Kern megint bólintott.

– Akkor folytassuk – suttogta vörös szakállába a professzor. – Aller. Rendhagyó ige. Je vais, tu vas, il...

– Nem – mondta Kern. – Ma egy másik igét gyakorolunk. Hogy mondják azt, hogy: szeretni?

– Szeretni? Aimer. De ez nem rendhagyó ige.

– Éppen azért – mondta Kern.

*

A professzort négy hét múlva kiengedték. A tolvajt hat hét múlva, a

csalót néhány nappal később. Ez az utóbbi napokban még megpróbálta Kernt megnyerni a homoszexualitás számára, de Kern elég erős volt, hogy távol tartsa magától. Egyszer kiütötte a szőke diáktól tanult rövid egyenessel, utána már nyugton hagyta a kis csaló.

Kern néhány napig egyedül maradt, azután kapott két új cellatársat. Mindjárt látta rajtuk, hogy emigránsok. Az egyik idősebb volt és hallgatag, a fiatalabb úgy harmincéves lehetett. Viseltes öltöny volt rajtuk, de látszott, hogy igyekeznek tisztán tartani. Az idősebbik tüstént lefeküdt a priccsre.

– Honnan jöttek? – kérdezte Kern a fiatalabbtól.

– Olaszországból.

– Milyen ott a helyzet?

– Jó volt. Két évet töltöttem ott. De most már vége. Mindent ellenőriznek.

– Két évet! Az komoly dolog!

– Igen, de itt már nyolc nap után elkaptak. Mindig így van?

– Az elmúlt félévben rosszabbodott a helyzet.

A másik a tenyerébe támasztotta a fejét.

– Most már mindenütt egyre nehezebb lesz. Mi lesz még ebből? Mi a helyzet Csehszlovákiában?

– Ott is rosszabb a helyzet. Túl sok az emigráns. Svájcban volt már?

– Svájc túl kicsi. Hamar feltűnik az ember – mondta a másik, és merev tekintettel nézett maga elé. – Mégiscsak jobb lett volna, ha Franciaországba megyek.

– Tud franciául?

– Hogyne, természetesen – felelte a másik, és beletúrt a hajába. Kern ránézett.

– Beszélhetnék egy kicsit franciául? Éppen most tanultam valamit, és nem akarom elfelejteni.

A másik csodálkozva pillantott fel.

– Hogy franciául beszéljünk? – Szárazon felnevetett. – Nem, arra képtelen vagyok! Hogy börtönbe zárnak, és én francia társalgásba kezdjek... nem, ez képtelenség! Úgy látom, magának ugyancsak különös ötletei vannak.

– Ugyan, dehogya. Csak az életem különös.

Kern várt még egy ideig, hátha meggondolja magát a másik. Aztán fölkapaszzkodott a priccsére, és addig ismételt magában néhány rendhagyó igét, amíg el nem aludt.

*

Arra ébredt, hogy valaki rázza. Az az ember volt, aki nem akart franciául beszélni.

– Segítsen! – lihegte. – Gyorsan! Felakasztotta magát!

Kern álmosan felült. Egy leszegett fejű fekete alak lógott az ablakban a hajnali szürkületben. Kern felugrott.

– Kést! Gyorsan!

– Nincs késem. Magának van?

– A kutyaistenit, nincs! Elvették! Én majd fölemelem, maga meg húzza át a szíjat a fején.

Kern felállt a priccsre, és megpróbálta megemelni az öngyilkos férfi testét. Pokolian nehéz volt. Sokkal nehezebb, mint amennyinek látszott. A ruhája is hideg volt és halott, akárcsak ő maga. Kern minden erejével nekigyürkőzött, de csak nagy keservesen tudta megemelni.

– Gyerünk! – mondta lihegve. – Lazítsa meg a szíjat! Nem tudom ilyen sokáig tartani.

– Jól van – mondta a másik, felmászott a priccsre, és matatni kezdett az öngyilkos nyakán. Aztán hirtelen elengedte, megtántorodott, és hányni kezdett.

– Micsoda disznóság! – kiáltotta Kern. – Nem bírja tovább? Szabadítsa ki a nyakát! Gyorsan!

– Nem bírom nézni! – nyöszörögte elkínzottan a másik. – A szeme!

A nyelve!

– Akkor jöjjön le! Emelje meg maga, majd én meglazítom.

Áttette a súlyos testet a másik férfi karjába és felugrott a priccsre. Hátborzongató látvány volt. A felpuffadt, sápadt arc, a kidülledt szemek, a vastag fekete nyelv... Kern megragadta a keskeny bőrszíjat, amely mélyen bevágódott a felduzzadt nyakba.

– Magasabbra! – mondta. – Emelje magasabbra.

Valami gurgulázó hangot hallott odalentről. A másik újra hányni kezdett. Közben elengedte a levegőben lógó testet.

– A kutyaúristenit! – szitkozódott Kern, és azon töprengett, mivel téríthetné magához a másikat. Hirtelen átvillant az agyán az a jelenet a szőke diák meg a házimunkás között. – Te átok, te rongy alak, ha most azonnal föl nem emeled – üvöltötte –, kitaposom a hasadból a zsigereidet! Na gyerünk, gyáva szarházi! – kiáltotta, és közben nagyot rúgott a fél lábával, és érezte, hogy eltalálta a másikat. Ekkor minden erejével megismételte a rúgást. – Szétverem a fejedet, te! – kiáltotta. – Emeld föl, de azonnal!

A másik hallgatott, és megemelte a testet.

– Följebb! – dühöngött Kern. – Följebb, te mocsok, te mosogatórongy!

A másik magasabbra emelte az élettelen testet. Kernnek sikerült meglazítania a hurkot, és áthúznia az öngyilkos fején.

– Úgy! Most eresszük le!

Letették az ernyedte testet a priccsre. Kern feltépte a mellényét és a nadrágját.

– Dugja ki a csappantyút! – utasította a másikat. – Hívja az őrséget! Én meg megpróbálkozom a mesterséges légzéssel.

Letérdelt a feketésszürke fej mögé, meleg, élettelen teli kezébe fogta a két hideg, halott kezét és mozgatni kezdte az élettelen karokat. Hallotta a nyers, rekedt hörgést, valahányszor a mellkas fölemelkedett és

visszasüllyedt, és erejét megfeszítve figyelt – de a lélegzés nem indult meg. A másik, aki nem akart franciául beszélni, zörgött az ajtón a csappantyúval, és közben azt kiáltozta :

– Őrség! Őrség!

A kiáltás tompán visszhangzott a zárkában.

Kern csak dolgozott tovább. Tudta, hogy órák hosszat kellene folytatni – de egy idő múlva abbahagyta.

– Lélegzik? – kérdezte a másik.

– Nem. – Kern hirtelen rettenetesen fáradtnak érezte magát. – Nincs is értelme. Ez az ember meg akart halni. Miért akadályozzuk meg?

– De az isten szerelmére!

– Maradjon nyugton! – mondta Kern csöndesen és fenyegetően. Nem tudta volna elviselni, ha még egy szót kell hallania. Tudta jól, mit akart mondani a másik. De azt is tudta, hogy ez az ember újra felakasztaná magát, ha életben maradt volna. – Próbálja meg maga – szólalt meg egy pillanat múlva kissé nyugodtabb hangon. – Ez az ember tudta, miért akarta befejezni.

Ekkor megérkezett az őrség.

– Mi ez a lárma? Megbolondultatok?

– Felakasztotta magát valaki.

– Uramisten! Hogy mennyi baj van ezekkel! Él még?

Az őr kinyitotta az ajtót. Fokhagymás kolbász- és borszagot árasztott maga körül. Felvillant a zseblámpája fénye.

– Meghalt?

– Valószínűleg.

– No, akkor ráér reggelig. Bosszankodjon vele a Sternikosch. Én nem tudok semmiről.

Ki akart menni.

– Állj! – mondta Kern. – Azonnal hívjon egészségügyit. A baleseti őrségről.

Az őr rámeredt Kernre.

– Ha öt perc múlva nem jön vissza, olyan botrány lesz, hogy nem kezeskedem az állásáért!

– De talán még meg is lehet menteni! Oxigénnel! – szólalt meg a másik a zárka mélyén, ahol mint valami árnyék, fölemelte és leengedte a halott karját.

– Ez a nap is jól kezdődik! – morogta az őr, és eliszkolt. Néhány perc múlva megjelent két egészségügyi katona, és elvitték a holttestet. Utána hamarosan beállított az őr.

– Nadrágtartót, övet, cipőfűzőt leadni.

– Én nem fogom magam fölakasztani – mondta Kern.

– Mindegy, akkor is le kell adni.

Miután az őr kiment, lekuporodtak a priccsre. A zárkát hányásszag töltötte be.

– Egy óra múlva világos lesz, akkor eltakaríthatja – mondta Kern.

Kiszáradt a torka. Pokoli szomjúságot érzett. Minden olyan száraz és poros volt benne. Úgy érezte magát, mintha szemet és vattát nyelt volna. Mintha sohasem tudna többé megszabadulni ettől a mocsoktól.

– Szörnyű, ugye? – kérdezte egy idő múlva a másik.

– Nem – felelte Kern.

*

Aznap este átvitték őket egy nagyobb zárkába, amelyben már négyen voltak. Kern úgy látta, mind a négyen emigránsok, de nem sokat törődött vele. Nagyon fáradt volt, felkapaszkodott a priccsére, de nem tudott elaludni. Nyitott szemmel feküdt, tekintetét a rácsos ablak kis négyszögére szegezve. Később, úgy éjfél tájban, két újabb foglyot hoztak a zárkába. Kern nem látta őket, csak a neszezésüket hallotta.

– Vajon mikor kerülünk ki innen? – kérdezte az egyik újonc egy idő múlva bizonytalan hangon a sötétségben. Eltartott egy ideig, mire feleletet kapott:

– Attól függ, mit csinált – morogta egy mély basszushang. – Rablógyilkosság életfogytiglan – politikai gyilkosság nyolc nap.

– Másodszor kaptak el útlevél nélkül.

– Az rosszabb – rőfögte a basszushang. – Nyugodtan számíthat négy hétre.

– Istenem! És egy csirke van a bőröndömben! Egy sült csirke! Az megromlik, mire kiszabadulok.

– Meg bizony! – hagyta jóvá a basszushang.

Kern felkapta a fejét, azután megszólalt:

– Nem volt magának már régebben is egy csirkéje a bőröndjében?

– De! Volt! – felelte egy idő múlva álmélkodva az újonc. – Honnan tudja, uram?

– Nem volt akkor is letartóztatásban?

– De igen! Ki az, aki kérdez? Ki maga? De hát honnan tudja, uram? – kérdezte a sötétben a feldúlt hang.

Kern nevetni kezdett. Hirtelen olyan nevetésben tört ki, hogy majd megfulladt. Olyan volt, mint valami kényszer, valami fájdalmas görcs, minden feloldódott benne, amit az elmúlt két hónapban felraktározott magában, dühe a letartóztatása miatt, az elhagyatottsága, a félelme Ruth miatt, a megfeszített energia, hogy el ne veszítse magát, a borzadás az akasztott embertől, lökésszerűen, hevesen tört ki belőle a nevetés, és nem tudta abbahagyni. – A csirke! – hebegte. – Igen, ez a csirkés ember! És most is egy csirke van a bőröndjében! Micsoda véletlen!

– Maga ezt véletlennek nevezi? – dühöngött a csirkés. – Ez az én átkozott sorsom!

– Úgy látom, magának nincs szerencséje a sült csirkékkel – szólalt meg a basszushang.

– Csend legyen! – horkant fel valaki. – A nyavalya törje ki a sült csirkéteket! Hogy a szegény hazátlan embernek korogjon tőle a gyomra!

– Talán valami szorosabb kapcsolat van közte meg a sült csirke közt

– célozgatott titokzatosan a basszushang.

– Mért nem próbálja meg egyszer egy sült hintalóval? – üvöltött a hazátlan férfi.

– Vagy gyomorrákkal – vihogott egy magas, préselt tenorhang.

– Talán róka volt valamelyik előző életében – találgatta a basszus. – És most bosszút állnak rajta a csirkék.

Ekkor megint szóhoz jutott a csirkés.

– Micsoda aljasság, nem elég nekem, hogy ilyen szerencsétlen vagyok, még ki is gúnyolnak!

– Ez a legjobb alkalom! – szólalt meg kenetteljesen a basszus.

– Csönd legyen! – kiáltotta kívülről az őr. – Ez egy tisztességes börtön, nem éjjeli mulató!

Kern aláírta a cédulát, amelyen az állt, hogy másodszor is kiutasítják Ausztriából. Ezúttal már nem érzett semmit. Csak arra gondolt, hogy valószínűleg másnap délelőtt újra a Práterben lesz.

– Van még valami holmija Bécsben, amit magával akar vinni? – kérdezte a tisztviselő.

– Nem, semmi.

– Tudja, hogy legalább háromhavi börtönt kockáztat, ha megint visszajön Ausztriába?

– Tudom.

A tisztviselő néhány másodpercig Kernre szegezte a tekintetét. Ezután a zsebébe nyúlt, és odacsúsztatott neki egy ötschillingest.

– Tessék, igyon egyet érte. A törvényeken én sem tudok változtatni. Vegyen gumpoldskirchenit. Az idén az a legjobb. És most indulás!

– Köszönöm – mondta meglepődve Kern. Most történt első ízben, hogy ajándékot kapott a rendőrségen. – Köszönöm szépen! Jól jön.

– Jól van, jól van! Igyekezzenek! A kísérője már várja az előszobában.

Kern eltette a pénzt. Ebből nemcsak két negyed gumpoldskirchenire futja, egy darabon még vonattal is jöhet vissza Bécsbe. És az kevésbé veszélyes.

Ugyanazon az útvonalon utaztak ki az országból, mint első ízben Steinerrel. Kern úgy érezte, legalább tíz éve már annak.

Az állomásról egy darabon gyalog kellett menniök. Hamarosan egy kocsmához értek, ahol újbort mértek ki. Néhány asztal és szék állt odakint az épület előtt, a kertben. Kernnek eszébe jutott a rendőrtisztviselő tanácsa.

– Iszunk egy pohárral? – kérdezte a kísérőjétől.

– Mit?

– Gumpoldskirchenit. Idén az a legjobb.

– Lehet róla szó. Úgyis korán van még a vámhoz.

Leültek, és itták a nehéz, tiszta gumpoldskirchenit. Csend volt és békés nyugalom körös-körül. Magasan, tisztán ívelődött felettük a smaragdszínű égbolt. Egy repülőgép szállt a magasban, akár a sólyom, Németország felé. A kocsmáros egy viharlámpát tett az asztalra. Ez volt Kern első estéje a szabadban. Két hónapja nem látott már nyílt eget és nyílt vidéket. Úgy érezte, most lélegzik újra először. Csendesen ült, és élvezte ezt a parányi szabadságot. Egy-két óra múlva újra kezdődik a gond, a hajszoltság.

– Hát ez csakugyan förtelmes dolog! – törte meg a csendet a kísérője.

– Nekem is ez a véleményem – mondta Kern, és fölnézett rá.

– Nem úgy értettem.

– El tudom képzelni.

– Úgy értettem, hogy veletek, emigránsokkal – magyarázta mogorván a tisztviselő. – Valósággal megrendítetek az ember hivatásbeli becsületét! Örökké csak emigránsokat eszkortálni! Minden áldott nap ugyanaz! Mindig Bécsből a határra. Micsoda élet ez! Hogy az embernek sose legyen egy szép, valamirevaló bilincses szállítmánya!

– Egy-két év múlva talán már megbilincselve kísérnek bennünket a határra – jegyezte meg szárazon Kern.

– Az nem ugyanaz! – A tisztviselő megvetően nézett Kernre. – Ti nem számítottok, mármint rendőri értelemben! Én eszkortáltam Müller II.-t, a négyszeres rablógyilkost, lövésre kész revolverrel – két évvel ezelőtt meg Bergmannt, a kéjgyilkost, aztán meg Brustot, a hasfelmetszőt – Teddy Blümelről, a hullagyalázóról nem is beszélve! Úgy bizony, azok voltak ám a szép idők! De ma, veletek – hisz ettől meghal az ember unalmában! – Sóhajtott, és kiitta a borát. – No, maga legalább ért valamit a borhoz. Igyunk még egy negyedét! Most én fizetek!

– Jó.

Teljes egyetértésben ittak még egy korsóval. Azután elindultak. Közben besötétedett, denevérek és éjjeli lepkék suhogtak a levegőben.

A vámház fényesen ki volt világítva. Még ott voltak a régi emberek. A kísérő átadta nekik Kernt.

– Üljön csak le idebent – mondta az egyik vámtiszt. – Még túl korán van.

– Tudom – mondta Kern.

– Igazán, már tudja?

– Persze. Nekünk a határ az otthonunk.

*

Kern hajnali szürkületkor újra a Práterben volt. Nem mert odamenni Steiner lakókocsijához, hogy fölkeltsse, nem tudhatta, mi történt közben. Csak járkált ide-oda. A fák tarka színekbe burkolóztak a ködben. Ősz lett, mire kiszabadult a börtönből. A sötét ponyvával borított körhinta előtt megállt, aztán fölemelte a ponyvát, és bebújt alatta. Beült az egyik gondolába. Itt biztonságban volt a cirkáló rendőröktől.

Arra ébredt, hogy valaki nevet a közelében. Világos volt, és valaki már félretolta a sátorlapokat. Kern gyorsan felugrott. Steiner állt előtte, kék overálban.

Kern egyetlen ugrással kint termett a gondolából. Hirtelen úgy érezte, hazaért. – Steiner! – kiáltotta sugárzó arccal. – Hála istennek, megint itt vagyok.

– Látom. Az elveszett fiú, aki hazatér a tömlöcből! No gyere, hadd lássalak! Kicsit sápadtabb és soványabb lettél a börtönmosléktől. De miért nem jöttél be mindjárt?

– Nem tudtam, itt vagy-e.

– Egyelőre még itt vagyok. De most menjünk reggelizni. Utána mindjárt másképp látja az ember a világot. Lilo! – kiáltott át a kocsihoz. – Megjött a bébi! Jó kiadós reggelire van szüksége! – Steiner most újra

Kernhez fordult. – Megnőttél és egy kicsit meg is férfiasodtál. No, tanultál-e valamit odabenn, bébi?

– Igen. Hogy az embernek keménynek kell lennie, ha nem akar megdöglenni. És hogy én nem engedem magam elpusztítani! Ezen kívül zsákvarrást meg francia nyelvet. Meg azt is, hogy a parancs sokszor többet ér a kérésnél.

– Ez igen! – mondta hamiskás mosollyal Steiner. – Ez komoly dolog, fiacskám!

– Hol van Ruth? – kérdezte Kern.

– Zürichben. Kiutasították. Egyébként semmi baja. Lilónál vannak levelei, amelyeket neked írt. Ő a mi postahivatalunk. Hiszen ő az egyetlen, akinek valódiak az iratai. Ruth neki címezte a leveleidet.

– Zürichben... – mondta Kern.

– Igen. Baj?

– Nem – mondta Kern, miközben Steinerre nézett.

– Ismerőseinél lakik. Te is hamarosan Zürichben leszel, ennyi az egész. Itt már úgyis egyre forróbb lesz a talaj.

– Igen.

Lilo úgy üdvözölte Kernt, mintha az valami kis sétáról tért volna vissza. Két hónap az ő számára nem volt olyasmi, amiről beszélni kell. Nyugodt mozdulatokkal tett le az asztalra egy tálcát három csészével, meg egy kávéskannát.

– Add oda neki a leveleit, Lilo – mondta Steiner. – Addig úgyse reggelizik.

Lilo a tálcára mutatott. Ott voltak a levelek a kannának támasztva. Kern feltépte a borítékokat. Olvasni kezdte a leveleket, minden egyébről megfeledkezve. Most kapott először levelet Ruthtól. Az első szerelmes levelek életében. Egyszerre mintegy varázslatra megszűnt minden rossz – a csalódás, hogy Ruth nincs ott, a nyugtalanság, a félelem, a bizonytalanság, a magány – ahogy olvasott, a tintával írott betűk

ragyogni, foszforeszkálni kezdtek – hiszen tudta, hogy van valaki, aki aggódik érte, aki kétségbeesik a történetek miatt, és aki azt írja neki, hogy szereti. A te Ruthod. A te Ruthod. Uramisten, gondolta, az enyém! Az enyém! Szinte el sem tudta hinni. A te Ruthod. Hát mije volt neki eddig? Mi volt az övé? Néhány üveg, egypár szappan, meg a holmija, amit visel. És most egy ember? Egy egész ember? A súlyos, fekete haja, a szeme! Ezt el se lehet hinni!

Feltekintett. Lilo közben odament a kocsihoz. Steiner cigarettázott.

– Minden rendben, bébi? – kérdezte.

– Igen. Azt írja, hogy ne menjek. Hogy semmit ne kockáztassak már miatta.

– Hogy ezek a nők mi mindent össze nem írnak, mi? – kérdezte nevetve Steiner. – Gyere, idd meg a kávédat, és egyél.

A kocsi oldalának támaszkodott, és elnézte Kernt, ahogy reggelizik. A nap fénye áttört a vékony, fehér ködrétegen. Kern az arcán érezte a melegét,– mintha valami nemes bor aromáját lélegezné be. Tegnap reggel még egy ócska bádogedényből valami langyos lötytöt kanalazott a bűzös cellában, Leo, a csavargó ritmikus szellentéseinek kíséretében – ez volt a specialitása ébredés után. Most meg enyhe, friss reggeli szél simogatja a kezét, fehér kenyeret eszik és pompás kávéat iszik hozzá, Ruth levele zizeg a zsebében, és Steiner mellette áll, a kocsi falának támaszkodva.

– Azért valami előnye annak is van, ha az embert lesittelik – mondta. – Utána olyan csodálatos minden.

Steiner bólintott.

– A legszívesebben már ma este indulnál, ugye? – kérdezte. Kern ránézett.

– Menni is szeretnék, meg maradni is. Azt szeretném, ha mindnyájan együtt mehetnénk.

Steiner megkínálta egy cigarettával. – Maradj még vagy két-három

napig – mondta. – Szánalmasan nézel ki. A börtön alaposan kikészített. Majd föltáplálunk egy kicsit. Aki az országutakat járja, annak erőt kell gyűjtenie. Jobb lesz, ha vársz néhány napig, nehogy útközben kidőlj, és elkapjanak. Svájc nem gyerekjáték. Az idegen ország – ott jó erőben kell lenned.

– De van itt valami munka számomra?

– Segíthetsz a céllövöldében. Esténként meg a telepátianál. Igaz, ahhoz fel kellett vennem valakit, de nem árt, ha ketten vagytok.

– Jó – mondta Kern. – Biztosan igazad van. Igen, előbb magamhoz kell térnem, mielőtt elindulnék. Pokoli étvágyam van. Tudod, nemcsak a gyomromban érzem – a szememben, a fejemben, mindenütt. Jobb lesz, ha előbb összeszedem magam egy kicsit.

– Helyes! – mondta nevetve Steiner. – Lilo már hozza is a forró pirogot. Egyél csak, bébi. Én meg megyek, és fölkeltem Potzlochot.

Lilo letette a tálat Kern elé. A fiú megint enni kezdett. Közben a zsebében a leveleit tapogatta.

– Itt marad? – kérdezte Lilo lassú, kissé kemény német kiejtésével.

Kern bólintott.

– Ne féljen – mondta Lilo. – Ruthért nem kell aggódnia. Neki sikerülni fog. Ismerem az arcokat.

Kern meg akarta mondani neki, hogy ettől nem fél. Hogy csak azért aggódik, nehogy elkapják Ruthot Zürichben, mielőtt ő maga megérkezik... De ahogy ránézett az orosz nő mérhetetlen fájdalommal beárnyékolt arcára, elnémult. Egyszerre minden olyan kicsinek és jelentéktelennek látszott ehhez a fájdalomhoz képest. De Lilo mintha mégis megérezett volna valamit.

– Nem rossz – mondta. – Míg másik él, sohasem rossz.

*

Harmadnap délután néhány szórakozni vágyó férfi sétált oda a céllövöldéhez. Lilo egy csoport fiatal fiúval volt elfoglalva, az újak

Kernhez kerültek.

– Gyerünk! Lőjünk!

Kern odaadott egy puskát az elsőnek. Először a figurákra lőttek, amelyek zörögve buktak le, meg azokra a vékony üveggömbökre, amelyek egy kis szökőkút sugarában táncoltak. Azután tanulmányozni kezdték a jutalmak feliratait, és céltáblákat kértek, hogy nyereségért lőjenek.

Az első kettő harmincnégy, illetve negyvennégy pontot szerzett. Egy plüssmackót meg egy ezüstözött cigarettatárcát nyertek. A harmadik, egy kefefrizurás, sűrű, barna harcsabajuszú, zömök férfi, hosszasan, gondosan célzott, és negyvennyolc kört ért el. A barátai üvöltve éljenezték. Lilo kurta pillantást vetett rájuk.

– Még egyszer öt lövést! – mondta a zömök férfi, és hátratolta a kalapját. – Ugyanazzal a puskával.

Kern töltött. A zömök férfi három lövéssel harminchat találatot ért el. Lövésenként tizenkettőt. Kern látta, hogy veszély fenyegeti az ezüst gyümölcskosarat és evőeszközöket, a családi örökséget. Levette az állványról Potzloch igazgató egyik szerencsegolyóját. A következő lövés hat találatos volt.

– Hohó! – mondta a zömök férfi, és letette a puskát. – Itt nincs rendjén valami. Én nem hibáztam.

– Talán mégiscsak megremegett a karja – mondta Kern. – Hiszen ugyanaz a fegyver.

– Én nem szoktam remegni – felelte ingerülten a zömök férfi. – Egy régi rendőr őrmester sohasem remeg. És én tisztában vagyok vele, hogy mit tudok.

Erre aztán Kern futott át valami remegés. A rendőröktől, még ha civil ruhát viseltek is, mindjárt ideges lett. A másik meredt szemmel nézett rá, aztán megszólalt, fenyegető hangon:

– Itt nincs rendjén valami, hallja-e!

Kern nem felelt. Újra odanyújtotta neki a megtöltött fegyvert.

Ezúttal rendes golyót tett bele. Az őrmester még egyszer ránézett, mielőtt célozni kezdett volna. Egy tizenkettest lött, és letette a fegyvert.

– Na?

– Előfordul – mondta Kern.

– Előfordul? Nem fordul elő! Négy tizenkettes meg egy hatos! Ezt maga se gondolja komolyan, ugye?

Kern hallgatott. A másik egyre közelített hozzá vörös képével.

– De hát én ismerem magát valahonnan...

A barátai a szavába vágtak. Nagy hangon ingyen lövést követeltek. A hatos nem érvényes. – Valamit csináltak a golyókkal, jómadarak! – kiabálták.

Ebben a pillanatban odalépett hozzájuk Lilo.

– Mi a baj? – kérdezte. – Segíthetek? Ez a fiatalember még újonc itt nálunk.

Az őrmester barátai magyarázni kezdték a dolgot. Ő maga szótlanul mustrálgatta Kernt – fejében kavarogtak a gondolatok. Kern állta a tekintetét. Emlékezetében felidézte mindazt, amire nyugtalan élete megtanította.

– Beszélni fogok az igazgatóval – szólalt meg hanyagul odavetve. – Egyedül nem dönthetek.

Arra gondolt, hogy ingyenlövéssel kellene kárpótolni a rendőrt. De képzeletben már látta maga előtt, micsoda tombolást rendezne Potzloch, ha a felesége családi örökségét elvinné az ördög. Kern Szkülla és Kharübdisz között hányódott. Lassan elővett egy cigarettát, és rágyújtott. Vasakarattal kényszerítette magát, hogy ne remegjen a keze. Azután megfordult, és lassú léptekkel átment Lilo helyére.

Lilo ott maradt Kern helyén. Felajánlotta a rendőrnek, hogy kárpótlásul kap öt lövést, természetesen ingyen. A többiek tiltakoztak. Lilo átpillantott Kernre. Látta, hogy sápadt, és észrevette, hogy itt

többről van szó, mint a Potzloch varázsgömbjeiről folyó vitáról. Hirtelen mosolyogni kezdett, és felült az asztalra, a rendőrrel szemben. – Egy ilyen snájdig férfinak, mint maga, másodszor is sikerülni fog – mondta. – Na jöjjön, próbálja meg! Öt ingyen lövés a céllövészet királyának!

A rendőrnek hízelgett a dolog, büszkén nyújtogatta ki a nyakát a gallérijából.

– Akinek ilyen arany keze van, az nem fél – mondta Lilo, és keskeny kezét az őrmester erős, vörös szőrrel borított kezére tette.

– Félelem? Azt mi nem ismerjük! – jelentette ki a rendőr harsány nevetés közepette, mellét döngetve.

– Mindjárt gondoltam! – mondta Lilo, és ámuló tekintetet vetve a rendőrrre, átnyújtotta neki a puskát.

Az őrmester elvette a fegyvert, gondosan célzott és lőtt. Tizenkettes. Megnyugodva nézett Lilóra. Az asszony mosolygott, és újra megtöltötte a fegyvert. Az őrmester ötvennyolc kört lőtt.

Liló sugárzó arccal nézett rá. – Maga a legjobb lövész, akit évek óta láttam – jelentette ki. – A maga feleségének aztán igazán nem kell félnie.

– Még nincs feleségem.

Lilo mélyen a rendőr szemébe nézett.

– De gondolom, csak azért nincs, mert maga nem akarja.

A rendőrnek mosolyra húzódott a szája. A barátai lármáztak.

Lilo bement a nyereményért: az enni- és innivalókkal megrakott kosárért. A rendőr megsimogatta a bajuszát, apró, hideg szemének tekintetét hirtelen Kern felé fordította, és így szólt:

– Még utánanézek, mi a helyzet magával! Még visszajövök egyszer, egyenruhában!

Ezzel fogta a kosarát, és vigyorogva elvonult barátaival együtt.

– Felismerte magát? – kérdezte Lilo.

– Nem tudom. Nem hiszem. Én sose láttam ezt az embert. Persze, lehet, hogy ő látott engem valamikor.

– Jobb lesz, ha egyelőre elmegy innen. Jobb, ha nem látja itt. Mondja meg Steinernek.

*

Aznap nem tért vissza a rendőr. De Kern elhatározta, hogy még az este elutazik.

– El kell mennem – mondta Steinernek. – Úgy érzem, különben történik valami. Most, ez alatt a két nap alatt, megint rendbe jöttem, azt hiszem. Szerinted is?

Steiner bólintott.

– Utazz el, bébi – mondta. – Néhány hét múlva magam is odébbállok. Az útlevélem mindenütt jobb, mint itt. Ausztriában egyre veszélyesebb a helyzet. Mindenfélét beszélnek, már napok óta. Gyere, menjünk Potzlochhoz.

Potzloch haragudott az ajándékosár miatt.

– Az a kosár harminc schillinget ér, fiatalember, nettó. Nagybani áron – harsogta. – Maga tönkretesz engem!

– Kern elmegy – közölte Steiner, és elmagyarázta, miről van szó. – Csak végveszélyben tette – mondta végezetül. – A családi örökség forgott veszélyben.

Potzloch még így, utólag is megijedt, és utána mindjárt felderült az ábrázata. – Na jól van, így már más. – Kifizette Kernnek a gázsiját, aztán odavezette a céllövöldéhez. – Fiatalember – mondta most meg fogja ismerni Leopold Potzlochot, az utolsó emberbarátot! Válasszon ki magának valamit ezekből a dolgokból! Emlékbe. No persze, eladásra. A rendes ember nem tartja meg az emléktárgyakat. Csak megkeserítik az életét. Gondolom, kereskedni fog valamivel, ugye? Válasszon hát ki valamit! A discrétion...

Ezzel elsietett a Szenzációk panorámája felé.

– Válassz nyugodtan – mondta Steiner. – A talmi áruk mindig kelendők. Apró, könnyű dolgokat válassz. Csak siess, mielőtt Potzloch megbánja.

De Potzloch nem bánta meg. Ellenkezőleg: a hamutartókhöz, fésűkhöz és kockákhoz, amelyeket Kern kiválasztott, adott még három, valódi bronzból készült apró, meztelen istennőt.

– Ezzel lesz a legnagyobb sikere a kisvárosokban – magyarázta, és gúnyosan nevetve a cvikkere után kapott. – A kisvárosi ember ismeri a nyomasztó gerjedelmet. No persze az olyan kisvárosról beszélek, ahol nincs bordélyház. És most, isten áldja, Kern! Egy konferenciára kell mennem, ahol a magas vigalmi adó ellen fogunk felszólalni. Vigalmi adó! Jellemző erre a századra! Ahelyett, hogy jutalmat adnának érte!

Kern összecsomagolta a holmiját. Kimosta a zoknikat meg az ingeket, és felakasztotta őket száradni. Azután megvacsorázott Lilóval és Steinerrel.

– Szomorkodj csak, öregem – mondta Steiner. – Szíved joga. A régi görög hősök többet sírtak, mint manapság egy bolondos, érzelgős nőszemély. Ők tudták, hogy nem jó lenyelni a könnyeket. A mi eszményképünk azonban a szobrok rendíthetetlen bátorsága. Ez teljesen felesleges. Szomorkodj csak, úgy hamar megszabadulsz tőle.

– A szomorúság néha a végső boldogság – mondta higgadtan Lilo, és egy tányér tejfölös borscslevest adott Kernnek.

Steiner mosolyogva simította végig a haját.

– A te végső boldogságod, te kis kozmopolita, egyelőre egy jó vacsora. A régi katonabölcsesség. Márpedig te katona vagy, ne feledd el. Előőr vagy. Járőr. A világpolgárság úttörője. Tíz országhatárt átrepülhetsz egy repülőgéppel naponta; mindegyiknek szüksége van a másakra – és mind nyakig fölfegyverkeznek egymás ellen. Ez nem marad így. Te egyike vagy az első európeereknek, ne feledd el. Légy büszke rá.

Kern mosolygott.

– Ez mind nagyon szép. Büszke vagyok rá. De mit csinálok ma este, ha majd egyedül leszek?

*

Az éjszakai vonattal elutazott. Harmadosztályú jegyet váltott a legolcsóbb vonatra, és kerülő utakon eljutott Innsbruckig. Onnan gyalog ment tovább, s azt remélte, majd csak jön egy autó, amely magával viszi. De nem találkozott ilyennel. Este bement egy kis vendéglőbe, és evett egy adag zsírban sült burgonyát. Jóllakott, és nem is került sokba. Éjszaka egy szénakazalban aludt, alkalmazta a börtönben, a tolvajtól tanult technikát, amely elsőrangúnak bizonyult. Másnap reggel felkérérdkedett egy autóra, azzal ment Landeckig. A tulajdonos öt schillingért megvette tőle Potzloch igazgató egyik istennőjét. Estére megeredt az eső. Kern ott maradt az egyik kis fogadóban, és tarokkozott néhány favágóval. Vesztett három schillinget, és ezen annyira bosszankodott, hogy éjfélkor még nem aludt. Most aztán azon bosszankodott, hogy két schillinget fizetett az alvásért, és mégsem sikerül elaludnia, de ahogy ezen töprengett, mégiscsak elaludt. Reggel indult tovább. Megállított egy kocsit, de a vezető öt schilling viteldíjat kért tőle. Egy 15 000 schillinget érő Austro-Daimler volt. Kern inkább gyalogolt tovább. Később egy paraszt felvette a kocsijára, sőt még egy jókora vajaskenyeret is adott neki. Aznap éjjel Kern megint egy szénakazalban aludt. Eleredt az eső, és ő sokáig figyelte a cseppek monoton hangját, és mélyen beszívta a nedves, erjedő széna fanyar, ingerlő illatát. Másnap felkapaszkodott a hegyoldalon, és átkelt az Arlberg-hágón. Nagyon fáradt volt, amikor odafönt egy csendőr elkapta. De hiába, a csendőr kerékpárja mellett gyalogolva kellett megtennie az utat vissza St. Antonig. Ott bezárták éjszakára. Egy percig sem aludt egész éjjel, mert félt, hogy kiderül, hogy Bécsben volt, félt, hogy visszaküldik, és ott elítélik. De elhitték neki, hogy át akart menni a

határon, és másnap reggel elengedték. A bőröndjét teherárúként feladta Feldkirchig, hogy a csendőr fel ne ismerje róla. A következő napon Feldkirchbe ért, kiváltotta a bőröndjét, várt, míg leszáll a sötétség, akkor levetkőzött és a bőröndjét meg a ruháit magasra tartva, átkelt a Rajnán. Most hát Svájcban volt. Két éjszakai gyaloglás után maga mögött hagyta a veszélyes övezetet. Aztán feladta a bőröndjét teherárúként a vonatra, és hamarosan talált egy autót, amely Zürichbe vitte.

*

Délután volt, mire a központi pályaudvarra érkezett. Bőröndjét betette a csomagmegőrzőbe. Tudta Ruth címét, de napközben nem akart odamenni. Egy ideig ott ténfergett a pályaudvaron, azután bement néhány zsidó üzletbe, hogy megtudakolja, ki gondoskodik itt a menekültekről. Egy harisnyaüzletben megkapta a hitközség címét, és odament.

Egy fiatal férfi fogadta. Kern elmagyarázta neki, hogy előző nap jött át a határon.

– Legálisan? – kérdezte a fiatal férfi.

– Nem.

– Vannak iratai?

Kern meglepődve nézett rá.

– Ha volnának irataim, nyilván nem lennék itt.

– Zsidó?

– Nem. Félzsidó vagyok.

– Vallása?

– Evangélikus.

– Evangélikus. Úgy! Akkor nem sokat tehetünk magáért. A lehetőségeink rendkívül korlátozottak, és mint vallásos közösség, elsősorban a hitsorsosainknak viseljük gondját.

– Értem – mondta Kern. – Németországból azért kergettek ki, mert zsidó az apám. Maguk itt nem segíthetnek rajtam, mert keresztény az

anyám. Furcsa világ!

A fiatal férfi vállat vont.

– Sajnálom. De mi csak magánemberek adományaival rendelkezünk.

– Meg tudná legalább mondani, hol lakhatnék néhány napig bejelentés nélkül? – kérdezte Kern.

– Sajnos, nem. Nem tudok, és nem is szabad ebben tanácsot adnom. Az előírások nagyon szigorúak, és nekünk szigorúan ragaszkodnunk kell hozzájuk. El kell mennie a rendőrségre, ott kell kérnie tartózkodási engedélyt.

– Na – mondta Kern – abban már van némi tapasztalatom.

A fiatal férfi Kernre nézett. – Várjon csak, kérem, egy pillanatig – mondta, és kiment a háttérből nyíló irodába, de egy-két perc múlva már vissza is tért. – Kivételesen kiségethetjük húsz frankkal. Többet sajnos nem tehetünk magáért.

– Nagyon köszönöm! Ilyen sokra nem is számítottam.

Kern gondosan összehajtogatta a papírpénzt, és beletette a levéltárcájába. Ennyi volt az összes svájci pénze.

Amint kilépett az utcára, megállt. Nem tudta, hova menjen.

– Nahát, Kern úr – szólalt meg ekkor mögötte egy kissé gúnyos hang.

Kern hirtelen megfordult. Meglehetősen elegánsan öltözött, körülbelül vele egykorú fiatal férfi állt mögötte.

– Ne ijedjen meg – szólalt meg mosolyogva. – Én is éppen odafenn voltam. A hitközség irodájának bejáratára mutatott. – Maga most van először Zürichben, ugye?

Kern egy pillanatig bizalmatlanul nézett rá, azután megszólalt:

– Igen. Sőt, most vagyok először Svájcban.

– Mindjárt gondoltam. Abból, amit odabenn előadott. Kicsit ügyetlen volt... bocsásson meg. Nem kellett volna megmondania, hogy evangélikus. No, végül így is kapott segélyt. Ha akarja, szívesen

szolgálók némi felvilágosítással. A nevem Binder. Iszunk egy kávé?

– Hogyne, szívesen. Van itt valami emigráns kávéház vagy ilyesmi?

– Több is van. A legjobb, ha a Café Greifbe megyünk. Az nincs messze innen, és a rendőrség még nem nagyon ismeri. Legalábbis eddig még nem tartottak ott razziát.

Elmentek a Café Greifbe, amely a megszólalásig hasonlított a bécsi Café Sperlerhez.

– Honnan jött? – kérdezte Binder.

– Bécsből.

– Akkor itt egy és mást újra meg kell tanulnia. Figyeljen ide! Természetesen kérhet rövid időre szóló tartózkodásit a rendőrségen. No persze, csak néhány napra, utána el kell hagynia az országot. Az esélye, hogy iratok nélkül megkapja, pillanatnyilag nem egészen két százalék, annak viszont, hogy azonnal kiutasítják, mintegy kilencvennyolc százalék a valószínűsége. Vállalja a kockázatot?

– Eszem ágában sincs.

– Helyes! Akkor ugyanis azt is kockáztatná, hogy azonnal megtiltják a svájci beutazást – egy évre, három évre, ötre, vagy többre, kinek mennyire. Ha aztán mégis elcsípi, bekasztlizzák.

– Tudom – mondta Kern. – Mint mindenütt.

– Jó. Mindezt elkerüli, ha illegalitásban marad. Persze csak addig, amíg először el nem kapják. Ez pedig ügyesség és szerencse kérdése.

Kern bólintott, majd azt kérdezte:

– Mi a helyzet a munkalehetőségekkel?

– Lehetetlen – felelte nevetve Binder. – Svájc kis ország, és itt helyben is akad elég munkanélküli.

– Tehát a szokásos: legálisan vagy illegálisan éhen halni, vagy pedig megsérteni a törvényeket.

– Pontosan! – felelte Binder könnyedén, az olyan ember módján, aki már ugyancsak járatos ezekben a dolgokban. – Most térjünk át az

övezetek kérdésére. Zürichben nagyon forró a talaj. Szörnyen buzgó az itteni rendőrség. Civilben járnak, ez a kellemetlen a dologban. Itt csak rutinos öreg rókák tudnak megmaradni. A dilettánsok nem. Pillanatnyilag előnyösebb a francia Svájc. Elsősorban Genf. Szocialista kormány. Tessin se rossz, de túl kicsik a városok. Maga hogy dolgozik? Simán vagy pumpolással?

– Hogy érti ezt?

– Ügy, hogy megpróbál-e támogatást kapni, vagy olyan módon szerzi meg a támogatást, hogy tart magánál valami eladni valót?

– Szeretnék eladni valamit.

– Veszélyes. Munkának számít. Kétszeresen is büntetendő. Illegális tartózkodás és illegális munka. Különösen, ha följelentik.

– Följelentenek?

– Kedves barátom – felelte Binder a szakember türelmes, kioktató módján – engem már följelentett egyszer egy zsidó, akinek több a milliója, mint magának a frankja. Fel volt háborodva, mert arra kértem, adjon pénzt a vonatjegyre Baselig. Szóval, ha elad valamit, csak apró dolgokat lehet: ceruzát, cipőfűzőt, gombot, radírgumit, fogkefét meg ilyesmit. Sose vigyen magával bőröndöt, ládát, de még aktatáskát sem. Már ez önmagában is lebuktatott egyeseket. A legjobb, ha mindent a zsebébe tesz. Most ősszel könnyebb lesz, mert kabátban járhat. Maga mivel kereskedik?

– Szappan, parfüm, kölnivíz, fésű, biztosítótű és ilyesmik.

– Jó. Minél értéktelenebb egy tárgy, annál biztosabb a kereset. Én magam elvből nem kereskedem. Én egyszerű támogatásra leső tigris vagyok. Így elkerülöm az illegális munkára vonatkozó paragrafust, és csak a koldulás meg csavargás vétkét merítem ki. Hogy áll címeikkel? Kapott néhányat?

– Miféle címeikkel?

Binder hátradólt, és ámulva nézett Kernre.

– Az ég szerelmére! – mondta. – De hiszen ez a legfontosabb! Bizonyos emberek címe, persze olyanoké, akikhez fordulhat. Csak nem jár vaktában házról házra! Hisz akkor három napon belül elintézik. – Cigarettaival kínálta Kernt, aztán folytatta:

– Adok magának egy csomó megbízható címet. Három csoport – jámbor zsidó, vegyes és keresztény. Nem kérek érte semmit. Nekem még húsz márkát kellett fizetnem az első címekért. Ezeket az embereket természetesen szörnyen megrohanják, de legalább nem kell tartani tőlük.

Végigmustrálta Kern öltönyét.

– A ruházata rendben van. Svájcban ügyelni kell erre. A detektívek miatt. Legalább a kabát legyen jó; persze sokszor nagyon is elröngyölödött öltöny rejtőzik alatta, és az gyanakvást kelthet. Mindenesetre elég sok az olyan ember, aki megtagadja a támogatását attól, aki még megkímélt, gondozott öltönyt visel. Van valami jó története, amit előadhat?

Felnézett, és észrevette Kern csodálkozó tekintetét. – Kedvesem – mondta –, tudom, mit gondol most. Valamikor én is azt gondoltam. De higgye el nekem, valósággal művészeknek kell lennünk ahhoz, hogy a nyomorúságban fenntartsuk magunkat. A jótékonyság pedig olyan tehén, amely kevés tejet ad. Ismerek olyanokat, akiknek három különböző történetük is van raktáron, egy érzelmős, egy brutális meg egy tárgyilagos, aszerint hogy mit akar hallani az, akinek a néhány frank segéllyel elő kell rukkolnia. Hazug történetek, ez kétségtelen. De csak azért, mert kénytelenek vagyunk hazudni. Az alaptörténet mindig ugyanaz: nyomorúságos helyzet, menekülés, éhség.

– Tudom – mondta Kern. – Nem is erre gondoltam. Csak azon képedtem el, hogy maga ilyen, sokat tud, és mindent olyan pontosan.

– Háromévi megfigyelésekben gazdag élethalálharc sűrített tapasztalatait. Dörzsölt fickó vagyok, igaz. Kevés ilyen akad. Az öcsém

nem volt ilyen. Egy évvel ezelőtt agyonlőtte magát.

Bindernek egy pillanatra eltorzult az arca. Utána megint kisimultak a vonásai. Felállt.

– Ha nem tudja, hova menjen, alhat nálam az éjszaka. Véletlenül van egy hétre egy biztos odúm. Egy zürichi ismerősöm szobája, aki szabadságra utazott. Tizenegy órára itt leszek. Tizenkettőkor záróra. Legyen óvatos éjfél után. Olyankor csak úgy nyüzsögnek a detektívek az utcákon.

– Úgy látszik, itt Svájcban átkozottul forró a helyzet – mondta Kern. – Hála istennek, hogy találkoztam magával. Maga nélkül valószínűleg mindjárt első nap elkaptak volna. Nagyon köszönöm! Sokat segített!

– De hiszen ez csak természetes az olyanok között, akik egészen lent vannak – hártotta el a hálálkodást Binder. – Az illegalitás bajtársiassága... akárcsak a bűnözőknél. Holnap bármelyikünk bajba keveredhet és segítségre szorulhat. Akkor hát az esetleges vizontlátásra, tizenegykor!

Kifizette a kávé, kezét fogott Kernnel, aztán biztos és elegáns léptekkel kiment a kávéházból.

Kern sötétedésig ott maradt a *Café Greifben*. Kért egy városi térképet, és lerajzolta a Ruth lakásához vezető utat. Aztán elindult. Beletelt vagy félórába, mire megtalálta a házat. A város egyik zezzugos, nyugalmas részében állt a holdfényben fehérén csillogó, hatalmas épület. Kern megállt az ajtó előtt. Ránézett a széles rézkilincsre, és egyszeriben feloldódott benne a feszültség. El sem tudta hinni, hogy csak fel kell mennie a lépcsőn, és meglátja Ruthot. Túl egyszerűnek tetszett az elmúlt hónapok után. Elszokott már attól, hogy valami ilyen egyszerű legyen. Kerekre tágult szemmel nézett fel az ablakokra. Talán nincs is otthon Ruth. Talán már nincs is Zürichben.

Kern elhaladt a ház előtt. A közelben egy dohánybolt volt. Belépett. Egy mogorva asszony jött ki a pult mögül.

– Egy csomag Parisiennes-t – mondta Kern.

Az asszony elébe csúsztotta a csomag cigarettát, azután benyúlt egy fiókba a pult alatt, gyufát vett elő, és rátette a cigarettára. Két doboz volt, összeragadva. Az asszony észrevette, szétválasztotta őket, és az egyiket visszadobta a fiókba.

– Ötven rappen – mondta.

Kern fizetett, azután azt kérdezte:

– Telefonálhatok?

Az asszony bólintott.

– A készülék ott van balra, a sarokban – válaszolta.

Kern kikereste a számot a telefonkönyvben. Neumann – százával voltak a Neumannok ebben a városban. Végre megtalálta. Fölemelte a hallgatót, és bemondta a számot. Az asszony ott állt a pult mellett, és figyelmesen nézte Kernt. Kern dühösen hátat fordított neki. Hosszú időbe telt, mire jelentkezett valaki.

– Beszélhetnék Holland kisasszonnyal? – szólt bele Kern a fekete tölcsérbe.

– Ki beszél ott?

– Ludwig Kern.

A vonal másik végén egy másodpercig csend volt. – Ludwig... – szólalt meg aztán az a másik hang, mintegy lélegzet-visszafojtva. – Te vagy ... Ludwig?

– Én... – mondta Kern, és hirtelen érezte, milyen erősen ver a szíve, mintha valami kalapács volna. – Igen... te vagy az, Ruth? Nem ismertem meg a hangodat. Hiszen még sose beszéltünk egymással telefonon.

– Dehát hol vagy? Honnan hívtál fel?

– Itt vagyok, Zürichben. Egy trafikban.

– Itt vagy?

– Igen, ugyanabban az utcában, ahol te.

– De hát akkor miért nem jössz ide? Történt valami?

– Nem, semmi. Ma érkeztem. Már azt hittem, itt se vagy. Hol találkozhatunk?

– Itt! Gyere ide, siess! Tudod, melyik ház? Második emelet.

– Igen, tudom. De lehet? Úgy értem, a háziak miatt.

– Nincs itthon senki. Egyedül vagyok. Mind elmentek hétvégére. Gyere!

– Megyek.

Kern letette a hallgatót. Szórakozottan körülnézett. Mintha nem is az az üzlet lett volna, mint az imént. Visszament a pulthoz. – Mennyit fizetek? – kérdezte.

– Tíz rappen.

– Csak tíz rappen?

– Elég drága. – Az asszony felvette a pultról a nikkelpénzt. – El ne felejtse a cigarettáját.

– Vagy úgy ... igen...

Kern kilépett az utcára. Nem akarok most futni, gondolta. Aki fut, az gyanús. Össze akarom szedni magam. Steiner se futna. Nem szabad, hogy észrevegyenek rajtam valamit. De gyorsan azért mehetek. Nagyon gyorsan tudok menni. Mintha csak futnék.

Ruth ott állt a lépcsőn. Sötét volt, Kern csak homályosan látta. – Vigyázz! – figyelmeztette rekedt, sietős hangon a lányt – mocskos vagyok! A holmim még kint van a pályaudvaron. Nem tudtam megmosakodni, sem átöltözni.

Ruth hallgatott. Előrehajolva állt a lépcsőfordulóban. A fiú futva ment fel a lépcsőn, és egyszerre ott volt mellette Ruth, elevenen, valóságosan, akár maga az élet, és több, mint az élet.

A lány csendesen pihent a fiú karjában. Kern hallotta a lélegzését, érezte a haja illatát. Ő maga mozdulatlanul állt, de körülötte mintha megingott volna a bizonytalan homály. Érezte, hogy Ruth sír. Erre megmozdult. A lány megrázta a fejét a fiú vállán, de nem engedte el.

– Hagyj csak. Mindjárt elmúlik.

Odalenn kinyílt egy ajtó. Kern óvatosan, szinte észrevétlenül félrehúzódott, hogy lenézhesse. Lépteket hallott. Azután kattant egy kapcsoló, és világos lett. Ruth felriadt. – Gyere! Gyere be gyorsan! – mondta, és az ajtóhoz húzta Kernt.

A Neumann család nappalijában ültek. Kern hosszú idő óta most volt először újra lakásban. A szoba polgári módon, nem túl ízlésesen volt berendezve, szélesen terpeszkedő mahagóni bútorokkal, egy modern perzsaszőnyeggel, ripsszel bevont karosszékekkel és színes selyemernyős lámpákkal – de Kern szemében maga volt ez a béke megtestesülése, a biztonság szigete.

– Mikor járt le az útleveled? – kérdezte a fiú.

– Hét hete. – Ruth két poharat meg egy palackot vett ki az ebédlőszekrényből.

– Kértél meghosszabbítást?

– Kértem. Elmentem az itteni konzulátusra. Elutasítottak. Nem is számítottam másra.

– Tulajdonképpen én sem, bár azért még mindig reménykedtem valami csodában. Hiszen az állam ellenségei vagyunk. Veszélyes elemek. Ettől igazán megnőhetne bennünk önmagunk fontosságának tudata, ugye?

– Nekem mindegy – mondta Ruth, és letette az üveget meg a poharakat az asztalra. – Most legalább nincs előnyöm veled szemben, ez is valami.

Kern nevetett. Átkarolta a lány vállát, és az üvegre mutatott.

– Mi ez? Konyak?

– Igen. A legjobb konyak, ami itthon található. Inni akarok veled, mert újra itt vagy nálam. Rettenetes volt nélküled. És rettenetes volt tudnom, hogy börtönben vagy. Megütöttek azok a nyomorultak. És az egésznek én voltam az oka!

Ránézett Kernre. Mosolygott, de a fiú látta, milyen izgatott. Szinte haragos volt a hangja és remegett a keze, amikor töltött a poharakba. – Rettenetes volt! – mondta, és odaadta Kernnek az egyik poharat. – De most megint itt vagy!

Ittak.

– Nem is volt olyan rossz – mondta Kern. – Igazán nem!

Ruth letette a poharát, miután egy hajtásra kiitta az egészet, aztán a fiú nyaka köré fonta a karját, és megcsókolta. – Többé nem engedlek el – mondta halkán. – Soha!

Kern ránézett a lányra. Soha nem látta még ilyennek. Egészen más volt, mint eddig. Eltűnt belőle az az idegenség, amely eddig gyakran közjük ereszkedett, mint valami árnyék. Ruth most önmaga volt, egész lényével itt volt, mellette, és a fiú most érezte először, hogy ez a lány hozzá tartozik. Azelőtt sohasem volt egészen biztos ebben.

– Ruth – szólalt meg – azt akarom, hogy szakadjon be a tető, és jöjjön ide egy repülőgép, és vigyen el bennünket egy pálmákkal és korallokkal teli szigetre, ahol senki sem tudja, mi az útleveél és a tartózkodási engedély!

A lány újra megcsókolta a fiút. – Attól tartok, hogy tudják, Ludwig. A pálmák és korallok alatt biztosan erődítmények és ágyúk és hadihajók vannak, és ott még jobban figyelnek, mint Zürichben.

– Persze, biztosan! Igyunk még egy pohárral. – Kern fogta az üveget, és töltött. – De most már Zürich is veszélyes. Itt már nem bujkálhatunk sokáig.

– Akkor menjünk el innen!

Kern elnézte a szobát, a damasztfüggönyöket, a karosszékeket és a sárga selyemernyős lámpákat. – Ruth – mondta és széles kézmozdulattal a tárgyakra mutatott –, csodálatos lesz veled együtt elmenni, és én sohasem tudtam mást elképzelni. De ez itt már nem lesz többé, azt tudnod kell. Utána már csak bujkálás lesz és országút és szénakazal és

nyomorúságos kis panziószobák és félelem a rendőrségtől... ha szerencsénk lesz. És börtön.

– Tudom. Nem bánom. És ne törd ezen a fejed. Nekem úgyis el kell mennem innen. Nem maradhatok itt tovább. A család fél a rendőrségtől, mert nem vagyok bejelentve. Örülnek, ha elmegyek. Még valamennyi pénzem is van, Ludwig. És majd segíték neked az eladásban. Nem fogok sokba kerülni. Azt hiszem, egész jó gyakorlati érzékem van.

– Igazán? – mondta Kern –, van egy kis pénzed is, és segíteni akarsz az eladásban! Még egy szó, és elsírom magam, mint valami öregasszony. Sok holmit akarsz magaddal hozni?

– Nem. Amire nincs szükségem, azt itt hagyom.

– Jó. Mit csináljunk a könyveiddel? Főleg a vastag kémiakönyvekkel? Hagyjuk itt őket egyelőre?

– Eladtam a könyveimet. Megfogadtam a tanácsodat, amit a Práterben adtál. Az ember ne vigyen magával semmit a régi életéből. Semmit. És ne is nézzen vissza, attól csak fáradt lesz, és kikészül. A könyvek szerencsétlenséget hoztak ránk. Eladtam őket. Különben is túl nehéz lett volna cipelni őket.

Kern elmosolyodott.

– Csakugyan van gyakorlati érzéked, Ruth. Azt hiszem, először Luzernbe megyünk. Egy Georg Binder nevű Svájc-szakértő adta ezt a tanácsot. Ott sok az idegen, nem tűnik fel az ember, és a rendőrség sem olyan éber. Mikor indulunk?

– Holnapután kora reggel. Addig itt maradhatunk.

– Van hol aludnom. Csak tizenkettőig oda kell érnem a Café Greifbe.

– Nem leszel tizenkettőre a Café Greifben! Itt maradsz, Ludwig! Az indulásig ki se lépünk az utcára. Különben meghalnék a félelemtől.

Kern rámeredt a lányra.

– De hát lehetséges ez? Nincs itt valami cselédlány vagy ilyesmi, aki elárulhat bennünket? – kérdezte aztán.

– A cselédlány kimenőt kapott hétfő reggelig. A tizenegy negyvenes vonattal jön vissza. A többiek csak délután háromkor. Addig ráérünk.

– Atyaúristen! – mondta Kern. – Addig a mienk ez az egész lakás?

– Igen.

– És úgy élhetünk itt, mintha a miénk lenne, a szalon, a hálószoza, és saját külön ebédlőnk lesz hófehér abrosszal meg porcelánnal, és ha lehetséges, ezüst késsel meg villával, és külön kést használunk az almához, és kis moka csészéből isszuk a kávé, és lesz rádió is.

– Minden! És én majd sütök és főzök és felveszem a kedvedért Sylvia Neumann valamelyik estélyi ruháját.

– Én pedig ma este Neumann úr szmokingját! Legfeljebb kicsit rövid lesz! Megtanultam a börtönben az „Elegáns világ”-ból, hogyan kell öltözködni.

– Éppen jó lesz rád!

– Pompás! Ezt meg kell ünnepelnünk! – mondta Kern, és lelkesen felugrott. – Akkor kaphatok egy forró fürdőt is, ugye, sok-sok szappannal? De régen nem fürödtem már. A börtönben csak az a borzalmas Lysol volt.

– Persze hogy fürödhetsz! Forró fürdő a világszerte ismert Kern-féle parfümmel!

– Azt már rég kiárusítottam.

– De nekem még van egy üveggel. Amit Prágában, a moziban kaptam tőled. Az első esténken. Azóta is őrzöm.

– Hát ez fantasztikus! – mondta Kern. – Milyen áldott város ez a Zürich! Csodálatos vagy, Ruth! És csodálatos ez az este...

Kern két napig ostromolta Arnold Oppenheim kereskedelmi tanácsos luzerni villáját. Mint valami vár, állt a fehér ház egy magaslaton a Vierwaldstätter tó felett. A címek között, amelyeket a professzionista Binder adott Kernnek, a következő megjegyzés állt Oppenheim neve mellett: Német zsidó. Ad, de csak nyomásra. Nacionalista. Cionizmusról egy szót se.

A harmadik napon beengedték. Oppenheim egy tágas kertben fogadta, amely tele volt őszirózsával, napraforgóval és krizantémmal.

Kedélyes, erőteljes férfi volt, tömpe ujjakkal és kis, sűrű bajuszkával.

– Most jött Németországból? – kérdezte.

– Nem. Már több mint két éve eljöttem onnan.

– És hová való?

– Drezdába.

– Á, Drezda! – Oppenheim végigsimította fénylő, tar koponyáját, és ábrándosan felsóhajtott. – Drezda csodálatos város! Valóságos gyöngyszem! Az a gyönyörű terasz! Nincs párja a világon, ugye?

– Nincs – mondta Kern. Nagyon melege volt, és szívesen ivott volna egy pohárral abból a szőlőléből, amely Oppenheim előtt állt a kőasztalon. De Oppenheimnek eszébe se jutott, hogy megkínálja. Álmodozva nézett a kristálytisztá levegőbe.

– És a Zwinger, a kastély, a képtárak... maga persze jól ismeri mindezt, ugye?

– Nem olyan jól. Inkább csak kívülről.

– De kedves fiatal barátom! – mondta Oppenheim, és szemrehányóan nézett Kernre. – Hogy lehet ezeket nem ismerni? A legnemesebb német barokk! Sose hallott még Daniel Pöppelmannról?

– De, természetesen! – Kernnek ugyan sejtelve sem volt a barokk

építészet mesteréről, de kellemes benyomást akart kelteni Oppenheimben.

– Na látja! – Oppenheim hátradőlt a karosszékében. – Hát igen, a mi Németországunk! Nincs párja a világon, ugye?

– Nincs bizony. És ez jól is van így.

– Jól van? Hogyhogy? Hogy érti ezt?

– Egészen egyszerűen. Ez jó a zsidók számára. Különben elpusztulnánk.

– Vagy úgy! Politikai értelemben mondta. No, hallja... elpusztulnánk... elpusztulnánk, micsoda nagy szavak! Higgyc el, az emberek ma is nagyon sokat túloznak. Én a legmegbízhatóbb forrásból tudom: nem olyan kétségbeejtő a helyzet.

– Nem?

– Persze hogy nem. – Oppenheim előrehajolt és bizalmasra tompította a hangját. – Köztünk legyen mondva, a zsidókat magukat is komoly felelősség terheli mindazért, ami történik. Sok mindenben hibáztak, én mondom magának, én pedig tudom, mit beszélek. Sok mindenre nem lett volna szükség, amit csináltak, márpedig én értek valamicskét ehhez a kérdéshez!

Vajon mennyit ad, töprengett Kern. Vajon elég lesz-e, hogy eljussunk Bernbe?

– Nézzük például a keleti zsidók, a galíciai és lengyel bevándorlók dolgát – folytatta Oppenheim, és kortyolt egyet a szőlőléből. – Talán helyes volt beengedni valamennyit? Valójában mi keresnivalójuk ezeknek Németországban? A magam részéről határozottan ellenzem, akárcsak a kormány. A zsidó, zsidó, mindig ezt mondják... no de micsoda különbség van egy közösség szempontjából az ilyen zsíros kaftános, göndör pajeszú mocskos házaló és a már évszázadok óta meghonosodott, régi polgári zsidó család között?

– Az egyik régebben vándorolt be, a másik később – felelte Kern

meggondolatlanul, s utána meg is ijedt egy kicsit. Semmi esetre sem akarta ingerelni Oppenheimet.

De ez nem vett észre semmit; túlságosan elfoglalták a saját gondolatai.

– Az egyik csoport asszimilálódott, a tagjai értékes, fontos, nemzeti szempontból elsőrangú polgárok – a másik idegen bevándorlókból áll! Erről van szó, édes fiam! Mi közünk nekünk azokhoz az emberekhez? Semmi, az égardta világon semmi! Maradtak volna ott, Lengyelországban!

– De ha egyszer ott sem tűrik meg őket.

Oppenheim jókora félkört írt le a kezével és közben bosszúsan nézett Kernre.

– De hiszen ennek semmi köze Németországhoz! Hiszen az egészen más! Az embernek tárgyilagosságnak kell lennie! Gyűlölöm, ha mindent egy kalap alá vesznek. Mondhatnak Németországra, amit akarnak, azok most csinálnak odaát valamit! És elérnek valamit! Ezt magának is el kell ismernie, ugye?

– Természetesen – mondta Kern, és arra gondolt: húsz frank, az négy napi panzió. Talán többet is ad.

– Hogy közben egyeseknek rosszul megy, vagy bizonyos csoportoknak – Oppenheim fújtatott egyet – nos hát, ez súlyos politikai szükségszerűség. A nagy politika nem ismeri az érzelgősséget. Ezt tudomásul kell vennünk.

– Persze.

– Nézze – mondta Oppenheim –, a népet ellátják munkával. A nemzeti méltóságot magasba emelik. Kétségtelen, hogy akadnak bizonyos túlkapások, de kezdetben mindig előfordul ilyesmi. Ez majd csökkenni fog. Nézze csak, mi lett a mi Wehrmachtunkból! Ilyen még nem volt a világon! Egyszerre megint teljes értékűek lettünk. Egy nép hatalmas, ütőképes hadsereg nélkül semmi, egyszerűen semmi!

– Ehhez nem értek – mondta Kern.

Oppenheim ferde pillantást vetett rá. – Pedig értenie kellene hozzá! – jelentette ki, és felállt. – Éppen külföldön! – Elkapott egy szúnyogot, és gondosan szétnyomta. – A többiek már megint félnek tőlünk! Márpedig a félelem a legfőbb, higgye el! Csak akkor érhetünk el valamit, ha a többiek félnek tőlünk.

– Ezt értem – mondta Kern.

Oppenheim kiitta a szőlőlevet, aztán néhány lépést tett a kertben.

Odalenn úgy ragyogott a tó felszíne, akár egy kék tükör, amely egyenest az égből pottyant le.

– És magával mi a helyzet? – kérdezte Oppenheim merőben más hangon. – Hova akar menni?

– Párizsba.

– Miért éppen Párizsba?

– Nem tudom. Hogy legyen valami célom. Azt mondják, ott könnyebb.

– Mért nem marad itt, Svájcban?

– Tanácsos úr! – szólalt meg Kern hirtelen elfúló lélegzettel. – Ha itt maradhatnék! Ha segítene, hogy itt maradhassak! Talán egy ajánlást, vagy, ha hajlandó lenne valami munkát adni... az ön neve...

– Nem tehetek semmit – vágott a szavába sietve Oppenheim.

– Semmit. Egyáltalában semmit. Nem is így értettem. Csak úgy kérdeztem. Én politikailag semleges akarok maradni, minden vonatkozásban. Én semmibe nem árthatom magam bele!

– De hiszen ez nem politika.

– Manapság minden politika! Én vendég vagyok itt Svájcban. Nem, nem, ne is kérjen tőlem ilyesmit! – Oppenheim egyre kedvetlenebb lett. – Egyébként mit óhajt még?

– Meg akartam kérdezni, nincs-e szüksége valamire ezek közül az apróságok közül.

Kern kivett néhány dolgot a zsebéből.

– Dehát mije van? Parfüm? Kölnivíz? Szó se lehet róla. – Oppenheim félretolta az üvegeket. – Szappan! No, igen. Arra mindig szüksége van az embernek. Mutassa csak! Jó. Hagyjon itt egyet. Várjon. – Benyúlt a zsebébe, egy pillanatig habozott, visszacsúsztatott néhány pénzdarabot, aztán letett két frankot az asztalra. – így. Azt hiszem, jól megfizettem, mi?

– Sőt, túlságosan is jól. A szappan csak egy frankba kerül.

– No, hagyja csak – jelentette ki nagystílusú Oppenheim. – De el ne mondja senkinek. Már így is szörnyű, hogy milyen sokan járnak a nyakamra.

– Tanácsos úr – mondta higgadtan Kern –, éppen azért szeretném, ha csak annyit adna, amennyi a szappan ára.

Oppenheim kissé meglepődve nézett rá.

– Hát, ahogy akarja. Egyébként helyes elv. Csak semmi jótétemény. Nekem is ez volt mindig a jelszavam.

Kern aznap délután eladott még két szappant, egy fésűt meg három csomag biztosítótűt. Összesen három frankot keresett. Inkább csak közönyösségből lépett be végül egy kis fehérnemű üzletbe, amelynek egy Sarah Grünberg nevű asszony volt a tulajdonosa.

A kócos hajú, szemén csíptetőt viselő Grünbergné türelmesen meghallgatta.

– Nem ez a foglalkozása, ugye? – kérdezte aztán.

– Nem – felelte Kern. – Azt hiszem, nem is vagyok nagyon ügyes ebben.

– Szeretne dolgozni? Éppen leltárt csinállok. Ez két-három napi munka. Napi hét frank és jó koszt. Reggel nyolcra eljöhet.

– Szívesen – mondta Kern – de...

– Tudom, tudom, én nem árulom el senkinek. És most adjon egy darab szappant. Elég lesz érte három frank?

– Sok.

– Nem sok. Kevés. Ne csüggedjen el.

– Azzal egymagában nem sokra megyek – mondta Kern, és elvette a pénzt. – De időnként a szerencse is hozzásegődik az emberhez. És úgy már sokkal könnyebb.

– Ha akar, most még segíthet néhány órát a takarításban. Egy frank óránként. Ezt is szerencsének tartja?

– Persze – mondta Kern. – A szerencsét mindig meg kell ragadni, akármiről van is szó. Annál gyakrabban jelentkezik.

– Ezeket a bölcsességeket útközben tanulja? – kérdezte az asszony.

– Nem útközben, hanem a szünetekben, amelyeket útközben tartok. Olyankor elgondolkodom a dolgokon, és igyekszem valamit tanulni belőlük. Az ember mindennap tanul valamit. Néha még a kereskedelmi tanácsosoktól is.

– Ért valamit a fehéreneműhöz? – kérdezte Grünbergné.

– Csak a nagyon durva fajtához. Nemrégiben két hónapig tanultam varrni egy intézetben. De csak egészen egyszerű dolgokat.

– Az sem árt – mondta Grünbergné. – Én még fogat is tudok húzni. Húsz évvel ezelőtt megtanultam egy fogásztól. Ki tudja – talán még az hozza meg a szerencsém.

*

Kern tíz óráig dolgozott, és a jó vacsorán kívül még öt frankot is kapott érte. Ez, a többivel együtt, elég volt két napra, és sokkal jobban örült neki, mint ha Oppenheim száz frankot adott volna.

Ruth egy kis penzióban várta, amely szintén Binder címjegyzékében szerepelt. Néhány napig ott lakhattak bejelentés nélkül. Ruth nem volt egyedül. Egy karcsú, idősebb férfi ült mellette a kis teraszon lévő asztalnál.

– Hála istennek, hogy itt vagy – mondta Ruth, és felállt.

– Már féltem, hogy valami bajod történt.

– Nem kell félned. Ha fél az ember, többnyire nem történik semmi. Csak akkor történik baj, ha nem számítunk rá.

– Ez szofizmus, de nem filozófia – szólalt meg az asztalnál ülő férfi. Kern ránézett. A férfi mosolygott.

– Jöjjön, igyon meg velem egy pohár bort. Holland kisasszony tanúsíthatja, hogy ártalmatlan vagyok. Vogt a nevem, és valaha egyetemi magántanár voltam Németországban. Üljenek le, hadd legyen társaságom az utolsó üveghez.

– Hogyhogy az utolsó üveg?

– Úgy, hogy holnap egy időre nyugdíjba vonulok. Fáradt vagyok. Egy kis pihenőt kell tartanom.

– Nyugdíjba? – kérdezte értetlenül Kern.

– Így nevezem. Börtönt is mondhatnék. Holnap jelentkezem a rendőrségen, és közölni fogom, hogy két hónapja illegálisan élek Svájcban. Kapok érte néhány heti börtönt, minthogy már kétszer kiutasítottak. Állami nyugdíj. Az a fontos, hogy bevallja az ember, hogy egy bizonyos idő óta már megint itt tartózkodik, mert a beutazási tilalom megszegése szükségállapotnak számít, akkor egyszerűen csak áttoloncolják az embert a határon.

Kern ránézett Ruthra, azután így szólt:

– Ha valami pénzre van szüksége... ma egészen jól kerestem.

Vogt elhárította az ajánlatot.

– Nem, köszönöm, még van tíz frankom. Az elég lesz a borra meg az éjszakai szállásra. Egyszerűen csak fáradt vagyok; megint egyszer ki akarom pihenni magam. És ez számunkra csak a börtönben lehetséges. Ötvenkét éves vagyok, és az egészségem nem valami jó. Szörnyen belefáradtam a sok mászkálásba és bujkálásba. Jöjjenek, üljenek ide mellém. Ha az ember sokat van egyedül, örül a társaságnak.

Bort töltött a poharakba.

– Neuchateli. Tiszta és fanyar, akár a gleccser vize.

– De börtönbe... – szólalt meg Kern.

– A luzerni börtön nagyon jó. Ismerem... ez az a fényűzés, amit megengedek magamnak, én választom ki a várost, ahol börtönbe szeretnék kerülni. Csak attól félek, hogy nem fog sikerülni. Hogy túlságosan emberséges bírákra akadok, akik egyszerűen áttétetnek a határon. Akkor aztán kezdek elölről az egészet. És ez számunkra, úgynevezett árják számára még sokkal nehezebb, mint a zsidóknak. Nekünk nincsenek jótékonyági egyleteink, amelyek támogatnak bennünket... és nincsenek hitsorsosaink. De ne beszéljünk most ezekről a dolgokról. – Felemelte a poharát. – Igyunk a szépségre... mert az elpusztíthatatlan.

Koccintottak. Hallatszott a poharak tiszta csengése. Kern kiitta a hideg bort. Szőlőlé, gondolta. Oppenheim. Leült Vogt és Ruth mellé, az asztalhoz.

– Már azt hittem, egyedül kell töltenem ezt az estét – szólalt meg Vogt. – És most itt vannak velem. Milyen szép ez az este! Ez a tiszta, őszi fény.

Sokáig ültek szótlánul a gyéren megvilágított teraszon. Néhány kései éjjeli lepke súlyos testével újra meg újra nekiütődött a villanylámpa forró üvegének. Vogt kissé szórakozottan, de igen békésen dőlt hátra székében, s ahogy a két fiatal elnézte keskeny arcát és szemének tiszta tekintetét, úgy érezték, hogy egy elsüllyedt évszázadból való ember vesz búcsút, higgadtan és megfontoltan, az életétől és a világtól.

– A vidámság – szólalt meg tünődő hangon Vogt, mintha csak magának mondaná. – A vidámság, a türelem kedves gyermeke... a mi korunkban elveszett. Sok minden tartozik hozzá – tudás, fölény, szerénység és a bölcs belenyugvás a lehetetlenbe. Mindez megszökött az elől a vad kaszárnya-idealizmus elől, amely ma oly türelmetlenül akarja jobbá tenni a világot. Az efféle világmegváltók azonban mindig inkább világmegrontók voltak – és a diktátorok sohasem vidámak.

– De azok sem, akiknek diktálnak.

Vogt bólintott, és lassan kortyolt egyet az átlátszó fehér borból. Azután a tóra mutatott, amely ezüstösen csillogott a félhold fényében, s amelyet úgy fogtak körül a hegyek, akár a falak egy értékes kelyhet. – Ezeknek nem diktálhat senki – mondta. – Sem a lepkéknek, sem a fák lombjának. És ezeknek sem... – és néhány ronggyá olvasott könyvre mutatott, – Hölderlin, Nietzsche. Az egyik, aki a legtisztább himnuszokat írta az élethez... és a másik, aki megálmodta a dionüszoszi vidámság isteni táncait... és mind a kettőnek téboly lett a vége... mintha a természet valahol határt akart volna szabni.

– A diktátorok nem tébolyodnak meg – mondta Kern.

– Persze hogy nem. – Vogt mosolyogva felállt. – De nem is értelmeselek.

– Csakugyan el akar menni holnap a rendőrségre? – kérdezte Kern.

– Igen. Minden jól, és köszönöm, hogy segíteni akartak. Lemegyek még egy órácskára a tóhoz.

Lassan végigment a néptelen úton. A léptei még akkor is hallatszottak, amikor őt magát már nem láthatták.

Kern ránézett Ruthra. A lány mosolyogva nézett vissza rá.

– Félsz? – kérdezte Kern.

Ruth a fejét rázta.

– Nekünk más a helyzetünk – mondta Kern. – Mi fiatalok vagyunk. Nekünk sikerülni fog.

*

Két nap múlva megjelent Binder, Zürichből – hűvös volt, elegáns és magabiztos.

– Mi újság? – kérdezte. – Minden jól ment?

Kern beszámolt az Oppenheimmel való élményéről. Binder figyelmesen hallgatta. Nevetett, amikor Kern elmondta, hogy arra kérte Oppenbeimet, tegyen valamit az érdekében.

– Ez hiba volt – mondta Binder. – Az az ember a leggyávább alak, akit csak ismerek. De én egyszer még végrehajtok ellene egy büntető expedíciót.

Ezzel eltűnt, és csak este tért vissza, egy húszmárkás bankjeggyel a kezében.

– Tiszteletreméltó eredmény – mondta Kern.

Binder megrázkódott.

– Nem volt valami kellemes, elhiheti. A nacionalista Oppenheim úr, aki mindent megért, a milliói kedvéért. A pénz átkozottul jellemtelenné teszi az embert, ugye?

– De az is, ha nincs.

– Igaz, de ritkábban. Alaposan ráijesztettem mindenféle Németországból származó vad hírekkel. Ő csak félelemből ad. Hogy megváltsa magát a sorsától. Ezt nem írtam oda a neve mellé?

– Nem. Ott ez áll: Ad, de csak nyomásra.

– A kettő ugyanaz. Na, egyszer még találkozunk tán a kereskedelmi tanácsos úrral mint sorstársunkkal az országúton. Mondhatom, sok mindenért kárpótolna.

Kern nevetett.

– Oppenheim azt is megússza. De maga mit keres Luzernben?

– Kissé forró lett a talaj Zürichben. Egy detektív a nyomomban volt. No meg... – Binder arcára hirtelen árnyék borult – időnként idejövök, a Németországból érkező leveleimért.

– A szüleitől?

– Az anyámtól.

Kern hallgatott. Az anyjára gondolt. Időnként írt neki, de választ nem várhatott tőle, hiszen az ő címe örökösen változott.

– Szereti a süteményt? – kérdezte tőle kis idő múlva Binder.

– Igen, természetesen. Talán van magánál?

– Van. Várjon csak egy pillanatig.

Binder egy csomaggal tért vissza, egy kartondobozzal. Egy kis homoktorta volt benne, gondosan selyempapírba csomagolva.

– Ma jött a vámhivatalból – mondta Binder. – Az itteniek hozták el.

– Csak egye meg – mondta Kern. – Az édesanyja maga sütötte, látszik rajta.

– Igen, ő maga sütötte. Éppen ezért nem akarok enni belőle. Nem tudok. Egy falatot sem.

– Nem értem. Istenem, ha én kapnék egy tortát az anyámtól! Egy hónapig enném! Minden este egy darabkát.

– De értse meg! – mondta elfojtottan indulatos hangon Binder. – Ezt nem nekem küldte az anyám! Az öcsémnek.

Kern rámeredt.

– De hiszen azt mondta, hogy az öccse meghalt.

– Igen, persze. Csakhogy az anyám még nem tudja.

– Nem tudja?

– Nem. Képtelen vagyok megírni neki. Egyszerűen képtelen vagyok. Belehal, ha megtudja. Az öcsém jobb ember volt, mint én. Ezért is nem bírta ki. Én túl fogom élni. Persze! Hiszen látja! – és ezzel ledobta a bankjegyet a földre.

Kern fölemelte a pénzt, és visszatette az asztalra. Binder leült egy székre, cigarettára gyújtott, aztán elővett a zsebéből egy levelet.

– Itt van... anyám legutóbbi levele. A torta mellett volt. Ha elolvassa, meg fogja érteni, milyen dermesztő ez az egész.

Halványkék levélpapír volt, puha, ferde kézírás, mintha egy fiatal lány írta volna.

„Szeretett, drága Leopoldom! Tegnap kaptam meg a leveledet, annyira örültem neki, hogy előbb le kellett ülnöm, meg kellett várnom, míg egy kicsit megnyugszom. Azután kibontottam, és olvasni kezdtem. A szívem már nem olyan jó a sok izgalomtól, bizonyára el tudod képzelni. Milyen boldog vagyok, hogy végre találtál munkát! Ne bánkódj, ha nem

is keresel olyan sokat, ha szorgalmas leszel, majd szépen előrehaladsz. És akkor később megint folytathatod majd a tanulmányaidat. Kedves fiam, kérlek, vigyázz Geogra. Ő olyan hirtelen és meggondolatlan. De amíg Te ott vagy mellette, nem nyugtalankodom. Ma reggel sütöttem neked egy homoktortát, azt mindig nagyon szeretted. Elküldöm, remélem nem fog nagyon kiszáradni. Igaz, a homoktortánál nem olyan nagy baj, ha egy kicsit száraz, ezért is sütöttem azt, különben frankfurti koszorút küldtem volna, hiszen az a kedvenced. De az biztosan megromlana útközben. Drága Leopoldom, írj megint hamarosan, ha időd engedi. Mindig olyan nyugtalan vagyok. Nincs újabb fényképed? Remélem, hamarosan újra együtt leszünk mindnyájan. Ne felejts el. Szerető anyád. Üdvözlöm Georgot.”

Kern letette a levelet. Nem adta Binder kezébe, csak melléje tette az asztalra.

- Fényképet kér – mondta Binder. – Honnan szerezzek fényképet?
- Az édesanyja csak most kapta meg Leopold utolsó levelét?

Binder a fejét rázta.

– Egy éve már, hogy agyonlőtte magát. Azóta én írok anyáknak. Két-három hetenként. Utánozom az öcsém írását. Megtanultam. Anyámnak nem szabad megtudnia. Semmiképpen. Magának is az a véleménye, hogy anyámnak nem szabad megtudnia? – Sürgetően nézett Kernre. – Mondja hát meg, mi a véleménye!

– Igen. Azt hiszem, jobb így.

– Anyám hatvanéves, és tönkrement a szíve. Nem fog sokáig élni. Igen, úgy intézem, hogy ne tudja meg. Hogy ő maga tette... értse meg... ezt sohasem tudná felfogni.

– Értem.

Binder felállt.

– Most megint írnom kell egy levelet. Az öcsém nevében. Egy időre megint túl leszek rajta. De fényképet... honnan szerezzek fényképet? –

Felvette a levelet az asztalról. – Fogadja el a tortát, nagyon kérem! Ha magának nem kell, adja Ruthnak. Hiszen nem kell megmondania, miről van szó.

Kern habozott.

– Nagyon finom – folytatta Binder. – Én csak egy kis darabot szeretnék levágni belőle... éppen csak úgy... – Elővett egy bicskát a zsebéből, levágott egy keskeny csíkot a tortából és beletette az anyja levelébe. – Tudja – folytatta, és valahogy furcsán szétesett volt az arca az öcsém sose szeretete valami nagyon az anyámat. De én... én... nevetséges, ugye?

Binder felment a szobájába.

Tizenegy órára járt az idő. A két fiatal kint ült a teraszon, amikor Binder lefelé jött a lépcsőn. Megint hűvös és elegáns volt, mint azelőtt. – Menjünk még el valahova – mondta. – Nem tudok még aludni. És ma nem szeretnék egyedül lenni. Ismerek egy helyet, ott biztonságban leszünk. Tegyük meg a kedvemért.

Kern Ruthra nézett. – Fáradt vagy? – kérdezte. Ruth a fejét rázta.

– Tegyük meg a kedvemért – ismételte Binder. – Csak egy órára. Hogy valami mást is lássunk.

– Jó – mondta Kern.

Binder egy eszpresszóba vezette őket, ahol táncoltak is. Ruth benézett.

– Ez túl elegáns – mondta. – Nem nekünk való.

– Ugyan, hát kinek való, ha nem nekünk, világpolgároknak – mondta komor gúnnyal Binder. – Nem is olyan elegáns, ha jobban körülnéz. Csak éppen annyira, hogy biztonságban lehessünk a detektívektől. Egy konyak itt se drágább, mint másutt. A zene viszont sokkal jobb. Néha ilyesmire is szüksége van az embernek. Jöjjenek be, kérem. Itt már van is hely.

Leültek, és rendeltek valami innivalót.

– Mit ér az egész! – mondta Binder, és felemelte a poharát.

– Legyünk vidámak! Az életnek egykettőre vége, és utána már semmit nem kapunk, akár vidámak voltunk, akár szomorúak.

– Igaz – mondta Kern és ő is fölemelte a poharát. – Egyszerűen gondoljuk azt, hogy valódi svájciak vagyunk, igaz, Ruth? Hogy van egy lakásunk Zürichben, és most kiránduláson vagyunk Luzernben.

Ruth bólintott, és mosolyogva nézett Kernre.

– Vagy turisták – mondta Binder. – Gazdag turisták. Kiitta az italát, és újat rendelt. – Maga is iszik még egyet? – kérdezte Kerntől.

– Majd később.

– Igyon még egyet. Annál hamarabb jókedvünk lesz. No, a kedvemért.

– Hát jó.

Ültek az asztaluknál, és a táncolókat nézték. Egész sereg fiatal volt ott, semmivel sem idősebbek náluk – de ők furcsa módon valahogy mégis olyanok voltak, mint három eltévedt gyerek, akik csak ülnek ott, nagy szemeket meresztve, de nem tartoznak oda. Nemcsak a hontalanságuk okozta ezt, amely szürke gyűrűként fogta körül őket – hanem maga az örömtelen ifjúság is, amelynek számára nincs remény és nincs jövő. Dehát mi van velünk, gondolta Kern, hiszen vidámak akartunk lenni! Hiszen megvan mindenem, ami csak elképzelhető, sőt, szinte még annál is több, mi ez hát?

– Tetszik? – kérdezte Ruthtól.

– Igen, nagyon – felelte a lány.

A terem elsötétedett, egy fényszóró színes fénye vetődött a táncparkettre, ahová egy csinos, karcsú táncosnő perdült ki.

– Csodálatos, ugye? – kérdezte Binder és tapsolni kezdett.

– Ragyogó! – mondta Kern, és ő is tapsolt.

– Ugye milyen nagyszerű a zene?

– Elsőrangú!

Ott ültek, és megvolt bennük a készség, hogy mindent csodálatosnak tartsanak, hogy könnyedek és vidámak legyenek, de valahogy mintha por és hamu lepett volna be mindent, és nem értették, mitől van ez.

– Miért nem táncolnak? – kérdezte Binder.

– Táncoljunk? – kérdezte Kern, és már fel is állt.

– Nem hiszem, hogy tudom ezt a táncot – mondta Ruth.

– Én se tudom. Annál egyszerűbb.

Ruth habozott egy pillanatig, azután elindult Kernnel a parkett felé. A színes fények végigsiklottak a táncoló párokon.

– Most éppen lila fény következik – szólalt meg Kern. – Legalább eltakar bennünket!

Eleinte óvatosan és kissé félénken táncoltak, de lassan biztosabbá váltak a mozdulataik, különösen, amikor látták, hogy senki sem figyeli őket.

– Milyen jó veled táncolni – mondta Kern. – Mindig újabb örömeket fedezek fel, ha veled vagyok. Nemcsak az, hogy itt vagy... körülöttem is minden más lesz, valahogy szebb lesz minden.

Ruth feljebb csúsztatta a kezét a fiú vállán, és hozzásimult. Lassan siklottak a zene ritmusára. A fényszóró színes szökőkút vizét varázsolta föléjük, és ők ketten egy pillanatra minden egyébről elfeledkeztek – már csak a maguk eleven, fiatal életét érezték, amely a másik felé törekedett, és amelyre most nem borult a félelem, a bujkálás, a gyanakvás árnyéka.

A muzsika elhallgatott. Visszamentek az asztalukhoz. Kern ránézett Ruthra. A lánynak ragyogott a szeme, arca eleven volt. Hirtelen valami sugárzó, önfeledt és szinte merész kifejezés jelent meg rajta. Úristen, gondolta Kern, ha úgy élhetnénk, ahogy szeretnénk... és most egy pillanatig szörnyű elkeseredés fogta el.

– Nézze csak, ki jön ott! – szólalt meg hirtelen Binder.

Kern fölpillantott. Arnold Oppenheim ment végig a helyiségen, a kijárat felé tartott. Egy ideig hármukra meredt, azután morogni kezdett:

– Milyen érdekes! Igazán roppant tanulságos!

Egyikük sem válaszolt.

– Tehát ezt kapja az ember a jóságáért, a támogatásáért! – folytatta felháborodva Oppenheim. – Hogy rögtön elmulassák a pénzemet valamelyik bárban!

– Egy kis feledés néha fontosabb az evésnél is, tanácsos úr – mondta szenvtelenül Binder.

– Szólamok! Ilyen fiataloknak semmi keresnivalójuk egy bárban.

– Az országúton sem – jegyezte meg Binder.

– Megengeded, hogy bemutassam? – kérdezte Kern, miközben Ruthhoz fordult. – Ez az úr, aki ennyire felizgatja magát miattunk, Oppenheim kereskedelmi tanácsos. Vett tőlem egy darab szappant. Negyven centime-ot kerestem rajta.

Oppenheim döbbenten nézett Kernre. Aztán izgatottan lihegve mondott valamit, ami olyasféléképpen hangzott, hogy „pimaszság”, és nehézkes léptekkel elvonult.

– De hát mi volt ez? – kérdezte ekkor Ruth.

– Az elképzelhető legmindennapibb dolog – felelte Binder gúnyos hangon. – Öntudatos jótékonyság. Keményebb az acélnál!

Ruth felállt.

– Biztosan nyakunkra hozza a rendőrséget! Menjünk innen!

– Ahhoz túlságosan gyáva. Kényelmetlenséget okozna neki.

– De azért jobb, ha elmegyünk!

– Jó, menjünk.

Binder fizetett, azután elindultak a panziójuk felé. A pályaudvar közelében két férfi közeledett feléjük a szemközti irányból.

– Vigyázat! – suttogta Binder. – Az egyik detektív! Csak semmi elfogódottság!

Kern halkán füttyörészni kezdett, karonfogta Ruthot és lelassította a lépteit. Érezte, hogy Ruth szeretne gyorsabban menni. Megszorította a

karját, nevetett, és lassú, kényelmes léptekkel mentek tovább.

A két férfi elhaladt mellettük. Egyikük keménykalapot viselt, és egykedvűen szivarozott. A másik Vogt volt. Megismerte őket, és szinte észrevétlen jelt adott a szemével, mintha azt mondta volna: Kár, de mit tegyek...

Kern egy idő múlva körülnézett. A két férfi eltűnt.

– Irány Basel, tizenkettő tizenötös vonat, a határhoz – magyarázta szakember módjára Binder.

Kern bólintott.

– Túlságosan emberséges bíróra akadt.

Továbbmentek. Ruth didergett. – Egy kicsit félelmetes lett az egész – mondta.

– Franciaország – szólalt meg Binder. – Párizs. A nagyváros a legjobb.

– Miért nem jön maga is oda?

– Egy szót se tudok franciául. És én különben is Svájcra specializáltam magam. No meg... – mondta Binder, és hirtelen elhallgatott.

Szótlanul mentek tovább. A tó felől hűvös szél fúj. Az ég hatalmas, sűrű, idegen boltozatként ívelődött felettük.

Dr. Goldbach II., az egykori ügyvéd, aki annak idején a berlini főtörvényszéken dolgozott, ott ült Steinerrel szemben. Ő volt az új telepatikus médium. Steiner a Café Sperlerben bukkant rá.

Goldbach ötvenedik éve körül járt. Zsidó volt, ezért utasították ki Németországból. Nyakkendőket és jogi tanácsokat árult, feketén. Ám ezzel csak annyit keresett, hogy nem kellett éhen halnia. A felesége nagyon szép asszony volt, harmincéves, és Goldbach nagyon szerette.

Az asszony átmenetileg az ékszerei eladásából élt: de a férfi tudta, hogy aligha fog kitartani mellette. Goldbach elmesélte Steinernek a históriáját, és az megszerezte neki az állást – az esti előadásokon kellett fellépnie. Napközben folytathatta egyéb tevékenységét.

Rövid idő múltán kiderült, hogy Goldbach alkalmatlan a médium szerepére. Mindent összezagyvált, tönkretette az előadásokat. Ilyenkor éjszakánként azután kétségbeesetten ült Steiner előtt, és rimázkodott, hogy ne dobja ki.

– Goldbach – mondta Steiner – ma különösen rosszul sikerült! Így csakugyan nem mehet tovább. Hisz maga arra kényszerít engem, hogy valódi látnok legyek!

Goldbach úgy nézett rá, mint egy haldokló juhászkutyára.

– Pedig olyan egyszerű az egész – folytatta Steiner. – A lépteinek száma az első sátorrúdig azt jelenti, hogy hányadik széksorban ül az illető. Ha a jobb szemét lehunyja, nő... ha a balt, férfi. Az ujjak száma, amit feltűnés nélkül mutat, azt jelenti, hogy hányadik balról. Jobb láb előre: derékon felül rejtette el – bal láb: derékon alul. Minél jobban előrelép, annál magasabban. Hiszen már megváltoztattuk a maga kedvéért a módszert, mivel olyan bizonytalan volt.

Az ügyvéd idegesen matatott a gallérján.

– Steiner úr – szólalt meg büntudatosan –, megtanultam kívülről, mindennap elpróbálom, a jó ég tudja, mintha megbabonáztak volna.

– De Goldbach úr! – mondta türelmesen Steiner. – Hiszen a saját szakmájában sokkal többet kellett a fejében tartania.

– Kívülről tudom a polgári törvénykönyvet – mondta Goldbach a kezét tördelve –, száz meg száz pótlást és helyesbítést, bírói döntést ismerek, higgye el, Steiner úr, a bírók réme voltam a jó emlékezőtehetségem miatt... de itt, mintha megbabonáztak volna.

Steiner kétségbeesetten csóválta a fejét.

– No de ennyit egy kisgyerek is meg tud jegyezni. Nyolcféle jel,

ennyi az egész! És négy a különleges esetekre.

– De hiszen tudom! Istenem, hiszen mindennap elpróbálom. Csak az izgalomtól van.

Goldbach hétrét görnyedve ült a ládáján, és tanácstalanul bámult maga elé. Steiner fölnevetett.

– De a törvényszéki teremben sohasem izgult! Hiszen maga nagy pereket vezetett, és mindenféle nehéz anyaggal tökéletesen tisztában kellett lennie!

– Igen, igen, az könnyű volt. De itt! A kezdés előtt mindent pontosan tudok... de amint belépek a bódéba, izgalmamban mindent összekeverek.

– De hát az ég szerelmére, miért olyan izgatott?

Goldbach hallgatott néhány másodpercig. – Nem tudom – szólalt meg aztán csöndesen. – Azt hiszem, itt túl sok minden van együtt. – Felállt. – Tesz még egy próbát holnap reggel, Steiner úr?

– Persze. De holnap mennie kell. Különben Potzloch a fejünkre üt.

Goldbach keresgélni kezdett a zakója zsebében, előhalászott egy selyempapírba göngyölt nyakkendőt, és Steiner felé nyújtotta.

– Hoztam magának valami csekélységet. Annyit fáradozik velem ...

– Szó se lehet róla – háritotta el Steiner. – Nálunk ez nem szokás.

– Nekem nem került semmibe.

Steiner megveregette Goldbach vállát.

– Egy jogász megvesztegetési kísérlete. Mennyivel súlyosbítja ez a büntetést?

Goldbach fáradtan mosolygott.

– Ezt az ügyésztől kell megkérdeznie. Az ügyvédtől csak azt kérdezik: Mennyivel csökkenti? A büntetés egyébként ugyanaz, csak enyhítő körülményekről nem lehet szó ilyen esetben. Az utolsó jelentősebb eset, mármint az ilyen jellegűek közül, a Hauer és társai-per volt. – Goldbach kissé felélénkült. – Freygang volt a védő. Ügyes

ember, csak kissé túlságosan élvezi a paradoxonokat. Egy-egy paradoxon felbecsülhetetlen hatású, mert meghökkenti az embereket, de nem lehet a védelem alapja. Ezen bukott meg Freygang. A védőbeszédében enyhítő körülményeket akart kiharcolni egy törvényszéki bíró számára – izgatottan nevetni kezdett – a törvények nem ismeréséért.

– Jó ötlet – mondta Steiner.

– Tréfának... de nem tárgyaláson.

Ahogy ott állt, kissé oldalra hajtva a fejét, ahogy összehúzta a szemét, amelynek tekintete hirtelen éles lett – már nem a nyomorúságos emigráns és nyakkendőárus volt, hanem dr. Goldbach II., a berlini főtörvényszék jogásza, a paragrafusok dzsungelének félelmetes tigrise.

*

Goldbach fűrge léptekkel, szálegyenesen, mint valamikor régen, ment lefelé a Práter széles fasorán. Nem érezte maga körül a tiszta őszi éjszaka szomorú hangulatát – ott állt megint a zsúfolt törvényszéki teremben, előtte a jegyzetei, ott állt Freygang ügyvéd helyén, látta, ahogy az államügyész, aki éppen befejezte a vádbeszédet, leült, eligazította a talárját, könnyedén a kezére támaszkodott, finoman jobbra-balra dőlt, mint valami vívó, azután megszólalt, érces hangon: „Igen tisztelt bíróság! Hauer vádlott...”

Egymást követték a mondatok, kurtán, élesen, megtámadhatatlan logikával. Sorra vette az államügyész indítékait, úgy tetszett, követi a bizonyítási eljárást és vádol, nem pedig véd, a teremben halálos csend lett, a bírák felemelték a fejüket – de ő hirtelen, mesteri fordulattal, az ellenkezőjébe csapott át, idézte a megvesztegetésre vonatkozó paragrafust, négy kemény kérdő mondattal megvilágította annak kétértelmű voltát, majd metsző, pattogó hangon, ismertette az enyhítő körülményeket, amelyek most egészen más hatást váltottak ki.

Ott állt a ház előtt, amelyben lakott. Lassú léptekkel indult felfelé a

lépcsőn... egyre lassabban ment, egyre bizonytalanabban.

– A feleségem már itthon van? – kérdezte az álmos képű lánytól, aki ajtót nyitott.

– Negyedórája jött meg.

– Köszönöm – mondta Goldbach, és végigment a folyosón, be a szobájába. Keskeny helyiség volt, kis ablaka az udvarra nyílt. Megfésülködött, azután kopogtatott a szomszédos szoba ajtaján.

– Tessék...

Az asszony a tükör előtt ült, figyelmesen szemlélte az arcát. Hátra sem fordult. – Mi újság? – kérdezte.

– Hogy vagy, Lena?

– Hogy lennék, ha így kell élnem! Rosszul! Egyáltalában miért kérdezel ilyeneket? – förmedt a férjére, miközben a szempilláját vizsgálta.

– Elmentél itthonról?

– El.

– Hol voltál?

– Valahol. Nem tudok egész nap itt ülni és a falakat bámulni.

– Nem, nem is kell. Hiszen örülök, ha szórakozol.

– Nahát. Akkor jó.

Az asszony lassan és gondosan valami krémet kezdett a bőrébe dörzsölni. Úgy beszélt Goldbachhal, mint egy fadarabbal – minden érzés nélkül, rettenetes közönnyel. A férfi az ajtóban állt és az asszonyt nézte – éhesen egy jó szóra. Az asszony sima, rózsás bőre csillogott a lámpafényben. A teste telt volt és puha.

– Találtál valamit? – kérdezte.

Goldbach magába roskadt.

– De hiszen tudod, Lena, még nincs munkavállalási engedélyem. Höpfner kollégánál voltam, ő sem tud segíteni. Minden olyan rettenetesen sokáig tart.

- Igen, már túl sokáig.
- Megteszem, amit tudok, Lena.
- Persze, tudom. Fáradt vagyok.
- Megyek már. Jó éjszakát.

Goldbach becsukta maga mögött az ajtót. Nem tudta, mit tegyen. Rontson be és könyörögjön, hogy értse meg, rimánkodjon, hogy háljon vele egy éjszaka – vagy? Erőtlenül ökolbe szorította a kezét. Meg kellene vernem, gondolta, minden megaláztatást és megszégyenítést bele kellene vernem ebbe a rózsaszínű húsba, egyszer el kellene engednem magam, kiadni minden elfojtott haragomat, szétverni az ajtót és ütni, ütni, míg ez a közönyös, gögös száj kiáltásra nem nyílik, míg ez a puha test vinnyogva össze nem görbed a földön a fájdalomtól.

Reszketett és figyelt. Karbatke, nem, Karbutke volt a neve annak az embernek; zömök férfi volt, a haja mélyen benőtt a homlokába, és az arca olyan volt, amilyennek a laikus a gyilkos arcát elképzei – nehéz volt ennek az arcnak felmentést kiharcolni felindult állapotban elkövetett bűncselekményért. Az az ember úgy megverte a szeretőjét, hogy a lánynak kitörték a fogai, eltört a karja, és mélyen berepedt a szája, a szeme még a tárgyaláson is fel volt dagadva, és mégis olyan odaadóan ragaszkodott ahhoz a brutális alakhoz, akár a kutya a gazdájához – talán éppen azért. Nagy siker volt annak idején, hogy kiharcolta a felmentő ítéletet, azzal a lélektanilag mélyen megalapozott mesteri védőbeszéddel, ahogy az egyik kollégája, Cohn III. kifejezte magát, amikor gratulált neki.

Goldbach leeresztette a két kezét. Láta az olsó műselyem nyakkendőket, amelyek ott heverték előtte az asztalon. Igen, annak idején az ügyvédek szobájában, a kollégák között – milyen éleselméjűen bizonyította, hogy a szerelmes asszony azt kívánja a férfitől, hogy ura és parancsolója legyen; igen, akkoriban hatvanezer márkát keresett évente, és ékszereket ajándékozott Lénának, és Lena most eladja őket, és az

értük kapott pénzt a maga számára használja fel.

Goldbach hallotta, hogy az asszony lefekszik. Így figyelte minden este a mozdulatait, és gyűlölte magát érte, de nem tudott lemondani róla. Arcára vörös foltok ültek ki, amikor hallotta az ágy rugóinak nyikorgását. Összeszorította a fogát, odament a tükörhöz, és megnézte magát benne. Azután fogott egy széket és a szoba közepére állította. – Tegyük fel, hogy a kilencedik sorban egy nő egy kulcsot rejt a cipőjébe – dünnyögte. Nagy figyelemmel kilenc kurta lépést tett a szék felé, hunyorított a jobb szemével, három ujját végighúzta a homlokán és bal lábával előrelépett – tovább – most kitűnően összpontosított, látta Steinert, amint keresi az elrejtett tárgyat, és még jobban előrecsúsztatta a lábát.

Az izzólámpa vörhenyes fényében nyomorúságosan, elmosódottan mozdult vele együtt a falon az árnyéka.

– Vajon mit csinál most a bébi, Lilo? – kérdezte ugyanabban az időben Steiner. – Isten tudja, igazán nem csak e miatt az ostoba Goldbach miatt... de néha csakugyan hiányzik nekem a fiú!

Kern és Ruth eljutott Bernbe. Az Immergrün panzióban laktak. Ez a panzió is szerepelt Binder listáján. Két napig lakhattak ott rendőrségi bejelentés nélkül.

A második napon, késő este kopogtattak Kern szobájának ajtaján. Kern már levetkőzött, éppen le akart feküdni. Mikor a kopogtatást meghallotta, nem mozdult, várt egy pillanatig. Újra kopogtattak. Nesztelen léptekkel, mezítláb az ablakhoz sietett. A szoba túlságosan magasan volt ahhoz, hogy kiugorjon, ereszcsonna sem volt, amelyen feljebb mászhatott volna. Lassan odament az ajtóhoz, és kinyitotta.

Egy harminc év körüli férfi állt odakint. Egy fejjel magasabb volt Kernnél, kerek arcú, vizeskék szemű, fejét lenszőke, göndör haj borította. Kezében sűrűke velúrkalapot tartott, amelyen nyugtalanul matattak az ujjai.

– Bocsásson meg – mondta idegesen –, emigráns vagyok, mint maga...

Kern úgy érezte magát, mint akinek hirtelen szárnyai nőttek. Megmenekültem! gondolta. Nem a rendőrség!

– Nagy bajban vagyok – folytatta a szőke férfi. – Binding a nevem. Richard Binding. Útban vagyok Zürich felé, de már egyetlen centimesom sincs, hogy valahol megszállják éjszakára. Nem pénzt akarok kérni magától. Csak meg szeretném kérdezni, nem tölthetném-e itt a földön az éjszakát.

Kern ránézett. – Itt? – kérdezte. – Ebben a szobában? A földön?

– Igen, megszoktam már, és biztos, hogy nem fogom zavarni. Három napja úton vagyok. Tudja, milyen az, mikor az ember a szabadban, padokon tölti az éjszakát, örökös félelemben a rendőrségtől. Ilyenkor boldog az ember, ha néhány órára biztonságban lehet valahol.

– Tudom. De nézze meg ezt a szobát! Hiszen itt annyi hely sincs, hogy rendesen kinyújtózkodjék. Hogy akar itt aludni?

– Nem számít! – jelentette ki sietve Binding. – Nekem jó lesz. Például ott a sarokban. Ülve is tudok aludni, majd nekitámaszkodom a szekrénynek. Nagyon jó lesz. Csak egy kis nyugalom kell, akkor a magunkfajta bárhol tud aludni.

– Nem, ez lehetetlen. – Kern egy pillanatig töprengett. – Itt két frank egy szoba egy éjszakára. Adok magának két frankot. Ez a legegyszerűbb. Legalább jól kialakítja magát.

Binding elhárító mozdulattal emelte fel a kezét. Nagy, húsos, vörös keze volt.

– Nem akarok pénzt magától! Nem azért jöttem! Aki itt lakik, annak szüksége van a pár garasára! No meg... odalenn már megkérdeztem, kaphatnék-e szobát éjszakára. Nincs üres szoba.

– Talán mégis akad, ha lesz két márka a kezében.

– Nem hiszem. A tulajdonos azt mondta, valaki, aki két évet töltött koncentrációs táborban, ingyen alhatna nála. De csakugyan nincs szobája.

– Micsoda? – mondta Kern és rámeredt Bindingre. – Maga két évet töltött koncentrációs táborban?

– Igen. – Binding a térde közé szorította a velúrkalapját, és a belső zsebéből elővett egy elrongyolódott igazolványt. Kinyitotta, és odaadta Kernnek. – Tessék... nézze meg! Ez az elbocsátási papírom Oranienburgból.

Kern elvette az iratot, óvatosan, nehogy elszakadjon, a hajtások mentén. Sohasem látott még ilyen igazolványt. Elolvasta a nyomtatott szöveget, a géppel írott nevet – Richard Binding azután a horogkeresztes pecsétre meg a tisztviselő világos aláírására pillantott – minden rendben volt. Sőt, tulajdonképpen valahogyan nagyon is pedáns és bürokratikus rend áradt az egészéből, és éppen ettől hatott szinte

ijesztően – mintha valaki tartózkodási engedéllyel és vízummal térne vissza a pokolból.

Visszaadta Bindingnek az igazolványt. – Figyeljen ide – mondta tudom már, mit fogunk csinálni! Átadom magának a szobámat. Ismerek valakit itt a panzióban, akinek nagyobb a szobája. Én majd ott alszom. Így mindkettőnk számára megoldódik a dolog.

Binding rámeredt Kernre, szeme kerekre tágult.

– De hiszen ez lehetetlen!

– Ellenkezőleg! Ez a legkönnyebb dolog a világon! – Kern fogta a felöltőjét és a vállára vetette, a pizsamája fölé. Azután karjára vette az öltönyét, s lehajolt a cipőjéért. – No látja, ezt magammal viszem. Így aztán nem is kell zavarnom magát kora reggel. Majd felöltözöm odaát. Örülök, hogy tehetek valamit egy olyan emberért, aki annyi mindent átélt.

– De... – mondta Binding, és hirtelen megragadta Kern kezét, mintha meg akarná csókolni. – Istenem, hisz maga valóságos angyal! – hebegte. – Maga megmenti az életemet!

– Ugyan! – mondta zavartan Kern. – Segítünk egymáson, ennyi az egész. Mi lenne velünk különben? Aludjon jól!

– Hát az biztos, hogy jól fogok aludni!

Kern egy pillanatig elgondolkodott, hogy vigye-e magával a bőröndjét. Negyven frankot rejtett el az egyik oldalrekeszében. De a pénz jól el van rejtve, a bőrönd lezárva, és hát szégyellné, hogy ilyen nyíltan elárulja a bizalmatlanságát valakivel szemben, aki már megjárta a koncentrációs tábor. Emigránsok nem lopnak egymástól. – Jó éjszakát! Aludjon jól! – mondta még egyszer és kiment.

Ruth szobája ugyanarról a folyosóról nyílt. Kern kettőt kopogott az ajtaján. Ez volt a jel, amelyben megállapodtak. A lány azonnal kinyitotta az ajtót. – Történt valami? – kérdezte ijedten, amikor megpillantotta Kern kezében a holmiját. – Menekülnünk kell?

– Nem. Csak odaadtam a szobámat egy szegény ördögnek, aki koncentrációs táborban volt, és már több éjszaka nem aludt. Alhatom nálad a díványon?

– A dívány öreg és rozoga – felelte mosolyogva Ruth de nem gondolod, hogy az ágy elég széles lesz mindkettőnknek?

Kern gyorsan belépett a szobába, és sietve megcsókolta a lányt. – Olyan ostobaságokat tudok néha kérdezni – mondta.

– De hidd el, csak zavarban vagyok. Még olyan új nekem minden.

Ruth szobája valamivel nagyobb volt, mint a másik. A bútorzata, a díványtól eltekintve, ugyanaz – de Kern egészen másnak látta. Milyen különös, gondolta, attól a néhány holmitól lehet, amely Ruthé... a keskeny cipő, a blúz, a barna szoknya... mennyi gyengédség van ezekben! Az én holmimtól csak rendetlennek, gondozatlannak látszik egy szoba...

– Ruth – mondta –, ha össze akarnánk házasodni... tudod, hogy nem lehet? Nincsenek irataink.

– Tudom. De ez legyen a legnagyobb gondunk. Miért kell nekünk egyáltalán két szoba?

– A magasztos svájci erkölcsök miatt – felelte nevetve Kern.

– Bejelentés nélkül még csak megy a dolog, de házasságkötés nélkül lehetetlen!

Másnap reggel tíz óráig várt. Azután átment a szobájába a bőröndjéért. Ki akart pipálni néhány címet a listáján, de nem akarta felébreszteni Bindinget.

A szobát azonban már üresen találta. Úgy látszik, Binding már útnak indult. Kinyitotta a bőröndjét. Csodálkozva tapasztalta, hogy nincs bezárva. Határozottan emlékezett, hogy bezárta az este. Úgy rémlett neki, mintha még az üvegek is más helyzetben lennének. Gyorsan keresni kezdte a pénzt. A kis boríték ott lapult a rejtett oldalrekeszben. Kinyitotta, és azonnal látta, hogy nincs benne a svájci pénz. Csak két

árva osztrák ötschillinges bankjegy repült ki belőle.

Még egyszer átkutatott mindent, az öltönye zsebeit is, noha biztosan tudta, hogy nem tette oda a pénzt. Soha nem hordott pénzt magánál, hogy ha útközben elkapják; ne találják meg. Hogy Ruthnak legalább megmaradjon a bőrönd és a pénz. A negyven frankja eltűnt. Leült a földre a bőrönd mellé.

– A gazember – mondta, mint akit fejbe kólintottak. – Az átkozott gazember! Hát ez is lehetséges?

Egy ideig csak ült, mozdulatlanul. Azon töpregett, elmondja-e Ruthnak, mi történt. Aztán elhatározta, hogy majd csak akkor mondja el, ha nem lesz más választása. Nem nyugtalanítja, amíg nem feltétlenül szükséges.

Végül kivette a bőröndből Binder listáját, és kiírt belőle jó néhány berni címet. Azután telerakta a zsebeit szappannal, cipőfűzővel, biztosítótűvel meg kölnivizzel, és lement a lépcsőn. Odalenn találkozott a tulajdonossal.

– Ismer egy Richárd Binding nevű férfit? – kérdezte tőle. A tulajdonos eltűnődött néhány másodpercig. Azután megrázta a fejét.

– Arra az emberre gondolok, aki tegnap este itt járt. Szobát kért.

– Tegnap este senki sem kért szobát. Hiszen itthon se voltam. Éjfélig kugliztunk.

– Vagy úgy! És volt üres szobája?

– Hogyne, három is. Még ma is üresek. Talán vár valakit? Megkaphatja a hetest, ugyanazon a folyosón, ahol a maguké van.

– Nem. Nem hinném, hogy akit várok, még egyszer idejönne. Már útban lesz Zürich felé.

*

Kern három frankot keresett délig. Bement egy olcsó vendéglőbe, egy vajaskenyeret akart enni, hogy aztán folytassa a házalást.

Megállt a söntéspult mellett, és farkasétvággal evett. Hirtelen

csaknem kiejtette a kezéből a kenyeret. A tőle legtávolabb eső asztalnál Bindinget pillantotta meg.

A vajaskenyér egész maradékát egy hirtelen mozdulattal a szájába tömte, lenyelte, aztán lassú léptekkel Binding asztala felé indult. Binding egyedül ült, könyökére támaszkodva, előtte egy jókora tál, megrakva sertésbordával, vöröskáposztával és burgonyával, és önfeledten evett.

Csak akkor pillantott fel, amikor Kern már ott állt közvetlenül előtte.
– No, nézd csak! – mondta könnyedén. – Hogy van?

– Eltűnt negyven frank a bőröndömből – mondta Kern.

– Sajnálatos – jelentette ki Binding, és lenyelt egy nagy darabot a pecsenyéből. – Igazán sajnálatos!

– Adja vissza, amennyi még megvan belőle, és el van intézve a dolog.

Binding kortyolt egyet a söréből, aztán megtörölte a száját.

– A dolog így is el van intézve – jelentette ki kedélyesen. – Vagy mi egyéb volt a szándéka?

Kern meredt szemmel nézett rá. Féktelen dühében át se gondolta, hogy valójában nem tehet semmit. Ha elmegy a rendőrségre, megkérdik, vannak-e iratai, aztán őt magát is lecsukják és kiutasítják.

Összehúzta a szemét, úgy mérte végig az előtte ülő férfit.

– Nincs semmi esélye – mondta Binding. – Nagyon jó bokszoló vagyok. Negyven fonttal súlyosabb, mint maga. Azonkívül: ha itt kitör a balhé, megjelenik a rendőrség, és kiutasítják.

Kernt ebben a pillanatban nem túlságosan érdekelte, hogy vele magával mi történik, de Ruth sorsa annál jobban. Binding-nek igaza volt: semmi esélye, hogy bármit is tehetne.

– Gyakran szokott ilyesmit csinálni? – kérdezte.

– Ebből élek. És amint látja, nagyon jól.

Kernt szinte fojtogatta a tehetetlen keserűség. – Adjon vissza

legalább hús frankot – mondta rekedt hangon. – Szükségem van a pénzre. Nem a magam számára. Valaki másnak, az a pénz nem az enyém.

Binding a fejét rázta.

– Nekem is szükségem van rá. Maga igazán olcsón megúszta.

Negyven frankért megtanulta, ami a legfontosabb az életben: hogy ne bízzék senkiben.

– Igaz – mondta Kern, és Bindingre függesztette a tekintetét. Indulni akart, de nem tudott. – Az iratai is, természetesen az is csalás, az egész!

– Képzelve, nem! – felelte Binding. – Csakugyan voltam koncentrációs táborban – folytatta nevetve. – Igaz, azért, mert loptam egy Gauleitertől. Ritka eset!

Kinyújtotta a kezét az utolsó sertésbordáért, ami még a tálban volt. A következő pillanatban Kern megragadta a húsdarabot.

– Csak csináljon botrányt nyugodtan – mondta.

– Eszem ágában sincs – jelentette ki vigyorogva Binding. – Meglehetősen jóllaktam. Kérjen egy tányért, és vegyen hozzá vöröskáposztát is. Még egy pohár sört is hajlandó vagyok fizetni magának.

Kern hallgatott. Szíve szerint mindent darabokra tört volna maga körül, összevert volna mindenkit, aki a közelében van. De gyorsan sarkon fordult, és indult kifelé, kezében a zsákmányolt bordával. A söntésnél kért egy darab papírt, hogy becsomagolja. A felszolgáló lány kíváncsian nézett rá. Azután kihalászott egy üvegből két uborkát. – Tessék – mondta. – Hogy legyen valami hozzá.

Kern elfogadta az uborkát. – Köszönöm – mondta. – Köszönöm szépen. – Jó lesz vacsorára, Ruthnak, gondolta. A mindenségít, negyven frankért!

Az ajtóban még egyszer megfordult. Binding figyelte. Kern köpött egyet. Binding mosolyogva szalutált jobb keze két ujjával.

*

Ahogy elhagyták Bernt, megeredt az eső. Ruthnak és Kernnek nem volt annyi pénze, hogy vonaton utazzanak a legközelebbi nagyobb városig. Maradt ugyan még egy kis tartalékuk, de ahhoz csak Franciaországban akartak nyúlni. Mintegy ötven kilométernyire elvitte őket egy autó. Utána gyalog kellett folytatniok az utat. Kern csak ritkán mert a falvakban eladni valamit, nem akart feltűnést kelteni. Egy helyen mindig csak egy éjszakát töltöttek. Mindenhova késő este érkeztek, amikor a rendőrőrsön már nem volt hivatal, és kora reggel indultak, amikor még nem volt nyitva az iroda. Így azután már mindig messze jártak a helységtől, amikor a bejelentőlapot leadták a csendőrségen. Binder névsora csődöt mondott Svájcnak ezen a részén – csak a nagyobb városok szerepeltek rajta.

Murten közelében egy üres pajtában aludtak. Éjszaka valóságos felhőszakadás támadt. A tető hiányos volt, mire felébredtek, csuromvizesek lettek. Megpróbálták megszáritani a holmijukat, de nem gyűjthettek tüzet. Minden átmedvesedett, csak nagykeservesen találtak egy talpalatnyi száraz helyet. Szorosan egymáshoz simulva aludtak, de a kabátjuk, amelyet takarónak használtak, teljesen átmedvesedett, s a hidegtől újra felébredtek. Így vártak a hajnali derengésig, azután elindultak, átmedvesedve, kialvatlanul.

– A járástól majd felmelegsünk – mondta Kern. – Egy óra múlva majd csak kapunk valahol egy kávé.

Ruth bólintott.

– Talán majd áttör a nap – mondta. – Akkor gyorsan megszáradunk.

De egész nap hideg volt, és fújt a szél. Futó záporok csapkodták a földeket. Ez volt az első hideg nap abban a hónapban, a rojtos felhők mélyen a föld felett csüngtek az égen, és délután újra kitört a zivatar. Ruth és Kern egy kis kápolnában várták ki a végét. Odabenn nagyon sötét volt, egy idő múlva megdördült az ég, villámok cikáztak át a

színes ablaküvegeken, amelyeken kékbe és vörösbe öltözött szentek a mennyek és a lelkek békéjét hirdető transzparenszeket tartottak.

Kern érezte, hogy Ruth remeg. – Nagyon fázol? – kérdezte.

– Nem, nem nagyon.

– Gyere, járkáljunk egy kicsit, úgy jobb lesz. Félek, hogy megfázol.

– Nem fogok megfázni. Hadd üljek itt egy kicsit.

– Fáradt vagy?

– Nem. Csak szeretnék még így ülni egy pillanatig.

– Nem akarsz inkább mégis járkálni? Csak néhány percig.

Nem szabad nedves holmiban ilyen sokáig ülni. Ez a kőpadló nagyon hideg.

– Jól van, mozogjunk.

Lassan végigmentek a kápolnán. Lépteik visszhangzottak az üres helyiségben. Elhaladtak a gyóntatószékek előtt, amelyeknek zöld függönyeit felduzzasztotta a léghuzat, megkerülték az oltárt, bementek a szentélybe, azután vissza.

– Murtenig még kilenc kilométer – mondta Kern. – Meg kell próbálnunk, hogy előbb kapjunk szállást valahol.

– Kilenc kilométert még megtehetünk.

Kern dűnnyögött valamit.

– Mit mondasz? – kérdezte Ruth.

– Semmit. Csak elátkoztam egy Binding nevű alakot.

Ruth a fiú karja alá csúsztatta a kezét.

– Felejsd el! Az a legegyszerűbb. Azt hiszem, lassan eláll az eső.

Kimentek. Még szemerkélt az eső, de a hegyek felett hatalmas szivárvány ívelődött az égbolton. Mint valami hatalmas színes híd átfogta az egész völgyet. Az erdők mögött sárgásfehér fények áradata zúdult a vidékre a szétszakadozott felhők közül. A napot nem látták, csak a fénytömeget, amely csillogó ködként tört elő.

– Gyere – szólalt meg Ruth. – Most jobb lesz.

Estére egy birkaistállóhoz értek. A pásztor, egy idősebb, hallgatag paraszt, az ajtó előtt üldögélt. Két juhászkutya hevert mellette. A kutya ugatva rohantak a két fiatal felé. A pásztor kivette szájából a pipáját, és füttyszóval hívta vissza őket.

Kern odament hozzá.

– Itt maradhatnánk éjszakára? Megáztunk és fáradtak vagyunk, nem bírjuk már tovább.

A pásztor hosszan nézte őket. – Van odafönn egy szénapadlás – mondta aztán.

– Másra nincs is szükségünk.

A pásztor egy ideig megint csak nézte őket. Végül megszólalt:

– Adja ide a gyufáját meg a cigarettáját. Sok a széna odafönn.

Kern odaadta a gyufát meg a cigarettát.

– Másszanak föl odabenn a létrán – szólalt meg újra a paraszt.

– Én majd bezárom kívülről az istállót. Benn lakom a faluban. Holnap reggel kieresztem magukat.

– Köszönöm. Nagyon köszönöm.

Felkapaszkodtak a létrán. Odafent félhomály volt és meleg. Egy idő múlva megjelent a pásztor. Szőlőt hozott, juhsajtot meg fekete kenyeret.

– Most bezárom az ajtót – mondta. – Jó éjszakát.

– Jó éjszakát. És köszönjük.

Megvárták, míg leér. Azután levetették a nedves holmijukat, és lefeküdtek a szénába. Előszedték a bőröndjeikből mindazt, ami éjszakára kellett, és nekiláttak az evésnek. Nagyon éhesek voltak.

– Hogy ízlik? – kérdezte Kern.

– Csodálatos – felelte Ruth, és a fiú vállának támaszkodott.

– Szerencsénk van, ugye? A lány bólintott.

Odalenn a pásztor bezárta az ajtót. Ők ketten lekuporodtak a szénapadlás kerek ablaka mellé, és figyelték, ahogy távolodik. Közben kitisztult az ég, és visszatükröződött a tó vizében. A pásztor lassan

lépkedett a lekaszált földeken, az olyan ember megfontolt lépteivel, aki benne él a természetben. Rajta kívül teremtett lélek sem volt a közelben. Csak ment, egyedül a földeken át, mintha az egész mennybolt a vállára nehezedne.

Ott ültek az ablaknál, amíg az éjszaka első, színtelen órája szürkére nem festett minden fényt. Mögöttük az árnyékok játéka mesebeli hegyé duzzasztotta a halom szénát, melynek szaga elvegyült a juhok szagával. A két fiatal jól látta őket a kis kerek nyíláson keresztül – a gyapjas hátaik egymásba olvadó tömegét, hallották a lassan elcsendesedő apró, bégető hangokat.

*

Másnap reggel megjelent a pásztor, és kinyitotta az istálló ajtaját. Kern lement a létrán. Ruth még aludt. Arca piros volt, sebesen lélegzett. Kern segített a pásztornak kihajtani a juhokat.

– Nem maradhatnánk itt még egy napig? – kérdezte. – Szívesen segítenénk érte, ha van valami munka.

– Segíteni való itt nem sok akad. De azért nyugodtan itt maradhatnak.

– Köszönöm – mondta Kern, azután megkérdezte, hol laknak a városban németek. Ez a hely nem szerepelt Binder listáján. A pásztor mondott néhány nevet, és elmagyarázta, merre laknak.

Délután, amint besötétedett, Kern útnak indult. Könnyen megtalálta az első házat. Egy kis kert közepén álló fehér villa volt. Takaros cselédlány nyitott neki ajtót, és azonnal bevezette egy kis előtérbe, nem hagyta odakint állni. Ez jó jel, gondolta Kern.

– Beszélhetnék Ammers úrral? Vagy a feleségével? – kérdezte.

– Egy pillanat.

A lány eltűnt, de hamarosan újra megjelent. Egy vadonatúj mahagóni bútorokkal berendezett szalonba vezette Kernt, aki majdnem hasra esett, olyan fényesre volt keféelve a padló. A bútorokon mindenütt

csipketerítőcskék.

Egy perc múlva megjelent Ammers úr. Az ősz kecskeszakállú, alacsony férfi részvevően tekintett. Kernre. Kern elhatározta, hogy a két raktáron lévő történet közül a valódit adja elő.

Ammers barátságos arckifejezéssel hallgatta. – Szóval maga emigráns, és nincs tartózkodási engedélye? – kérdezte aztán. – És szappannal meg háztartási cikkekkel házal?

– Igen.

– Jól van. – Ammers felállt. – A feleségem bizonyára megnézi az áruját.

Ezzel kiment. Egy idő múlva megjelent a felesége. Fakó, se hal, se hús teremtés volt, olyan arcszínnel, mint a túl sokáig főzött hús, vizenyős halszemekkel.

– Mije van eladó? – kérdezte finomkodó hangon.

Kern kirakta az áruját. Már nem volt valami sok. Az asszony beleturkált, szemügyre vette a biztosítótűket, mintha még sose látott volna olyat, megszagolta a szappant, és a hüvelykujján kipróbálta a fogkeféket, azután megkérdezte, melyiknek mennyi az ára, és végül úgy határozott, hogy behívja a nővérét.

A nővére a megszólalásig hasonlított hozzá.

A kecskeszakállas, bármilyen apró volt is, vasszigorral uralkodhatott a ház népén, mert a sógornőjében sem volt elevenség, és az is olyan félénk, tompa hangon beszélt. A két asszony pillanatonként az ajtó felé nézett. Olyan sokáig haboztak, annyira bizonytalankodtak, hogy Kern már-már elvesztette a türelmét. Látta, hogy végképp nem tudnak dönteni, összerakta hát az áruját.

– Talán holnapra megfontolják a dolgot – mondta. – Eljöhetnek még egyszer.

Ammersné valósággal rémülten nézett rá.

– Talán inna egy csésze kávé? – kérdezte.

Kern már régen nem ivott kávé, így hát azt felelte:

– Ha éppen van készen.

– Hogyne! Egy pillanat.

Az asszony dőcögött, ügyetlenül, mint egy ferde hordó, csak kissé gyorsabban. A nővére ott maradt a szobában.

– Egészen jól fog esni most egy csésze kávé – szólalt meg Kern, csak hogy mondjon valamit.

Az asszony nevetni kezdett, rekedten rikácsoló pulykahangon, aztán hirtelen elhallgatott, mintha félrenyelt volna valamit. Kern csodálkozva nézett rá. Az asszony behúzta a nyakát, és magas sípoló hang tört ki belőle az orrán keresztül.

Ekkor belépett Ammersné, és a gőzölgő csészét Kern elé tette az asztalra.

– Igyék csak nyugodtan – mondta aggodalmaskodó hangon. – Hiszen ráér, a kávé meg nagyon forró.

A nővére röviden, magas hangon fölnevetett, utána mindjárt rémülten meghunyászkodott.

Nem került rá sor, hogy Kern megigya a kávé. Kinyílt az ajtó, és belépett Ammers rövid, ruganyos léptekkel, egy morózus csendőr kíséretében. Ünnepeles, szinte papos mozdulattal rámutatott Kernre.

– Csendőr úr, teljesítse a kötelességét! Egy hazátlan egyén útlevél nélkül, kiutasítva a Német Birodalomból!

Kern megdermedt. A csendőr szemügyre vette, azután azt dűnnyögte:

– Jöjjön velem!

Kern egy pillanatig úgy érezte, mintha nem működne az agya. Mindenre számított, csak erre nem. Lassan, gépiesen, mint valami lassított felvételen, összeszedte a holmiját. Azután felegyenesedett. – Tehát ezért volt a kávé meg az egész nyájasság! – mondta akadozva, fáradságosan, mint akinek előbb magában kell tisztáznia a történetet. –

Minden csak azért volt, hogy rászedjenek! Szóval ezért! – Kezét ökölbe szorítva egy lépést tett Ammers felé, de az tüstént hátrahökölt. – Ne féljen – mondta csendesesen Kern nem nyúlok magához! Csak elátkozom magát meg a gyerekeit meg a feleségét, egész lelkemből! Nincs olyan boldogtalanság a világon, amit ne kívánnék maguknak! Azt kívánom, hogy lázadjanak fel maguk ellen a gyerekeik, és hagyják itt magukat egyedül, szegénységben, nyomorúságban!

Ammers elsápadt. Kecskeszakállja megrándult.

– Védjen meg! – adta ki a parancsot a csendőrnek.

– Ez még nem sértés – felelte közönyösen a csendőr. – Ez még csak átok. Ha mondjuk mocskos besúgónak nevezte volna magát, az már sértés lenne, mármint a mocskos kifejezés miatt.

Ammers dühösen nézett a csendőrrre. – Teljesítse a kötelességét! – rivallt rá.

– Ammers úr – kezdte higgadtan a csendőr. – Maga nem adhat nekem utasítást. Csak a feletteseim adhatnak. Maga följelentést tett egy ember ellen, én eljöttem, a többit bízza rám. Kövessen! – fordult Kernhez.

Kimentek. A kapu becsapódott mögöttük. Kern szótlánul lépkedett a csendőr mellett. Még most is mintha bénák lettek volna a gondolatai. Volt benne valami tompa érzés: Ruth – de egyszerűen nem merte tovább gondolni.

– Fiacskám – szólalt meg egy idő múlva a csendőr –, a bárányok néha csakugyan meglátogatják a hiénákat. Hát nem tudta, ki ez? A német nácipárt itteni titkos spiclije. Ez már egy csomó embert följelentett.

– Úristen! – mondta Kern.

– Bizony – mondta a csendőr. – Ezt nevezik pechnek, ugye?

Kern hallgatott egy ideig, azután megszólalt, tompa hangon:

– Nem tudom. Csak azt tudom, hogy vár rám valaki, aki beteg.

A csendőr végigtekintett az úton és a vállát vonogatta. – Mindez nem segít! Meg hát nekem semmi közöm hozzá. Nekem be kell vinnem magát a rendőrségre. – Körülnézett. Az út néptelen volt. – Nem tanácsolom, hogy megszökjön! – folytatta. – Semmi értelme! Igaz ugyan, hogy kificamodott a lábam, és nem tudnék maga után szaladni, de felszólítanám, hogy álljon meg, és ha nem állna meg, előhúznám a revolverem. – Néhány másodpercig alaposan végigmérte Kernt. – Ahhoz persze idő kell. Lehetséges, hogy közben meg tudna szökni előlem, különösen azon a helyen, ahova mindjárt érünk, ott annyi a zezzugos kis utca meg sarok, hogy céllövészetről szó se lehetne. Ha onnan próbálna szökni, bizony nem tudnám elfogni magát. Legfeljebb előzőleg megbilincselném a kezét.

Kern egyszerre tökéletesen éber lett, mérhetetlen reménység töltötte el. Tekintetét a csendőrre meresztette.

A csendőr közönyösen ment tovább. – Tudja – szólalt meg egy idő múltán – az ember voltaképpen túl becsületesnek érzi magát bizonyos dolgokhoz.

Kern érezte, hogy a keze átnedvesedik izgalomban. – Nézze – szólalt meg sietve –, engem vár valaki, aki nélkülem tönkremegy! Engedjen el! Útban vagyunk Franciaország felé, úgyis el akarunk menni Svájcból, akkor már igazán mindegy, hogy így vagy úgy!

– Azt nem tehetem! – jelentette ki közönyös hangon a csendőr. – Az ellenkezik a szolgálati szabályzattal. Be kell kísérem magát a rendőrségre, ez kötelességem. Legfeljebb megszökhet tőlem, az ellen persze már nem tehetnék semmit. – Megállt.

– Ha most például nekiiramodna ennek az utcának, megkerülné a sarkot és aztán balra tovább... akkor eltűnne a szemem elől, mielőtt még lőhetnék. – Türelmetlenül tekintett Kernre. – Nahát, akkor én most ráteszem magára a kézibilincset! A teremtésit, hova is tettem azt a micsodát?

Félig elfordult, és körülményesen matatni kezdett a zsebeiben.

– Köszönöm – mondta Kern, és elrohant.

A sarkon, futás közben, gyorsan körülnézett. A csendőr ott állt, mindkét kezét csípőjére téve, és mosolyogva nézett utána.

A következő éjszakán Kern felébredt. Hallotta Ruth sebes, felületes lélegzését. Megtapogatta a homlokát – forró volt és nyirkos. Nem merté felébreszteni, Ruth mélyen, de nyugtalanul aludt. A széna erős illatot árasztott, hiába terítettek rá takarókat és vastag kendőket. A lány egy idő múlva felébredt. Álmos, gyerekes hangon vizet kért. Kern odavitt egy kanna vizet meg egy bögrét. Ruth mohón ivott.

– Meleged van? – kérdezte a fiú.

– Igen, nagyon. De talán csak a széna miatt. Teljesen kiszáradt a torkom.

– Remélhetőleg nincs lázad.

– Nekem nem lehet lázam. Én nem lehetek beteg. Nem is vagyok az. Nem vagyok beteg.

Ruth a másik oldalára fordult, fejét a fiú karja alá csúsztatta, és aludt tovább.

Kern csendesen feküdt. Szeretett volna világosságot gyűjtani, hogy megnézzé Ruthot. Arcának nyirkos forróságán érezte, hogy lázas. De nem volt zseblámpája. Így hát csendesen feküdt és figyelte a lány sebes, nyugtalan lélegzetét, és nézte a végtelenül lassan mozgó mutatókat órája világító számlapján, amely mint valami idegen, sápadt, pokolbéli masina mutatta az időt a sötétségben. Odalenn egymásnak ütköztek a juhok és időnként felnyögtek, és mintha évek teltek volna el, mire az ablak kerek föltja megvilágosodott, jelezvén a reggelt.

Ruth felébredt.

– Adj vizet, Ludwig.

Kern odanyújtotta a bögrét.

– Lázad van, Ruth. Itt hagyhatlak egy órára?

– Persze.

– Csak beszaladok a városba, hozok valami lázcsillapítót.

Hamarosan megérkezett a pásztor, és kinyitotta az ajtót, és mikor Kern elmondta neki, hogy Ruth beteg, sanyarú képet vágott.

– Akkor be kell vinni a kórházba. Itt semmi esetre sem maradhat.

– Várjunk még, talán délre jobban lesz.

Kern félt ugyan, hogy találkozik a csendőrrel vagy az Ammers család valamelyik tagjával, de azért bement a városba egy gyógyszertárba, és megkérte a gyógyszerészt, adjon kölcsön neki egy hőmérőt. A gyógyszerészsegéd adott is egyet, miután Kern letétbe helyezte az árát. A fiú vett még egy tubus lázcsillapítót, azután indult visszafelé.

Ruthnak 38,5 fokal láza volt. Bevett két tablettát. Kern bebugyolálta a kabátjába és a maga zakójába, aztán még egy réteg szénát is rakott rá. Délre Ruth láza a gyógyszer ellenére is felszökött 39 fokra.

A pásztor a fejét vakargatta.

– Ápolásra van szüksége. A maga helyében én kórházba vinném.

– Nem akarok kórházba menni – mondta Ruth halk, rekedt hangon. – Holnapra nem lesz semmi bajom.

– Nemigen hinném – jegyezte meg a pásztor. – Magának egy szobában kellene feküdnie, ágyban, nem itt a szénapadláson.

– Nem, itt jó meleg van. Kérem, engedje meg, hogy itt maradjak.

Az idős paraszt lement a létrán. Kern utána.

– De miért nem akar lemenni a kisasszony? – kérdezte a pásztor.

– Mert akkor el kellene válnunk egymástól.

– Az még nem olyan nagy baj. Maga megvárhatná itt.

– Nem lehet. Ha Ruth bemenne a kórházba, megtudnák, hogy nincs útlevele. Lehet, hogy azért ott tartanák, bár nincs elég pénzünk, de utána a rendőrség a határra kísérné, én meg nem tudnám, hova vitték és mikor.

A pásztor a fejét csóválta.

– És nem csináltak semmit? Nem ludasak semmiben?
– Nincs útlevelünk, és nem is kaphatunk, ennyi az egész.
– Nem erre gondoltam. Nem loptak valahol vagy nem csaptak be valakit, vagy ilyesmit?

– Nem.

– És mégis üldözik magukat, akár a körözött gonosztevőket?

– Igen.

A gazda kiköpött. – Ki érti ezt? A magamfajta egyszerű ember semmi esetre sem.

– Én értem – mondta Kern.

– Lehet, hogy tüdőgyulladásra van a kisasszonynak, tudja?

– Tüdőgyulladás? – Kern rémülten nézett az öreg parasztra. – Az lehetetlen! Hisz az nagyon veszélyes!

– Az bizony! Éppen azért mondom magának.

– Biztosan csak influenzás.

– Annyi bizonyos, hogy láza van, méghozzá nagyon magas. Hogy mitől, azt már csak orvos tudná megmondani.

– Akkor orvost kell hívnom.

– Ide?

– Hátha találok olyant, aki eljön. Megnézem, van-e zsidó orvos a telefonkönyvben.

Kern újra bement a városba. Egy trafikban vett két cigarettát, aztán elkérte a telefonkönyvet. Talált egy Rudolf Beer nevű orvost, és elment hozzá.

A rendelés már véget ért, amikor Kern megérkezett, több mint egy órát kellett várnia. A folyóiratokat és képeslapokat lapozgatta, meredt szemmel nézte a képeket, de képtelen volt felfogni, hogy az emberek teniszversenyeket és fogadásokat rendeznek, hogy félmeztelen nők napoznak Floridában, és az emberek vidáman nevetnek, ő maga meg tehetetlenül ül itt, és Ruth beteg. Végre megjelent a fiatal orvos.

Szótlanul végighallgatta Kernt, azután berakodott a táskájába és a kalapjáért nyúlt.

– Jöjjön. A kocsim odalent áll, indulunk.

Kern nagyot nyelt.

– Nem mehetnénk gyalog? Kocsival drágább. Már csak nagyon kevés pénzünk van.

– Ezt csak bízza rám – mondta az orvos.

Kihajtottak a birkaistállóhoz. Az orvos megvizsgálta Ruthot. A lány szorongva nézett Kernre, és alig észrevehetően rázta a fejét. Semmiképp nem akart elmenni.

Az orvos felállt.

– Kórházba kell mennie. Tompulat a jobb tüdőben. Influenza, és tüdőgyulladás veszélye. Majd én magammal viszem.

– Nem! Nem akarok kórházba menni. Nincs is rá pénzünk!

– A pénz miatt ne aggódjon. Itt nem maradhat. Maga komoly beteg. Ruth Kernre pillantott.

– Még beszélünk a dolgról – mondta Kern. – Mindjárt visszajövök.

– Félóra múlva itt leszek magáért – jelentette ki az orvos. – Van meleg holmijuk és takarójuk?

– Csak ez.

– Majd hozok valamit. Tehát félóra múlva itt vagyok.

Kern lement az orvossal együtt. – Feltétlenül szükséges? – kérdezte.

– Feltétlenül. Nem feketet itt a szénában. Annak sincs értelme, hogy valahol elhelyezzük egy lakásban. Kórházba kell mennie, méghez a gyorsan.

– Jól van – mondta Kern. – Akkor meg kell mondanom önnek, mit jelent ez számunkra.

Beer doktor figyelmesen végighallgatta, azután azt kérdezte:

– Úgy gondolja, nem látogathatja meg?

– Úgy. Néhány nap alatt híre terjedne, és a rendőrség szépen

megvárna, amíg a karjukba sétálnék. Így azonban megvan a lehetőségem, hogy Ruth közelében maradjak és öntől megtudjam, hogy van, mi történik velem, hogy tudjam magam mihez tartani.

– Értem. Hozzám bármikor eljöhet és érdeklődhet.

– Köszönöm. Veszélyes az állapota?

– Veszélyessé válhat. Feltétlenül el kell vinni innen.

Az orvos beült a kocsijába, és elhajtott. Kern lassan felkapaszkodott a létrán. Süketnek érezte magát, nem érzett semmit. A fehér arc, a szemek sötét foltja feléje fordult az alacsony padlás derengő homályából.

– Tudom, mit akarsz mondani – suttogta Ruth.

Kern bólintott.

– Nincs más választásunk. Boldogok lehetünk, hogy rátaláltunk erre az orvosra. Biztos vagyok benne, hogy nem kell fizetnünk a kórházért.

– Igen – mondta Ruth, és meredten nézett maga elé. – Istenem, de hát mi lesz veled, ha én kórházba kerülök? És hogy találkozunk újra? Hiszen nem jöhetsz oda, lehet, hogy ott mindjárt letartóztatnának.

Kern leült a lány mellé, és szorosan a kezébe fogta forró kezét. – Ruth – mondta most nagyon higgadtan, nagyon értelmesen kell viselkednünk. Én már mindent átgondoltam. Itt maradok és elrejtőzöm. Az öreg megengedte. Itt maradok, és várok rád. Jobb, ha nem látogatlak meg a kórházban. Az ilyesminek gyorsan híre terjed, és akkor elfoghatnak. Valami mást találtam ki. Minden este odamegyek a kórházhoz, és fölnezek a szobádra. Az orvos majd megmondja, melyik szobában vagy. És ez olyan lesz, mintha meglátogatnálak.

– Hány órákor?

– Kilenckor.

– Olyankor már sötét van, nem láthatlak.

– Csak sötétedés után mehetek oda, különben nagyon veszélyes. Nappal nem mutatkozhatom.

– Jobb lesz, ha egyáltalán nem jössz. Igen, majdcsak megleszek valahogy.

– Nem, minden este odamegyek. Különben nem bírom ki. De most már fel kell öltöznöd.

Vizet öntött a kannából egy zsebkendőre, és lemosta vele a lány arcát, azután megtörölte. Ruthnak fel volt repedezve és szinte tüzelt az ajka. Fejét a fiú kezére hajtotta.

– Ruth – mondta Kern. – Mindenre gondolnunk kell. Ha meggyógyulsz, és én már nem lennék itt, vagy téged kitoloncolnak – hagyd csak, hogy Genfbe vigyenek a határra. Beszéljük meg, hogy abban az esetben Genfbe írunk egymásnak, poste restante. Így aztán újra találkozhatunk. Genf, főposta, poste restante. Ha engem elkapnak, az orvosnak is írjuk meg a címünket. Tőle aztán bármikor megkaphatjuk. Megígérte. Az ő révén mindent tudni fogok rólad és én is hírt adhatok neked. Így biztonságban leszünk, nem veszíthetjük el egymást.

– Igen, Ludwig – suttogta a lány.

– Ne félj, Ruth. Ezt csak a legrosszabb esetre mondom. Csak arra az esetre, ha elkapnak. Vagy ha téged nem engednek el egyszerűen a kórházból. De én biztos vagyok benne, hogy elengednek, és a rendőrség nem tud meg semmit, és mi együtt utazunk tovább.

– És ha a rendőrség megtud valamit?

– Nem tehetnek mást, mint hogy a határra küldenek. És én ott várok rád. Genfben, a főpostán. – Kern bizakodó tekintettel nézett a lányra. – Itt van egy kis pénz. Dugd el, mert szükséged lehet rá az utazáshoz.

Odaadta az egész kis pénzt, amennyi még volt.

– Ne mondd meg a kórházban, hogy van pénzed. Meg kell őrizned, későbbre.

Lentről felhallatszott az orvos kiáltása.

– Ruth! – mondta Kern és a karjába zárta a lányt. – Bátor leszel, Ruth?

A lány belekapaszkodott Kernbe.

– Bátor akarok lenni. És újra látni akarlak téged.

– Poste restante, Genf, ha balul üt ki a dolog. Különben itt várok rád. És minden este kilenckor ott leszek a kórház előtt, és azt fogom kívánni, hogy legyen részed minden jóban és szépben, ami csak létezik a világon.

– Majd odamegyek az ablakhoz.

– Ott maradsz az ágyadban, különben nem megyek! No, nevens még egyszer!

– Elkészültek? – kérdezte letről az orvos.

Ruth könnyes szemmel mosolygott.

– Ne felejts el!

– Hogy felejthetnék el? Hiszen te vagy mindenem!

Kern megcsókolta a lány száraz ajkát. Az orvos feje megjelent a padlás nyílásában.

– Nem számít – mondta. – De most aztán induljunk!

Levitték Ruthot a kocsiba, és betakarták.

– Érdeklődhetek önnél ma este? – kérdezte Kern.

– Természetesen. Most itt marad? Persze, jobb lesz. Hozzám bármikor eljöhetsz.

A kocsi elindult. Kern még akkor is ott állt, amikor már eltűnt a szeme elől. Mozdulatlanul állt, de úgy érezte, mintha valami szélvihar sodorná visszafelé.

*

Nyolc órakor elment Beer doktorhoz, és otthon is találta. Az orvos megnyugtatta: a láz magas ugyan, de egyelőre semmi veszély. Úgy látszik, szabályos tüdőgyulladásról van szó.

– Az meddig tart?

– Ha minden jól megy, két hétig. Utána egy hét lábadozás.

– Mi a helyzet a pénzzel? – kérdezte Kern. – Nincs pénzünk.

– A kisasszony egyelőre a kórházban van – felelte nevetve az orvos.
– Azután meg majd csak vállalja valamelyik jóléti intézmény a költségeket.

Kern ránézett az orvosra. – És az ön honoráriumára?

Beer doktor megint elnevette magát. – Tartsa csak meg a néhány frankját. Megélek anélkül is. Holnap megint érdeklődhet – mondta és felállt.

– Hol van Ruth? – kérdezte Kern. – Hányadik emeleten?

Beer doktor az orrára nyomta csontos mutatóujját.

– Várjon csak... harmincötös szoba, a második emeleten.

– Melyik szoba az?

– Azt hiszem, jobbról a második – felelte Beer, és rákacsintott.

– De hiába, most már biztosan alszik.

– Nem azért kérdeztem.

– No persze.

Kern addig kérdezősködött, míg meg nem találta a kórházat. Hamar odaért, megállt, az órájára pillantott. Háromnegyed kilenc volt. Várt. Sose hitte volna, hogy ilyen lassan múlik el negyed óra. Hirtelen észrevette, hogy Ruth szobájának ablaka mögött világosság támadt. Izgatottan nézett fel az ablak vöröses négyszögére. Régebben hallott valamit a gondolatátvitelről, és most megpróbált összpontosítani, hogy az erejéből átadhasson Ruthnak. „Add, hogy meggyógyuljon! Add, hogy meggyógyuljon!”, gondolta minden erejét megfeszítve, de nem tudta, kihez fohászkodik. Mélyen beszívta, azután lassan kiengedte a levegőt, emlékezett rá, hogy a mély légzést nagyon fontosnak tartotta annak a könyvnek a szerzője, amelyet annak idején olvasott. Ökölbe szorította a kezét, megfeszítette izmait, lábujjhegyre állt, mint aki ugrásra készül, és a négyszög alakú fényfoltra merevedve, újra meg újra belesuttogta az éjszakába:

– Gyógyulj meg! Gyógyulj meg! Szeretlek!

Az ablak elsötétedett. Egy árnyék jelent meg a keretében. De hiszen ágyban kell maradnia!, gondolta a fiú, miközben viharos boldogság áradt szét benne. Ruth intett, Kern vadul hadonászva integetett vissza. Azután eszébe jutott, hogy Ruth így nem láthatja őt, és kétségbeesetten keresett egy lámpát, valami kis fényt, ami megvilágítaná. Nem látott semmit. Ekkor valami ötlete támadt. Kirántott a zsebéből egy doboz gyufát, amelyet még reggel kapott ráadásnak a cigarettához, meggyújtott egy szálat, és a magasba tartotta.

Az árny intett. Kern óvatosan meglobogtatta az égő gyufát. Azután egyszerre több gyufát húzott végig a doboz oldalán, és úgy tartotta őket, hogy megvilágítsák az arcát. Ruth hevesen integetett. Kern jelezte, hogy feküdjön le. Ruth nem mozdult az ablakból. Kern megértette, hogy el kell mennie, csak azzal veheti rá Ruthot, hogy újra lefeküdjék. Néhány lépést tett, jelezve, hogy elmegy. Azután feldobta a magasba az összes égő gyufáját, s azok lobogva hullottak a földre, és lassan elhamvadtak. Fényük még egyszer fellobbant egy pillanatra, aztán kihunytt, és Ruth ablaka sötétebbnek látszott az összes többinél.

– Gratulálok, Goldbach! – mondta Steiner. – Ma először csinálta jól. Minden hiba nélkül, nyugodtan, megfontoltan. Nagyszerű volt, ahogy rávezetett, hogy a nő melltartójában van a gyufa! Az csakugyan nehéz lehetett.

Goldbach hálásan nézett Steinerre.

– Magam sem tudom, hogy történt. Mintha hirtelen megvilágosodott volna előttem, egyik napról a másikra. Figyeljen csak, a végén még jó médium lesz belőlem. Holnap megpróbálok újabb trükköket kigondolni.

– Jöjjön, igyunk egy pohár pálinkát erre az örömteli eseményre – mondta nevetve Steiner. – Elővett egy üveg barackpálinkát, és töltött. –

Egészségére, Goldbach!

– Egészségére!

Goldbach félre nyelt, és letette a poharát. – Bocsásson meg – mondta de elszoktam már az ilyesmitől. Ha nem haragszik, most elmennék.

– Dehogyan haragszom. Hiszen már végeztünk a munkával. Nem akarja legalább ezzel az egy pohárral meginni?

– Hogyne, szívesen – felelte Goldbach, és engedelmesen kiitta a pálinkáját.

Steiner kezét nyújtott neki.

– És ne gyakoroljon túl sok trükköt. Különben a sok furfangos ötlettől semmit sem fogok megtalálni.

– Nem. Nem.

Goldbach lassan lépkedett a fasorban a város felé. Könnyűnek érezte magát, mintha súlyos tehertől szabadult volna meg. De örömmek nyoma sem volt ebben az érzésben – mintha levegő töltötte volna ki a csontjait, s mintha az akarata is valami légnemű anyagból lett volna, amelyet nem lehet irányítani, amely szabad prédája minden fuvallatnak.

– Itthon van a feleségem? – kérdezte a szobalánytól a panzió ajtajában.

– Nincs itthon – felelte a lány, és nevetni kezdett.

– De miért nevet? – kérdezte megütközve Goldbach.

– Miért ne nevetnék? Talán nem szabad nevetni?

Goldbach szórakozottan nézett rá. – Nem úgy gondoltam – dűnnyögte. – Nevéssen csak.

Végigment a keskeny folyosón, be a szobájába, és figyelni kezdte, hallatszik-e valami nesz a másik szobából. Nem hallott semmit. Gondosan lekefélt a háját és az öltönyét, azután kopogtatott a két szobát összekötő ajtón, bár a szobalány megmondta, hogy a felesége nincs otthon. Talán megjött közben, gondolta. Talán csak nem látta a lányt. Még egyszer kopogtatott. Semmi válasz. Óvatosan lenyomta a

kilincset és belépett. A tükör mellett égett a villany. Goldbach kerekre tárgult szemmel meredt a fényre, akár a hajós a világítótoronyra.

– Mindjárt visszajön – morogta. – Különben nem égne a lámpa.

Tudta már, helykönnyű csontjaiban, erei szürke mészrétegeinek kuszaságában érezte, hogy nem jön vissza az asszony. Tudta már tudata alatt, de agya pokoli félelmében makacsul kapaszkodott az értelmetlen szavakba: vissza kell, hogy jöjjön, különben nem égne a lámpa, mint ahogyan a gerendába kapaszkodik az ember, hogy megmeneküljön a tajtékozó hullámokból.

Most észrevette, hogy a szoba üres. Nem voltak ott a kefék meg kenőcsös téglék a tükör előtt, a szekrény egyik ajtaja félig nyitva állt, de a nyílásban nem látszottak a ruhák rózsaszín és pasztellszínű foltjai; sötéten, elhagyatottan ásított az üres szekrény. Csak az illat volt még ott a szobában, az élet parányi nyomaként, de már az is csak alig érezhetően – emlék volt és leskelődő fájdalom.

Azután megtalálta a levelet, és valami tompa csodálkozás ébredt benne, hogy olyan sokáig nem vette észre – pedig ott hevert az asztal közepén.

Sok időbe telt, míg végre kinyitotta. Úgyis tud mindent miért is nyissa ki? Végül mégiscsak feltépte egy ottfelajtott hajtűvel, mellette hevert, a karosszéken. Elolvasta a levelet, de a szavak nem hatoltak át agya jégrétegén, halottak maradtak, akár egy újság, egy könyv szavai, véletlen szavak, nem volt hozzájuk semmi köze. A hajtű, amelyet a kezében tartott, elevenebb volt a szavaknál.

Nyugodtan ült, és várta, mikor jelentkezik már a fájdalom, és csodálkozott, mert nem érzett semmit. Csak valami ürességet érzett, valami szörnyű tompaságot, akár azokban a félelmetes pillanatokban elalvás előtt, ha túl nagy adag brómot vesz be.

Sokáig ült így, mozdulatlanul. Elnézte a kezeit: mint két fehér, halott állat pihentek a térdén, két sápadt, érzéketlen polip, tíz petyhüdt

tapogatóval. Nem tartoztak hozzá. Ő maga sem tartozott magához – valaki másnak a teste volt, a szemei befelé figyeltek, meredten nézték, hogyan lesz úrrá rajta a bénultság, amelyen csak néhányszor villant át valami alig érzékelhető remegés.

Végül felállt, és visszament a szobájába. Láta az asztalon heverő nyakkendőket. Gépiesen fogott egy ollót, és kezdte szétvágni a nyakkendőket, gondosan, csíkokba. A levágott darabokat nem dobta le a földre, nagy gonddal összegyűjtötte a tenyerében, és tarka halomba az asztalra rakta őket. Gépies tevékenysége közepette hirtelen rádöbbsent, mit is csinál, azonnal abbahagyta, és letette az ollót. A következő pillanatban már nem emlékezett az egészre. Merev léptekkel végigment a szobán, leült az egyik sarokban. Ott ült összekuporodva, és egymáshoz dörzsölte a kezeit, újra meg újra, furcsa, öreges, fáradt mozdulatokkal, mintha dideregne, és már nem volna ereje ahhoz, hogy igazán felmelegedjék.

Kern az utolsó gyufaszálakat hajította a levegőbe, amikor egy kéz nehezedett a vállára.

– Mit csinál maga itt?

A fiúnak remegés futott át a testén, megfordult, és egy egyenruhát látott maga előtt.

– Semmit – hebegte. – Elnézést kérek! Csak egy kis játék, semmi más.

A csendőr figyelmesen nézett Kern arcába. Nem az volt, aki Ammerséknél letartóztatta. Kern gyorsan felpillantott az ablakra. Már nem látta Ruthot; Ruth egyébként sem láthatott volna semmit, nagyon sötét volt.

Elhatározta, hogy megpróbálkozik egy nyílt tekintettel, egy nyájas mosollyal. – Ne haragudjon, kérem – mondta könnyed hangon. – Kis tréfa az egész. Maga is látja, ugye, hogy nem történhetett semmi. Néhány gyufaszál, semmi egyéb. Rá akartam gyújtani egy cigarettára. Nem égett rendesen, meggyújtottam hát vagy féltucat gyufát, majdnem meg is égtem az ujjaimat.

Nevetett, lóbálta a karját, és indulni akart. A csendőr azonban nem engedte el.

– Egy pillanat! Maga nem svájci, ugye?

– Miért ne lennék az?

– Azt lehet hallani! Miért tagadja?

– Dehogyan tagadom – felelte Kern. – Csak érdekel, hogy honnan tudta mindjárt.

A csendőr rendkívül gyanakvóan mustrálgatta Kernt. – Talán jobb lett volna, ha...? – morogta, és felvillantotta a zseblámpája fényét. – Hallja-e! – mondta azután, és hirtelen megváltozott a hangja. – Ismeri

maga Ammers urat?

– Sejtelmem sincs, ki az – felelte Kern a tőle telhető legnyugodtabb hangon.

– Hol lakik?

– Csak ma reggel érkeztem ide, éppen szállást akartam keresni. Tudna ajánlani valami fogadót? Ami nem túl drága.

– Először velem jön. Van nálunk egy följelentés Ammers úrtól, az teljesen magára illik. Először tisztázni fogjuk a dolgot.

Kern követte a csendőrt. Átkozta magát a könnyelműségéért. A csendőr bizonyára hátulról lopakodott oda, gumitalpú cipőben. Egy hétig nem volt semmi baj, valószínűleg azért nem vigyázott jobban. Túl nagy biztonságban érezte magát. Lopva körülnézett, hogy hol lehetne szökéssel próbálkozni. Az út azonban rövid volt, néhány perc alatt az őrszobára értek.

Az a csendőr, aki első ízben futni hagyta, ott ült az egyik asztalnál, és írt valamit. Kern mindjárt bátrabbnak érezte magát. – Ez az? – kérdezte a csendőr, aki bekísérte.

A másik futó pillantást vetett Kernre.

– Lehetséges. Nem tudom biztosan. Túl sötét volt.

– Akkor felhívom Ammerst, ő majd megmondja.

Ezzel kiment.

– Nahát, fiacskám! – mondta az első csendőr – azt hittem, már rég messze jár. Ebből most baj lesz. Ammers följelentette magát.

– Nem szökhethnék meg újra? – kérdezte Kern gyorsan, sürgetően. – Hiszen tudja...

– Lehetetlen. Az egyetlen kijárat az előszobából nyílik. És a barátja onnan telefonál. Nem – maga most alaposan benne van a pácban. És éppen a legbuzgóbb emberünknek került a kezébe, aki nagyon szeretné, ha előléptetnék.

– A mindenségít!

– Úgy bizony. És csak súlyosbítja a dolgot, hogy egyszer már meglépett. Nekem akkor jelentést kellett róla tennem, mert tudtam, hogy Ammers kémkedni fog utánam.

– Jézus! – mondta Kern, és hátrált egy lépést.

– Mondhat nyugodtan Jézus Krisztust is! – jelentette ki a csendőr. – Most az sem segít, most néhány hétre leültetik.

Néhány perc múlva megérkezett Ammers. Lihegett, bizonyára futott az úton. Kecskeszakála csillogott a lámpafényben.

– Hát persze! – mondta. – Ő az! Életnagyságban, ez a pimasz alak! Kern ránézett.

– De most nem fog megszökni, ugye? – kérdezte Ammers.

– Most nem – nyugtatta meg a csendőr.

– Isten malmai lassan örölnek – jelentette ki kenetteljesen és diadalmasan Ammers. – Lassan, de biztosan. Addig jár a korsó a kútra, amíg el nem törik.

– Tudja, hogy magának májrákja van? – vágott a szavába Kern. Jóformán azt sem tudta, mit beszél. Sejtelve sem volt, hogyan is jutott erre a gondolatra. Csak azt érezte, hogy hirtelen tomboló düh szállta meg, és saját szerencsétlenségét még fel sem fogva egészen, minden gondolatát arra összpontosította, hogy valamivel megsebezze Ammerst. Meg nem üthette, az csak növelte volna a büntetését.

– Micsoda? – kérdezte Ammers, és a meglepetéstől tátva maradt a szája.

– Májrák! Tipikus májrák! – Kern látta, hogy talált. – Sietve folytatta hát a rohamot. – Én orvostanhallgató vagyok, én látom! Egy év múlva kezdődnek az őrjítő fájdalmak! És aztán a szörnyű haláltusa! És ezen nem lehet segíteni! Nem, itt nincs segítség!

– De hiszen ez...!

– Isten malmai! – sziszegte Kern. – Hogy is mondta? Lassan örölnek, nagyon lassan! Évek hosszú során át.

– Örmester úr! – kiáltotta Ammers. – Követelem, hogy védjen meg ettől az egyéntől!

– Készítse el a végrendeletét – sziszegte Kern. – Ez az egyetlen, amit még tehet. A rák szét fogja rágni a testét, maga el fog rothadni, méghozzá pokoli fájdalmak közepette!

– Örmester úr! – Ammers segélykérően, kétségbeesetten nézett körül. – Magának kötelessége, hogy megvédjen ezektől a sértésektől!

Az első csendőr érdeklődéssel nézett rá. – Eddig még semmivel nem sértette meg – jelentette ki. – Eddig még csak orvosi megállapításokat tett.

– Követelem, hogy vegyenek mindent jegyzőkönyvbe! – kiáltotta Ammers.

– Nézze csak! – fordult Kern az első csendőrhöz, és közben Ammersre mutatott, aki úgy hőkölt hátra, mintha Kern ujja kígyó lett volna. – Ez az ólomszürke arcbőr, izgalmi állapotban, a sárgás szemgolyó – egészen biztos jel! Ez az ember halálra van ítélve! Már csak imádkozhatunk érte!

– Halálra vagyok ítélve! – őrjöngött Ammers. – Csatolják ezt is az aktákhoz!

– Ez még szintén nem sértés – magyarázta az első csendőr őszinte kárörömmel. – Ezért nem tehet panaszt. Hiszen mindnyájan halálra vagyunk ítélve.

– A máj felbomlik az eleven testben! – mondta Kern, és látta, hogy Ammers hirtelen elsápad. Egy lépést tett előre. Ammers kitért előle, mintha magával a sátánnal állna szemben. – Eleinte semmit nem lehet észrevenni! – magyarázta Kern dühös-diadalmas hangon. – Még diagnosztizálni is alig lehet valamit. De amikor már észre lehet venni, rendszerint késő. Májrák! A leghosszabb és legszörnyűbb halál, ami csak elképzelhető!

Ammers már csak nézte Kernt, tágra meredt szemmel. Már nem szólt

semmit. Kezével önkéntelenül a mája tájékaéhoz kapott.

– Elhallgasson már! – rivallt Kernre hirtelen a másik csendőr. – Elég legyen ebből! Üljön le oda, és feleljen a kérdéseinkre. Mióta tartózkodik Svájcban?

Kernt másnap reggel átkísérték a járásbírószágra. A bíró, egy idősebb, kövér, kerek arcú, pirospszgás férfi, emberséges volt, de segíteni ő sem tudott. A paragrafusok egyértelműen Kern ellen szóltak.

– Miért nem jelentkezett a rendőrségen, amikor illegálisan átlépte a határt? – kérdezte.

– Mert azonnal kiutasítottak volna – felelte fáradtan Kern.

– Igen, természetesen, úgy történt volna.

– És odaát a másik oldalon is azonnal jelentkeznem kellett volna a rendőrségen, ha nem akarom megsérteni a törvényt. Onnan aztán még aznap éjjel visszaküldték volna Svájcba. És innen oda. És onnan megint vissza, ide. Így aztán lassan éhen halnék a határőrsök között. Vagy legalábbis szüntelenül ide-oda járhatnék egyik rendőrőrstől a másikig. Mi mást tehetnénk hát, mint hogy megsértjük a törvényt?

A bíró vállat vont.

– Nem segíthetek magán. Nekem el kell magát ítélnem. A legenyhébb büntetés tizennégy napi börtön. Ez a törvény. Nekünk meg kell védenünk a hazánkat a menekültek áradatától.

– Tudom.

A bíró az iratokba pillantott.

– Az egyetlen, amit tehetek magáért, hogy beadványt nyújtok be a felső bírósághoz azzal a javaslattal, hogy csak elzárásra ítéljék, ne börtönre.

– Köszönöm szépen – mondta Kern –, de az nekem mindegy. Ilyen becsvágy már nincs bennem.

– Pedig egyáltalában nem mindegy – magyarázta a bíró meglehetősen buzgalommal. – Ellenkezőleg, nagyon is fontos a politikai jogok

szempontjából. Ha elzárásra ítélik, nem számít büntetett előéletűnek, erről nem tudott, ugye?

Kern egy ideig csak nézte ezt a jóindulatú, gyanútlan embert. – Politikai jogok – szólalt meg aztán. – Mit kezdjek velük? Hiszen nekem már az égadta világon semmiféle jogom nincs! Én már csak árnyék vagyok, kísértet, politikai hullá. Mi közöm nekem mindahhoz, amit ön jognak nevez?

A bíró hallgatott néhány másodpercig. Azután megszólalt, még most is töretlen buzgalommal:

– Talán kérhetnénk a maga számára igazoló iratot a német konzulátuson keresztül!

– Egy csehszlovák bíróság már megtette ezt, egy évvel ezelőtt. A kérést elutasították. Mi már nem létezőnk Németország számára. A többi ország számára pedig már csak rendőrségi alanyok vagyunk.

– A Népszövetség még semmit nem tett magukért? – kérdezte a bíró a fejét csóválva. – Hiszen sokezren vannak, valahol csak kell lenniök!

– A Népszövetség már néhány éve azon tanakodik, hogy adjon-e nekünk személyazonossági igazolványt – felelte türelmesen Kern. – És minden ország megpróbál bennünket a másikba áttoloncolni. Biztosan beletelik még jó néhány év...

– És közben...

– Közben... hisz látja...

– De édes istenem! – szólalt meg egyszerre tanácstalan hangon a bíró, a maga széles, lágy svájci dialektusában. – Hiszen ez súlyos probléma! Mi lesz hát magukkal?

– Nem tudom. Nekem fontosabb, hogy mi lesz most velem.

A bíró végigsimította fénylő arcát és ránézett Kernre. – Van egy fiam – mondta –, körülbelül annyi idős, mint maga. Ha elképzelem, hogy őt üldöznék így, egyik országból a másikba, csak azért, mert a születése...

– Nekem meg van egy apám – mondta Kern a fáradságtól alig

hallható hangon. – Ha látná őt...

Kern kinézett az ablakon. Az őszi nap fénye békésen csillant meg egy gyümölcsöktől roskadozó almafán. Odakint a szabadság. Odakint van Ruth.

– Szeretnék valamit kérdezni magától – szólalt meg némi szünet után a bíró. – Nem tartozik a dologhoz. Mégis megkérdezném. Hisz maga még valamiben?

– Ó, igen, hiszek a szent önzésben! A könyörtelenségben! A hazugságban! Az érzéketlenségben!

– Ettől féltém. Hogyan is tudna másképp...

– Ez még nem minden – folytatta higgadtan Kern. – A jóságban is hiszek, a bajtársiasságban, a szerelemben és a segítőkészségben! Volt alkalmam ezeket is megismerni. Talán sokkal inkább, mint annak, akinek jól megy a sora.

A bíró felállt, és nehézkes léptekkel megkerülve a székét, odament Kernhez. – Jó ezt hallani – dünnyögte. – Ha tudnám, mit tehetnék magáért!

– Semmit – mondta Kern. – Már a törvényeket is ismerem, és van egy barátom, aki valósággal szakember lett ezen a téren. Küldjön börtönbe, bíró úr.

– Vizsgálati fogságba küldöm magát, és felterjesztem az ügyét a felső bíróságra.

– Ha ez megkönnyíti az ítéletet, örülök neki. De ha így tovább tart, inkább a börtönt választanám.

– Nem fog tovább tartani, arról majd gondoskodom.

A bíró hatalmas pénztárcát vett elő a zsebéből. – Sajnos, csak ezen a primitív módon tudok segíteni – mondta habozva, és kivett belőle egy összehajtogatott bankjegyet. – Nagyon kínos nekem, hogy nem tehetek magáért semmi egyebet...

Kern elfogadta a pénzt. – Ez az egyetlen, ami csakugyan segít rajtunk

– mondta, és közben azt gondolta: Húsz frank! Micsoda szerencse! Ezzel Ruth eljut egészen a határig!

Nem mert írni a lánynak. A leveléből kiderülhetne, hogy Ruth már régóta Svájcban tartózkodik, elítélhetnék érte. Így azonban, gondolta, megvan a lehetősége, hogy egyszerűen kiutasítják, vagy ha szerencséje van, minden további nélkül elbocsátják a kórházból.

Kern az első estén szomorú volt és nyugtalan, és nem tudott aludni. Láta Ruthot, amint lázasan fekszik a kórházi ágyon, és amikor végre elaludt, felriadt, mert azt álmodta, hogy Ruth koporsóban fekszik. Felkuporodott a priccsén, és sokáig ült úgy, karját térde köré fonva. Nem akarta átadni magát a félelmének, de érezte, hogy az erősebb nála. Az éjszaka, gondolta, az éjszaka és az éjszakai félelem. A nappali félelem reális, de az éjszakai félelem határtalan.

Felállt, ide-oda járkált a kis helyiségben. Mélyen, hosszan szívta be a levegőt. Azután levetette a zakóját, és tornászni kezdett. Uralkodnom kell az idegeimen, gondolta, különben végem. Egészségesnek kell maradnom. Térdhajlításokat végzett és törzsfordulatokat, és lassanként sikerült a testére összpontosítania a figyelmét. Azután eszébe jutott az az este a bécsi rendőrség fogdájában, meg a diák, aki bokszolni tanította. Elfintorította az arcát. A nélkül a diák nélkül ma este nem léptem volna fel olyan határozottan Ammersszel szemben, gondolta. Sem nélküle, sem Steiner nélkül. Sem enélkül az egész kegyetlen élet nélkül. Hozzá akarok edződni ehhez az élethez, nem akarom, hogy elpusztítson. Meg akarom védeni magam. Keze támadásra lendült, puhán rugózott a lába, aztán teljes erejéből hosszú egyeneseket mért a sötétségbe, jobbra és balra, majd néhány rövid horogütés következett, sebesen, egyre sebesebben – míg hirtelen föl nem csillant előtte kísértetiesen a sötétségben a májrákos Ammers kecskeszakálla, mintha csak ott állna eleven valóságában. Kurta egyeneseket és hatalmas lengőütéseket mért az állára és a fülére, két horogütést a szívére és egy

iszonyatos erejű csapást a hasába, és úgy rémlett neki, mintha hallaná, hogy Ammers nyöszörögve a földre rogy. De neki még ez sem volt elég. Újra meg újra megvárta, míg a másik feltápászkodik, módszeresen öklözte ellensége árnyékát, lihegve az izgalomtól, s a végén különleges csemegeként eszébe jutott a májra mért súlyos horogütés. Így virradt meg a reggel, és Kern olyan kimerült volt, hogy valósággal rázuhant a priccsére. Mindjárt el is aludt, megszabadulva az éjszakai félelemtől.

Két nap múlva Beer doktor lépett be a zárkába. Kern felugrott.

– Hogy van Ruth?

– Egészen jól. Vagyis nincs semmi különös baj.

Kern fellélegzett.

– Honnan tudta, hogy itt vagyok?

– Igazán egyszerű volt. Minthogy nálam nem jelentkezett, csak itt lehet.

– Így van. Ruth tudja?

– Tudja. Mivel maga tegnap este nem lépett fel Prometheus szerepében, Ruth minden követ megmozgatott, hogy beszélhessen velem. Egy óra múlva tudtuk, mi történt. Egyébként bolond ötlet volt az a gyufahistória.

– Igen, az volt! Az ember néha már nagyon agyafúrtnak érzi magát, és olyankor többnyire ostobaságokat követ el. Egyelőre tizennégy napra ítélték. Valószínűleg tizenkét nap múlva kint leszek. Meggyógyul addig Ruth?

– Nem. Annyira semmiképp sem, hogy utazhatna. Azt hiszem, jobb, ha addig marad a kórházban, amíg csak lehet.

– Természetesen! – Kern elgondolkodott. – Akkor hát Genfben kell megvárnom. Úgysem vihetném magammal. Engem áttoloncolnak a határon.

Beer egy levelet húzott elő a zsebéből. – Tessék. Hoztam magának valamit.

Kern mohón kapott a levél után, de aztán beletette a zsebébe.

– Nyugodtan elolvashatja – mondta Beer doktor. – Ráérek.

– Nem, majd utána.

– Akkor én most visszamegyek a kórházba. El akarom mondani neki, hogy láttam magát. Akar valamit küldeni? – Ezzel töltőtollat és levélpapírt vett ki a kabátja zsebéből. – Hoztam mindent.

– Köszönöm. Nagyon köszönöm.

Kern sietve megírta a levelet – ő maga jól van, s azt kívánja, hogy Ruth gyógyuljon meg minél hamarabb. Ha őt, Kernt, előbb kitoloncolják, Genfben várja. Minden nap déli tizenkettőkor a főposta előtt. Beer doktor majd mindent pontosan elmond.

Kern beletette a borítékba a bírótól kapott húszfrankos bankjegyet, azután leragasztotta.

– Tessék!

– Nem akarja előbb mégis elolvasni Ruth levelét? – kérdezte Beer.

– Nem! Még nem. Nem ilyen gyorsan! Hiszen egész nap nincs semmi dolgom.

Az orvos kissé meglepődve nézett rá, azután eltette a levelet.

– Jól van. Néhány nap múlva újra eljövök.

– Biztos ez?

– Miért ne lenne biztos? – kérdezte nevetve az orvos.

– Hát persze, csakugyan. Most minden rendben van. Legalábbis ami a kapcsolatot illeti. Most tizenkét napig nem történhet semmi. Semmi meglepetés. Ez tulajdonképpen igazán megnyugtató.

Amint Beer doktor kilépett a zárkából, Kern elővette Ruth levelét. Milyen könnyű, gondolta, egy kis papír meg néhány tintával írott szó – és mekkora boldogság.

Letette a levelet a priccse szélére. Azután elkezdte a gyakorlatait. Megint kiütötte Ammerst, sőt ezúttal a veséjére is mért néhány erőteljes ütést, ami egyébként tilos volt. – Nem hagyjuk magunkat – mondta,

mintegy a levélhez intézve a szavait, és a szakállára irányzott szép lengőütéssel újra leterítette Ammerst. Kifújta magát, azután folytatta a beszélgetést a levéllel. Csak délután, amikor már alkonyodni kezdett, nyitotta ki a borítékot, és olvasta el az első sorokat. Minden órában elolvasott egy kicsit. Estére eljutott az aláírásig. Tudta, hogy Ruth aggódik érte, hogy fél, hogy szereti őt, és hogy milyen bátor – felugrott és megint odasózott egyet Ammersnek. Ez a küzdelem mindenesetre nem volt túlságosan sportszerű – Kern pofozta, rugdosta Ammerst, s végül még a szakállát is kitépdeste.

Steiner összecsomagolta a holmiját. Franciaországba készült. Veszélyes volt már Ausztriában tartózkodni, tudták, csak idő kérdése, és Ausztriát Németországhoz csatolják. A Práter és vele együtt Potzloch igazgató valamennyi intézménye már egyébként is hosszú téli álmára készült. Potzloch megrázta Steiner kezét.

– A magunkfajta vándornépség megszokta már, hogy el kell válnunk egymástól. Valahol aztán újra találkozunk.

– Persze.

– Nahát akkor! – mondta Potzloch, és a csíptetője után kapott.

– Vészjelje át baj nélkül a telet. Nem vagyok barátja a búcsújeleneteknek.

– Én sem – mondta Steiner.

– Tudja – folytatta Potzloch, és hunyorított hozzá szokás dolga az egész. Aki már olyan sok embert látott jönni és menni, mint én – végül megszokja. Már csak olyan az egész, mintha átmenne az ember a céllövöldéből a körhintához.

– Szép kép, igazán megható kép! A céllövöldétől a körhintáig – és a körhintától vissza a céllövöldéhez – igazán csodálatos! Potzloch

mosolygott, élvezte az elismerést. – Magunk között szólva, Steiner... tudja, mi a legszörnyűbb a világon? Hát én megmondom magának: az, hogy a végén minden megszokottá válik. – Orrára tette a csíptetőjét. – Még az úgynevezett eksztázis is!

– Még a háború is – mondta Steiner. – Még a fájdalom is! Még a halál is! Ismerek valakit, akinek négy felesége halt meg tíz év alatt. Most az ötödikkal él. De már az is beteg. Mit mondjak magának, az az ember már a legnagyobb léleknyugalommal keresi a hatodikat. Minden megszokássá válik! Csak a tulajdon halálunk nem.

Potzloch gyors mozdulattal leintette.

– Abban sose hisz komolyan az ember. Még a háborúban sem, különben nem is volna háború. Mindenki azt hiszi, hogy éppen ő lesz az, aki megússza. Így van?

Oldalra hajtotta a fejét, úgy nézett Steinerre. Ez szórakozottan bólintott. Potzloch még egyszer kezet nyújtott neki.

– Akkor hát a viszontlátásra! Gyorsan át kell mennem a céllövöldéhez, meg akarom nézni, jól becsomagolták-e az étkezészetet.

– Én meg még egyszer átmegyek a körhintához.

Potzloch mosolygott és elszáguldott.

Steiner odament a kocsihoz. Lába alatt zörgött a száraz avar. Némán és kegyetlenül borult az erdőre az éjszaka. A céllövölde felől kopácsolás hangja hallatszott. A félig már lebontott körhintán néhány lámpa lengett ide-oda.

Steiner Lilóhoz indult, hogy búcsút vegyen tőle. Az asszonynak ott kellett maradnia Bécsben. Az igazolványai és a munkavállalási engedélye csak Ausztriában volt érvényes. Igaz, akkor sem ment volna Steinerrel, ha tehette volna. Ők ketten sorstársak voltak, a kor áramlata hozta össze őket – ezt tudták mind a ketten.

Lilo a lakókocsiban volt, éppen terített. Amikor Steiner belépett, feléje fordult.

– Postád jött – mondta.

Steiner elvette a levelet, és a bélyegre pillantott. – Svájcból. Biztosan a bébitől – mondta. – Feltépte a borítékot és olvasni kezdte a levelet. – Ruth kórházban van – szólalt meg egy idő múlva.

– Mi a baja? – kérdezte Lilo.

– Tüdőgyulladás. De úgy látszik, nem súlyos. Murtenben vannak. A bébi esténként tűzjeleket ad le a kórház előtt. Talán még találkozom velük, mikor átutazom Svájcra. – Steiner a zakója belső zsebébe tette a levelet. – Remélem, a bébi tudja, mit kell tennie, hogy újra összekerüljenek.

– Fogja tudni – jegyezte meg Lilo. – Sokat tanult.

– Igen, de mégis...

Steiner meg akarta magyarázni Lilónak, hogy Kernnek nehéz lesz a dolga, ha Ruthot a kórházból a határra viszik. De közben arra gondolt, hogy ők ketten ezen az estén látják utoljára egymást, és hogy jobb, ha nem beszél olyanokról, akik együtt akarnak maradni, akik újra találkozni akarnak.

Az ablakhoz lépett és kinézett. A karbidlámpákkal megvilágított téren a munkások szürke zsákokba csomagolták a hattyúkat, lovakat és zsiráfokat. Az állatok rendetlen összevisszaságban álltak és heverték a földön, mintha egy bomba hirtelen szétzúzta volna békés, paradicsomi együttlétüket. Az egyik leszerelt gondolában két munkás ült, és üvegből itták a sört. Zakójukat és sapkájukat egy fehér szarvas agancsára dobták, amely úgy állt ott, szinte dermedten, egy ládának támaszkodva, mintha utolsó útjára készülne.

– Gyere – szólalt meg Steiner háta mögött az asszony. – Kész a vacsora. Pirogot készítettem neked.

Steiner megfordult, és átfogta az asszony vállát. – A vacsora. Pirog – mondta. – Az ilyen örök vándoroknak, mint mi vagyunk, egy közös vacsora egy kicsit már olyan, mint az otthon, ugye?

– Van még valami más is. De te azt nem tudod. – Lilo hallgatott néhány másodpercig. – Te azt nem tudod, mert te nem tudsz sírni és nem érted, hogy mit jelent... együtt szomorkodni.

– Igen, azt nem ismerem – mondta Steiner. – Nem sokszor szomorkodtunk, Lilo.

– Nem. Te nem. Te lelkesedsz vagy közömbös vagy, vagy nevetsz, vagy úgy viselkedsz, amit ti bátorságnak neveztek. De nem erről van szó.

– Hát miről, Lilo?

– Arról, hogy félsz, hogy kiszolgáltatod magad az érzelmeidnek. Félsz a könnyektől. Félsz attól, hogy akkor nem leszel igazi férfi. Sohasem oldottad meg a szívedet, és nem is fogod soha.

– Nem – mondta Steiner.

– Mire vársz?

– Nem tudom. Nem is akarom tudni.

Lilo figyelmesen nézte Steinert. – Gyere, együnk – szólalt meg azután. – Adok veled kenyeret és sót, ahogy Oroszországban szokás és megáldalak, mielőtt elindulsz – de te talán majd azon is nevetni fogsz, te nyugtalan jégcsap.

– Nem fogok nevetni.

Az asszony az asztalra tette a piroggal teli tálat.

– Ülj ide mellém, Lilo.

Az asszony a fejét rázta.

– Ma este egyedül eszel. Én majd kiszolgálak, eléd teszem az ennivalót. Ez az utolsó vacsorád.

Ott állt, és Steiner elé tette a pirogot, a kenyeret, a húst meg az uborkát. Elnézte, ahogy a férfi eszik, és szótlánul elkészítette a teát. Hosszú, ruganyos lépteivel úgy járkált a kis lakókocsiban, akár a párduc, amely már megszokta a ketrecet. Keskeny, bronzsínű keze szelte a húst a férfi számára, arca fegyelmezett volt és kifürkészhetetlen,

és Steiner hirtelen úgy látta, olyan, mint egy bibliai nőalak.

A férfi felállt, összeszedte a holmiját. A hátizsákját felcserélte egy bőrönddel, amióta útlevelet szerzett. Kinyitotta a kocsiját, lassan lement a lépcsőn, és odakint letette a bőröndjét. Azután visszament.

Lilo az asztalnál állt. Fél kezével az asztalra támaszkodott, szemében vak üresség tükröződött, mintha nem látna semmit, mintha már egyedül volna. Steiner odament hozzá.

– Lilo...

Az asszony megmozdult, és ránézett a férfira. Szemének merev kifejezése feloldódott.

– Nehéz elmennem – szólalt meg Steiner.

Lilo bólintott, és karját a férfi nyaka köré fonta.

– Egyedül leszek nélküled.

– Hová mégy? – kérdezte Steiner.

– Még nem tudom.

– Te biztonságban élhetsz Ausztriában. Akkor is, ha német uralom lesz.

– Igen.

Az asszony komolyan nézett Steinerre, mély, csillogó szemekkel.

– Kár, Lilo – dünnyögte Steiner.

– Az.

– Tudod, miért?

– Tudom, és te is tudod rólam.

Egyikük sem mozdult, csak nézték egymást.

– Furcsa – mondta Steiner –, csak egy darabka idő meg egy darabka élet, ami elválaszt bennünket egymástól. A többi mind itt van.

– Az egész idő, Steiner – szólalt meg az asszony szelíden –, az egész idő és az egész életünk...

Steiner bólintott. Lilo két kezébe fogta a férfi arcát, és néhány orosz szót dünnyögött. Azután adott neki egy darab kenyeret meg egy kis sót.

– Edd meg, ha már nem leszel itt. Legyen mindig gond nélkül kenyered az idegenben. És most menj.

Steiner meg akarta csókolni, de ahogy ránézett, meggondolta magát.

– Most menj! – mondta csöndesen az asszony. – Menj...

Steiner elindult az erdőn keresztül. Egy idő múlva visszanézett. A bódéváros már elsüllyedt az éjszakában, és nem látott mást, csak az áthatolhatatlan, morajló sötétséget meg egy távoli, nyitott ajtó kivilágított négyszögét és benne egy emberi alakot, aki nem integetett.

Kernt két hét múlva újra átkísérték a járásbíróságra. A kerek arcú kövér bíró gondterhelten nézett rá.

– Valami kellemetlen dolgot kell közölnöm magával, Kern úr...

Kern kihúzta magát. Négy hét, gondolta, remélem, nem több! Beer végszükség esetén addig még bent tarthatja Ruthot a kórházban.

– A felsőbbíróság elutasította a folyamodványt. Maga túlságosan régóta tartózkodik már Svájcban. A szükségállapot már nem indokolt. No meg ott volt az az eset a csendőrökkel. Tizennégy nap börtönre ítélték.

– Még tizennégy napra?

– Nem. Összesen tizennégy napra. A teljes vizsgálati fogság beszámításával.

Kern mély lélegzetet vett.

– Akkor hát ma szabadulok a börtönből?

– Úgy van. Csak az emlékezetében kell a vizsgálati fogságot börtönné alakítania. A baj csak az, hogy maga most büntetett előéletűnek számít.

– El fogom viselni.

A bíró ránézett Kernre.

– Jobb lenne, ha nem volna priusza. De nem tudtam megakadályozni.

– Még ma kitoloncolnak? – kérdezte Kern.

– Igen. Baselen át.

– Baselen át? Németországba?

Kern villámgyorsan körülnézett. Hajlandó lett volna azonnal kiugrani az ablakon, és elmenekülni. Hallott már néhány olyan esetet, hogy emigránsokat áttoloncoltak Németországba. Igaz, hogy azok többnyire közvetlenül Németországból jöttek Svájcba.

A bírósági terem a földszinten volt, az ablaka nyitva. Odakünn süttött a nap. Egy almafa ágai ringatóztak a napfényben, a fa mögött sövény húzódott, csak át kell ugrania rajta, és szabad lesz.

A bíró a fejét rázta.

– Nem Németországba viszik – Franciaországba. Baselnél van a német és a francia határ.

– Nem vihetnének át Genfnél?

– Nem, az sajnos lehetetlen. Basel közelebb van. Ez az utasítás. Genf sokkal messzebb van.

Kern hallgatott egy pillanatig. – Biztos, hogy Franciaországba tesznek át? – kérdezte aztán.

– Egészen biztos.

– Senkit nem toloncolnak át Németországba, akit itt iratok nélkül kapnak el?

– Legjobb tudomásom szerint senkit. Ilyesmit legfeljebb a határállomásokon csinálnak. De én még nem hallottam róla.

– Egy nőt csak nem küldenek vissza Németországba?

– Bizonyos, hogy nem. Én semmiképp sem tennék olyat. De miért érdekli ez magát?

– Nincs rá különös okom. Csak hát útközben láttam nőket is iratok nélkül. Nekik még sokkal nehezebb az egész. Ezért kérdeztem.

A bíró elővett egy írást az akták közül, és megmutatta Kernnek.

– Ez a maga kiutasítási parancsa. Most már elhiszi, hogy Franciaországba viszik?

– El.

A bíró visszatette a papírt az irattartóba.

– Két óra múlva indul a vonata.

– És az teljesen lehetetlen, hogy Genfen át menjek?

– Teljesen lehetetlen. Nekünk sok pénzünkbe kerül a menekültek vonatjegye. Szigorú utasítást kaptunk, hogy a legközelebbi

határállomásra szállítsuk őket. Ebben igazán nem segíthetek.

– És ha én magam fizetném az útiköltséget, mehetnék Genfen át?

– Igen, úgy lehet. Akarja?

– Nem. Nincs elég pénzem. Csak úgy kérdeztem.

– Ne kérdezzen túl sokat – mondta a bíró. – Voltaképpen a baseli utat is magának kellene megfizetnie, ha van pénze. Én nem feszegetem ezt a kérdést. – Felállt. – Minden jól! Minden jól kívánok magának! Remélem, szerencsésen átvészeli a dolgot Franciaországban. És remélem, hogy hamarosan megváltozik minden!

– Igen, talán! Hiszen ha nem reménykednék, fel is akaszthatnánk magunkat.

*

Kernnek már nem volt alkalma, hogy értesítse Ruthot. Beer doktor előző nap nála járt, és elmondta neki, hogy Ruthnak még vagy egy hétig a kórházban kell maradnia. Kern elhatározta, hogy amint a francia határra ér, ír neki. Most már tudta a legfontosabbat – hogy Ruthot semmiképp se teszik át a német határon, és hogy ha lesz elég pénze, Genfbe viszik.

Pontosan két óra múlva megjelent érte egy civil ruhás detektív. Kimentek a pályaudvarra. Kern vitte a bőröndjét. Beer doktor hozta el neki előző nap a birkaistállóból.

Elhaladtak egy vendéglő mellett. A sötét ablakai tárva-nyitva álltak. Odabent ländlert játszott egy citerazenekar, s egy férfikórus énekelt hozzá. Az ablaknál két alpesi viseletbe öltözött jódlizó énekes jobbra-balra hajladozott, egymás vállát átkarolva.

A detektív megállt. Az egyik énekes abbahagyta a jódlizást.

– Hol maradsz ilyen sokáig, Max? – kérdezte. – Már mindenki vár.

– Szolgálat – felelte a detektív.

A jódlizó futó pillantást vetett Kernre. – Micsoda hülyeség! – morogta hirtelen mély hangon. – Akkor hát lőttek a ma esti

kvartettünknek.

– Szó sincs róla. Húsz perc múlva itt vagyok.

– Biztos?

– Biztos!

– Jó. Ma föltétlenül meg kell tanulnunk azt az új kettős-jóldli számot.

Meg ne fázz!

– Nem, nem!

Folytatták az útjukat.

– Hát maga nem jön velem a határig? – kérdezte egy idő múlva Kern.

– Nem. Nekünk új szabadalmunk van erre.

Odaértek a pályaudvarhoz. A detektív megkereste a mozdonyvezetőt.

– Itt van – mondta, és Kernre mutatott. Azután átadta a mozdonyvezetőnek a kiutasítási parancsot.

– Jó utazást, uram – fordult Kernhez, egyszerre rendkívül udvariasan, és már indult is vissza.

– Jöjjön velem! – mondta a mozdonyvezető, és egy tehervagon fékezőfülkéjéhez vezette Kernt. – Szálljon be!

A kis fülkében nem volt egyéb, csak egy deszkaülés. Kern alácsúsztatta a bőröndjét. A mozdonyvezető kívülről rázárta az ajtót.

– Így! Baselban majd kiengedem.

A mozdonyvezető továbbment a gyéren megvilágított peronon. Kern kinézett a fülke ablakán. Óvatosan megpróbálta, ki tudna-e nyomakodni rajta. Nem sikerült, túl keskeny volt az ablak.

Néhány perc múlva elindult a vonat. Kern szeme előtt tovasiklottak a néptelen várótermek üres asztalaikkal és üres, értelmetlen fényeikkel. A vörös sapkás állomásfőnök ott maradt a sötétségben. Néhány kihalt utca következett, egy sorompó, várakozó gépkocsikkal, egy kis kávéház, benne néhány kártyázó férfi, azután eltűnt a város.

Kern leült a deszkaülésre. Lábát a bőröndre támasztotta, és kinézett az ablakon. Odakint sötét és idegen volt a szeles éjszaka, és Kern

egyszerre nagyon nyomorúságosnak érezte magát.

*

Baselben egy rendőr várta, és elkísérte a vámőrségre. Ott enni adtak neki, azután a rendőrrel együtt villamoson Burgfeldenbe utazott. Miután leszálltak, a sötétben elhaladtak egy zsidó temető meg egy tégláégető mellett, aztán letértek az országútról. A rendőr egy idő múlva megállt.

– Itt menjen tovább... csak egyenesen, előre.

Kern elindult. Nagyjából tudta, hol jár, és St. Louis irányába tartott. Nem bujkált, azt sem bánta volna, ha mindjárt le is tartóztatják.

Egy idő múltán mégis eltévesztette az irányt. Csak reggel felé ért St. Louis-ba. Azonnal jelentkezett a francia rendőrségen, és elmagyarázta, hogy áttoloncolták a határon. El kellett kerülnie, hogy börtönbe dugják. Ez pedig csak úgy volt lehetséges, ha már aznap jelentkezik a rendőrségen vagy a határőröknél, így nem büntethették meg, sőt visszaküldték Svájcba.

Egész nap ott tartották a rendőrségen. Este átküldték a határőrségre.

Két vámőr volt az irodában, az egyik egy asztalnál ült és írt valamit, a másik egy padon gubbasztott a kályha mellett. Nehéz algériai dohányból készült cigarettát szívott, és időnként végigmustrálta Kernt.

– Mi van a bőröndjében? – kérdezte egy idő múlva.

– A holmim.

– Nyissa ki.

Kern kinyitotta a bőröndöt. A vámos felállt és lusta léptekkel odament, azután érdeklődéssel hajolt a bőrönd fölé.

– Kölnivíz, szappan, parfüm! No nézd csak, ezt mind Svájcból hozta? Csak nem akarja azt állítani, hogy ez mind magának kell... személyes használatra?

– Nem. Üzleteltem vele.

– Akkor vámot kell fizetnie érte – jelentette ki a vámos. – Rakja ki! Ezeket a vackokat – mondta és a biztosítótűkre, cipőfűzőkre meg a többi

apróságra mutatott – elengedem.

Kern azt hitte, álmodik. – Vámot kell fizetnem? – kérdezte kétkedő hangon. – Nekem vámot kell fizetnem?

– Hát persze! Maga nem diplomáciai futár, ugye? Vagy azt hitte, meg akarom venni a parfümjeit? Maga vámköteles árut hozott be Franciaországba. Na gyerünk, pakolja már ki!

A vámos fogott egy papírt, amelyre a vámtarifák voltak felírva, és odatolt egy mérleget.

– Nincs pénzem – mondta Kern.

– Nincs pénze? – A vámos nadrágja zsebébe süllyesztette a kezét és térdből rugózva billegett. – Jó, akkor lefoglaljuk a holmiját. Adja ide.

Kern továbbra is a földön guggolt, és szoroson fogta a bőröndjét.

– Azért jelentkeztem itt, hogy visszamenjek Svájcba. Nekem nem kell semmit elvámoltatnom.

– No nézd csak, maga még ki akar oktatni engem, mi?

– Hagyd békén a fiút, Francois! – szólalt meg a társa, aki az asztalnál ült és írt.

– Eszem ágában sincs! Egy boche, aki mindent jobban tud, akár az az egész banda odaát! Gyerünk, elő az üvegekkel!

– Én nem vagyok boche! – mondta Kern.

Ebben a pillanatban belépett egy harmadik vámos. Kern látta, hogy ez magasabb rangú a másik kettőnél. – Mi van itt? – kérdezte kurtán. A vámos elmagyarázta, mi történt. A felügyelő szemügyre vette Kernt. – Azonnal jelentkezett a rendőrségen? – kérdezte.

– Igen.

– És vissza akar menni Svájcba?

– Igen. Hiszen azért vagyok itt.

A felügyelő elgondolkodott egy másodpercig. – Akkor nem követett el semmit – jelentette ki. – Nem csempész. Őt magát csempészték át. Küldd vissza, és kész.

Ezzel sarkon fordult és kiment.

– Látod, Francois – szólalt meg az asztalnál ülő vámos. – Miért izgatod mindig annyira fel magad? Csak ártasz vele az epédnek.

Francois hallgatott. Aggodalmaskodó tekintettel nézett Kernre. Kern meg őrá. Hirtelen rájött, hogy az imént franciául beszélt, és megértette a franciákat, és áldotta magában a bécsi börtönben megismert orosz professzort.

*

Másnap reggel megint Baselban volt. De most változtatott a taktikáján. Nem jelentkezett azonnal a rendőrségen. Nagy baja nem történhet, ha napközben a városban marad és csak este jelentkezik, gondolta.

Basel szerepelt a Binder-féle listán. Igaz, hogy Svájc valamennyi városa közül Baselt árasztották el a legjobban az emigránsok, Kern mégis úgy határozott, hogy megpróbál egy kis pénzt szerezni.

A protestáns papokkal kezdte. Bízott benne, hogy azok nem jelentik fel. Az első mindjárt kidobta, a másodiktól kapott egy vajaskenyeret, a harmadiktól öt frankot. Kern tovább próbálkozott, és ezúttal szerencséje volt – délig tizenhét frankot keresett. Elsősorban az utolsó üveg parfümjétől és a kölnivíztől igyekezett megszabadulni, arra az esetre, ha még egyszer találkozna Francois-val. A papoknak nehezen lehetett eladni ilyesmit – de a többi helyen sikerült. Estére huszonnyolc frankja volt. Bement egy katolikus templomba. Ez volt a legbiztonságosabb hely a pihenésre. Hiszen már két éjszaka nem aludt.

A templomban félhomály derengett. Sehol egy teremtett lélek.

Kern érezte a tömjén és a gyertyák szagát. Leült az egyik padra, és levelet írt Beer doktornak. A borítékba beletett egy Ruthnak szóló levelet és pénzt is, azután leragasztotta és a zsebébe tette. Nagyon fáradt volt. Lassan lecsúszott a térdeplőre, és fejét az imapultra hajtotta. Csak meg akart pihenni egy pillanatra, de elaludt.

Amikor felébredt, azt se tudta, hol van. Hunyorogva nézett az örökmécses tompa, vörös fényébe, és lassanként tudatára ébredt, hol is van. Amikor lépteket hallott, hirtelen tökéletesen éber lett.

Egy fekete reverendás pap közeledett lassú léptekkel a padsorok között. Amikor odaért, megállt mellette, és ránézett. Kern óvatosságból összekulcsolta a kezét.

– Nem akartam megzavarni – mondta a pap.

– Már éppen indulni akartam.

– A szentélyből láttam magát. Már két órája itt van. Valami különös dologért imádkozott?

– Igen – felelte Kern. Kissé meglepődött, de gyorsan összeszedte magát.

– Maga nem idevalósi? – kérdezte a pap, és közben az ütött-kopott bőröndre tekintett.

– Nem – felelte Kern és ránézett a papra. Az arca bizalmat keltett benne. – Emigráns vagyok. Még ma át kell mennem a határon. A bőröndben eladásra szánt dolgok vannak.

Délután félretett egy üveg kölnivizet, és most hirtelen az az örült ötlete támadt, hogy itt, a templomban eladja a papnak. Ugyancsak valószínűtlen volt, hogy sikerül, de már megszokta a valószínűtlen dolgokat. – Kölnivíz – mondta. – Nagyon jó. És nagyon olcsó. Éppen kiárusítást rendezek.

Ki akarta nyitni a bőröndöt.

A pap leintette.

– Hagyja csak. Én hiszek magának. Ne utánozzuk a templombeli pénzváltókat. Örülök, hogy olyan sokáig imádkozott. Jöjjön velem a szentélybe. Van egy kis alapunk ínségbe jutott hívők számára.

Kern tíz frankot kapott a paptól. Kicsit szegyenkezett, de nem sokáig. Ez egy darab utat jelentett vonaton Franciaországban neki és Ruthnak. Úgy látszik, vége a balszerencse-sorozatnak, gondolta. Visszament a

templomba, és most csakugyan imádkozott. Nem tudta pontosan, kihez – ő maga protestáns volt, apja zsidó, és most ott térdelt a katolikus templomban –, de arra gondolt, hogy ezekben az időkben a mennyországban is nagy lehet a zűrzavar, és remélte, hogy az imája majdcsak rátalál a helyes útra.

*

Este vonatra szállt, és visszament Genfbe. Hirtelen úgy érezte, lehetséges, hogy Ruthot korábban elengedték a kórházból. Reggelre Genfbe érkezett, a bőröndjét otthagya a pályaudvaron, és elment a rendőrségre. Ott elmagyarázta, hogy éppen áttoloncolták Franciaországból. Minthogy nála volt a svájci kiutasítási parancs, amelyet csak néhány napja állítottak ki, elhitték, amit mondott. Napközben ott tartották a rendőrségen, este Cologny irányában áttették a határon.

Azonnal jelentkezett a francia vámhivatalban.

– Menjen be – mondta egy álmos tisztviselő. – Már van bent valaki. Négy óra felé visszaküldjük magukat.

Kern bement az épületbe. – Vogt! – szólalt meg csodálkozva. – Hogy kerül maga ide?

– Megint egyszer megszálltam a svájci határt – felelte vállát vonogatva Vogt.

– Azóta? Azóta, hogy a luzerni pályaudvarra vitték?

– Azóta.

Vogt rossz színben volt. Sovány volt, s a bőre akár a szürke papír.

– Pechem van – mondta. – Nem sikerül börtönbe kerülnöm. És az éjszakák szinte kibírhatatlanul hidegek.

Kern leült Vogt mellé. – Én börtönben voltam – mondta. – És örülök, hogy megint kint lehetek. Ilyen az élet!

Az egyik csendőr egy kis kenyeret meg vörösborot adott nekik. Amint elfogyasztották, azonnal elaludtak, a padon ülve.

Hajnali négy órakor felébresztették, és a határra kísérték őket. Odakint még teljesen sötét volt. Az úttól jobbra és balra sápadtan csillantak meg a dérlepte földek. Vogt remegett, annyira fázott. Kern levetette a kötött kabátját.

– Tessék, vegye fel. Én nem fázom.

– Igazán nem?

– Nem.

– Maga fiatal – mondta Vogt –, azért nem fázik. – Belebújt a kötött kabátba. – Csak néhány órára, amíg föl nem kel a nap.

Valamivel Genf előtt elbúcsúztak egymástól. Vogt elhatározta, hogy megpróbál Lausanne-on át mélyebben behatolni Svájcba. Amíg a határ közelében marad, egyszerűen visszaküldik, így sose kerülhet börtönbe.

– Tartsa meg a szvetteremet – mondta Kern.

– Szó se lehet róla! Hisz egész vagyont ér!

– Nekem van még egy. Egy bécsi börtönlelkész ajándéka. Genfben van, a csomagmegőrzőben.

– Igazat mond?

– Hát persze. Kék szvetter, vörös széllel. Most már elhiszi?

Vogt mosolygott. Egy keskeny könyvet húzott elő a zsebéből.

– Fogadja el – mondta. Hölderlin-versek voltak.

– Magának ez sokkal jobban fog hiányozni – tiltakozott Kern.

– Szó sincs róla. Tudom kívülről valamennyit.

Kern bement Genfbe. Két órát aludt a templomban, déli tizenkettőkor már a főposta előtt állt. Tudta, hogy Ruth még nem lehet Genfben, de azért ott állt két óráig. Akkor tanulmányozni kezdte Binder címlistáját. Estig megkeresett tizenhét frankot, azután elment a rendőrségre.

Szombat volt, nyugtalanul telt el az éjszaka. Már tizenegy órakor behoztak két tökrészeg alakot. Összehányták a zárkát, aztán énekelni kezdtek. Egy óra tájban már öten voltak. Két órakor megjelent Vogt.

– Mintha megbabonáztak volna – mondta szomorúan. – De most

legalább ketten vagyunk.

Egy óra múlva értük jött egy csendőr. Elindultak. Az éjszaka hideg volt. A villogó csillagok nagyon távoliaknak látszottak. A félhold olyan tisztán ragyogott, akár az olvadt fém.

A csendőr egy idő múlva megállt.

– Itt most jobbra fordulnak, aztán..,

– Tudom – vágott a szavába Kern. – Ismerem az utat.

– Akkor minden jót.

Ők ketten indultak tovább, a két határ között húzódó keskeny senkiföldjén.

*

Legnagyobb meglepetésükre nem küldték vissza őket még azon az éjszakán. Bekísérték őket a prefektúrára, s ott jegyzőkönyvet vettek fel, utána enni adtak nekik. A következő éjszakán újra áttoloncolták őket a határon.

Szél kerekedett, felhők borították az eget. Vogt nagyon fáradt volt. Alig szólt egy-két szót, lerítt róla a kétségbeesés. Amikor már kissé távolabb kerültek a határtól, megpihentek egy szénakazalban. Vogt mélyen, mozdulatlanul aludt reggelig.

Már felkelt a nap, mire felébredt. Nem mozdult, csak a szemét nyitotta ki. Kern számára megrázó látvány volt ez a sovány, mozdulatlan alak a vékony kabát alatt, ez a csenevész test, tágra nyílt, nyugodt szemével.

Egy szelíden lejtő domboldalon feküdtek, ahonnan jó kilátás nyílt az ébredező városra és a tóra. A kémények füstje felszállt a tiszta levegőbe, és a két vándorban a meleg, a védettség, a jó reggeli és a vetett ágy képzetét keltette. Lágyan, nyugtalanul villogott odalenn a tó. Vogt szóttanul nézte, ahogy a nap magába szívja a könnyű, lebegő ködöket, s ahogy a Mont Blanc fehér tömbje lassan előbukkan a felhőfoszlányok mögül és csillogni kezd, akár valamiféle mennybéli Jeruzsálem világos

falai.

Kilenc óra tájt elindultak. A városba érve, a tó partján vezető úton haladtak tovább. Vogt egy idő múlva megállt.

– Nézze csak ezt az épületet! – mondta.

– Melyiket?

Vogt egy palotaszerű épületre mutatott, amely egy hatalmas parkban állt. Falai úgy ragyogtak a napfényben, akár a biztonság és a sikeres élet jelképe. A pompás park az őszi lombok vörös és aranyárga színeiben csillogott. Gépkocsik hosszú sora állt a bejáróudvarban, elégedett arcú emberek serege járt ki és be a kapun.

– Csodálatos – szólalt meg Kern. – Olyan, mintha a svájci császár lakna benne.

– Nem tudja, mi ez?

Kern a fejét rázta.

– A Népszövetség palotája – mondta Vogt szomorú és ironikus hangon.

Kern meglepetten nézett rá. Vogt bólintott.

– Ez az a hely, ahol évek óta tárgyalják a sorsunkat. Hogy adjanak-e igazolványt, hogy adják-e vissza embervoltunkat.

Egy nyitott Cadillac vált ki a kocsik sorából és a kijáráshoz siklott. Elegáns utasai a fiatalabb korosztályhoz tartoztak, köztük volt egy igen szép, nercbundás lány is. Nevetve integettek át egy másik kocsihoz, és megbeszélték annak utasaival, hogy együtt reggelizzenek kint, a tóparton.

– Hát igen – szólalt meg egy idő múlva Vogt. – Érti már, hogy miért tart olyan sokáig?

– Értem – felelte Kern.

– Reménytelen, ugye?

Kern vállat vont. – Nem hinném, hogy nagyon sürgős volna nekik.

Ekkor odalépett hozzájuk az egyik portás, és gyanakvóan végigmérte

őket.

– Keresnek valakit?

Kern a fejét rázta.

– Akkor mit óhajtanak? – kérdezte a portás.

Vogt ránézett Kernre. Szemében fáradt gúny villant fel. – Semmit – fordult aztán a portáshoz. – Turisták vagyunk. Egyszerű vándorok Isten Földjén.

– Akkor jobb lesz, ha továbbmennek – mondta a portás, akinek hirtelen átvillant az agyán, hogy ez a két ember talán örült anarchista.

– Persze – mondta Vogt –, persze hogy jobb lesz.

A Rue de Montblanc-on kirakatokat nézegettek. Vogt hirtelen megállt egy ékszerbolt kirakata előtt.

– Most elbúcsúzunk egymástól.

– Ezúttal hova készül? – kérdezte Kern.

– Nem messzire. Csak bemegyek ebbe az üzletbe.

Kern értetlenül nézte a kirakatot, a szürke bársonypárnákon elhelyezett briliánsokat, rubin- és smaragdékszereket.

– Azt hiszem, nem lesz szerencséje – mondta. – Az ékszerészek közismerten szívtelenek. Talán, mert mindig kövekkel foglalkoznak. Ezek soha nem adnak semmit.

– Nem akarok tőlük semmit. El akarok lopni valamit.

– Micsoda? – kérdezte Kern, és kételkedő tekintettel nézett Vogtra. – Komolyan gondolja? Mit tudna vele kezdeni, ebben a helyzetben?

– Nem is akarok vele kezdeni semmit. Hisz azért csinálom.

– Nem értem.

– Majd mindjárt megérti. Mindent pontosan átgondoltam. Ez az egyetlen lehetőség számomra, hogy átvészeljem a telet. Legkevesebb néhány hónapot kapok érte. Nincs más választásom. Meglehetősen kikészültem. Még néhány hét ide-oda a határon, és végem. Meg kell tennem.

– De... – kezdte Kern.

– Magam is tudom, amit mondani akar. – Vogt arca hirtelen összeesett, mintha kitépték volna belőle az összetartó szálakat. – Nem bírom már... – dűnnyögte. – Minden jót...

Kern látta, hogy hasztalan bármit is mondania. Megszorította Vogt gyenge kezét. – Remélem, hamarosan rendbejön.

Vogt megvárta, amíg Kern elindul, azután belépett az üzletbe. Kern megállt a sarkon és a bejáratot figyelte, miközben úgy tett, mintha villamosra várna. Rövid idő múlva látta, hogy egy fiatal férfi rohan ki az üzletből, és hamarosan egy rendőrrel tér vissza. Remélhetőleg most már meglesz a nyugalma, gondolta, és indult tovább.

Steinert, alighogy kiért Bécsből, felvették egy autóra, és egészen a határig magukkal vitték. Nem akarta kockáztatni, hogy osztrák vámtisztéknek megmutassa az útlevelét, inkább valamivel előbb kiszállt a kocsiból, és gyalog tette meg az út hátralévő részét. Este tíz óra tájban jelentkezett a vámhivatalban. Elmondta, hogy most toloncolták át a svájci határon.

– Nagyszerű – mondta egy Ferenc József-szakállas vámisztviselő. – Ezt már ismerjük. Kora reggel visszamegy. Üljön csak le valahova.

Steiner leült odakint az épület előtt, és rágyújtott. Rendkívül nyugalmas volt a hangulat. A szolgálatos vámőr elbóbiskolt. Csak nagy ritkán haladt át egy autó a határon. Körülbelül egy óra múlva kilépett az épületből a szakállas vámos.

– Mondja csak – fordult Steinerhez – maga osztrák?

Steiner tüstént tökéletesen éber lett. Az útlevele be volt varrva a kalapjába. – Hogy gondolja? – kérdezte higgadtan. – Ha osztrák lennék, nem volnék emigráns.

A vámos akkorát csapott a homlokára, hogy a szakálla is belerezgett.

– No persze! Igaz! Hogy milyen feledékeny az ember! Csak azért kérdeztem, mert ha osztrák lenne, talán tudna tarokkozni.

– Tarokkozni tudok. Még fiatalkoromban megtanultam, a háborúban. Egy ideig egy osztrák alakulatnál szolgáltam.

– Hát ez igazán nagyszerű! – A szakállas megveregette Steiner vállát.

– Hisz akkor maga majdnem honfitársunk. No, játsunk egy partit? Éppen elegen vagyunk hozzá.

– Persze hogy játsunk.

Bementek. Steiner egy óra alatt hét schillinget nyert. Nem Fred, a hamiskártyás módszerével – becsületesen játszott. De sokkal jobban tarokkozott, mint a két vámos, így hát nyernie kellett, ha csak kicsit is jó volt a lapja.

Tizenegy órakor együtt megvacsoráztak. A vámosok kijelentették, hogy ez a reggelijük, hiszen reggel nyolcig szolgálatban vannak. Komoly, ízletes reggeli volt. Utána folytatták a kártyázást.

Steiner igen jó lapot kapott. Az osztrák vámhivatal elkeseredett erőfeszítéssel játszott. Harcoltak, de becsületes harc volt. Egy órakor már a keresztnevükön szólították egymást. Hajnali négyre már családiasan meghitté vált a hangulat – a disznó, pizok alak, seggfej kifejezések már nem sértésnek számítottak, hanem az ámulat, a csodálkozás és a rokonszenv spontán megnyilatkozásainak.

Öt órakor megjelent a szolgálattelvő vámos.

– Gyerekek, legfőbb ideje már, hogy Josefet a határra kísérjük.

Általános hallgatás következett. Minden szem a Steiner előtt összegyűlt pénzhalomra meredt. Végül a Ferenc József-szakállas tette meg az első hadmozdulatot.

– Amit elnyert, azt elnyerte – mondta rezignáltan. – Kifosztott bennünket. Most aztán elröpül, akár az őszi fecske, ez az akasztófára való gazember!

– Jó lapom volt – jegyezte meg Steiner. – Átkozottul jó lapom volt.

– Hisz éppen erről van szó – mondta mélabús hangon a szakállas. – Hogy jó lapod volt. Holnap talán nekünk volna jó lapunk. De te már nem leszel itt. Ez nem igazság.

– Igaz. De hol van manapság igazság, testvér?

– A kártyában akkor van igazság, ha a nyertes revánsot ad. Ha akkor is nyer, nem tehetsz semmit. De így... – A szakállas fölemelte a két kezét, és úgy tartotta a levegőben. – Ez így nincs rendjén...

– De gyerekek – mondta Steiner. – Ha csak erről van szó! Ti most átküldtök engem a határon, de holnap a svájciak visszaküldenek... és revánsot adok!

A szakállas erre összecsapta a kezét, csak úgy csattant a hangja a levegőben. – Ez az! – sóhajtott fel megkönnyebbülten. – Mi magunk nem javasolhattuk ezt, megérted, ugye? Mivelhogy mi hatóság vagyunk. Kártyázni kártyázhatunk veled, az nem tilos. De arra nem vehetünk rá, hogy határátlépést kövess el. Ha magadtól visszajössz, az más.

– Visszajövök – mondta Steiner. – Bízhattok bennem.

Jelentkezett a svájci vámőrségen, és kijelentette, hogy éjszaka vissza akar menni. Nem küldték be a rendőrségre, ott tartották. Vasárnap volt. A vámőrség mellett, közvetlen közelben volt egy kis vendéglő. Délután sok volt a munka, de este nyolc után minden elcsendesedett.

Néhány szabadságos vámőr üldögélt a söntésben. Szolgálatot teljesítő társaikhoz jöttek látogatóba, és most belefogtak egy jassz-partiba. Steiner, mielőtt még észbe kaphatott volna, már benne is volt a játszmában.

A svájciak nagyszerűen játszottak. Mérhetetlen nyugalommal és óriási szerencsével. Tíz óráig nyolc frankot elnyertek Steiner-től, aki éjfélre visszanyert ötöt, de két órakor, amikor a vendéglőt bezárták, tizenhárom frank volt a vesztesége.

A svájciak vizespoharakban tették elébe a cseresznyepálinkát.

Szüksége is volt rá, hiszen az éjszaka hideg volt, és még át kellett gázolnia a Rajnán.

A folyó túlsó partján egy emberi alak sötét körvonala bontakozott ki az ég háttéréből. A Ferenc József-szakállas volt. A hold glóriaként lebegett a feje felett.

Steiner megszártkozott. Csak úgy vacogtak a fogai. Megitta a svájciaktól kapott pálinka maradékát, aztán felöltözött, és odament a magányos alakhoz.

– Hol a fenébe voltál ilyen sokáig? – üdvözölte a szakállas. – Már egy óra óta itt állok. Arra gondoltunk, hogy esetleg eltévedhetsz, azért jöttem ide.

– A svájciak feltartottak – felelte nevetve Steiner.

– De most aztán igyekezz! Sajnos, már csak két és fél óránk van.

A csata azonnal megkezdődött. Öt órakor még eldöntetlen volt. Az osztrákok éppen jó lapot kaptak. A szakállas az asztalra dobta a kártyáit.

– Micsoda disznóság! Éppen most!

Aztán a határra kísérte Steinert, aromás virginiai szivart pöfékelve. – Tudod – szólalt meg egy idő múlva –, nekem az az érzésem, hogy a svájciak most különösen vigyáznak. Várják, hogy visszamenj, nem gondolod?

– Lehetséges – felelte Steiner.

– Talán okosabb lenne, ha csak holnap este küldenénk át. Akkor azt hinnék, hogy átcsúsztál nálunk, és nem figyelnének annyira.

– Világos.

A szakállas megállt. – Nézd csak! Ott hátul! Valami felvillant! Egy zseblámpa. Most még egy! Láttad?

– Persze! – mondta mosolyogva Steiner. Nem látott semmit. De tudta, mit akar az öreg vámos.

A szakállas megvakargatta ezüstös szakállát. Azután ravaszul Steinerre kacintott. – Nem tudsz átmenni, annyi szent. Te is úgy látod,

mi? Vissza kell mennünk, Sepp! Sajnálom, de ezek megszállták az egész határt. Nem tehetünk mást, várunk kell holnapig. Majd készíték róla jelentést.

– Jó.

Reggel nyolcig kártyáztak. Steiner veszített tizenhét schillinget, de még volt huszonkét schillingje. A szakállas megírta a jelentést, aztán átadta Steinert a váltásnak.

A napközben szolgálatot teljesítő vámosok hivatalosan, kimérten viselkedtek. Bezárták Steinert az őrszobára. Ott aludt egész nap. Nyolc órakor megjelent a szakállas, és diadalmasan visszavitte Steinert a vámépületbe. Rövid, de kiadós vacsora következett – aztán megkezdődött a viadal. A vámosok kétóránként váltották egymást a kinti szolgálatban. Steiner hajnali öt óráig ott ült az asztalnál. Tizenkét óra tizenöt perckor a szakállas izgalomban megpörkölte szakálla felső bodrait. Azt hitte, hogy cigaretta van a szájában, és megpróbált rágyújtani. Érzéki csalódás kerítette hatalmába, minthogy egy óra hosszat csak pikket és treffet kapott. Ott is érzett valamit, ahol nem volt semmi.

Steiner lemészárolta a vámosokat. Valósággal kizsigerezte őket, különösen három és öt között. A szakállas kétségbeesésében erősítést hozott. Telefonált a buchsi tarokkbajnoknak, aki hamarosan odaszáguldott motorkerékpárján. De minden igyekezet hasztalannak bizonyult, Steiner öt is elintézte. Amióta Istent ismerte, az most állt első ízben az ínségben lévő pártjára – olyan lapjárása volt, hogy csak azt sajnálta: nem milliomosokkal játszik.

Öt órakor az utolsó játszmánál tartottak. Utána összerakták a kártyát. Steiner százhatvan schillinget nyert.

A buchsi bajnok köszönés nélkül elrobogott motorkerékpárján. Steiner és a szakállas indult a határra. A szakállas most egy másik utat mutatott Steinernek, mint két nappal azelőtt.

– Erre menj – mondta. – Reggel rejtőzz el. Aztán délután kimehetsz a pályaudvarra. Hisz most van pénzed. És ne mutakozz itt soha többé, te útonálló! – fűzte hozzá síri hangon. – Különben fizetésemelést kell kérnünk.

– Jól van. Egyszer még revánsot adok nektek.

– De nem tarokkban. Abból már elégünk van. Esetleg sakkban vagy bújócskában.

Steiner átment a határon. Azon tűnődött, jelentkezék-e a svájci vámosoknál, és kérjen-e revánsot. De tudta, hogy csak veszítene. Elhatározta, hogy Murtenbe utazik és megnézi, mi van Kernnel. Murten útba esik Párizs felé, még csak nagyobb kerülőt se jelent.

Kern lassan elsétált a főpostához. Fáradt volt. Alig aludt valamit napok óta. Ruthnak már három nappal ezelőtt meg kellett volna érkeznie. A fiú egész idő alatt nem hallott róla. Nem írt. Kern mostanáig arra gondolt, hogy valami más oka van ennek, ezernyi okot elképzelt – de most hirtelen úgy érezte, Ruth el se jön. Olyan furcsán kiégettnek érezte magát. Az utcai lárma messziről beleszivárgott tompa, alaktalan szomorúságába. Gépiesen rakta egymás elé a lábait.

Eltartott egy ideig, mire fölismerte a kék kabátot. Megállt. Egy kék kabát, gondolta, egy a közül a száz meg száz kék kabát közül, amelyek ezen a héten szinte az örületbe kergették! Másfelé nézett, azután megint oda. Néhány pénzbeszedő meg egy csomagokkal megrakott kövér asszony elzárták előle a kilátást. Visszafojtotta a lélegzetét. Érezte, hogy reszket. A kék kabát ott táncolt a szeme előtt vörös arcok, kalapok, kerékpárok, csomagok, emberek szüntelenül áradó tömegében. Óvatosan ment tovább, mintha a magasban kifeszített kötélén lépkedne, és attól félne, hogy bármelyik pillanatban lezuhanhat. Még amikor Ruth

megfordult, és ő megpillantotta az arcát, még akkor is arra gondolt, hogy valami döbbenetes hasonlatosságról és a képzelete megtévesztő játékaról lehet szó. Csak akkor kezdett rohanni a lány felé, amikor annak arcán megváltozott a kifejezés.

– Ruth! Itt vagy! Itt vagy! Itt vársz, és én nem vagyok itt!

Szorosan átölelte a lányt, és érezte karjának szorítását. Úgy kapaszkodtak egymásba, mintha egy hegyszirten állnának, és a körülöttük tomboló vihar lesodorhatná őket. A genfi főposta ajtajában álltak, a legnagyobb forgalom idején, az emberek átnyomakodtak mellettük, lökdösték őket, csodálkozva megfordultak és nevettek – de ők nem vettek észre semmit. Egyedül voltak. Kern csak akkor tért magához, amikor látóterében felbukkant egy egyenruha. Elengedte Ruthot.

– Gyere gyorsan – suttogta. – Be a postára. Mielőtt történne valami. Sietve elmerültek a tolongásban.

– Ide gyere!

Beálltak egy sor végére, egy tolóablak elé, amely mögött bélyeget árultak.

– Mikor érkeztl? – kérdezte Kern. Még sohasem látta ilyen világosnak a genfi főpostát.

– Ma reggel.

– Előbb Baselba vittek? Vagy mindjárt idehoztak?

– Nem. Murtenben adtak egy három napra szóló tartózkodási engedélyt. Mindjárt ide jöttem.

– Ez csodálatos! Tartózkodási engedélyed is van! Akkor igazán nem kell félned! Én meg már láttalak magam előtt, amint egyedül állsz a határon. Megsápadtál és lefogytál, Ruth!

– De most megint egészséges vagyok. Megcsúnyultam?

– Nem, sokkal szebb vagy, mint voltál! Mindig szebb vagy, valahányszor újra látlak. Éhes vagy?

– Igen – mondta Ruth. – Ki vagyok éhezve mindenre: rád, az utcákra, a levegőre, a beszédre.

– Akkor menjünk máris, együnk valamit. Ismerek egy kis vendéglőt, ott friss tavi halat kapni. Akárcsak Luzernben – mondta Kern sugárzó képpel. – Svájcban annyi a tó. Hol a csomagod?

– Természetesen a pályaudvaron! Hiszen már öreg, kitanult csavargó vagyok.

– Igen! Büszke vagyok rád! Ruth, most fogod először illegálisan átlépni a határt. Olyasféle ez, mint az érettségi. Félsz?

– Csöppet sem.

– Nem is kell félned. Ezt a határt úgy ismerem, akár a tenyeremet. Mindent tudok, amit tudni kell. Már a vonatjegyeket is megvettem. Franciaországban, tegnapelőtt. Mindent előkészítettem. A pályaudvart jól ismerem. Indulásig egy kis kocsmában maradunk, ott biztonságos, csak az utolsó pillanatban megyünk ki, egyenesen a vonathoz.

– Már jegyeket is vettél? De honnan volt rá pénzed? Hiszen olyan sok pénzt küldtél nekem!

– Kétségbeesésemben kifosztottam a svájci papságot. Gengszter módjára száguldottam végig Genfen és Baselen. Most aztán legalább fél évig nem mutatkozhatom itt.

– Nálam is van valamennyi pénz – mondta nevetve Ruth. – Beer doktor hozta egy menekülteket segélyező egylettől.

Szorosan egymás mellett, lassan haladtak előre a várakozók sorában. Kern fogta Ruth kezét. Halkan, fojtott hangon beszélgettek, és gyekeztek egykedvűnek és nyugodtnak látszani.

– Úgy látszik, fantasztikus szerencsénk van – jegyezte meg Kern. – Nemcsak hogy visszajössz – tartózkodási engedéllyel –, de még pénzt is hozol magaddal! De miért nem írtál? Nem lehetett?

– Félttem! Arra gondoltam, elkaphatnak, amikor elkéred a leveleket. Beer elmondta azt a históriát Ammersszel. Ő is úgy gondolta, jobb, ha

nem írok. Négy levelet írtam neked, Ludwig. Folyton írtam neked... papír és ceruza nélkül. Tudod, ugye? – kérdezte, és ránézett Kernre. A fiú megszorította a kezét.

– Tudom. Van már szobád?

– Nincs. Mindjárt idejöttem a pályaudvarról.

– Értem, csakhogy... – Kern habozott egy pillanatig. – Tudod, én az utóbbi napokban amolyan éjszakai vándor lettem. Semmit sem akartam kockáztatni. Inkább az állami panziókat vettem igénybe. – Kern észrevette a lány döbrent tekintetét.

– Nem, nem – mondta –, nem a börtönt. A vámőrségeket. Nagyszerűen lehet ott aludni. Ami a legfőbb, jó meleg van. Valamennyi vámőrségen remekül fűtenek, ha lehül a levegő. De az nem neked való. Neked van tartózkodási engedélyed... a te számodra kivehetünk egy pompás szobát a *Grand Hotel Bellevue*-ben. Ott laknak a Népszövetség képviselői. Miniszterek meg egyéb mihaszna népség.

– Nem, nem veszünk ki szobát. Veled maradok. Ha úgy gondolod, hogy veszélyes, utazzunk el még ma éjszaka.

– Mit óhajt, uram? – kérdezte a postatisztviselő a tolóablak mögül türelmetlen hangon.

Észre se vették, hogy már az ablakhoz kerültek.

– Egy tíz centimes-os bélyeget – felelte Kern, gyorsan összeszedve magát.

A tisztviselő Kern elé csúsztatta a bélyeget. A fiú fizetett, azután a kijárat felé indultak.

– Mit akarsz azzal a bélyeggel? – kérdezte Ruth.

– Nem tudom. Csak úgy kértem. Mindig gépiesen reagálok, ha egyenruhát látok. – Kern rápillantott a bélyegre. A Szent Gotthardon levő Ördögzuhatag képe volt rajta. – írhatnék egy névtelen levelet Ammersnek, nem éppen válogatott szavakkal – jelentette ki.

– Ammersnek... – mondta Ruth. – Tudod, hogy Beerhez jár

kezelésre?

– Micsoda? Ez igaz? – kérdezte Kern, és tágra nyílt szemmel nézett a lányra. – Most még mondd azt, hogy májpanaszok miatt, és én fejre állok örömben.

Ruth nevetni kezdett. Nevettében ide-oda hajladozott, akár a fűzfa a szélben. – Persze hogy igaz! Beerhez jár kezelésre! Beer az egyetlen szakorvos Murtenben. Képzeld el, annak az Ammersnek még lelkiismeretfurdalása is van... amiért zsidó orvoshoz kell járnia!

– Atyaúristen! Ez életem egyik nagy pillanata! Steiner azt mondta egyszer, hogy a szerelem és a bosszú a legritkábban fordul elő egy időben. Most itt állok a genfi főposta lépcsőjén, és érzem mind a kettőt! Talán már Binding is börtönben ül vagy a lábát törte.

– Vagy ellopták a pénzét.

– Ez még jobb. Remek ötleteid vannak, Ruth!

Lementek a lépcsőn. – A nagy forgalom a legjobb – jegyezte meg Kern. – Ilyenkor semmi baja nem történhet az embernek.

– Átmegyünk még ma a határon? – kérdezte Ruth.

– Nem. Előbb ki kell pihened, és ki kell aludnod magad. Hosszú út lesz.

– És neked! Neked nem kell aludnod? Azért megszállhatnánk valamelyik panzióban, amelyik szerepel Binder listáján. Vagy igazán olyan veszélyes?

– Már nem is tudom – felelte Kern. – Nem hiszem. Ilyen közel a határhoz nagy baj nem történhet. Már többször jártam ide-oda. Legfeljebb odakísérnek bennünket a vámőrségre, más baj nem lehet. És még ha kissé veszélyes is... ma már nem vágnék neki még egyszer, azt hiszem. No persze déli negyed egykor még nagyon határozottak az ember szándékai... de este, mikor besötétedik, minden egészen más. Most egyébként is mindent egyre valószínűtlenebbnek érzek. Megint velem vagy, hogyan is tudnék önként elmenni!

– Én sem maradnék itt egyedül – mondta Ruth.

Sikerült észrevétlenül átkelniük a határon. Bellegarde-ban elérték a párizsi vonatot. Még aznap este Párizsban voltak. Kint álltak a pályaudvar előtt, és nem tudták, hova menjenek.

– Bátorság, Ruth! – mondta Kern. – Mindjárt keresünk egy kis szállodát. Ma már késő van ahhoz, hogy valami mással próbálkozzunk. Holnap majd meglátjuk, hogy lesz tovább.

Ruth bólintott. Fáradt volt az éjszakától és az utazástól.

– Keresünk valami szállodát.

Az egyik mellékutcában megpillantottak egy vörös fényvel megvilágított üvegtáblát. *Hotel Habana*. Kern bement, és megkérdezte, mennyibe kerül egy szoba.

– Egész éjszakára? – kérdezte a portás.

– Igen, persze – felelte csodálkozva Kern.

– Huszonöt frank.

– Két személynek? – kérdezte Kern.

– Igen, persze – felelte a portás, és ezúttal ő volt az, aki csodálkozott.

Kern kiment Ruthért. A portás gyors pillantást vetett rájuk, aztán Kern elé csúsztatott egy bejelentőlapot. Amikor látta, hogy Kern bizonytalankodik, mosolyogva így szólt:

– Nem kell nagyon pontosan.

Kern megkönnyebbülten beírta a Ludwig Oppenheim nevet.

– Ennyi elég – mondta a portás. – Huszonöt frank.

Kern fizetett, aztán egy fiú felkísérte őket. A szoba kicsi volt, tiszta, sőt, bizonyos elegancia áradt belőle. A bútorzata egy kényelmes kétszemélyes ágyból meg egy karosszékéből állt, szekrény nem volt benne.

– Megleszünk szekrény nélkül is – mondta Kern, és odament az

ablakhoz, hogy kinézzen, aztán megfordult, Ruth felé: – Hát itt vagyunk Párizsban, Ruth.

– Igen – mondta a lány, és gyengéd mosollyal nézett rá. – És milyen gyorsan ment minden.

– A bejelentőlappal itt nem lesz sok gondunk. Hallottad, hogy beszéltem franciául? Mindent megértettem, amit a portás mondott.

– Csodálatos voltál! – felelte Ruth. – Én ki se tudtam volna nyitni a számat.

– Pedig sokkal jobban beszélsz franciául, mint én. Én csak pimaszabb vagyok nálad, ennyi az egész! Most gyere, együnk valamit. Minden város ellenségesnek látszik, amíg nem evett és ivott benne az ember.

Egy jól megvilágított közeli kis bisztróba mentek. A helyiségben, amely csak úgy ragyogott a sok tükörtől, fűrészpör és ánizs szaga terjengett. Hat frankért kitűnő menüt kaptak, hozzá egy palack vörös bort. Olsó volt és jó. Egész nap alig ettek valamit, a bor a fejükbe szállt, olyan fáradtnak érezték magukat, hogy hamarosan visszamentek a szállodába.

Az előtérben, a portáspultnál egy bundába öltözött lány meg egy kissé becsípett férfi állt. A portással tárgyaltak. A csinos, ügyesen kikészített lány megvető tekintettel mérte végig Ruthot. A férfi szivarozott és nem húzódott félre, amikor Kern a szobájuk kulcsát kérte.

– Úgy látszik, elég elegáns hely ez – jegyezte meg Kern, miközben felfelé mentek a lépcsőn. – Láttad azt a bundát?

– Láttam – felelte mosolyogva Ruth. – Utánzat. Közönséges macskaprém. Nem kerül sokkal többbe, mint egy jó szövetkabát.

– Sose vettem volna észre. Azt hittem, nerc.

Kern felkattintotta a villanykapcsolót. Ruth a földre dobta a táskáját meg a kabátját, és két karját a fiú nyaka köré fonta, arcát az arcához szorította. – Fáradt vagyok – mondta –, fáradt és boldog és kicsit félek,

de leginkább csak fáradt vagyok. Segíts levetkőzni, és vigyél az ágyba.

*

Egymás mellett feküdtek a sötétben. Ruth a fiú vállára hajtotta a fejét, és egyetlen mély sóhajtással azonnal elaludt, mint egy gyerek. Kern egy ideig még ébren volt, és hallgatta a lány lélegzését. Azután elaludt ő is.

Egy idő múlva hirtelen felriadt. Felült az ágyban, és figyelt. Valami lármát hallott, még a szívverése is elállt – azt hitte, a rendőrség. Azonnal kiugrott az ágyból, az ajtóhoz sietett, résnyire kinyitotta, és kinézett. A földszintről valami kiáltásféle hallatszott, aztán feleletként egy dühös, magas női hang. Kis idő múlva megjelent a portás.

– Mi történt? – kérdezte Kern izgatottan az ajtó résén keresztül.

A portás lassan, csodálkozva feléje fordította a tekintetét.

– Semmi, egy részeg alak nem akart fizetni.

– Semmi más?

– Mi más lett volna? Ilyesmi előfordul. De magának nincs már egyéb dolga?

Kinyitotta a szomszédos szoba ajtaját egy koromfekete bajuszos férfinak meg egy ringó léptekkel járó szőke nőnek, akik mögötte jöttek fel a lépcsőn. Kern becsukta az ajtót, és tapogatózva indult vissza az sötétben. Közben megbotlott az ágy oldalában, és amikor feltápáskodott, hirtelen Ruth puha mellét érezte a keze alatt. Prága, gondolta, és elárasztotta a szerelem hulláma. Ekkor remegés futott át a lány mellén, felült a könyökére támaszkodva, és megszólalt, idegen, szorongó, suttogó hangon:

– Mi az?... Az isten szerelmére... mi történt... – kérdezte, és már csak ziháló lélegzése hallatszott a sötétségben.

– Én vagyok, Ruth – mondta Kern, és lefeküdt. – Én vagyok, én ijesztettelek meg.

– Igeen – dühögte a lány, és lejjebb csúszott a párnájára. Azonnal

elaludt. Forró arca Kern vállán pihent. Ez az ő művük, ezt tették veled, gondolta a fiú. Akkor, ott Prágában csak azt kérdezted: Ki az? De most mindjárt remegni kezdesz és félsz.

– Vetkőzz le egészen – hallatszott egy zsíros férfihang a másik szobából. – Odavagyok a kövér farodért.

– Akkor meg leszel elégedve – mondta nevetve a nő.

Kern fülelt. Most már tudta, hova kerültek. Egy garniszállóba. Óvatosan ránézett Ruthra. Úgy látszott, nem hallott semmit. – Ruth – szólalt meg Kern szinte hangtalanul drága, fáradt nyulacskám, aludj csak. Ami odaát történik, ahhoz semmi közünk. Én szeretlek téged, és te is szeretsz engem, és kettesben vagyunk.

– A szentségit! – hallatszott odaátról a férfi hangja egy éles csattanás kíséretében. – Micsoda első osztályú farod van, te! Olyan, akár a kő!

– Juj! Te disznó! Micsoda disznó alak vagy! – kiáltotta a nő.

– Az hát! Tán azt hitted, fából vagyok?

– Nem is vagyunk itt – suttogta Kern. – Ruth, mi nem vagyunk itt. Egy réten fekszünk a napfényben, és körös-körül virágzik a kamilla meg a pipacs. A közelben egy bagoly huhog, és tarka pillangók röpködnek az arcod fölött.

– Ne ott! Ne oltsd el a villanyt – hallatszott az izgatott, zsíros hang.

– De hát mi a csudát akarsz! Ó... – mondta rikácsoló nevetéssel a nő.

– Egy kis parasztházban vagyunk – suttogta Kern. – Este van, és mi aludtتهت vacsoráztunk, friss kenyérral. A félhomály végigsimítja az arcunkat, csend van, várjuk, hogy leszálljon az éjszaka, nyugalom van bennünk, tudjuk, hogy szeretjük egymást, én...

Ekkor léptek közeledtek kint a folyosón. A másik oldalon lévő szomszédos szoba felől, ahol eddig csend volt, kulcscsörgés hallatszott.

– Köszönöm – mondta a portás. – Köszönöm szépen.

– Mennyit adsz, szivi? – kérdezte odaát egy unott női hang.

– Sok pénzem nincs – felelte a férfi. – Mit szólnál egy ötveneshez?

– Te megőrültél. Százon alul egy gombot ki nem nyitok.
– De kicsikém... – a férfi hangja rekedt suttogássá halkult.
– Szünidő van, és mi a tengernél nyaralunk – folytatta Kern.
– Fürödtél, aztán elaludtál a forró homokban. A tenger kék, egy fehér vitorla lebeg a látóhatár szélén. A sirályok rikoitoznak, fúj a szél...

Hirtelen dörömbölés hallatszott a falon túlról. Ruth megrázkódott. – Mi az? – kérdezte álmos hangon.

– Semmi, semmi. Aludj, Ruth.

– Itt vagy, ugye?

– Mindig itt vagyok, és szeretlek.

– Igen, szeress... Ruth újra elaludt.

– Te itt vagy mellettem, és én melletted vagyok, és semmi közünk ahhoz az egész mocskos világhoz, amelyben élnünk kell – suttogta bele Kern a garniszálló szennyes hangzavarába.

– Egyedül vagyunk és fiatalok vagyunk, és a mi álmunk tiszta, Ruth, kicsikém...

*

Kern kilépett a menekülteket segélyező bizottság irodájából. Azt tudta meg, amire számított. Tartózkodási engedélyről szó sem lehet. Támogatásról csak végső esetben. A munkavállalás tartózkodási engedéllyel is meg anélkül is tilos. Akit rajtakapnak, börtönbe zárják.

Kernt mindez nem sújtotta le különösebben. Hiszen valamennyi országban így volt. Mégis ezrével éltek emigránsok, akiknek a törvények szerint már régen éhen kellett volna halniok.

Egy ideig ott állt az iroda előszobájában. A helyiség zsúfolva volt várakozókkal, s ő sorra szemügyre vette őket. Azután odament az egyik férfihoz, aki kissé oldalt ült, és nyugodt, megfontolt embernek látszott. – Bocsásson meg – kezdte. – Szeretnék kérdezni valamit. Meg tudná mondani, hol lehet bejelentés nélkül lakni? Csak tegnap érkeztem Párizsba.

– Pénze van? – kérdezte a férfi, csöppet sem csodálkozva a kérdésen.

– Valamennyi.

– Tud fizetni napi hat frankot egy szobáért?

– Egyelőre tudok.

– Akkor menjen el a *Verdun* szállóba, a rue de Turenne-re. Mondja meg a tulajdonosnőnek, hogy én küldöm. A nevem Klassmann. Doktor Klassmann – fűzte hozzá komor gúnnyal.

– A *Verdun*ben biztonságban lehet az ember a rendőrségtől?

– Biztonságban sehol sem lehet az ember. A bejelentőlapra nem kell dátumot írni, és nem adják le a rendőrségen. Ha ellenőrzésre kerül sor, hát éppen aznap érkezett, és a bejelentőt másnap reggel akarták elküldeni a rendőrségre, érte? A fő dolog, hogy ne kapják el az embert. Erre jó a pompás föld alatti folyosó. Majd meglátja. A *Verdun* nem szálloda... hanem valami, amit Isten bölcs előrelátással már ötven évvel ezelőtt megteremtett az emigránsok számára. Kiolvasta már az újságját?

– Ki.

– Akkor adja ide. Ezzel kvittek volnánk.

Kern visszament Ruthhoz, aki egy kis kávézóban várt rá a következő sarkon. Párizs térképe meg egy francia nyelvtankönyv volt előtte az asztalon. – Nézd – mondta egy antikváriumban vettem. Olcsó volt. Használtan. Azt hiszem, ez az a két fegyver, amelyre szükségünk van, hogy meghódíthassuk Párizst.

– Igen. Máris használni fogjuk őket. Nézzük csak, merre van a rue de Turenne.

*

A *Verdun* szálló öreg, rozoga épület volt, falairól nagy darabokban mállott le a vakolat. A tulajdonosnő, egy szikár, feketébe öltözött asszony a kis bejárati ajtó mögött, a portásfülkében ült.

Kern akadozó franciasággal elmondta, mi járatban vannak. A tulajdonosnő fénylő, fekete madárszemeivel tetőtől talpig

végigmustrálta őket.

– Penzióval vagy anélkül? – kérdezte.

– Mennyibe kerül penzióval?

– Húsz frank, egy személynek. Napi háromszori étkezés. Reggeli a szobában, a többi az ebédlőben.

– Kérjük az első napra penzióval – mondta Kern németül Ruthnak. – Hiszen bármikor változtathatunk rajta. Az a fő, hogy legyen hol laknunk.

Ruth bólintott.

– Akkor penzióval – mondta Kern. – Van különbség az árban, ha csak egy szobát kérünk?

A tulajdonosnő a fejét rázta. – Nincs is szabad kétszemélyes szobánk. A száznegyvenegy és száznegyvenkettes a maguké.

– Két kulcsot dobott az asztalra. – Fizetés naponta. Előre.

– Jó – mondta Kern, aztán kitöltötte a bejelentőlapot, de dátum nélkül. Fizetett, aztán felvette az asztalról a kulcsokat, amelyek egy-egy hatalmas fadarabon lógtak, abba volt beégetve a szám.

A két szoba egymás mellett volt. Két keskeny, egyágyas udvari helyiség. A *Hotel Habana*-beli szobájuk valóságos táncterem volt ezekhez képest.

Kern körülnézett. – Igazi emigráns-menedékhely – mondta.

– Vigasztalan, de otthonos. Nem ígér többet, mint amit ad. Neked mi a véleményed?

– Szerintem nagyszerű – felelte Ruth. – Van két szobánk és két ágyunk. Emlékezz csak vissza, milyen volt Prágában! Hárman vagy négyen egy szobában!

– Igazad van, én már el is felejtettem. Folyton csak a Neuman-nék zürichi lakására gondolok.

– Én meg arra a pajtára, ahol bőrig áztunk – jegyezte meg nevetve Ruth.

– Te helyesebben gondolkozol, mint én. De tudod, miért gondolkodom én így?

– Tudom – mondta Ruth –, de nincs igazad, és csak bántasz vele. Majd veszünk egy kis selyempapírt, és csinálunk belőle két pompás lámpaernyőt. Itt, ennél az asztalnál fogunk franciául tanulni, és közben odakint, a tetők fölött, látjuk majd az ég egy kis darabját. Ezekben az ágyakban fogunk aludni, és ezek lesznek a legjobb ágyak a világon, és ezekben fogunk felébredni, és ha majd az ablaknál állunk, csupa romantika lesz az a mocskos udvar, mert ez az udvar Párizsban van.

– Jó – mondta Kern. – Akkor most menjünk az ebédlőbe, ahol francia ételeket adnak. És amit eszünk, az is a legjobb lesz a világon!

A *Verdun* szálló ebédlője odalenn volt a szuterénben. A vendégek katakombának nevezték. Hosszú, bonyolult úton lehetett odajutni – lépcsőkön, folyosókon és furcsa, évtizedek óta molyirtószagú szobákon keresztül, amelyekben úgy megrekedt a levegő, akár a víz az ingoványos tóban. Az ebédlő meglehetősen tágas volt, mivel a szomszédos *Hotel International* vendégei is itt étkeztek – a szálloda tulajdonosa az itteninek a nővére volt.

Ez a közös étterem volt a két roskatag szálloda attrakciója. Azt, jelentette az emigránsok számára, amit a régi Rómában a keresztényeknek a katakomba. Ha az *International*ban ellenőrzést tartottak, a szálloda valamennyi lakója az éttermen keresztül a *Verdun*be menekült, és megfordítva. A közös pince volt a mentsvár.

A két fiatal egy pillanatig határozatlanul állt az ajtóban. Dél volt, de az étteremben, ablaktalan lévén, már égett a villany.

Olyan furcsán, szánalmasan hatott a villanyfény ebben az időben – mintha az előző este elfelejtették volna leoltani.

– De hiszen ez Marill – szólalt meg hirtelen Kern.

– Hol?

– Ott, a túlsó oldalon, a lámpa mellett! Nahát! Hiszen máris van itt

ismerősünk!

Ekkor már Marill is észrevette őket. Egy másodpercig hitetlenül igazgatta a szemüvegét. Aztán felállt, odament hozzájuk, és kezét rázott velük. – Ni csak, a gyerekek Párizsban vannak! Hát lehetséges ez? De hogyan fedezték fel az öreg *Verdunt*?

– Klassmann doktor ajánlotta.

– Á, igen, Klassmann! No, itt jó helyen vagytok. A *Verdun* nagyszerű hely. Penzióval kértétek?

– Igen, de csak egy napra.

– Jó. Akkor holnap már ne kérjetez enni. Csak a szobát fizessétek, s az ennilót vegyétek meg magatoknak. Időnként azért egyetek itt is, a tulajdonosnő miatt. Jól tettétek, hogy eltűntetek Bécsből. Odalenn most nagyon forró lesz a helyzet.

– És itt milyen?

– Itt? Fiacskám... Ausztria, Csehszlovákia, Svájc... ez volt az emigránsok mozgóháborúja – Párizs az állóháború. A lövészárkok első vonala. Már valamennyi emigrációs hullám elért ideig. Látják ott azt a göndör fekete hajú férfit? Olasz. És mellette az a szakállas? Orosz. Két hellyel odább? Egy spanyol. Még kettővel odébb: egy lengyel meg két örmény. Mellettük négy német. – Párizs a végső remény és a sors végső állomása mindnyájunk számára. – Marill az órájára pillantott. – Na, gyertek, gyerekek! Mindjárt két óra. Legfőbb ideje, hogy leüljetez, ha enni akartok valamit. A franciák pontosan betartják az étkezési időt. Két óra után nincs ebéd.

Leültek Marill asztalához.

– Ha itt esztek, figyelmetekbe ajánlom ezt a kövér pincéernőt – mondta. – Yvonne-nak hívják, és Elzászból származik. Nem tudom, hogy csinálja – de az ő tányérjain mindig több van, mint a többiekén.

Yvonne mosolyogva az asztalra tette a levest.

– Van pénzetek, gyerekeim? – kérdezte Marill.

– Körülbelül két hétre – felelte Kern.

Marill bólintott. – Az jó – mondta. – Gondolkoztatok már, hogy mit akartok csinálni?

– Még nem. Csak tegnap érkeztünk. Miből élnek itt az emberek?

– Jó kérdés, fiacskám. Hát kezdjük mindjárt velem. Én abból élek, hogy cikkeket írok néhány emigránslapba. Megveszik a cikkeimet, mivel valaha birodalmi gyűlési képviselő voltam. Az oroszoknak van Nansen-útlevelük és munkavállalási engedélyük. Őket még az első emigrációs hullám vetette ide. Húsz évvel ezelőtt. A legtöbbjük pincér, szakács, masszőr, portás, cipész, sofőr meg ilyesmi. Az olaszok közül is állásban van a legtöbb, ők voltak a második hullám. Köztünk, németek között még akad jó néhány, akinek van érvényes útlevele, de munkavállalási engedélye már nagyon kevésnek. Egyeseknek még van egy kis pénzük, amit rendkívül óvatosan beosztanak. De a legtöbbnek már semmi pénze nincs. Ezek feketén dolgoznak a kosztjukért meg néhány frankért. Eladják, amijük még van. Ott, a másik oldalon az az ügyvéd fordítással és gépeléssel keres valamit. Mellette az a fiatal férfi éjszakai mulatókba visz pénzes németeket, és bizonyos százalékot kap érte. Szemben vele egy színésznő ül, ő tenyérjóságból és asztrológiából él. Néhányan nyelvórákat adnak vagy tornatanítással foglalkoznak. Vannak, akik kora hajnalban kimennek a vásárcsarnokok elé, és kosarakat cipelnek. Egész sereg emigráns csak a menekülteket segélyező bizottság támogatásából él. Némelyek üzletelnek, mások koldulnak, és vannak, akik egyszer csak eltűnnek. Voltatok már a segélyegyletben?

– Én ott voltam ma délelőtt – felelte Kern.

– Nem adtak semmit?

– Nem.

– Nem számít. Újra el kell menni. Ruth menjen el a zsidó segélyegyletbe, maga meg a vegyesekébe. Én az árjákéhoz tartozom –

mondta nevetve Marill. – Amint látják, a nyomornak is megvan a maga bürokráciája. Feliratkoztak már?

– Nem. Még nem.

– Holnap iratkozzanak fel. Klassmann abban is tud segíteni. Ő már valóságos szakember. Ruth számára még tartózkodási engedélyt is próbálhat szerezni. Hiszen Ruthnak van útlevele.

– Van – felelte Ruth helyett Kern. – De már lejárt, úgyhogy Ruthnak is illegálisan kellett átjönnie a határon.

– Nem számít. Az útlevel, az útlevel! Aranyat ér! Klassmann majd elmagyarázza.

Yvonne egy tálban burgonyát, egy másikon meg három szelet borjúhúst tett az asztalra. Kern mosolyogva nézett a lányra, s az széles vigyorral nézett rá vissza.

– Látjátok! – mondta Marill. – Ez Yvonne! A szabályos adag egy szelet hús. De ő eggyel többet hozott.

– Köszönjük szépen, Yvonne – szólalt meg Ruth.

Yvonne még szélesebb mosolyra húzta az arcát, és ringó léptekkel kiment.

– Atyaúristen! – mondta Kern. – Tartózkodási engedélyt Ruthnak! Úgy látszik, Ruthnak szerencséje van ezzel. Svájcban is megkapta. Ha csak három napra is.

– A vegyészetet feladta, Ruth? – kérdezte Marill.

– Igen. Azaz hogy igen is, meg nem is. Egyelőre feladtam.

– Helyes – mondta Marill, aztán egy fiatal férfira mutatott, aki a sarokban ült, és egy könyv volt előtte az asztalon. – Az a fiú már két éve tányérmosó egy éjszakai lokálban. Német diák volt. Két héttel ezelőtt francia nyelvből doktorált. Közben megtudta, hogy itt nem kaphat állást, de Fokvárosban vannak esélyei. Most angolul tanul, hogy angol nyelvből is doktoráljon, és kivándoroljon Dél-Afrikába. Ilyesmi is előfordul itt. Vigasz ez magának?

– Az.

– És magának, Kern?

– Nekem minden vigasz. Milyen az itteni rendőrség?

– Meglehetősen laza. Óvatosnak kell lenni, de nem olyan nagy a szigorúság, mint Svájcban.

– Számomra ez a legfőbb vigasz! – jelentette ki Kern.

*

Kern másnap délelőtt Klassmann-nal együtt elment a menekülteket segélyező egyesületbe, hogy feliratkozzék. Onnan a prefektúrára mentek.

– Annak semmi értelme, hogy jelentkezék – szólalt meg útközben Klassmann. – Csak kiutasítanak. De nem árt, ha egyszer megnézi, mi van itt. Nem veszélyes. A templomokon és múzeumokon kívül a rendőrség a legveszélytelenebb hely az emigránsok számára.

– Igaz – helyeselt Kern. – Bár a múzeumokra eddig nem is gondoltam.

A prefektúra egy hatalmas épülettömbben volt, amely egy hatalmas udvart vett körül. Klassmann néhány kapuboltozaton és ajtón keresztül egy nagy terembe vezette Kernt, amely olyasféléképpen hatott, mint egy ócska vasúti csarnok.

A falak mentén tolóablakok sorakoztak, mögöttük tisztviselők ültek. A terem közepén jó néhány támla nélküli pad. Több százan tartózkodtak a helyiségben, részben a padokon ültek, részben hosszú sorokban az ablakok előtt álltak.

– Ez a kiválasztottak terme – magyarázta Klassmann. – Szinte azt mondhatnám, maga a Paradicsom. Akiket itt lát, azoknak van munkavállalási engedélyük, amelyet meg kell hosszabbítani.

Kern érezte a várakozókra nehezedő komor, gondterhelt hangulatot.

– Ez a Paradicsom? – kérdezte.

– Ez. Nézze csak!

Klassmann egy asszonyra mutatott, aki éppen ellépett a mellettük lévő ablaktól. Valósággal tébolyult elragadtatással meredt az igazolványra, amelyet a tisztviselőnő lebélyegezve adott vissza neki. Aztán odasietett a várakozók egyik csoportjához, és fojtott hangon azt kiáltotta:

– Négy hét! Négy hétre meghosszabbították!

Klassmann és Kern egymásra pillantottak.

– Négy hét – mondta Klassmann –, manapság szinte egy egész élet, nem?

Kern bólintott.

Most egy öregember állt az ablak előtt.

– De hát akkor mit csináljak? – kérdezte zavartan.

A tisztviselő gyors franciasággal válaszolt neki valamit, de Kern nem értette. Az öregember meghallgatta a választ, azután megint azt kérdezte: – De hát mit csináljak?

A tisztviselő megismételte a magyarázatot. – A következő – mondta aztán, és az iratért nyúlt, amelyet a következő sorban álló az öregember feje fölött feléje nyújtott.

– De hiszen még nem vagyok készen! – szólalt meg ekkor az öregember. – Hiszen még azt sem tudom, mit csináljak. De hát hova menjek? – kérdezte a tisztviselőtől.

A tisztviselő mondott valamit, azután a kezében lévő iratokkal kezdett foglalkozni. Az öreg szorosan a tolóablak deszkájába kapaszkodott, akár a hajótörött a palánkba.

– De hát mit csináljak, ha nem hosszabbítja meg az engedélyemet? – kérdezte.

A tisztviselő rá se hederített.

Az öreg a mögötte lévőkhöz fordult.

– De hát mit csináljak?

Megkövült, gondterhelt, agyonhajszolt arcok falát látta maga előtt.

Választ nem kapott senkitől, de el se küldte senki. Feje fölött nyújtották be az iratokat az ablakon, vigyázva, hogy meg ne lökjék.

Az öreg ekkor újra a tisztviselőhöz fordult. – Valaki csak meg kell hogy mondja, mit csináljak! – mondta csendesen újra meg újra. Már csak suttogott, ijedt szemekkel, meggörnyedve az emberek karjai alatt, amelyek akár a hullámok csapódtak az ablak felé a feje felett. Kezei, amelyeken vastagon kidagadtak az erek, még ekkor is az ablak deszkájába kapaszkodtak. Végül elhallgatott. És hirtelen, mintha minden ereje megbénult volna, leeresztette a karját, és ellépett az ablaktól. Két nagy, tehetetlen keze úgy himbálózott teste két oldalán, mintha kötélén lógott volna, mintha nem tartoznának a testéhez, mintha csak véletlenül akasztották volna őket a vállára, fejét előrehajtotta, mint aki már nem lát semmit. Még ott állt, megsemmisülten, elveszetten, de Kern már látta a következő arcot a tolóablak előtt, dermedten a rémülettől. Azután gyors mozdulatok következtek, majd megint az a szörnyű dermedt arckifejezés, az a vak befele fordulás – hátha akad még valahol valami menekvés.

– Ez a Paradicsom? – kérdezte Kern.

– Ez – felelte Klassmann. – Ez már a Paradicsom. Sokat elutasítanak, de sokan megkapják a meghosszabbítást.

Megint végigmentek néhány folyosón, és beléptek egy helyiségbe, de ez már nem volt olyan, mint egy pályaudvari csarnok, hanem mint egy negyedosztályú váróterem. A legkülönbözőbb nemzetiségű emberek gyűltek itt össze. A padokon csak kis részüknek jutott hely. A többiek álltak vagy a földön ültek. Kern megpillantott egy elnehezedett testű, kreolbőrű asszonyt, aki úgy ült a földön, mint valami terebélyes kotlóstyúk. Szabályos arca mozdulatlan volt. Fekete haja közepén elválasztva, hátul kontyban feltűzve. Körülötte több gyerek játszott, a legkisebbet éppen szoptatta. Elfogulatlanul ült, az egészséges állatok jellegzetesen fenséges tartásában, az anyák jogának tudatában a

zúrzavar és láрма közepette, és csak a gyerekeit látta, akik úgy játszottak a térde körül meg a háta mögött, mintha valami emlékmű lett volna.

Mellette idősebb, gyér szakállú, ősz hajú férfiak álltak fekete kaftánban, fülük felett göndör fürtökkel. Csak álltak és vártak, arcukon a rendíthetetlen megadás kifejezésével, mintha már évszázadok óta várának itt, és mintha tudnák, hogy még újabb évszázadokig várniok kell. A falnál egy állapotos nő ült a padon, mellette egy férfi, aki szüntelenül idegesen dörzsölte össze a kezeit, aztán egy ősz hajú öregember, aki csendesen beszélt egy síró asszonyhoz. A másik oldalon egy pörsenéses arcú fiatalember cigarettázott, és mint valami tolvaj, izgatottan meredt egy vele szemben ülő elegáns szépasszonyra, aki föl- és lehúzogatta a kesztyűjét. Egy púpos férfi a noteszába írt valamit. Egy sereg, gőzkazánként sistergő romániai zsidó. Egy férfi, aki egy ideig fényképeket nézegetett, azután elrakta őket. Egy kövér asszony, aki olasz újságot olvasott. Egy fiatal lány, aki csak ült ott, mint akinek semmi köze az egészhez, belesüllyedve a maga szomorúságába.

– Ezek, akiket itt lát, valamennyien munkavállalási engedélyt kértek – magyarázta Klassmann. – Vagy most akarnak kérni.

– De milyen iratok kellene hozzá?

– A legtöbbjüknek van még érvényes vagy már lejárt, meg nem újított útlevele. Vagy valamiképpen legálisan, vízummal utaztak be.

– Akkor ez még nem a legrosszabb terem?

– Nem – válaszolta Klassmann.

Kern észrevette, hogy némelyik tolóablak mögött fiatal lányok ülnek. Csinosan felöltözve, legtöbbjük világos blúzban, fekete szaténból készült könyökvédővel. Egy pillanatig olyan furcsának érezte, hogy az ablakok mögött olyan emberek ülnek, akiknek fontos, hogy megvédjék a pizsoktól a blúzuk ujját, miközben az ablakok előtt olyan emberek tolonganak, akiknek egész élete mocsokba süllyedt.

– Az utóbbi hetekben különösen rosszabbodott a helyzet a prefektúrán – mondta Klassmann. – Valahányszor Németországban történik valami, ami a körülötte lévő országokat idegesíti, ennek először mindig az emigránsok isszák meg a levét. Az emigráns a bűnbak – Németországban is, másutt is.

Kern az egyik ablaknál megpillantott egy keskeny arcú férfit, akinek a szeméből csak úgy sugárzott az értelem. Úgy látszott, rendben vannak az iratai – az ablak mögött ülő fiatal lány néhány kérdést intézett hozzá, aztán átvette őket, bólintott, és írni kezdett. De Kern látta, hogy annak az embernek verejték lepi el a homlokát. A helyiségben hideg volt, és a férfi csak vékony nyári öltönyt viselt, de minden pórusából ömlött a veríték, fényes lett tőle az arca, és cseppekben folyt le a homlokáról. Mozdulatlanul állt, karjával az ablak deszkájára támaszkodva, előzékeny, csöppet sem alázatos tartásban, készen arra, hogy feleljen a kérdésekre – most, amikor beteljesedett a kívánsága, halálos veríték lepte be, mint akit az embertelenség láthatatlan rostélyán égetnek. Ha kiabált, siránkozott vagy könyörgött volna, Kernben nem keltett volna olyan szörnyűséges hatást. De, hogy úgy állt ott, olyan udvariasan, olyan fegyelmezetten, olyan kifogástalan tartásban, és csak a pórusaiból áradó veríték árulta el, hogy mi játszódik le benne, ez olyan volt, mintha az az ember önmagába fulladt volna bele. Benne volt ebben minden földi teremtmény ínsége, nyomorúsága, amely az emberi lét minden gátján átszivárog.

A fiatal tisztviselő néhány kedves szó kíséretében adta vissza a férfi iratait. Ez megköszönte, hajlékony, kitűnő franciasággal, és gyorsan elindult. Csak a kijáratnál nyitotta szét a papírlapot, és nézte meg, mi van benne. Csupán egy kékes bélyegző volt meg néhány adat, de az az ember hirtelen úgy érezte, hogy májusi verőfény árad szét a teremben, és a szabadság pacsirtái dalolják mámorító éneküket.

– Megyünk? – kérdezte ekkor Kern.

– Eleget látott?

– Igen.

A kijárat felé indultak, de egy sereg nyomorúságos zsidó feltartóztatta őket, úgy keringtek körülöttük, akár egy kiéhezett, szétzilált madársereg.

– Kérem... segíteni... – mondta a legidősebb, és előlépett, széles, fáradt, alázatos mozdulatokkal. – Mi nem beszélni francia... se-gí-te-ni... kérem, ember...

– Ember... ember... – zendítettek rá kórusban a többiek, kaftánjuk bő ujját lobogtatva. – Ember... ember...

Jóformán ez lehetett az egyetlen német szó, amit ismertek, mert szüntelenül ezt ismételték, miközben sárgás, csontos ujjakkal önmagukra mutattak, a homlokukra, a szemükre, a szívükre, újra meg újra, lágyan, rábeszélően, szinte hízelgően gajdolvá:

– Ember... ember... – és csak a legidősebb fűzte hozzá: – Én is ember... – mivel ő néhány szóval többet tudott.

– Maga beszél jiddisül? – kérdezte Klassmann.

– Nem – felelte Kern. – Egy szót sem.

– Ezek meg csak jiddisül beszélnek. Itt ülnek minden áldott nap, de nem tudják megértetni magukat. Keresnek valakit, aki tolmácsolna nekik.

– Jiddis! Jiddis! – bólogatott serényen az öreg.

– Ember... ember... – zümmögte az izgatott, beszédes arcok kórusa.

– Segíteni... segíteni... – Az öreg a tolóablakra mutatott – nem tudni beszélni... csak... ember... ember...

– Nem jiddis – mondta sajnálkozó mozdulat kíséretében Klassmann.

A fekete madársereg ott tolongott Kern körül.

– Jiddis? Jiddis? Ember...

Kern a fejét rázta. A fekete szárnyak mozdulatlaná váltak. Az öreg még egyszer megkérdezte, dermedten, fejét előrehajtvá:

– Nem jiddis?

Kern újra megrázta a fejét.

– Ajvé... – mondta az öreg zsidó, melléig emelte két kezét, úgy, hogy az ujjak hegye egymáshoz ért, mintha kis tetőt épített volna a szíve fölé. Úgy állt ott, kissé előrehajolva, mintha egy távolból érkező kiáltásra várt volna. Azután meghajolt, és lassan leeresztette a két kezét.

Kern és Klassmann kilépett a helyiségből. Amint elérték az elülső folyosót, fentről, a kőlépcső felől, amely ebbe a folyosóba torkollott, harsány zeneszót hallottak. Pezsdítő ütemű induló volt, csakúgy harsogtak a trombiták, zengtek a harsonák.

– Mi ez? – kérdezte Kern.

– Rádió. Odafönt van a rendőrök szállása. Déli hangverseny.

A zene hangjai csillogó patakként zúdultak lefelé, a folyosón felduzzadtak, azután akár a vízesés, szétszóródva kiáradtak a széles ajtókon. És ez a harsány muzsika elborította azt a magányos kis alakot, aki sötéten, színtelenül kuporgott a legalsó lépcsőfokon, mint egy mozdulatlan fekete rög, mozdulatlan, nyugtalan, zavaros szemű kis halom. Az öregember volt, aki olyan nehezen vált meg a kőszívű tolóablaktól. Elveszetten, kimerülten kuporgott a sarokban, ernyedtt vállal, térdét felhúzza, mint aki fel sem tud többé állni – és a muzsika szétszóródott és táncolt felette, tarka, világító zuhatagokban, erőteljesen, részvét és megállás nélkül, akár maga az élet.

*

– Jöjjön – szólalt meg Klassmann, amikor kiértek az utcára.

– Még megiszunk egy kávét.

Leültek egy fonott asztalhoz egy kis bisztró előtt. Kern megkönnyebbülést érzett, miután megitta a keserű, erős kávét.

– Melyik az utolsó stáció? – kérdezte.

– Az utolsó stáció az a sok-sok ember, akik magányosan ülnek és éhen halnak valahol – felelte Klassmann. – A börtönök. Az éjszakai

metróállomások. Az épülőfélben lévő házak. A boltívek a Szajna hídjai alatt.

Kern az asztalok előtt hullámzó tömeget nézte. Egy fiatal lány, aki hatalmas kalapdobozt tartott a kezében, rámosolygott, ahogy elhaladt előtte. Néhány lépés után megfordult, és gyors pillantást vetett rá a válla fölött.

– Maga hány éves? – kérdezte Klassmann.

– Huszonegy. Nemsokára huszonkettő.

– Ennyinek is gondoltam – mondta Klassmann, miközben a táskájában matatott. – A fiam éppen annyi idős, mint maga.

– Ő is itt van?

– Nincs – felelte Klassmann. – Ő Németországban maradt.

Kern fölneézett Klassmannra.

– Ez rossz. Megértem.

– Neki nem.

– Akkor jó.

– Neki rosszabb lenne, ha itt volna.

– Hogyhogy? – kérdezte Kern, és kissé csodálkozva nézet: Klassmannra.

– Úgy, hogy nyomorékká verném.

– Micsoda?

– Följelentett. Miatta kellett eljönnöm.

– Atyaúristen! – mondta Kern.

– Én katolikus vagyok, hívő katolikus. A fiam viszont már néhány éve tagja volt odaát a párt ifjúsági szervezetének. Képzelteri, hogy nekem ez nem tetszett, és hogy előfordult néha egy kis szóváltás közöttünk. A fiú egyre inkább szembefordult velem. Egy napon azt mondta nekem, olyan hangon, ahogy az őrmester beszél az újonccal, hogy fogjam be a számat, különben nem áll jót magáért. Megfenyegetett, érti! Én lekentem neki egy pofont, mire ő dühösen

elrohant, és följelentett a rendőrségen. Szóról szóra jegyzőkönyvbe mondta, hogyan szoktam szidni a pártot. Szerencsére volt ott egy ismerősöm, aki azonnal felhívott telefonon, és figyelmeztetett. A lehető leggyorsabban el kellett tűnnöm otthonról. Egy óra múlva már meg is jelent egy különítmény, hogy elvigyen – élén a fiammal.

– Nem valami vidám történet – mondta Kern.

– De az ő számára sem lesz valami vidám dolog, ha egyszer visszamegyek.

– Addigra talán neki is lesz egy fia, aki majd följelenti.

Klassmann döbbenetesen nézett Kernre.

– Gondolja, hogy ez még olyan sokáig tart?

– Nem tudom. De én már el se tudom képzelni, hogy valaha is visszamehetek.

Steiner feltűzött egy nemzetiszocialista pártjelvényt a zakója bal oldali hajtókája alá.

– Hát ez igazán nagyszerű, Beer! – mondta. – Honnan szerezte?

– Egyik betegemtől – felelte vigyorogva Beer doktor. – Autószerencsétlenség, közvetlenül Murten előtt. Sínsíbe tettem a karját. Először rendkívül óvatos volt, és áradozott, hogy odaát milyen nagyszerű minden, de miután megittunk néhány konyakot, átkozni kezdte az egész mindenséget, és nekem adta emlékül a pártjelvényét. Neki sajnos vissza kellett mennie Németországba.

– Áldott legyen haló poraiban is! – mondta Steiner, aztán fölemelt az asztalról egy kék irattartót, és kinyitotta. Egy horogkeresztel díszített névsor meg néhány propagandaszöveg volt benne. – Azt hiszem, ennyi elég. Simán beleesik ebbe a csapdába.

A felhívásokat meg a listát Beertől kapta, akinek valami rejtélyes

okból évek óta küldözgetett ilyen írásokat az egyik stuttgarti pártszervezet. Steiner kiválasztott közülük néhányat, és most elindította a hadicselt Ammers ellen. Beer ugyanis elmondta neki, mi történt Kernel.

– Mikor utazik tovább? – kérdezte Beer.

– Tizenegykor. Előbb azonban visszahozom magának a pártjelvényt.

– Jó. Én meg egy üveg Fendant-nal várom magát.

Steiner elindult. Nemsokára csengetett Ammers házának ajtaján. A cselédlány nyitott ajtót.

– Ammers úrral szeretnék beszélni – mondta kurtán Steiner. – A nevem Huber.

A lány eltűnt, de hamarosan újra megjelent.

– Milyen ügyben keresi Ammers urat?

Aha, gondolta Steiner, ez Kern érdeme. Tudta, hogy Kernt kérdés nélkül beengedte a lány. – Pártügyben – felelte röviden.

Ezúttal maga Ammers jelent meg. Kíváncsi tekintettel meredt Steinerre. Steiner hanyag mozdulattal fölemelte a kezét.

– Ammers tagtárs?

– Igen.

Steiner felhajtotta a kabátja hajtókáját, és megmutatta a jelvényét. – Huber – mondta. – A külföldi szervezettől jöttem, és néhány kérdést szeretnék feltenni önnek.

Ammers vigyázzállásba merevedett, aztán meghajolt.

– Kérem, fáradjon be... hm...

– Huber. Egyszerűen Huber. Tudja... az ellenség füle mindenütt jelen van.

– Tudom. Különös megtiszteltetés számomra, Huber úr.

Steiner jól számított. Ammersben nyoma sem volt a bizalmatlanságnak. Az engedelmesség és a félelem a Gestapóval szemben sokkal mélyebben a csontjaiba ivódott. De még ha fel is

támadt volna benne a bizalmatlanság, Svájcban semmit sem tehetett volna Steiner ellen. Hiszen Steinernek Huber névre szóló osztrák útlevele volt. Senki sem tudta ellenőrizni, hogy valóban szoros kapcsolatok fűzik-e a német szervezetekhez. Még a német követség sem, amely már régóta nem kapott tájékoztatást valamennyi propagandisztikus intézkedésről.

Ammers a szalonba vezette Steinert.

– Üljön le, Ammers – mondta Steiner, miközben ő maga leült Ammers karosszékébe, azután lapozgatni kezdett az irattartójában. – Maga tudja, Ammers tagtárs, a mi legfőbb elvünk a külföldi munkában, hogy ne csapjunk semmi lármát.

Ammers bólintott.

– Ezt magától is elvártuk volna. Hogy minden zaj nélkül dolgozzék. De most azt halljuk, hogy fölösleges feltűnést keltett itt egy fiatal emigráns miatt!

Ammers felugrott a székéről.

– Az a gazember! Egészen beteggé tett, beteggé és nevetségessé, az a csirkefogó.

– Nevetségessé? – vágott a szavába Steiner. – A nyilvánosság előtt nevetségessé tette? Ammers tagtárs!

– Nem nyilvánosan, nem! – Ammers rájött, hogy hibát követett el. Izgalmában csaknem belezavarodott a dologba. – Csak magam előtt, úgy értettem!

Steiner átható tekintettel nézett rá. – Ammers – szólalt meg aztán lassan, vontatott hangon –, egy igazi nemzetiszocialista párttag önmaga előtt sem válhat soha nevetségessé! Mi van magával, mondja! Talán demokratikus okoskodások kezdték ki a meggyőződését? Nevetségessé válni – ez a kifejezés a mi szótárunkban nem létezik! Nekünk az az elvünk, hogy az ellenség nevetségés, érti?

– Hogyne, természetesen, természetesen! – Ammers végigsimította a

homlokát. Már látta magát egy koncentrációs táborban, ahol majd felfrissítheti a meggyőződését. – Csak egyetlenegyszer fordult elő! Máskor mindig sziklaszilárd vagyok. A hűségem megrendíthetetlen.

Steiner egy ideig hagyta, hadd beszéljen. Aztán keményen a szavába vágott.

– Jól van, tagtárs. Remélem, többé nem történik ilyesmi. Ezentúl ne foglalkozzék az emigránsokkal, érti? Örülünk, hogy megszabadultunk tőlük.

Ammers buzgón bólított. Felállt, és elővett az ebédlőszekrényből egy kristályüveget meg két ezüsből készült, belül aranyozott, talpas likőröspoharat.

Steiner undorral szemlélte a drága készletet. – Mi ez? – kérdezte.

– Konyak. Azt hittem, elfogad egy kis frissítőt...

– A konyakot akkor szervírozzák így, ha pocsék – mondta Steiner kissé joviális hangon. – Vagy a szemérmes szüzek egyesületében. Hozzon nekem egy egyszerű, nem túlságosan kis poharat.

– Nagyon szívesen!

Ammers boldog volt, hogy megtört a jég. Steiner ivott. A konyak elég jó volt. De ez nem Ammersen múltott. Svájcban nincs rossz konyak.

Steiner kivette a kék irattartót a bőrből készült aktatáskából, amelyet Beertől kapott kölcsön.

– Még valamit, tagtárs. De ez szigorúan bizalmas. Ugye tudja, hogy itt Svájcban még igen gyenge a propagandánk?

– Hogyne – hagyta jóvá nagybuzgón Ammers. – Nekem mindig is ez volt a véleményem.

– Jól van – intette le nyájasan Steiner. – Nem maradhat így. Létre kell hoznunk egy titkos alapítványt. – Steiner a névsorba pillantott. – Már vannak komoly adományok. De kisebb összegeket is szívesen fogadunk. Ez a szép ház a magáé, ugyebár?

– Igen. De már kétszer is felvettem rá jelzálogkölcsönt, úgyhogy

gyakorlatilag a bank tulajdona – magyarázta sietve Ammers.

– A jelzálogkölcsön arra való, hogy kevesebb adót kelljen fizetni. Egy párttag, akinek saját háza van, nem szélhámos, akinek nincs meg rá a bankban a fedezete. Mennyit írjak be?

Ammers meglehetősen határozatlannak látszott.

– Ez nem a legrosszabb alkalom a maga számára – mondta biztatóan Steiner. – Az adományozók listáját természetesen elküldjük Berlinbe. Azt gondolom, ötvenet írhatunk a neve mellé.

Ammers megkönnyebbültnek látszott. Legalább száz frankra számított. Tudta, milyen kielégíthetetlen a párt. – Természetesen! – jelentette ki sietve. – Vagy legyen talán hatvan – tette hozzá.

– Jó, legyen hatvan. – Steiner ráírt valamit a listára. – A Heinzen kívül van másik keresztnéve is?

– Heinz, Karl, Goswin, egy esszel.

– Goswin? Ritka név.

– Ritka, de tősgyökeres német. Ónémet. Már a népvándorlás idején is volt egy király, akit Goswinnak hívtak.

– Elhiszem.

Ammers letett az asztalra egy ötven- meg egy tízfrankos bankjegyet.

Steiner eltette a pénzt. – Nyugtáról szó sem lehet – mondta. – Érti, miért!?

– Természetesen! Titkos! Itt, Svájcban! – mondta Ammers és hamiskásan hunyorgott.

– És ezentúl semmi fölösleges hangoskodás, Ammers tagtárs! A csendes munka fél siker! Gondoljon mindig erre!

– Igenis kérem! Tudom én! Az az emigránshistória csak szerencsétlen véletlen volt.

Steiner elindult a girbegurba utcákon át, vissza Beer doktorhoz. Májrák, gondolta mosolyogva. Nahát, ez a Kern! Micsoda nagy szemeket meresztene, ha ő kapná meg a hatvan frankot, amit ezen a

büntetőexpedición nyertünk!

Kopogtattak az ajtón. Ruth mozdulatlaná vált, figyelt. Egyedül volt. Kern már délelőtt elment, hogy munkát keressen. Ruth habozott egy pillanatig. Aztán halkán felállt, átment Kern szobájába, és becsukta a két szobát összekötő ajtót. A két szoba a két, egymásra merőleges folyosó találkozásánál, a sarokban volt. Ez nagy előnyt jelentett a razziák szempontjából. Bármelyik szobából ki lehetett menni a folyosóra, anélkül hogy aki a másik szoba ajtaja előtt áll, megláthatta volna.

Ruth nesztelenül becsukta maga mögött Kern szobájának külső ajtaját, aztán befordult a sarkon.

Egy negyven év körüli férfi állt a szobája előtt. Ruth látásból ismerte. Ott lakott a szállodában, Brosénak hívták. A felesége már hét hónapja betegen feküdt. A menekülteket segélyező bizottság csekélyke támogatásából és a még Németországból magukkal hozott pénz maradványából éltek. Ez nem volt titok. A *Verdun* szálló lakói úgyszólván mindent tudtak egymásról.

– Engem keres? – kérdezte Ruth.

– Igen. Szeretném megkérni valamire. Maga Holland kisasszony, ugye?

– Igen.

– A nevem Brose, és egy emelettel lejjebb lakom – mondta elfogódottan a férfi. – A feleségem beteg, és nekem el kell mennem, munkát kell keresnem. Meg akartam kérdezni, ráér-e egy kicsit...

Ruth ránézett Brose keskeny, elgyötört arcára. Tudta, hogy a szállodában szinte mindenki kitér az útjából, amint megjelenik a láthatáron. Szüntelenül társaságot keresett a felesége számára.

– A feleségem nagyon sokat van egyedül... és hát tudja, milyen az...

olyankor elveszti minden reményét. Vannak napok, amikor különösen szomorú. De ha társasága van, mindjárt jobb a kedve. Azt gondoltam, hogy talán szívesen elbeszélgetne vele egyszer. A feleségem okos asszony...

Ruth előzőleg éppen pulóverkötéssel foglalatzkodott a szobájában, könnyű kasmírfonalból, úgy hallotta, a Champs-Élysées-n egy orosz üzletben megveszik az ilyesmit, hogy aztán háromszoros áron eladják. Szerette volna folytatni a munkáját, semmi kedve nem volt hozzá, hogy lemenjen Broséval – de ez a gyámoltalan dicséret: „A feleségem okos asszony”, eldöntötte a kérdést. Valahogy furcsa módon megszégyenítő érzés volt Ruth számára.

– Várjon egy pillanatig – mondta. – Hozom a holmimat, aztán mehetünk.

Kihozta a szobájából a fonalat meg a kötésmintát, azután lementek. A beteg asszony egy első emeleti kis szobában feküdt, amelynek ablakai az utcára nyílottak. Brose hirtelen sugárzó kifejezést erőszakolt az arcára, amikor beléptek.

– Lucie, itt van Holland kisasszony – mondta buzgó hangon. – Szívesen elbeszélgetne veled egy kicsit.

A viaszápadt arcból bizalmatlan sötét szempár meredt Ruthra.

– Akkor én most elmegyek – mondta sietve Brose. – Estére itthon leszek. Ma biztosan akad valami. Vizontlátásra.

Mosolygott, intett, és becsukta maga mögött az ajtót.

– Ő hívta magát, ugye? – kérdezte kis idő múltán a sápadt asszony.

Ruth először valami mást akart válaszolni, de aztán mégis bólintott.

– Gondoltam. Köszönöm, hogy eljött. De én egyedül is megvagyok. Ne zavartassa magát a munkájában. Majd alszom egy kicsit.

– Nincs semmi dolgom – mondta Ruth. – Éppen kötni tanulok. Azt meg itt is folytathatom. Magammal hoztam a kötést.

– Vannak kellemesebb dolgok is, mint hogy egy beteg mellett üljön

az ember – szólalt meg fáradtan Broséné.

– Persze. De még mindig jobb, mint az egyedüllét.

– Valamennyien ezt mondják, csak hogy vigasztaljanak – dűnnyögte a beteg. – Tudom, a betegeket mindenki vigasztalni akarja. De mondja csak meg nyugodt lélekkel, hogy kellemetlen egy ismeretlen, rosszkedvű, beteg asszony mellett ülnie, és hogy csak azért teszi, mert a férjem rábeszélte.

– Ez igaz – mondta Ruth. – Nem is azért jöttem, hogy vigasztaljam magát. Örülök, ha egyszer beszélgethetek valakivel.

– De hiszen maga kimehet a városba!

– Nem szeretek a városban járkálni.

Ruth felnézett, mert nem kapott választ. Egy kétségbeesett arcot látott maga előtt. Broséné felült, és meredt tekintettel nézett rá, és szeméből hirtelen ömleni kezdtek a könnyek, elárasztották egész arcát.

– Istenem – mondta zokogva – milyen egyszerűen mondja... én meg... ha csak egyetlenegyszer kimehetnék az utcára...

A beteg asszony visszahanyatlott a párnájára. Ruth felállt. Látta a meg-megránduló szürkésfehér vállakat, látta a nyomorúságos ágyat a poros délutáni fényben, és látta odakint a napos, hideg utcát, a házakat a kis vaskorlátos balkonokkal, és a tetők felett a hatalmas világító palackot – a Dubonnet cég aperitifreklámját, amely értelmetlenül izzott a délutáni napsütésben –, és egy pillanatig úgy érezte, mintha mindez mérhetetlenül távol lenne, valahol egy másik bolygón.

Broséné abbahagyta a sírást. Lassan felült. – Itt van még? – kérdezte.

– Itt vagyok.

– Hisztériás vagyok és ideges. Vannak ilyen napjaim. Kérem, ne haragudjon.

– Nem haragszom. Tapintatlan voltam, ennyi az egész.

Ruth újra leült az ágy mellett álló székre. Maga elé tette a kötésmintát, és megpróbálta folytatni a kötést. Nem nézett a betegre.

Nem akarta még egyszer látni azt a kétségbeesett arcot. Szinte kihívónak érezte itt mellette a maga kicsattanó egészségét.

– Nem jól tartja a tüt – szólalt meg egy idő múlva a beteg. Kivette a kötőtüt Ruth kezéből, és megmutatta, hogyan kell tartani. Azután magát a kötést is elvette Ruthtól, és szemügre vette. – Itt hiányzik egy szem – magyarázta. – Fel kell bontanunk. Látja, így.

Ruth fölnézett. A beteg mosolyogva tekintett rá. Most figyelmes és összeszedett volt az arca, tökéletesen elfoglalta a munka. Nyoma sem látszott már rajta az előbbi kitörésnek. Fehér keze könnyedén, gyorsan dolgozott. – Így – mondta nagy buzgalommal –, most próbálja meg.

*

Beesteledett, mire Brose visszatért. A szobában sötét volt. Az ablak előtt csak az almazöld esti égbolt és a vörösén csillogó, hatalmas Dubonnet-palack látszott.

– Lucie? – kérdezte a férfi a sötétségben.

Az asszony megmozdult az ágyban, és Brose most láthatta az arcát, amelyre üde rózsaszínű árnyalatot festett a reklám visszfénye – mintha valami csoda folytán hirtelen meggyógyult volna.

– Aludtál? – kérdezte a férfi.

– Nem. Csak úgy fekszem.

– Holland kisasszony rég elment már?

– Nem. Csak néhány perce.

– Lucie – mondta a férfi óvatosan, és leült az ágy szélére.

– Kedvesem. – Az asszony megsimogatta a férje kezét. – Találtál valamit?

– Még nem, de sikerülni fog.

Az asszony hallgatott egy ideig. – Micsoda teher vagyok én a számodra, Ottó – szólalt meg aztán.

– Hogy mondhatsz ilyet, Lucie! Mihez kezdenék nélküled?

– Szabad lennél. Azt tehetnél, amit akarsz. Vissza is mehetnél

Németországba, és dolgozhatnál.

– Igazán?

– Igazán – mondta az asszony. – Válj el tőlem! Odaát még jó pontnak is tekintenék, ha megtennéd.

– Az árja férfi, aki ráeszmélt, hogy tiszta német vér folyik az ereiben, és elvált a zsidó asszonytól, ugye? – kérdezte Brose.

– Valahogy így mondják. Hiszen semmi egyéb kifogásuk nincs ellened, Otto.

– Nincs, de nekem annál inkább van kifogásom ellenük.

Brose az ágy lábához támasztotta a fejét. Emlékezetében felidéződött, ahogy a főnöke odament hozzá az irodában, és összevissza beszélt a mai időkről, az ő, Brose derekas munkájáról, meg hogy mennyire fájlalja, hogy fel kell mondania, csak azért, mert zsidó a felesége. Erre ő fogta a kalapját, és elment. Nyolc nap múlva beverte az orrát a házmesternek, aki tömbbizalmi és pártspicli is volt egyszemélyben, mert büdös zsidónak nevezte a feleségét. Ennek aztán majdnem rossz vége lett. Szerencsére az ügyvédje bizonyítani tudta, hogy a házmester sörözés közben államellenes kijelentéseket tett, erre a házmester eltűnt a házból. Az asszony azonban nem mert kimenni az utcára – nem akarta kitenni magát holmi egyenruhás gimnazisták gyalázkodásának. Brose nem talált másik állást, s úgy határoztak, hogy Párizsba utaznak. Az asszony útközben betegedett meg.

Odakint színtelenné vált az almazöld égbolt. Poros lett és sötét.

– Voltak fájdalmaid, Lucie? – kérdezte Brose.

– Nem nagyon. Csak szörnyen fáradt vagyok. Úgy, belülről.

Brose megsimogatta az asszony haját, amely vörösesen csillogott a Dubonnet-reklám fényében.

– Hamarosan felkelhetsz – mondta a férfi.

Az asszony feje lassan megmozdult a férfi keze alatt.

– De mi lehet ez, Ottó? Sose volt ilyen bajom. És már hónapok óta

tart.

– Nem tudom. De nem komoly dolog. A nőknél gyakran van ilyesmi.

– Azt hiszem, soha többé nem leszek már egészséges – mondta hirtelen reményvesztetten az asszony.

– Biztos, hogy egészséges leszel. Méghozzá nagyon hamar. Csak nem szabad elveszítened a bátorságodat.

Odakint a tetők fölé kúszott az éjszaka. Brose csendesen ült, fejét még mindig az ágy lábának támasztva. Napközben gondterhelt és szorongó arca most sima és békés volt a homályban.

– Csak ne volnék olyan súlyos teher számodra.

– Szeretlek, Lucie – mondta a férfi halkán, meg se moccanva.

– Egy beteg asszonyt nem lehet szeretni.

– Egy beteg asszonyt kétszeresen is szeret az ember. Hiszen asszony is, meg gyerek is egyszerre.

– *Éppen erről van szó!* – suttogta alig hallhatóan az asszony. – Hogy már nem vagyok az! Már a feleséged sem vagyok. Még azt sem kapod meg tőlem. Teher vagyok csak, semmi más!

– Az enyém a hajad, amit annyira szeretek – mondta Brose, lehajolt, és megcsókolta az asszony haját. – Az enyém a szemed. – És megcsókolta a szemét. – A kezed. – És megcsókolta a kezét. – És te magad is az enyém vagy. A szerelmed. Vagy nem szeretsz már? – A férfi arca mélyen az asszony fölé hajolt.

– Már nem szeretsz? – kérdezte.

– Ottó... – suttogta bágyadtan az asszony, és a kezét önmaga és a férfi mellkasa közé csúsztatta.

– Már nem szeretsz? – kérdezte halkán a férfi. – Mondd meg! Megértem, hogy egy élheteretlen férfit, aki nem ért a pénzkereséshez, már nem lehet szeretni. Mondd meg, most rögtön, szerelmem, egyetlenem – mondta fenyegetően a sápadt, beesett arcnak.

Az asszonynak hirtelen megeredt a könnye, s a hangja lágy volt és

fiatalos. – De hát csakugyan *szeretsz* még, Ottó? – kérdezte szívet tépő mosollyal.

– Hát minden este újra el kell mondanom? Annyira szeretlek, hogy féltékeny vagyok az ágyra, amelyben fekszel. Azt szeretném, ha bennem volnál, a szívemben és a véremben.

Mosolygott, hogy az asszony lássa, és újra fölébe hajolt. Szerette ezt az asszonyt, ő volt mindene ezen a világon – de gyakran mégis nehezeére esett, hogy megcsókolja. Gyűlölte magát ezért – tudta, mi baja a feleségének, és saját egészséges teste erősebb volt nála. De most, az aperitifreklám kegyes, meleg visszfényében olyan volt ez az este, mint azok a régi esték, évekkel ezelőtt – amikor még nem kerítette őket hatalmába a betegség meleg és vigasztaló volt ez a visszaverődő fény, akárcsak ott szemközt a háztetők felett a vörös sugárzás.

– Lucie – suttogta a férfi.

Az asszony rászorította nedves ajkát a férfi szájára. Így feküdt ott, csendesen, és egy kis időre megfeledkezett elgyötört testéről, amelyben hangtalanul és kísértetiesen burjánzottak a rákos sejtek a halál ködös szorításában, és a méh és a petefészkek szürke, alakatlan hamuvá hullott szét.

*

Kern és Ruth lassú léptekkel haladt a Champs-Elysées-n. Este volt. A kirakatok csillogtak, a kávéházak zsúfolva voltak vendégekkel, fellobbantak a színes fényreklámok, és mint valami sötét kapu állt az Arc de Triomphe az éjszaka is ezüstösen tiszta párizsi égbolt háttére előtt.

– Nézd csak, ott jobbról! – szólalt meg Kern. – Waser és Rosenfeld.

A General Motors Co. hatalmas ablakai előtt két fiatalabb férfi állt, kopottas öltözékben. Avítt öltönye felett egyikük sem viselt felöltőt. Olyan izgatottan vitatkoztak, hogy jó ideig észre sem vették a mellettük álló fiatal párt. Mindketten a *Verdun* szállóban laktak. Waser technikus

volt és kommunista, Rosenfeld egy frankfurti bankárcsalád fia, és családjával együtt a második emeleten lakott. Mindketten rajongtak az autókért. Mindketten úgyszólván a semmiből éltek.

– Rosenfeld! – mondta könyörgő hangon Waser – gondolkodjék csak egy pillanatig értelmesen! Egy Cadillac... rendben van, mondjuk, idősebb embereknek. De mit kezd maga egy hathengeressel? Az úgy issza a benzint, akár a tehén a vizet, és mégsem annyival gyorsabb.

Rosenfeld a fejét csóválta. Lenyűgözve meredt a nappali világosságú kirakatba, amelyben a padlózatba szerelt korongon lassan forgott egy hatalmas fekete Cadillac. – Bánom is én, akármennyi benzint zabál is! – jelentette ki indulatosan. – Felőlem akár hordószámra is ihatja. Nem az a lényeg! Nézze, milyen csodálatosan kényelmes ez a kocsi. Biztonságos, megbízható, mint egy páncélkocsi.

– De Rosenfeld, ezek meggyőző érvek az *életbiztosításnál*, de nem egy kocsinál! – mondta Waser, és a szomszédos kirakatra mutatott, amely a Lancia-cég képviselőjéé volt. – Ezt nézze meg! Ez aztán prima kocsi! Csak négyhengeres, ideges, alacsony jószág, de ez aztán gyors és ruganyos, akár a párduc! Ezzel fölszáguldhat a ház falára is, ha kedve tartja.

– De én nem akarok a ház falára fölszáguldani! Én koktélparkra akarok hajtani, a Ritzbe! – mondta szenvtelen hangon Rosenfeld.

Waser elengedte ezt a megjegyzést a füle mellett. – Nézze, micsoda vonala van ennek! – mondta rajongó hangon. – Hogy milyen szép laposan simul ez a földhöz! Egy nyíl, egy villám – a nyolchengeres nekem már túl nagydarab. De ez olyan gyorsan száguld, akár az álom.

Rosenfeld gúnyos nevetésbe tört ki. – Hogy akar maga beleülni ebbe a gyerekkoporsóba? Hisz ez törpéknek való kocsi, Waser. Képzelve csak el: egy szépasszony társaságában van, aki hosszú estélyi ruhát visel, mondjuk aranybrokátból vagy flitterrel kivarrva, hozzá drága szőrmét, éppen a Maximból jönnek, december van, havazik, csupa latyak az utca,

és akkor ott áll ez a mozgó rádió – csak nem akarja magát nevetségessé tenni?

Waser elvörösödött. – Ezek kapitalista gondolatok! Könyörgök, Rosenfeld! Maga lokomotívról álmodik, nem autóról. Hogy tetszhet valakinek egy ilyen mammut? Hiszen ez kereskedelmi tanácsosoknak való! De maga még fiatal! Ha valami masszívabbat akar, az isten szerelmére, vegye meg azt a Delahaye-t, az komoly márka, és még mindig játszva bírja a százhatvanat!

– Delahaye? – fújtatott megvető hangon Rosenfeld. – Hogy minden pillanatban olajos legyen a gyertya, mi?

– Lehetetlen, ha jól vezet! Egy Jaguárnak már csak a motorja hangjától is részeg lesz az ember! Vagy ha valami egészen elsőrangút akar, vegye meg a legújabb Supertalbot-t! Játszva bírja a száznyolcvan kilométert! Akkor tényleg jó kocsija van!

– Egy Talbot-t! – kiáltotta Rosenfeld a felháborodástól éles, sipító hangon. – No, azzal aztán jól bevásárolnék! Még ajándékba se fogadnám el azt a járgányt, hisz az annyira túl van komprimálva, hogy a városi forgalomban egyszerűen fölforr. Nem, Waser, én már csak megmaradok a Cadillacnél. – Rosenfeld újra a General Motors-kirakat felé fordult. – Nézze csak meg ezt a minőséget! Öt évig ki se kell nyitnia a motorházat. Összkomfortos kocsik ez, kedves Waser, ilyent csak az amerikaiak hoznak ki. A motor alkalmazkodó és nesztelen, egyszerűen nem hallani semmit!

– De öregem! – tört ki szenvedélyes hangon Waser –, én éppen, hogy hallani akarom a motort! Hiszen az maga a legszebb muzsika, mikor egy ilyen ideges dög nekilendül!

– Akkor szerezzen be egy traktort! Az még hangosabb!

Wasernek megdermedt a tekintete, ahogy Rosenfeldre nézett.

– Ide figyeljen – szólalt meg halkán, nagy keservesen uralkodva magán –, ajánlok magának egy kompromisszumos megoldást: Vegye

meg a kompresszoros Mercedest! Az jó masszív kocsi, de azért van benne lendület! Rendben van?

Rosenfeld fölényesen leintette. – Hiába is próbál meggyőzni! Ne fáradjon! Cadillac, semmi más! – jelentette ki, és újra elmerült a forgókorongon álló hatalmas fekete eleganciájának szemlélésében.

Waser kétségbeesetten nézett körül, és most megpillantotta Kernt és Ruthot. – Hallja, Kern – mondta –, ha maga választhatna egy Cadillac meg egy új Talbot között, melyiket venné meg? A Talbot-t, ugye?

Erre már Rosenfeld is megfordult.

– Természetesen a Cadillacet, nem is kétséges!

– Én egy kis Citroënnel is beérném – mondta Kern.

– Egy Citroënnel? – A két autórajongó úgy nézett rá, mint valami rühes birkára.

– Vagy egy biciklivel – tette hozzá Kern.

A két szakember gyorsan egymásra nézett. – Vagy úgy! – szólalt meg aztán Rosenfeld, rendkívül hűvösen. – Maga nem sokat ért a kocsikhoz, ugye?

– Meg az autósporthoz se, ugye? – tette hozzá némi undorral Waser. – Hát istenem, vannak, akiket a bélyegek érdekelnek.

– Én is azok közé tartozom – jelentette ki vidáman Kern. – Főleg a postatiszták.

– No, akkor elnézést! – mondta Rosenfeld, és felhajtotta a zakója gallérját. – Jöjjön, Waser, még megnézzük odaát az új Alfa Romeo- és Hispano-modelleket.

Elindultak, teljes egyetértésben, nyomorúságos öltönyükben – megbékítette őket, a tudatlan Kern –, hogy elvitatkozzanak még néhány versenykocsin. Ráérték – úgysem volt pénzük vacsorára.

– Milyen csodálatos az ember, ugye? – kérdezte nevetve Kern, és vidáman nézett utánuk.

*

Kern nem talált munkát. Minden elképzelhető helyen ajánlkozott, de még napi húsz frankért sem tudott elhelyezkedni. Két hét alatt elfogyott a pénzük. Ruth a zsidó, Kern meg a vegyes, zsidó-keresztény bizottságtól kapott valami kis segílyt, összesen mintegy ötven frankot hetenként. Kern beszélt a szállodában a tulajdonosnővel, és elintézte, hogy ennyi pénzért megtarthatták a két szobát, és még reggelit is kaptak hozzá: kávé meg kenyeret. Eladta a nagykabátját, a bőröndjét és ami még megvolt a Potzlochtól kapott tárgyak közül. Azután Ruth holmija került sorra. Egy gyűrű, amely az anyjáié volt, ruhák meg egy keskeny arany karkötő. De ők nem érezték magukat túlságosan boldogtalannak. Párizsban élhettek, s nekik ez elég volt. Mindennap a következő napban reménykedtek, és biztonságban érezték magukat. Ebben a városban, amely a huszadik század valamennyi emigránsát befogadta, a türelmesség szelleme uralkodott; Párizsban éhen lehetett pusztulni, de üldözni csak annyira üldözték az emigránsokat, amennyire feltétlenül szükséges volt – és ez már végtelenül sokat jelentett.

Marill egy vasárnap délután, amikor nem kellett belépőjegyet venni, magával vitte őket a Louvre-ba. – Télen szükségetek van valamire, amivel agyonüthetitek az időt – mondta. – Az emigránsok a legtöbbet az éhségtől szenvednek, meg attól, hogy nincs hol lenniök, és az időtől, amivel nem tudnak mit kezdeni, mert nem szabad dolgozniok. Az éhség meg a gond, hogy hol töltsék a napjaikat, mindkettő halálos ellenség, s az emigránsnak küzdenie kell ellene – de az idő, a mérhetetlen üres, kihasználatlan idő, az alattomos ellenség, az fölemészti az energiáját, a várakozás kimeríti, a homályos félelem megbénítja. A másik kettő szemből támad rá, és neki védekeznie kell, vagy ha nem, elpusztul, de az idő orvul támad az emberre, és felbomlasztja a vérért. Ti még fiatalok vagytok. Ne üldögéljete a kávéházakban, ne siránkozzatok, ne adjátok át magatokat a fáradtságának. Ha már nagyon nehéz lesz, járjatok el a

nagy párizsi váróterembe: a Louvre-ba. Ott jól fűtenek a téli hónapokban. Inkább egy Delacroix, egy Rembrandt vagy egy Van Gogh előtt szomorkodjatok, mint egy pohár pálinka mellett, vagy a tehetetlen siránkozás és dühkitörések hangulatában. Ezt én mondom nektek, Marill, én, aki magam is szívesebben üldögélek egy pohár pálinka mellett. Különben nem tartanék nektek ilyen tanulságos szónoklatot.

Bejárták a Louvre hatalmas termeit – letűnt évszázadok, kőbe véssett egyiptomi királyok, görög istenek, római uralkodók mellett haladtak el – babiloni oltárok, Perzsiában szőtt szőnyegek és flamand gobelinek – s a legnagyobb festők, Rembrandt, Goya, Greco, Leonardo, Dürer képei sorakoztak előttük végtelen termekben és folyosókon, míg végül azokhoz a termekhez értek, amelyekben az impresszionisták képeit őrizték.

Leültek az egyik pamlagra, az egyik terem közepén. A falakról Cézanne, Van Gogh és Monet tájai, Degas táncosnői, Renoir pasztellszínű női fejei és Manet színes jelenetei ragyogtak le rájuk. Néma csend vette körül őket, rajtuk kívül nem volt senki a teremben, és ők ketten lassan úgy érezték, hogy valami elvarázsolt toronyban ülnek, és a képek a távoli világba nyíló ablakok – a komoly életöröm kertjeire, a végtelen érzésekre, a merész álmokra és a lélek elpusztíthatatlan tájaira nyílnak, ahol ismeretlen az önkény, a félelem és a jogtalanság.

– Emigránsok! – szólalt meg halkán Marill. – Ezek is mind emigránsok voltak! Elűzték, kinevették, kidobták őket, gyakran nem volt hol lenniök, éheztek, némelyiküket kigúnyolták és mellőzték a kortársaik, nyomorúságban éltek, nyomorúságban haltak meg, de nézzétek, micsoda műveket alkottak! A világ kultúráját! Ezt akartam megmutatni nektek.

Levette a szemüvegét, és körülményesen tisztogatni kezdte.

– Mi hat magára a legerősebben ezeken a képeken? – kérdezte Ruthtól.

– A béke – válaszolta gondolkodás nélkül Ruth.

– A béke. Azt hittem, azt fogja mondani: a szépség. De igaza van – a béke ma egy a szépséggel. Különösen számunkra. És magára, Kern?

– Nem tudom – mondta Kern. – Szeretném, ha az enyém lenne az egyik kép, és eladhatnám, hogy legyen miből élnünk.

– Maga idealista – mondta Marill.

Kern bizalmatlanul nézett rá.

– Komolyan mondom – jelentette ki Marill.

– Tudom, hogy ostobaság. De tél van, és vehetnék kabátot Ruthnak.

Kern érezte, hogy butaságot beszél, de semmi más nem jutott eszébe, hiszen már előzőleg is egész idő alatt erre gondolt. Meglepődött, amikor hirtelen a kezében érezte Ruth kezét. A lány sugárzó arccal nézett rá, és szorosan hozzásimult.

Marill újra föltette a szemüvegét. Azután körülnézett.

– Az ember nagy a végletekben – mondta. – A művészetben, a szerelemben, az ostobaságban, a gyűlöletben, az önzésben, még az áldozatokban is – de ami a leginkább hiányzik az életéből, az egy kevéske hétköznapi jószág.

*

Kern és Ruth éppen befejezték a vacsorájukat. Kakaót ittak és kenyeret ettek hozzá, hetek óta ez volt az egyetlen táplálékuk, eltekintve attól a csésze kávétól meg a két brióstól, amelyet Kern belealkudott a szobák árába.

– Ma beefsteak íze van a kenyérnek – mondta Kern. – Olyan, mint a jó, szaftos beefsteak pirított hagymával.

– Szerintem olyan, mint a csirkehús – szólalt meg Ruth. – Mint a fiatal jércesült, fejes salátával.

– Lehet. Talán az a darab, amit te ettél. Adj abból a feléből egy szeletet. Elbírok még egy kis sült csirkét.

Ruth levágott egy vastag szeletet a hosszú francia fehérkenyérből. –

Tessék – mondta. – Combja. Vagy inkább mellét akarsz?

Kern elnevette magát.

– Ruth, ha te nem volnál velem, most biztosan perbe szállnék az istennel!

– Én meg csak feküdnék az ágyban, és bögnék nélküled.

Ebben a pillanatban kopogtattak az ajtón.

– Brose – mondta meglehetősen kedvetlenül Kern. – Természetesen éppen a leggyöngédebb szerelmi vallomások idején!

– Tessék! – szólt ki Ruth.

Az ajtó kinyílt. – Nem! – kiáltotta Kern. – Ez lehetetlen! Csak álmodom! – Felállt, végtelenül óvatosan, mint aki fél, hogy elüzi a szellemet. – Steiner! – hebegte. A szellem vigyorgó arccal nézett rá. – Steiner! – kiáltotta Kern. – Isten az égben, ez Steiner!

– A jó emlékezőtehetség a barátság alapja... és a szerelem megrontója – szólalt meg Steiner. – Bocsásson meg, Ruth, hogy egy szentenciával állítok be... de odalenn éppen egy régi barátommal, Marillal találkoztam. Az ilyesmi elkerülhetetlen.

– Honnan jössz? – kérdezte Kern. – Egyenesen Bécsből?

– Bécsből. Egy kis kerülővel, Murtenen át.

– Micsoda? – kérdezte Kern, és hátrált egy lépést. – Murtenen át?

– Murtenben ugyancsak megjártuk, Steiner – szólalt meg nevetve Ruth. – Én megbetegedtem, ezt az öreg határátlépőt meg elkapta a rendőrség. Murten nem valami dicsőséges név számunkra.

Steiner elégedetten mosolygott, azután így szólt:

– Azért mentem oda! Megbosszultalak benneteket, gyerekeim.

Elővette a levéltárcáját, és kivett belőle hatvan svájci frankot.

– Tessék. Ez tizennégy dollár vagy körülbelül háromszázötven francia frank. Ajándék Ammerstől.

Kern értetlenül nézett Steinerre. – Ammerstől? – kérdezte.

– Háromszázötven frank?

– Majd később elmagyarázom, fiacskám. Tedd el. És most hadd nézzelek meg benneteket! – Végigmustrálta mind a kettőjüket. – Beesett arc, gyenge táplálkozás, vizes kakaó vacsorára – és persze senkinek nem szóltatok itt, ugye?

– Még nem – felelte Kern. – Valahányszor közel jártunk hozzá, Marill mindig meghívott bennünket ebédre. Mintha hatodik érzéke volna.

– Sőt, van egy hetedik is. A képekhez. Nem cipelt el benneteket ebéd után a múzeumba? Általában ez a bűnhődés érte.

– De igen. Cézanne-hoz, Van Goghhoz, Manet-hez, Renoir-hoz és Degas-hoz – mondta Ruth.

– Aha! Az impresszionistákhoz. No persze, ebédre hívott meg benneteket. A vacsoráért Rembrandt-hoz, Goyá-hoz, Grecó-hoz cipeli el az embert. De most rajta, gyerekek, felöltözni. A párizsi éttermek fényárban úsznak, és várnak ránk!

– Éppen most...

– Látom! – vágott a szavukba haragosan Steiner. – Azonnal öltözzetek fel! Tele vagyok pénzzel.

– Fel vagyunk öltözve.

– Vagy úgy! Szóval eladtátok a kabátotokat egy hitsorsosnak, aki jól becsapott benneteket...

– Nem... – mondta Ruth.

– Vannak becstelen zsidók is, kislány! Bármilyen szent is a szememben pillanatnyilag a mártír népetek. Akkor hát menjünk! Göngyölítsük fel a sült csirkék faji problémáit.

*

– És most meséljétek el, mi van veletek – szólalt meg vacsora után Steiner.

– Mintha meg volna babonázva minden – mondta Kern. – Párizs nemcsak a kölnivizek, a szappanok és a parfümök városa, hanem a

biztosítótüké, a cipőfűzőké, a gomboké, és úgy látszik, a szentképeké is. Eladni itt semmit sem lehet. Már sok mindennel megpróbálkoztam – mosogatással, gyümölcsöskosarak cipelésével, címírással, játékszerek eladásával de mindez nem sokat hozott a konyhára. Ez mind csak alkalmi munka volt. Ruth két hétig takarított egy irodában, aztán tönkrement a cég, és nem fizettek semmit. A kasmírfonalból kötött pulóverekért annyit ajánlottak neki, amennyiből éppen újabb fonalat vehetett.

– Ennek következtében... – Kern kigombolta a zakóját, és így folytatta: – Ennek következtében úgy járok, mint egy gazdag amerikai. Csodálatos dolog, ha nincs kabátja az embernek. Ruth talán neked is köt majd egy pulóvert, Steiner.

– Még van egy pulóverre való fonalam – mondta Ruth. – Igaz, fekete. Szereti a feketét?

– De mennyire! Hiszen mi magunk is feketén élünk. – Steiner cigarettára gyújtott. – Már látom. Eladtátok vagy zálogba tettétek a kabátotokat?

– Előbb zálogba tettük, aztán eladtuk.

– Jól van. Ez a természetes út. Voltatok már a *Café Maurice*-ban?

– Nem. Csak az *Alsace*-ban voltunk.

– Jó. Akkor most elmegyünk Maurice-hoz. Ott tanyázik Dickmann. Ő mindent tud. A kabátok dolgában is. De előbb még valami fontosat akarok tőle kérdezni. A világkiállításról, amely ebben az évben lesz.

– Világkiállítás?

– Igen, bébi – mondta Steiner. – Akkor ugyanis kell hogy legyen munka. És nem firtatják annyira az iratokat.

– Tulajdonképpen mióta vagy Párizsban, Steiner? Hogy már mindent tudsz?

– Négy napja. Előzőleg Strassburgban voltam. El kellett intéznem valamit. Benneteket Klassmann segítségével találtalak meg. A

prefektúrán találkoztam vele. Hiszen nekem van útlevelem, gyerekek. Néhány nap múlva beköltözöm az *International*-ba. Tetszik nekem a neve.

*

A *Café Maurice* hasonlított a bécsi *Sperler* kávéházra meg a zürichi *Café Greifre*. Jellegzetes emigránsbörze volt. Steiner kávért rendelt a két fiatalnak, aztán átment egy másik asztalhoz, amelynél egy idősebb férfi ült. Miután néhány szót váltottak egymással, az idősebb férfi fürkésző tekintettel vette szemügyre Ruthot és Kernt, aztán felállt és elment.

– Ez volt Dickmann – mondta Steiner. – Ő mindent tud. Igazam volt a világkiállítással, Kern. Most építik a külföldi pavilonokat. Ezt a külföldi kormányok fizetik. Részben saját munkásaikat hozzák ki, az egyszerűbb munkára, földmunkára meg ilyesmire azonban itt vesznek fel embereket. És ez a mi nagy esélyünk! Minthogy a munkabért a külföldi bizottságok fizetik, a franciák nem sokat törődnek azzal, hogy kivel dolgoztatnak. Már most is rengeteg emigránst foglalkoztatnak. Mi olcsóbbak vagyunk, mint a franciák, ez a mi előnyünk.

Hamarosan visszatért Dickmann. Két kabátot hozott a karjára vetve.

– Azt hiszem, jók lesznek – mondta.

– Próbáld fel – fordult Kernhez Steiner. – Először te. Aztán Ruth a másikat. Csak semmi tiltakozás.

A két kabát tökéletesen rájuk illett. Ruthénak még egy kis kopott szőrmegallérja is volt. Dickmann fáradtan mosolygott. – A szemem... – mondta.

– Ezek a legjobb kacatjaid, Heinrich? – kérdezte Steiner.

Dickmann kissé sértődötten nézett rá. – Ezek jó kabátok. Nem újak, az nyilvánvaló. De a szőrmegalléros egy grófnőtől származik. Egy emigráns grófnőtől, természetesen – tette hozzá, Steiner tekintetének láttán. – Valódi mosómedve, Josef. Nem nyúl.

– Jó. Átvesszük. Holnap eljövök, és megbeszéljük a többit.

– Fölösleges. Nem kell fizetned érte. Hiszen van még valami elszámolásunk.

– Ostobaság.

– Egyáltalában nem az. Fogadd el, és felejtsd el az egészet. Szép kis slamasztikában voltam annak idején. Uramisten!

– És különben hogy vagy? – kérdezte Steiner.

Dickmann vállat vont.

– Valahogy kijövök, a gyerekekkel együtt. – De undorító dolog mindig ilyen feszültségben élni.

– Ne légy érzelgős, Heinrich – mondta nevetve Steiner. – Én okirat-hamisító, hamiskártyás, csavargó vagyok, testi sértések vannak a rovásomon, ellenállás az államhatalommal szemben és még sok egyéb – és mégse rossz a lelkiismeretem.

Dickmann bólintott.

– A legkisebbik lányom beteg. Influenzás. Lázás. De a gyerekeknél nem nagy baj a láz, ugye? – kérdezte, és feszülten nézett Steinerre.

Steiner a fejét rázta.

– Annál gyorsabb a gyógyulás.

– Ma korábban akarok hazamenni.

Steiner rendelt magának egy konyakot. – Bébi – fordult Kernhez –, neked is egyet?

– Figyelj ide, Steiner... – kezdte Kern.

Steiner leintette. – Ne beszélj! Karácsonyi ajándék, nekem nem került semmibe. Hiszen láttátok. Egy konyakot, Ruth. Kér, ugye?

– Kérek.

– Új kabátok! Munka a láthatáron! – mondta Kern, és kiitta a konyakját. – Kezd érdekes lenni az élet.

– Csak aztán csalódás ne érjen! – mondta vigyorgó képpel Steiner. – Később, ha már lesz elég munkád, életed legérdekesebb szakaszának látod majd azt az időt, amikor nem dolgozhattál. Csodálatos históriákat

mesélsz majd róla az unokáidnak, akik a térded körül játszadoznak. Annak idején Párizsban...

Dickmann elhaladt az asztaluk mellett. Fáradtan köszönt, és ment tovább a kijárat felé.

– Valamikor szociáldemokrata polgármester volt – mondta Steiner, és utánaézett. – Öt gyerek. A felesége meghalt. Kiváló koldus. Méltósággal csinálja. Mindent tud. Kissé túlságosan finom lélek, mint a legtöbb szociáldemokrata. Azért olyan rossz politikusok.

A kávéház lassan megtelt. Megjelentek az alvók, hogy lefoglalják éjszakára a sarokhelyeket. Steiner felhőrpintette a konyakját.

– A tulajdonos nagyszerű ember – mondta. – Mindenkinek megengedi, hogy itt aludjék, aki csak helyet talál magának. Ingyen. Vagy egy csésze kávé áráért. Ha ezek a kávéházak nem volnának, sokaknak rosszul állna a szénája. – Felállt. – Menjünk, gyerekek.

Kimentek az utcára. Odakint hideg szél fújt. Ruth felhajtotta új kabátja mosómedve gallérját, és szorosra húzta magán a kabátot. Mosolyogva nézett Steinerre, aki bólintott, és így szólt:

– Jó meleg, kis Ruth! A világon minden egy kis melegségtől függ.

Steiner odaintette az öreg virágáros asszonyt, aki elcsoszogott mellettük.

– Ibolya – mondta rikácsoló hangján az öregasszony. – Friss pármái ibolya.

– Micsoda város! Ibolya december közepén a párizsi utcán!

Steiner kivett egy csokrot a kosárból, és átnyújtotta Ruthnak.

– Egy kis lila boldogság! Semmi haszna, csak szép! Egyébként az ilyesmi adja a legtöbb meleget! – Rákacsintott Kernre. – Életre szóló tanulság, mondaná Marill.

A világkiállítás kávéházában ültek. Éppen fizetési nap volt. Kern körberakta a tányérját a vékony papírpénzekkel. – Kétszázhetven frank – mondta. – Egy hét alatt kerestem! És ez már a harmadik hét! Olyan ez, mint valami mese.

Marill egy ideig kedvtelve nézte Kernt, aztán Steinerre emelte a poharát. – Igyunk egy kortyot ezekre a szörnyűséges papírokra, kedves Huber! Bámulatos, hogy milyen hatalom a pénz az ember életében! Őseink még a mennydörgéstől és villámoktól reszkettek, az állatoktól meg a földrengéstől – a későbbiek a kardoktól, rablóktól, járványoktól és Istentől –, de mi ezektől a nyomtatott papíroktól reszketünk – legyen az pénz vagy útleve. A neandervölgyi embert bunkóval verték agyon, a római karddal ölték meg, a középkori embernek a pestis volt a gyilkosa – de bennünket már egy darab papírral is el lehet pusztítani.

– Vagy életre kelteni – egészítette ki Kern, és szemügyre vette a tányérja körül sorakozó bankjegyeket.

Marill oldalról sandított Kernre.

– Mit szólsz ehhez a gyerekhez? – kérdezte Steinertől. – Hogy kikupálódott, mi?

– Meghiszem azt! Valósággal kivirágzik az idegen föld éles levegőjében. Már a poéngyilkoláshoz is ért.

– Már gyerekkorában ismertem – mondta Marill. – Néhány hónappal ezelőtt még gyengéd lelkű, örökösen vigasztalásra szoruló kisfiú volt.

– Változékony században él – mondta nevetve Steiner. – Ebbe könnyen belepusztul az ember... de a fejlődése is gyorsabb.

Marill kortyolt egyet a könnyű vörösborból. – Változékony század – ismételte. – A nagy nyugalanság kora! Ludwig Kern, a fiatal vandál harcos a második népvándorlás idején.

– Nem – jelentette ki Kern. – Fialtal félzsidó a második egyiptomi kivonulás idején.

– A te tanítványod, Huber – mondta Marill, és szemrehányóan nézett Steinerre.

– Nem, az aforizmagyártást tőled tanulta, Marill! Egyébként a biztos heti bér fejleszti az ember humorát. Éljen a tékozló fiú visszatérése a keresethez! – Steiner Kernre pillantott. – Tedd a zsebedbe a pénzt, bébi, különben elrepül. A pénz nem szereti a fényt.

– Neked adom – mondta Kern. – Akkor legalább mindjárt elrepül. Hiszen még sokkal többel tartozom neked.

– Szégyelld magad! Olyan gazdag még nem vagyok, hogy visszavegyem, amit adtam.

Kern ránézett Steinerre, aztán zsebébe tette a pénzt. – Hány óráig vannak ma nyitva az üzletek? – kérdezte.

– Miért?

– Mert ma szilveszter van!

– Hétfig, Kern – mondta Marill. – Italt akar venni estére? Az olcsóbb itt a kávéházban. Kitűnő Martinique-rum kapható.

– Nem, nem italt akarok venni.

– Aha! Akkor bizonyára a polgári érzelgősség ösvényén akar sétálni az év utolsó napján?

– Valahogy úgy – mondta Kern, és felállt. – Salomon Levihez megyek. Ma talán ő is érzelgős egy kicsit, és változóak az árai.

– A változékony évszázadban emelkednek az árak – mondta Marill. – De csak rajta, Kern. A szokás semmi, az ösztönösség minden! Csak el ne felejtse a nagy kufárokodás közben: este nyolckor az emigráció öreg harcosai Mére Margot-nál vacsoráznak!

*

Salomon Levi fürge mozgású, gyér kecskeszakállú emberke volt. Egy sötét, boltíves helyiségben tanyázott, órák, hangszerek, használt

szőnyegek, olajfestmények, háztartási cikkek, gipsztörpék és porcelánállatok között. A kirakatban olcsó utánzatok, mesterséges gyöngysorok, ezüsfoglalatú régi ékszerek, zsebórák és régi érmék rendezetlen halmaza.

Levi azonnal megismerte Kernt. Olyan megbízható volt az emlékezete, mint valami üzleti könyv, már jó néhány kitűnő üzletet köszönhetett neki.

– Mi újság? – kérdezte harcra készen, mert mindjárt gondolta, hogy Kern el akar adni valamit. – Rosszkor jött!

– Hogyhogy? Eladta már a gyűrűt?

– Hogy eladtam-e? – mondta siránkozó hangon Levi. – Maga eladásról beszél, ha jól értettem. Vagy tévedtem volna?

– Nem.

– Fiatalember – dohogott tovább Levi –, hát maga nem olvas újságot? Hol él maga, a Holdon, hogy nem tudja, mi történik a nagyvilágban? Hogy eladtam-e? Hát hogy adhatnék el ilyen ócska kacatokat? Hogy eladtam-e? Ahogy maga nekem ezt mondja, olyan nagyúri hangon, mintha magát a Rotschildot hallanám. Tudja maga, mi kell ahhoz, hogy én eladjak valamit? – Hatásos szünetet tartott, aztán patetikus hangon magyarázni kezdte: – Ahhoz az kell, fiatalember, hogy idejőjjön nekem egy idegen ember, és kérjen valamit, aztán vegye elő a zsebéből a bukszáját – Levi elővett a zsebéből egy pénztárcát – kinyissa – kinyitotta a pénztárcáját –, és készpénzt vegyen ki belőle, valódi kóser pénzt – ezzel kirántott a pénztárcából egy tízfrankos bankjegyet –, letegye nekem ide az asztalra – Levi kisímította a tízfrankost –, és most jön a fődolog – Levi hangja falzettbe csúszott fel –, hogy tartósan megváljon tőle.

Visszatette a pénzt a tárcába. – És miért válna meg tőle? Valami ócska rongyért, valami vacakért. No persze, majd igazi, kóser pénzt ad érte! Nevetnem kell! Ilyesmire csak a bolondok meg a gójok képesek.

Vagy az ilyen szerencsétlen alakok, mint én, akinek szenvedélye az üzlet. No, hadd lássam, mit hozott. Sokat nem adhatok. Hát igen, négy héttel ezelőtt, azok még jó idők voltak!

– Nem akarok eladni semmit, Levi úr. Vissza szeretném venni a gyűrűt.

– Micsoda? – Levi egy pillanatra kitátotta a száját, akár a citromsármány a fészében. A szakálla volt a fészek. – Aha, tudom már, maga cserélni akar. No neem, fiatalember, ezt már ismerem! Egy héttel ezelőtt is micsoda pechem volt vele, azzal az órával, na jó, igaz, hogy nem járt, de végtére is az óra, az óra, hát elfogadtam érte egy bronz asztali írókészletet meg egy aranyhegyű töltőtollat. Mit mondjak magának? Jól becsapták az öreg Levit, ezt az öreg bolondot, aki mindenki benn megbízik – a töltőtoll nem szuperál. Jó, igaz, az óra is legföljebb ha negyedórácskát jár, no de egyáltalán nem ugyanaz az eset, ha egy óra nem jár vagy egy töltőtoll nem ír. Az óra csak óra marad akkor is, dehát egy töltőtoll, ami üres, mit képzelsz! Hiszen az egyszerűen ostobaság, hiszen az olyan, mintha nem is volna! Nü, mondja, mit akart cserélni?

– Semmit, Levi úr. Venni akarok valamit. Venni.

– Pénzért?

– Igen. Kézpénzért.

– Aha, tudom már! Valami magyar vagy román pénzért, vagy olyan osztrák pénzért, ami már semmit nem ér, vagy inflációs bankóért, no persze, hát ki ismeri itt már ki magát! Csak nemrégiben járt itt egy ember egy olyan kisüvickolt bajusszal, mint Nagy Károly...

Kern elővett egy százfrankos bankjegyet, és letette a pénztárcáját az asztalra. Levi valósággal megdermedt, és füttyentett egyet, magas, éles hangon.

– Hát maga ajszer? Nahát, ilyen én még nem is láttam! De fiatalember, a rendőrség...

– Megdolgoztam érte! – mondta Kern. – Tisztességes munkával kerestem. És most lássuk, hol a gyűrű?

– Pillanat! Egy kicsike pillanatocska! – mondta Levi, és már el is rohant és hamarosan jött is vissza a Ruth anyjától származó gyűrűvel. Fényesre tisztította a kabátja ujjával, óvatosan ráfűjt, újra megdörzsölte, aztán rátette egy darab bársonyra, mintha valami húszkarátos gyémánt lett volna. – Micsoda gyönyörű darab – mondta áhítatosan. – Valódi ritkaság!

– Levi úr – szólalt meg Kern –, maga akkor százötven frankot adott nekünk ezért a gyűrűért. Ha én most száznyolcvanot adok vissza magának, húsz százalékot keres rajta. Előnyös ajánlat, ugye?

Levi nem hallott semmit, csak mondta a magáét, elragadtatott, álmódzó hangon:

– Én mondom magának, drága uram, valósággal beleszerettem ebbe a gyűrűbe! Mert ez nem afféle modern ócskaság. Ez áru! Valódi áru, uram! Tudja, én ezt magamnak akartam megtartani. Mert tudja, van énnekem egy olyan kis gyűjteményem, tisztára csak privát célokra.

Kern leszámolt az asztalra száznyolcvan frankot.

– Pénz! – mondta megvetően Levi –, ugyan mit ér ma a pénz! Hiszen minden pillanatban csökken az értéke! Az áru, az igen, annak van értéke. Egy ilyen kis gyűrűcske, no igen, az ilyesmiben öröme telik az embernek, és közben meg az értéke is folyton emelkedik. Az ilyesmi kétszeres öröm! És tudja, mostanában pont az arany emelkedik – mondta tünődő hangon. – Négyszáz frank is kevés volna egy ilyen csodaszép darabért. A gyűjtők persze sokkal többet adnának érte.

– Levi úr – mondta rémülten Kern.

– De én ember vagyok, fiatal barátom – mondta határozott hangon Levi –, én megválók ettől a csodaszép darabtól. Én megcsinálom magának azt az örömet. És nem akarok semmit keresni rajta, mivel ma Szilveszter napja van. Háromszáz frank, és punktum, akárhogy vérzik is

érte a szívem.

– De hiszen ez a kétszerese! – mondta felháborodva Kern.

– A kétszerese! Maga ezt csak úgy mondja, bele a levegőbe, de magának fogalma sincs, hogy mit beszél. Mert hát mi az, hogy valaminek a kétszerese? Az annyi, mint a fele, fiatalember, ezt már a hovorodkai rabbi is megmondta valahol. Hallott már maga valaha arról, hogy kiadása is van az embernek, fiatalúr? Hisz örökösen csak fizetni kell! Adó, lakbér, szén, adomány, veszteség! Magának persze ez semmi, de nekem mérhetetlen sok! Ezt mindennap hozzá kell adni az ilyen gyűrűcskékhez!

– Én szegény ördög vagyok, emigráns...

Levi legyintett. – Ki nem emigráns manapság? Aki venni akar, az mindig gazdagabb, mint akinek muszáj eladni. Nü, és ki akar most venni valamit, maga vagy én?

– Kétszáz frank – mondta Kern –, de ez az utolsó.

Levi fogta a gyűrűt, ráfűjt, és kivitte a bolt mögötti helyiségbe. Kern eltette a pénzt, és indulni készült. Amikor kinyitotta az ajtót, Levi utánakiáltott:

– Kétszázötven, mert maga még fiatal, én meg micvét akarok csinálni.

– Kétszáz – szólt vissza Kern az ajtóból.

– Salom Aléchem! – köszönt Levi.

– Kétszázhusz.

– Kétszázhuszonöt, én úgy éljek, csak mert holnap lakbért kell fizetnem.

Kern visszament, és letette a pénzt az asztalra. Levi egy kis kartondobozba csomagolta a gyűrűt. – A dobozkát grátisz kapja – mondta –, és a szép kék vattát is. Én mondom magának, maga tönkretett engemet.

– Ötven százalék! – morogta Kern. – Uzsorás!

Levi az utolsó szót tudomásul sem vette. – Higgye el nekem – mondta ártatlan tekintettel –, Cartier-nél, a rue de la Paix-n legalább hatszáz egy ilyen gyűrű. Háromszázötvenet nyert rajta. Úgy élek én.

Kern visszament a szállodába. – Ruth – szólalt meg az ajtóban.

– Csudára fölvitte az isten a dolgunkat! Idenézz! Az utolsó mohikán hazatért.

Ruth kinyitotta a dobozt, és belenézett. – Ludwig... – mondta.

– Egy kis haszontalan dolog, semmi egyéb! – jelentette ki sietve és elfogódottan Kern. – Hogy is mondja Steiner? Hogy az ilyenek adják a legtöbb meleget. Gondoltam, megpróbálom. És most húzd fel! Ma valamennyien együtt vacsorázunk egy étteremben. Akár az igazi munkások fizetés után!

Este tíz óra volt. Steiner, Marill, Ruth és Kern a „*Mére Margot*”-ban ültek. A pincérek már kezdték összerakni a székeket, és vizes seprővel felseperni a padlót. A pénztárpulton ülő macska nagyot nyújtózott, aztán leugrott a földre. A tulajdonosnő aludt, szorosan kötött kabátjába burkolózva. Csak nagy ritkán nyitotta ki a szemét, hogy éberem körülnézzen.

– Azt hiszem, ki akarnak dobni bennünket – mondta Steiner, és intett a pincérnek. – De ideje is, hogy induljunk. Edith Rosenfeldhez kell mennünk. Moritz papa is megérkezett ma.

– Moritz papa? – kérdezte Ruth. – Az meg ki?

– Moritz papa az emigránsok veteránja – felelte Steiner. – Hetvenöt éves, Ruth. Ismeri az összes határokat, valamennyi várost, minden szállodát, panziót és magánszállást, ahol bejelentés nélkül lehet lakni, és ismeri öt kultúrállam börtöneit. Moritz Rosenthalnak hívják és a Rajna menti Godesbergből származik.

– Akkor ismerem – szólalt meg Kern. – Egyszer együtt mentünk át Csehszlovákiából Ausztriába.

– Én meg Svájcból mentem át vele Olaszországba – jegyezte meg

Marill.

Ekkor megjelent az asztaluknál a pincér a számlával.

– Én is átmentem vele néhány határon – mondta Steiner. – Van egy üveg konyakjuk, amit elvihetnénk? – fordult ekkor a pincérhez. – Courvoisier? Természetesen bolti áron.

– Egy pillanat. Megkérdezem a főnökasszonyt.

A pincér odament az alvó kötött kabáthoz. Margot mama kinyitotta a félszemét, és bólintott. A pincér levett az egyik polcról egy üveget, és átadta Steinernek, aki bedugta a kabátja oldalzsebébe. Ebben a pillanatban kinyílt az ajtó, és belépett egy árnyszerű alak. A tulajdonosnő a szájához kapott, ásított, és kinyitotta mindkét szemét.

A pincér bosszús képet vágott.

A férfi, aki belépett, akár az alvajáró, szótlanul végigment a helyiségen, a hatalmas rostsütőhöz, amelyen izzó parázs fölött, néhány jérce forgott, nyársra tűzve.

A férfi átható tekintettel vizsgálta a jércéket. – Ez mennyibe kerül? – kérdezte a pincértől.

– Huszonhat frank.

– És az ott?

– Huszonhat frank.

– Mindegyik huszonhat frank?

– Igen.

– Miért nem mondta rögtön?

– Mert nem kérdezte rögtön.

A férfi fölnézett. Holdkóros tekintetén egy pillanatra egészséges harag tört át. Aztán a legnagyobb csirkére mutatott.

– Ezt kérem.

Kern megbökte Steinert, aki figyelmesen szemügyre vette a férfit. Szája meg-megrándult.

– Salátával, sült krumplival, rizzsel? – kérdezte a pincér.

– Semmivel. Késsel, villával. Adja már ide.

– A csirkés! – suttogta Kern. – Az öreg csirkés, csakugyan!

– Ő az! – mondta Steiner, miközben bólintott. – A csirkés a bécsi börtönből.

Az új vendég leült az egyik asztalhoz. Elővette a pénztárcáját, és megszámlolta a pénzét. Aztán visszatette a zsebébe, és ünnepélyes mozdulattal szétterítette a szalvétáját. Ott pompázott előtte a sült csirkéje. Fölemelte a kezét, akár az áldást osztó pap. Sugárzó, heves elégtétel érzése áradt belőle. Aztán áttette a csirkét a tálról a tányérjára.

– Ne zavarjuk–mondta Steiner halkán, vigyorogva. – Megérdemli a sült csirkéjét.

– Én meg azt mondom, hogy meneküljünk, de azonnal! – mondta Kern. – Eddig kétszer találkoztam vele. Mindkétszer börtönben. Mindkét alkalommal abban a pillanatban tartóztatták le, amikor bele akart harapni a csirkéjébe. Eszerint bármely pillanatban itt lehet a rendőrség.

– Akkor gyerünk! – mondta nevetve Steiner. – Inkább a sorsüldözöttek közt ünnepeljük a szilvesztert, mint valamelyik rendőrőrszobán!

Elindultak. Az ajtóból még egyszer körülnéztek. A csirkés éppen az egyik ropogós, pirosra sült combot választotta el a törzstől, úgy nézett rá, akár a zarándok a szent sírra, aztán áhítatosan beleharapott, de a következő pillanatban elszántan, mérhetetlen mohósággal falni kezdett.

*

Edith Rosenfeld törekeny, ősz hajú, hatvanhat éves asszony volt. Két évvel ezelőtt érkezett Párizsba hét gyermekével. Hatról közülük már gondoskodott. A legidősebb fia orvosként vett részt a kínai háborúban – a legidősebb lány, aki Bonnban filológiát tanult, a menekülteket segélyező bizottság segítségével cselédlánynak ment Skóciába, a második fiú Párizsban letette a jogi államvizsgát, és minthogy a

szakmájában nem tudott elhelyezkedni, pincér lett a cannes-i Carlton Szállóban, a harmadik jelentkezett az idegenlégióba – a következő fiú kivándorolt Bolíviába –, a legfiatalabb lány meg egy palesztinai narancsültetvényen élt. Már csak a legkisebb fiúról kellett gondoskodni, a bizottság azon fáradozott, hogy kijuttassa Mexikóba, ahol sofőrként akart dolgozni.

Edith Rosenfeld lakása két szobából állt – a nagyobbikban ő maga lakott, a kisebbikben a fia, Max Rosenfeld, autószerelő. Amikor Steiner, Marill, Kern és Ruth megérkeztek, már vagy húszan voltak a lakásban – csupa német menekült, csak néhányuknak volt munkavállalási engedélye. Azok, akik megengedhették maguknak, hoztak magukkal valami italt. A legtöbben olcsó francia vörösbort. Steiner és Marill konyakja különlegességnek számított. Mindjárt töltöttek is belőle mindenkinek, hogy csírájában elfojtsanak minden felesleges érzelmösséget.

Moritz Rosenthal tizenegy órakor érkezett. Kern alig ismert rá. Mintha tíz évet öregedett volna alig egy esztendő alatt. Arca sárga volt, vértelen, régimódi, elefántcsont fogantyús ébenfa botjára támaszkodva is nehezeére esett a járás.

– Edith, régi szerelmem, hát megint itt vagyok – mondta. – Nem tudtam előbb jönni. Nagyon fáradt voltam.

Lehajolt, hogy megcsókolja Edith Rosenfeld kezét, de nem sikerült. Edith Rosenfeld felállt. Könnyű volt, mint egy madár. A kezében tartotta az öregember kezét, és megcsókolta az arcát.

– Azt hiszem, öregszem – mondta Rosenthal. – Már a kezedet se tudom megcsókolni. De te csak csókold meg nyugodtan az arcomat. Hej, ha én még egyszer hetvenéves lehetnék!

Edith Rosenfeld mosolyogva nézett rá. Nem akarta elárulni, mennyire megrémült, hogy ilyen szánalmas állapotban látja. Moritz Rosenthal pedig nem mutatta, hogy tudja, mennyire megrémült az

asszony. Nyugodt volt és vidám, pedig meghalni jött Párizsba.

Körülnézett. – Csupa ismerős arc – mondta. – Akik sehova sem tartoznak, újra meg újra találkoznak. Sajátságos arcok! Steiner, hol is találkoztunk mi utoljára? Bécsben, úgy van! És magával, Marill? Brissagóban, később meg Locarnóban, a rendőrségi fogdában, ugye? És Klassmann is itt van, a zürichi Sherlock Holmes! Igen, még tűrhető az emlékezőtehetségem. És Waser! Meg Brose! És Kern, Csehszlovákiából! Meyer, a pallanzai carabinieri barátja! Istenem, gyerekek, a régi szép idők! Most már nem megy a dolog. A lábaim felmondták a szolgálatot. – Az öregember nagy nehezen leült.

– Most honnan jött, Moritz papa? – kérdezte tőle Steiner.

– Baseltől. Gyerekek, mondok én nektek valamit: kerüljétek az elzászi vidéket! Legyetek óvatosak Strassburgban, és meneküljétek Kolmarból! Fegyház-atmoszféra! Mathias Grünwald meg az Isenheimi oltár sem tudott segíteni. Háromhavi börtön illegális beutazásért; minden más bíróság legfeljebb tizenöt napot ad érte. Második alkalommal hat hónap. És az ottani börtön valóságos fegyház. Tehát kerüljétek el Kolmart és Elzászt, gyerekek. Menjétek Genfen át!

– Milyen most a helyzet Olaszországban? – kérdezte Klassmann.

Moritz Rosenthal felemelte a pohár vörösbort, amelyet Edith Rosenfeld elébe tett. Közben erősen remegett a keze, úgyhogy röstelkedve visszatette a poharat az asztalra.

– Olaszország tele van német ügynökökkel – mondta. – Nekünk már semmi keresnivalónk ott.

– És Ausztriában? – kérdezte Waser.

– Ausztria és Csehszlovákia egérfogó. Franciaország az egyetlen hely számunkra Európában. Kövessetek el mindent, hogy itt maradhassatok.

– Hallottál valamit Mary Altmannról, Moritz? – kérdezte kis idő múltán Edith Rosenfeld. – Utoljára Milánóban volt.

– Igen. Most Amszterdamban cselédeskedik. A gyerekei egy svájci emigránsotthonban élnek. Azt hiszem, Locarnóban. A férje Brazíliában van.

– Beszélte még vele?

– Igen, közvetlenül azelőtt, hogy elutazott Zürichből. Szörnyen boldog volt, hogy a család minden tagja el tudott helyezkedni.

– Tud valamit Josef Fessleről? – kérdezte Klassmann. – Zürichben várta, hogy megkapja a tartózkodási engedélyt.

– Fessler a feleségével együtt öngyilkos lett. Revolverrel – felelte Moritz Rosenthal olyan nyugodt hangon, mintha a méhészkedésről mesélt volna valamit. De közben nem nézett Klassmannra. Az ajtóra nézett. Klassmann hallgatott. Egy másodpercig csend volt. Mindenki úgy tett, mintha nem is hallott volna semmit.

– Találkozott valahol Josef Friedmannal? – kérdezte Brose.

– Nem, de tudom, hogy börtönben ül Salzburgban. A fivére visszament Németországba. Állítólag egy kiképző koncentrációtáborban van.

Moritz Rosenthal fölemelte a poharát, két kézzel, mint valami kelyhet, és lassan inni kezdett.

– Tulajdonképpen mit csinál Althoff miniszter? – kérdezte Marill.

– Nagyszerűen megy a sora. Taxisofőr lett Zürichben. Tartózkodási és munkavállalási engedély.

– Ez természetes – jegyezte meg a kommunista Waser.

– És Bernstein?

– Bernstein Ausztráliában van. Az apja meg Észak-Afrikában. Max Maynak különös szerencséje volt – egy fogorvos asszisztenseként dolgozik Bombayban. No persze feketén, de van mit ennie. Löwenstein valamennyi ügyvédi vizsgáját letette angol nyelven, és most Palesztinában dolgozik. Hansdorff, a színész a zürichi Városi Színháznál van. Storm felakasztotta magát. Ismerted Berlinben Binder

kormányfőtanácsost, Edith?

– Ismertem.

– Elvált a feleségétől. A karrierje miatt. Oppenheimer-lány volt a felesége. Az asszony megmérgezte magát meg a két gyereket. – Moritz Rosenthal egy ideig elgondolkodott. – A többiek ide-oda bolyonganak, mint mindig. Csak egyre többen lesznek.

Marill konyakot töltött magának egy vizespohárba, amelyen a következő felirat volt: Gare de Lyon. Emlék volt ez számára, első letartóztatása idejéből, azóta mindenhová magával vitte. Egy hajtásra kiitta az egészet, azután így szólt: – Tanulságos beszámoló volt! Éljen az egyén megsemmisítése! A régi görögöknél a gondolkodás kitüntető dolog volt. Később szerencsének számított. Azután betegségnek. Ma bűn. A kultúra története azok szenvedéseinek a története, akik létrehozták.

Steiner gúnyos mosollyal nézett Marillra. Marill hasonló kifejezéssel nézett vissza rá. Ebben a pillanatban megkondultak odakint a harangok. Steiner a körülötte ülők arcát nézte – megannyi kisember sorsa, akiket idesorolt a sors szele – és fölemelte a poharát. – Moritz papa! – mondta. – Üdv néked, vándorok királya, Ahasvérus utóda, örök emigráns! Az ördög tudja, mit hoz majd ez az esztendő! Éljen a földalatti brigád! Amíg itt vagyunk, nincs veszve minden!

Moritz Rosenthal bólintott, Steinerre emelte a poharát, és ivott. A szoba másik végében felnevetett valaki, aztán csend lett. Valamennyien elfogódottan néztek egymásra, mintha valami tiltott cselekedeten érték volna őket. Az utcáról kiáltások hangzottak s petárdák durranó hangja. Taxik döcögtek el nagy lármával a ház előtt. A szemközti ház egyik erkélyén egy tálban valami vegyi anyagot meggyújtva, miniatűr tűzijátékot rendezett egy ingujjas, mellényes, alacsony férfi. Mintha a ház egész frontja lángra lobbant volna. A zöld fény becsapódott Edith Rosenfeld szobájába, és ettől az egész olyan valószínűtlen lett, mintha

nem is egy párizsi szobában ülnének, hanem egy elsüllyedt hajó kabinjában, mélyen a víz alatt.

Barbara Klein, a színésznő a sarokasztalnál ült a katakombában. Késő volt már, csak két villanylámpa égett az átjáró ajtók fölött. Egy karosszékben ült egy pálma előtt, és ahogy hátradőlt, a pálmalevelek dermedt ujjakként a hajába kaptak. Barbara Klein-nek mindannyiszor megrándult a feje – de ahhoz már nem volt ereje, hogy felálljon, és átüljön egy másik asztalhoz.

A konyhából edénycsörömpölés hallatszott, meg egy rádió nyivákoló harmonikaműsora. A toulouse-i adó, gondolta Barbara Klein. A toulouse-i adó. Egy új év kezdődik. Fáradt vagyok. A toulouse-i adó. Nem akarok élni. A toulouse-i adó. Mit tudnak ezek arról, milyen fáradt lehet az ember?

Nem vagyok részeg, gondolta. Csak renyhébbek a gondolataim. Már csak vánszorognak, akár a téli legyek, amelyekbe befészkelődött a halál. Terebélyesedik bennem a halál, akár a fa. Akár a lassan megdermedő erek fája. Valakitől kaptam egy konyakot.

Attól, akit Marillnak hívnak, vagy a másiktól, aki aztán elment. Már nem tudom. Át kellett volna melegednem tőle. De nem érzek meleget. Már a hideget sem érzem. Nem érzem magamat.

Ott ült, és mintha üvegfalon át látta volna, hogy valaki közeledik feléje. Egy férfi volt, egyre közeledett, és Barbara most már jobban látta, de még mindig köztük volt az üvegfal. Most már felismerte; az a férfi volt, aki mellette ült Edith Rosenfeld-nél. Félénk, elmosódott arc, nagy szemüveg, keserűen félrebiggyedt száj, nyugtalan kezek. A férfi sántított – most átbicegett az üvegen, és mögötte lágyan és csillogva összecsapódott az áttetsző függöny, mintha folyékony üvegből lett

volna.

Sokáig tartott, mire Barbara Klein megértett valamit abból, amit a férfi mondott. Azután látta, amint eltávolodik bicegő járásával, mintha úszna, és látta, amint visszajön, és leül mellé, és megitta, amit a férfi adott neki, de nem érezte, hogy lenyeli az italt. Valami enyhe zúgás volt a fülében, és belevegyült a férfi hangja, a szavak, a hasztalan, értelmetlen szavak messziről hallatszottak, egy másik partról. És akkor hirtelen már nem is ember volt az ott mellette, nem eleven, ápolatlan, nyugtalan ember – már csak valami nyomorúságos, elgyötört, mozgó és rimánkodó lény volt, már csak egy hajszolt, könnyörgő szempár, valami állat, a csillogó üvegtábla és a toulouse-i rádió és az idegen éjszaka magányának foglya.

– Igen... – mondta Barbara – igen...

Azt akarta, hogy menjen el ez az ember, és hagyja őt magára, csak egy pillanatra még, néhány percre, az előtte álló hosszú örökkévalóság parányi töredékére, de a férfi már felemelkedett, és ott állt előtte, és lehajolt hozzá, és megfogta a karját, és felhúzta, magával vonszolta, és Barbara Klein lépkedni kezdett az üvegiszapon keresztül, és ment fel a lépcsőn, amely puha volt, és fokainak élével a lába után kapott, és ajtók következtek és világosság és a szobája.

Barbara Klein az ágyán ült. Úgy érezte, sohasem tud felállni többé. Gondolatai mintha szétestek volna. Nem fájt. Csak éppen hangtalanul széthullottak, ahogy a túlrejt gyümölcs hull le éjszaka az őszi csendben a mozdulatlan fáról. Előrehajolt, a letaposott futószőnyeget nézte, mintha azon hevernének a gondolatai, aztán felemelte a fejét, és látta, hogy valaki nézi.

Idegen szemeket látott a selymes, puha hajkorona alatt, keskeny, idegen arcot, előrehajolva, olyan volt, mint valami maszk, és most hűvös borzongás futott át rajta, egész teste megremegett, és úgy érezte, mintha nagyon messziről tért volna vissza, és rádöbbsent, hogy tulajdon

arca néz rá a tükörből.

Megmozdult. És ekkor észrevette a férfit, aki az ágya mellett térdelt, furcsa, nevetséges helyzetben, és fogta a kezét.

Barbara visszahúzta a kezét. – Mit akar? – kérdezte indulatosan. – Mit akar tőlem?

A férfi tekintete megdermedt.

– De hiszen maga... de hiszen maga azt mondta, hogy feljöhetek.

Barbarán megint úrrá lett a fáradtság. – Nem... – mondta. – Nem.

És ekkor újra visszatértek a szavak. A boldogtalanságról, a nyomorúságról, a magányról és a szenvedésről, szavak, túlságosan nagy szavak, dehát lehet-e nem nagy szavakkal beszélni arról, ami szétmorzsolja, elnyüvi az embert? És hogy holnap el kell mennie, és még sohasem állt mellette egy nő, mindig csak a félelem, meg a törés, ami megbénítja és nevetségessé teszi, a szétvert lába, csak az egyik, és a kétségbeesés meg a reménység, hogy éppen ma éjjel, hiszen Barbara mindvégig nézte őt, egész idő alatt, és ő azt hitte...

Hogy nézte volna? Nem tud róla. Most csak azt tudja, hogy ez az ő szobája, és ő soha többé nem megy ki innen, és hogy minden egyéb csak köd és még annál is kevesebb.

– Az egész életem megváltozna! – suttogta a lába előtt térdelő férfi. – Minden más lenne, értse meg! Soha többé nem érezném magam kítaszítottnak.

Barbara nem értett meg semmit. Megint a tükörbe nézett.

Ez Barbara Klein, a színésznő, előrehajol, huszonnyolc éves, érintetlen, megőrizte magát egy álom számára, amely nem valósult meg, és most már semmi remény, és mindennek vége.

Óvatosan felállt. Nem fordította el a tekintetét a képről, melyet a tükörben látott. Rámosolygott, és egy pillanatra kísérteties gúny villant fel a tekintetében. – *Igen* – mondta fáradtan. – Jó...

A férfi elnémult. Szinte hitetlenül meredt a lányra. Barbara ügyet

sem vetett rá. Hirtelen mindent olyan nehéznek érzett. A ruhája szorította, akár a páncél. Ledobta magáról. Ledobta önmagát is, a nehéz cipőt, nehéz, karcsú testét, és az ágy egyre nagyobb, egyre hatalmasabb lett, és karjába vette őt a puha, fehér sír...

Hallotta a villanykapcsoló kattanasát és ruhadarabok suhogó neszt. Nagy erőfeszítéssel kinyitotta a szemét. Sötét volt.

– A villanyt! – mondta, bele a párnákba. – Hagyja égve!

– Egy pillanat! Csak egy pillanat még! – A férfi hangja elfogódott volt és izgatott. – Csak... értse meg, kérem...

– Gyújtsa fel a villanyt! – ismételte Barbara.

– Igen, persze... mindjárt... csak...

– Olyan sokáig lesz még sötét... – suttogta Barbara.

– Igen, igen, persze, télen olyan hosszúak az éjszakák.

Barbara hallotta a kapcsoló kattanasát. Csukott szemhéján újra érezte a fényt, a szelíd, vörös derengést. Azután érezte a másik testet. Egy másodpercre görcsösen összehúzódott benne minden, azután elengedte magát. Elmúlik ez is, elmúlik minden...

Barbara lassan kinyitotta a szemét. Egy ismeretlen férfi állt az ágya mellett. Emlékezetében földerengett egy nyugtalan, könyörgő, nyomorúságos arc – de az, amelyet most látott, eleven, nyílt arc volt, tele lobogó gyengédséggel és boldogsággal. Egy pillanatig elnézte ezt a férfiarcot, azután megszólalt:

– Most menjen el. Kérem, menjen...

A férfi megmozdult. Azután újra áradni kezdtek belőle a szavak, sebesen, lázas izgalommal. Barbara először egy szót sem értett. A másik túl gyorsan beszélt, ő meg fáradt volt, érzéketlen. Csak azt kívánta, hogy menjen már el a férfi. De aztán mégis megértett valamit – hogy ez az ember kétségbeesett volt és reménytelen, de most már nem az. És hogy visszanyerte a bátorságát, éppen most, amikor kiutasították Franciaországból.

Barbara bólított. Hallgasson már el.

– Kérem... – mondta.

A férfi hallgatott.

– Most menjen el – mondta Barbara.

– Megyek...

Barbara szinte élettelenül feküdt a takaró alatt. Tekintetével követte a férfit, aki az ajtó felé indult. Ez az utolsó ember, akit lát. Nagyon csendesen feküdt, valami különös békesség áradt szét benne – már semmi köze az egészhez.

A férfi megállt az ajtónál. Egy ideig bizonytalanul várt. Azután Barbara felé fordult és így szólt:

– Még meg kell mondanod valamit. Csak azért tetted... inkább csak részvétekből... vagy...

Barbara ránézett. Az utolsó ember. Az élet utolsó darabja.

– Nem – felelte nagy erőfeszítéssel.

– Nem részvétekből?

– Nem.

A férfi mozdulatlanra dermedt. Lélegzetét visszafojtva kérdezte: – Hanem...? – kérdezte olyan halkán, mint aki attól fél, hogy lezuhan a mélységbe.

Barbara még egyre a férfit nézte. Nagy nyugalom áradt szét benne. Az élet utolsó darabkája.

– Szerelemből – mondta.

A férfi szótlán állt az ajtónál, mint aki arra számított, hogy egy doronggal fejbevégezzék, és helyette átölelte valaki. Nem mozdult, mégis mintha egyre magasabb lett volna.

– Istenem – mondta.

Barbara hirtelen megrémült, hogy talán visszamegy hozzá.

– Most már menned kell – szólalt meg. – Nagyon fáradt vagyok.

– Megyek.

Barbara már nem hallotta, mit mond a férfi. Kimerült volt, lehunyta a szemét. Aztán újra maga előtt látta az ajtót, üresen, fehérre lakkozva, üresen – egyedül volt, már el is felejtette a férfit.

Egy ideig mozdulatlanul feküdt. Látta az arcát a tükörben, és rámosolygott – nagyon fáradtan és nagyon gyengéden. A feje most egészen tiszta volt. Barbara Klein, gondolta. Színésznő. Éppen újév napján. Színésznő. De hát nem olyan ez a nap is, mint a többi? Látta az óráját az ágy mellett álló asztalkán. Reggel felhúzta. Ez az óra még egy hétig ketyegni fog. Látta a levelet az óra mellett. A szörnyűséges levelet, amelyben benne van a halál.

Kivette a fiókból a kis borotvapengét, hüvelyk- és mutatóujja közé fogta, aztán felhajtotta a takarót. Nem fáj nagyon. A tulajdonosnő majd szitkozódik reggel. De nincs más lehetősége. Nincs veronálja. Arcát a párnába szorította. Egyre sötétebb lett. Aztán felhangzott újra. Nagyon messziről. A toulouse-i adó. A hangok egyre közeledtek. Valami tompa dübörgés. Egy tölcsér, amely magába szívta, és egyre gyorsabban siklott lefelé. Aztán a zúgás, akár a szél...

Marill megjelent a kantinban.

– Van valaki odakint, aki téged keres, Steiner.

– Milyen néven? Steinert vagy mint Hubert?

– Steinert.

– Megkérdezted, mit akar?

– Persze. Már csak óvatosságból is. – Marill Steinerre nézett. –

Levelet hozott Berlinből.

Steiner hátralökte a székét.

– Hol van?

– Odaát a román pavilonnál.

– Nem spicli vagy valami afféle?

– Nem olyannak látszik.

Mindketten odamentek. Egy ötvenes férfi állt a kopár fák alatt.

– Maga Steiner? – kérdezte.

– Nem – mondta Steiner. – Miért?

A férfi egy pillanatig áthatóan nézett rá.

– Levelet hoztam magának. A feleségétől. – Kivett egy levelet a tárcájából, és megmutatta Steinernek. – Nyilván ismeri az írását.

Steiner érezte, hogy nyugodtan áll, minden erejét megfeszítette, de belül hirtelen szörnyű nyugtalanság töltötte el, és remegni kezdett. Nem tudta fölemelni a kezét, félt, hogy nem tud uralkodni a mozdulatain.

– Honnan tudta, hogy Steiner Párizsban van? – kérdezte Marill.

– A levél Bécsből jött. Valaki kicsempészte Németországból. Bécsben kereste magát, és megtudta, hogy itt van, Párizsban. – A férfi egy másik borítékra mutatott. *Josef Steiner, Párizs*, ez állt rajta Lilo nagybetűs írásával. – Aztán, más postával együtt, elküldte nekem. Már néhány napja keresem magát. Végre a *Café Maurice*-ban megtudtam,

hogy itt megtalálhatom. Nem kell megmondania nekem, hogy maga Steiner. Tudom, hogy óvatosnak kell lennie. Csak vegye át a levelet. Szabadulni akarok tőle.

– Nekem szól – mondta Steiner.

A férfi átadta a levelet. Steinernek erőfeszítésébe került, hogy elvegye – más volt, súlyosabb minden más levélnél. Hanem amikor már az ujjai között érezte, olyan erővel szorította, mintha valaki el akarná venni tőle.

– Nagyon köszönöm – mondta az ismeretlen férfinak. – Sok vesződése volt velem.

– Nem számít. Ha már postát kapunk, elég fontos ahhoz, hogy megkeressük, akinek szól. Szerencse, hogy megtaláltam.

Az ismeretlen férfi köszönt, és elment.

– Marill – mondta Steiner, magán kívül az izgalomtól –, a feleségem írta! Az első levele! Mi történhetett? Hiszen megbeszéltük, hogy nem ír!

– Bontsd ki...

– Persze. De maradj itt. Úristen, mi lehet vele?

Feltépte a borítékot, és olvasni kezdte a levelet. Mozdulatlanul ült, mint valami kődarab, amíg végig nem olvasta, de az arca kezdett elváltozni közben. Sápadt lett és megnyúlt, az izmok megfeszültek rajta, az erek kidudorodtak.

Aztán leeresztette a kezét, amelyben a levelet tartotta, és meredt tekintettel nézett maga elé a földre. Újra a levélre pillantott, a dátumot kereste. – Tíz napja... – mondta. – Kórházban van. Tíz nappal ezelőtt még élt...

Marill ránézett, és hallgatott.

– Azt írja, menthetetlen. Azért írt. Most már úgyis mindegy.

Nem írta meg, hogy mi baja. Azt írja... érted... ez az utolsó levele...

– Melyik kórházban van? – kérdezte Marill. – Megírta?

– Meg.

– Azonnal felhívjuk a kórházat. Más néven.

Steiner támolyogva felállt.

– Oda kell mennem.

– Előbb hívd fel. Gyere, visszamegyünk a *Verdunbe*.

Steiner meghívatta a számot. Félóra múlva felberregett a telefon, és ő bement a fülkébe, mintha valami sötét tárnába lépne. Amikor kijött, látszott, hogy egész testét kiverte a veríték.

– Még él – mondta.

– Vele beszéltél? – kérdezte Marill.

– Nem, az orvossal.

– Megmondtad a neved?

– Nem, azt mondtam, a rokona vagyok. Megoperálták. Menthetetlen. Három, négy nap legfeljebb, mondta az orvos. Ezért is írt. Nem gondolta, hogy ilyen gyorsan megkapom a levelet. Úristen! – Még most is a kezében tartotta a levelet, és úgy nézett körül, mint aki még sohasem látta a *Verdun* szálló mocskos előcsarnokát. – Marill, ma este indulok.

Marill ránézett, azután csöndesen azt kérdezte:

– Megörültél, öregem?

– Nem. Átjutok a határon. Hiszen van útlevelem.

– Az útleved nem ér semmit, ha már odaát vagy. De hisz ezt magad is jól tudod!

– Tudom.

– Akkor azt is tudod, mit jelent, ha visszamégy.

– Tudom.

– Hogy az valószínűleg a pusztulást jelenti.

– Nekem az is a pusztulást jelenti, ha Marie meghal.

– Ez nem igaz! – mondta Marill hirtelen mérhetetlen dühvel. – Nyersen hangzik, amit tanácsolok neked, Steiner... Írj neki, táviratozz neki... de maradj itt, Párizsban.

Steiner a fejét rázta, mélyen gondolataiba merülve, mintha nem is hallotta volna, amit Marill mondott.

Marill megragadta a vállánál fogva.

– Nem tudsz segíteni rajta. Akkor sem, ha odautazol.

– De láthatom.

– De öregem, Marie meg fog rémülni, ha odautazol! Ha most megkérdéznéd tőle, mindent elkövetne, hogy itt maradj.

Steiner merev tekintettel az utcát nézte, de nem látott semmit. Aztán gyorsan megfordult. – Marill – szólalt meg, és közben szinte lángolt a szeme – most még ő minden, amim csak van a világon, még él, még lélegzik, még megvan a szeme és megvannak a gondolatai, még benne vagyok a gondolataiban – és néhány nap múlva halott lesz, nem marad belőle semmi, ott fog feküdni, és már nem ő lesz az, egy széthulló, idegen holttest de most, most még ott van, még ott van, még néhány nap, az utolsó napjai, és én ne legyek mellette, értsd hát meg, hogy utaznom kell, másképp nem lehet, a kutyaúristenit, az egész világ elpusztul, ha nem megyek oda, egyszerűen belepusztulok, meghalok én is!

– Nem fogsz meghalni. Gyere, táviratozz neki, fogadd el a pénzemet, végy hozzá a Kernéből, és táviratozz neki minden órában, egész oldalakat, leveleket, de maradj itt!

– Nem veszélyes, ha odautazom. Megvan az útlevelem, azzal visszajöhetek.

– Ne beszélj nekem itt összevissza! Nagyon jól tudod, hogy veszélyes! Azok átkozottul jól meg vannak szervezve odaát.

– Utazom – jelentette ki Steiner.

Marill megpróbálta megragadni a karját, és magával vonszolni.

– Gyere, megiszunk néhány üveg pálinkát! Idd le magad! Megígérem, hogy néhány óras időközökben telefonálok.

Steiner lerázta magáról Marillt, akár egy gyereket.

– Hagyd ezt, Marill. Másról van szó. Tudom én, hogy gondolod. Meg is értem, nem vagyok bolond. Tudom, mi fogrog kockán, de akkor is odamennék, ha ezerszer nagyobb lenne a veszély, semmi a világon nem tarthat vissza. Hát nem érted?

– De igen! – üvöltötte Marill. – Persze, hogy értem! Hiszen én magam is odamennék!

*

Steiner összecsomagolta a holmiját. Olyan volt, akár a befagyott folyó, amelynek felszínén megtört a jég. Szinte fel sem tudta fogni, hogy beszélt valakivel telefonon, aki egy épületben van Marie-val, szinte felfoghatatlannak érezte, hogy a tulajdon hangja olyan közel volt hozzá a fekete telefonkagylóban, minden elképzelhetetlennek tűnt – hogy most csomagol, hogy hamarosan felszáll egy vonatra, és hogy másnap már ott lesz, ahol Marie.

Beledobálta a bőröndjébe, ami még hiányzott kevéske szükséges holmijából, aztán bezárta a bőröndöt. Utána átment Ruthhoz és Kernhez. Már mindent tudtak Marilltól, és feldúltan várták.

– Gyerekek – mondta Steiner –, most elmegyek. Sokáig tartott, de tulajdonképpen mindig tudtam, hogy így lesz. Nem egészen így – tette hozzá. – De ezt még most sem tudom elhinni. Csak tudom.

Zavartan és szomorúan mosolygott.

– Isten vele, Ruth.

Ruth a kezét nyújtotta. Sírt. – Annyi mindent akartam mondani magának, Steiner. De most már nem tudom, mit. Csak szomorú vagyok. Magával venné ezt? – kérdezte, és Steiner felé nyújtotta a fekete pulóvert. – Épp ma készült el.

Steiner mosolygott, és egy pillanatig megint olyan volt, mint azelőtt. – Éppen jókor – mondta, és Kernhez fordult. – Minden jól, bébi. Néha szörnyű lassan megy minden, ugye? Néha meg átkozottul gyorsan.

– Nem tudom, itt lennék-e még nélküled, Steiner – mondta Kern.

– Persze hogy itt lennél. De azért jólesik, hogy mondod. Akkor mégse töltöttem egészen hiába az időt.

– Jöjjön vissza! – mondta Ruth. – Többet nem tudok mondani. Jöjjön vissza. Mi nem sokat tehetünk magáért, de amit tudunk, megteesszük. Mindig.

– Jó. Igyekszem. Minden jót, gyerekek. Ne hagyjátok el magatokat.

– Hadd kísérvünk ki a pályaudvarra – mondta Kern.

Steiner habozott egy pillanatig, azután így szólt:

– Marill kijön. Vagy mégis, gyertek csak!

Lementek a lépcsőn. Steiner odakint megfordult, és átnézett a szálloda szürke, lepattogzott homlokzatára.

– Verdun – dünnyögte.

– Hadd vigyem a bőröndödet – szólalt meg Kern.

– Minek, bébi? Magam is elbírom.

– Add ide – mondta kissé torz mosollyal Kern. – Ma délután bebizonyítottam neked, milyen erős lettem.

– Igen, bebizonyítottad. Ma délután. De rég volt!

Steiner odaadta a bőröndjét Kernnek. Tudta, hogy a fiú tenni akar érte valamit, és hogy nincs egyéb lehetősége, csak ez a kevéske: hogy viszi a bőröndjét.

Éppen jókor érkeztek a vonat indulásához. Steiner felszállt, és leeresztette az ablakot. Még állt a vonat, de ő úgy érezte, hogy valami már visszavonhatatlanul elválasztja a peronon álló három embertől. Kern égő szemmel nézte a kemény, szikár arcot; emlékezetébe akarta vésni, egész életére. Hónapok hosszú során át elkísérte ez az arc, és a tanítója lett. Steinernek köszönheti, hogy megedződött. És most maga előtt látta ezt az arcot, fegyelmezetten és nyugodtan indult az önként vállalt pusztulásba, mert egyikük sem hitt a csodában, hogy Steiner visszatér. A vonat elindult. Valamennyien hallgattak. Steiner lassan fölemelte a kezét. Ők hárman meg néztek utána, amíg a vonat el nem

túnt egy kanyarban.

– Ez a rohadt élet! – szólalt meg végül Marill rekedt hangon.

– Gyertek, innom kell egy kis pálinkát. Sok embert láttam már meghalni, de annak még nem voltam tanúja, amikor valaki öngyilkosságot követ el.

Visszamentek a szállodába. A két fiatal felment Ruth szobájába.

– Ruth – szólalt meg egy idő múltán Kern –, hirtelen olyan üres lett minden, úgy érzem, mindjárt megfagyok... mintha az egész város kihalt volna.

*

Este meglátogatták Moritz papát. Ágyban feküdt, már fel sem tudott kelni.

– Üljetek le, gyerekek – mondta. – Már mindent tudok. Nincs mit tenni. Mindenkinek joga van hozzá, hogy meghatározza a sorsát.

Moritz Rosenthal tudta, hogy nem kel fel többé. Úgy helyeztette el az ágycsészéjét, hogy kilásson az ablakon. Nem sok volt, amit látott: egy darabka a szemközti házak sorából. De minthogy semmi egyebe nem volt, neki ez is sokat jelentett. Látta az ablakokat a túloldalon, és számára ez maga volt az élet. Látta reggel, amikor kinyitották őket, látta a bennük megjelenő arcokat, ismerte a rosszkedvű fiatal lányt, aki az ablakot mosta, a fáradt fiatalasszonyt, aki délutánonként szinte mozdulatlanul ült a félrehúzott függönyök mögött, és bámult meredt tekintettel az utcára, meg azt a kopasz férfit a második emeleten, aki esténként nyitott ablaknál tornászott. Látta délutánonként a felragyogó fényt a leeresztett függönyök mögött, látta az ide-oda járkáló árnyakat, látta az estéket, amikor minden sötétbe merült, mint valami elhagyatott barlang, és azokat, amelyeken sokáig égtek a villanylámpák. Ez a látvány meg a tompa utcai láрма jelentette számára a külvilágot, amelyhez már csak a gondolatai tartoztak, a teste már nem – a másik, az emlékek világa odabenn volt a szobája falain. Utolsó erejével meg a szobalány

segítségével rajzszöggel felerősítette ezekre a falakra valamennyi képét és fényképét.

Az ágya fölött a megfakult családi fényképek függtek: a szülei, a felesége, aki negyven évvel ezelőtt meghalt, az egyik unokája, aki tizenhét éves korában halt meg, a menyé, aki csak harmincöt évet élt – halottak, akik között Moritz Rosenthal maga is a halált várta, ösöregen és szenttelenül.

A szemközti falat tájképek borították. A Rajnát, régi várakat, kastélyokat és szőlőhegyeket ábrázoló fotográfiák, köztük színes újságkivágások, naplementés és zivataros rajnai tájak, és végül egy sorozat a Rajna menti Godesberg városkáról.

– Nem tehetek róla – mondta elfogódottan Moritz Rosenthal. – Tulajdonképpen palesztinai képeket is ki kellett volna tennem, legalább néhányat ezek közé... de az nem érdekel különösebben.

– Hány évig élt Godesbergben? – kérdezte tőle Ruth.

– Tizennyolc éves koromig. Azután elköltöztünk.

– És később?

– Később nem jártam ott.

– Az nagyon rég volt, Moritz papa – mondta Ruth.

– Igen, te még a világon se voltál. Talán az anyád született akkor.

Milyen furcsa, gondolta Ruth, akkor született az anyám, amikor ezek a képek már emlékként éltek ennek az öregembernek az agyában, aztán anyám leélte a nehéz életét, és meghalt, de ennek az öregembernek a homloka mögött még most is ugyanazok az emlékek kísértenek – mintha erősebbek volnának az életnél.

Ekkor kopogtatás hallatszott az ajtó felől. Edith Rosenfeld lépett a szobába.

– Edith – szólalt meg Moritz Rosenthal –, örök szerelmem! Honnan jössz?

– A pályaudvarról. Kikísértem Maxot. Londonba utazik, s onnan

Mexikóba.

– Akkor most egyedül maradtál, Edith...

– Bizony, Moritz, most már mindegyikről gondoskodtam, most már dolgozhatnak.

– Mihez fog Max Mexikóban?

– Munkásnak megy ki, de később megpróbál majd az autószakmában elhelyezkedni.

– Jó anya vagy, Edith – szólalt meg egy idő múlva Moritz Rosenthal.

– Olyan vagyok, mint minden anya, Moritz.

– És most mit akarsz csinálni?

– Kipihenem magam egy kicsit. Utána dolgozni fogok. Van itt egy bébi a szállodában. Két hete született. Az anyjának hamarosan újra dolgoznia kell. Én leszek a fogadott nagymama.

Moritz Rosenthal kissé felegyenesedett. – Egy bébi? Kéthetes? Hiszen az már francia állampolgár! Nekem nyolcvan év alatt nem sikerült. – Az öreg mosolygott. – Dehát tudsz-e majd neki altatónótát énekelni, Edith?

– Persze.

– Azokat, amelyekkel annak idején az én fiamat altattad el. Rég volt, Edith. Egyszerre minden olyan réznek tűnik. Nem énekelnéd el nekem valamelyiket? Néha már magam is olyan vagyok, akár a kisgyerek, aki aludni szeretne.

– Melyiket?

– Amelyik a szegény zsidó gyerekről szól. Negyven éve már, hogy énekelted. Nagyon szép voltál akkoriban, és nagyon fiatal. Még most is szép vagy, Edith.

Edith Rosenfeld mosolygott. Azután kissé felegyenesedett, és énekelni kezdte a régi jiddis dalt. Vékonyan, kissé zörögve szólt a hangja, mintha egy régi zenélő dobozból hangzott volna. Moritz Rosenthal hátradólt a párnájára, úgy hallgatta. Lehunyt szemmel,

nyugodtan lélegzett. Halkan énekelte az öregasszony a sivár helyiségben a hazátlanok szomorú dallamát, és hozzá a szomorú szavakat:

*„Joske, játssz a hegedűn,
Berle, húzd vele...”*

Ruth és Kern szótlánul hallgatták. Fejük felett zúgott az idők szele – negyven év, ötven év viharzott el az öregasszony és az öregember beszélgetésében, és a két öreg számára magától értetődő volt, hogy elmúltak az évek. De a két fiatalnak már egyetlen esztendő is valami végtelen, valami elképzelhetetlen dolog volt, és most megérintette őket a félelem, hogy minden elmúlik, mindennek el kell múlnia, és hogy ez a sors egyszer őket is eléri.

Edith Rosenfeld felállt, és az öregember fölé hajolt. Moritz papa aludt. Az asszony egy ideig elnézte a nagy aggastyánarcot, azután így szólt: – Gyertek, hadd aludjon.

Leoltotta a villanyt, nesztelenül kimentek a sötét folyosóra, s ott áttapogatóztak a szobájukhoz.

*

Kern éppen egy földdel megrakott súlyos targoncát tolt a pavilontól Marillhoz, amikor két úr feltartóztatta.

– Egy pillanatra, kérem! Magát is! – mondta az egyik, miközben Marillhoz fordult.

Kern körülményesen letette a targoncát. Tudta, miről van szó. Ismerte már ezt a hangot – a világ bármely táján legmélyebb álmából is felriadna, ha megszólalna az ágya mellett ez a halk, udvarias, könyörtelen hang.

– Megmutatná kérem az igazolványait?

– Nincsenek nálam – felelte Kern.

– Előbb talán önök mutatnák meg az igazolványukat – mondta Marill.

– Hogyne, szívesen! Tessék, ez elég lesz, ugye? Rendőrség. Ez az úr ellenőr a munkaügyi minisztériumban. Érti: a francia munkanélküliek nagy száma kényszerít bennünket az ellenőrzésre...

– Értem, uram. De sajnós csak tartózkodási engedélyt mutathatok önöknek, munkavállalásit nem. Bizonyára nem is számítottak rá.

– Igaza van, uram – mondta udvariasan az ellenőr – nem számítottunk rá. De nekünk ez is elég. Maga dolgozhat tovább. A kormány ebben a rendkívüli esetben, a kiállítás építkezésénél nem ragaszkodik túl szigorúan a szabályokhoz. Elnézést a zavarásért.

– Kérem, hiszen kötelességük.

– Láthatnám az igazolványát? – fordult ekkor az ellenőr Kernhez.

– Nincs.

– Tartózkodási engedélye sincs?

– Nincs.

– Illegálisan vándorolt be?

– Nem volt más lehetőségem.

– Nagyon sajnálom – mondta a rendőrségi ember –, de velünk kell jönnie a prefektúrára.

– Számítottam rá – mondta Kern, és Marillra nézett. – Mondja meg Ruthnak, hogy elkaptak. Amilyen gyorsan csak lehet, visszajövök. Ne féljen.

Németül beszélt.

– Nincs kifogásom ellene, ha beszélni akarnak egymással még egy pillanatig – jelentette ki előzékenyen az ellenőr.

– Gondoskodom Ruthról, amíg vissza nem jön – mondta Marill németül. – Kéz- és lábtörést, öreg fiú. Kérje, hogy Baselnél tegyék át. Burgfeldenen át visszajöhet. Telefonáljon a *Steiff*-féle fogadóból a St. Louis-i *Steiff szálló*ba, és kérjen taxit Mühlhausenig, onnan meg Belfortig. Ez a legjobb út. Ha beviszik a Santéba, írjon, amint csak tud. Klassmann is figyelni fogja. Azonnal fel is hívom.

Kern bólintott Marill felé. – Készen vagyok – mondta aztán.

A rendőrségi ember átadta Kernt egy, a közelben várakozó férfinak. Az ellenőr mosolyogva nézett Marillra. – Szép búcsúszavak – szólalt meg hibátlan németességgel. – Úgy látszik, jól ismeri a határainkat.

– Sajnos – mondta Marill.

*

Marill Wasserrel együtt egy bisztróban ült. – Jöjjön – mondta –, igyunk még egy pálinkát! A mindenségit, semmi kedvem visszamenni a szállodába! Az első eset, hogy ilyesmi történik velem! Mit iszik? Fine-t vagy pernod-t?

– Fine-t – jelentette ki méltósággal Wasser. – Az az ánizsos micsoda nőknek való.

– De nem Franciaországban – mondta Marill, odaintette a pincért, és rendelt egy konyakot meg egy tiszta pernod-t.

– Ha akarja, megmondom én Ruthnak – javasolta Wasser.

– A mi köreinkben mindennapos az ilyesmi. Minden pillanatban elcsípnek valakit, utána aztán meg kell mondani a feleségének vagy a barátnőjének. A legjobb, ha a nagy, általános ügyel kezd, amely szüntelenül megköveteli a maga áldozatait.

– Miféle általános kérdéstről beszél?

– A mozgalomról! A tömegek forradalmi felvilágosításáról, természetesen!

Marill egy ideig figyelmesen szemlélte a fiatal kommunistát.

– Wasser – kezdte azután higgadtan – ezzel ugyan nem sokra megyünk. Az ilyesmi jó egy szocialista kiáltványhoz, de másra nem. Elfelejtettem, hogy maga részt vesz ezekben a politikai dolgokban. Ígyuk meg az italunkat, aztán fegyverbe! Majd csak túl leszünk rajta valahogy.

Fizettek, és a latyakos hóban elindultak a *Verdun szálló* felé. Amint odaértek, Wasser eltűnt a katakombában, Marill meg lassan felment a

lépcsőn.

Kopogtatott Ruth szobájának ajtaján. A lány olyan gyorsan nyitott ajtót, mintha ott várt volna az ajtó mögött. Arcán kissé elmosódott a mosoly, amint megpillantotta Marillt.

– Marill... – mondta.

– Igen, nem engem várt, ugye?

– Nem... Azt hittem, Ludwig. Neki is jönnie kell bármely pillanatban.

– Persze.

Marill belépett a szobába. Tányérokat látott az asztalon, egy spirituszfőzőt forrásban lévő vízzel, kenyeret, felvágottat és egy vázában néhány szál virágot. Mindezt látta, és látta Ruthot is, aki várakozással eltelve állt előtte, és ekkor, hogy valamit tegyen, bizonytalan mozdulattal fölemelte a vázát.

– Virág... – dünnyögte. – Még virág is...

– A virág olcsó Párizsban – mondta Ruth.

– Persze... Nem úgy értettem. Csak... – Marill olyan óvatosan tette vissza a vázát, mintha nem is olcsó, vastag préselt üvegből készült volna, hanem hajszálvékony porcelánból. – Csak ez még cudarul megnehezíti a dolgot...

– Mit?

Marill nem felelt.

– Tudom – szólalt meg hirtelen Ruth. – A rendőrség elkapta Ludwigit.

Marill a lány felé fordult.

– Igen, Ruth.

– Hol van?

– A prefektúrán.

Ruth szótlánul a kabátjáért nyúlt. Felvette, begyömöszölt néhány dolgot a táskájába, és ki akart menni Marill mellett az ajtón. De Marill

nem engedte. – Ennek semmi értelme – mondta. – Se rajta, se önmagán nem segít. Van valakink a prefektúrán, aki résen lesz. Maradjon itt!

– Hogy tudnék itt maradni? Hiszen ott még láthatom Ludwigit! Zárjanak be vele együtt engem is! Akkor együtt megyünk át a határon!

Marill szorosan fogta a lányt, aki olyan volt, akár az összenyomott acélrugó. Arca sápadt volt, és mintha megkisebbedett volna a feszültségtől. Aztán hirtelen engedett a szorításnak. – Marill – mondta gyámoltalanul mit tegyek?

– Maradjon itt. Klassmann ott van a prefektúrán, ő majd megmondja, mi történik. Nem tehetnek mást, csak kiutasíthatják. Akkor néhány nap múlva újra itt lesz. Megígértem neki, hogy maga itt vár rá. Ő tudja, hogy maga értelmesen fog viselkedni.

– Igen, úgy lesz. – Ruth szemét elborították a könnyek. Levetette a kabátját, és hagyta, hogy leessen a földre. – Marill – mondta –, miért csinálják ezt velünk? Hiszen mi sose bántottunk senkit!

Marill tűnődve nézte Ruthot, azután így szólt:

– Azt hiszem, éppen azért. Komolyan azt hiszem, hogy azért.

– Le fogják csukni?

– Nem hiszem. Majd megtudjuk Klassmanntól. Várnunk kell holnapig.

Ruth bólintott, és lassan fölemelte a földről a kabátját.

– Mást nem mondott magának Klassmann?

– Nem. Csak egy pillanatig beszéltem vele. Mindjárt indult a prefektúrára.

– Ma délelőtt ott jártam vele. Odarendeltek – mondta Ruth, elővett egy darab papírt a kabátja zsebéből, kisimította és odaadta Marillnak. – Ezért.

Négy hétre szóló tartózkodási engedély volt Ruth számára. – A menekültügyi bizottság járta ki. Hiszen van lejárt útlevelem. Klassmann hozta a hírt ma reggel. Hónapok óta dolgozott rajta. Meg akartam

mutatni Ludwignak. Azért tettem virágot is az asztalra.

– Szóval azért! – Marill a kezében tartotta az írást. – Átkozott szerencse és átkozott nyomorúság – mondta. – De inkább szerencse. Hiszen ez valóságos csoda. Ilyesmi csak egyszer történik az életben. De Kern visszajön, majd meglátja. Elhiszi?

– El – mondta Ruth. – A jó meg a rossz mindig együtt jár. Ludwignak vissza kell jönnie.

– Jól van. És most menjünk el valahová. Megvacsorázunk. És iszunk valamit... a tartózkodási engedélyére meg Kern egészségére. Az a fiú tapasztalt katona. Valamennyien katonák vagyunk. Maga is. Egyetért velem?

– Kern százszor is örömmel kiutasíthatná magát azért, amit maga a kezében tart, ugye tudja?

– Tudom, de én ezerszer azt kívánnám, hogy ne...

– Persze – vágott a lány szavába Marill. – Erről majd akkor beszélünk, ha újra itt lesz a fiú. Ez az egyik legfőbb katonai szabály.

– Van nála pénz, hogy visszajöhessen?

– Gondolom, van. Az ilyen öreg harcosoknál, mint mi, mindig akad valamennyi végszükség esetére. Ha nincs nála elég, Klassmann majd becsempészi a többit. Ő a mi előőrünk, a mi járőrünk. És most jöjjön! Néha átkozottul jó dolog, hogy tömény ital is van a világon. Az utóbbi időben különösen jó!

Steiner rendkívül éber és izgatott volt, amikor a vonat megállt a határon. A francia vámosok egykedvűen és gyorsan végigjárták a fülkéket. Elkérték az útlevelet, lepecsételték, és már mentek is kifelé. A vonat lassan megindult, és kigördült az állomásról. Steiner tudta, hogy ebben a pillanatban eldőlt a sorsa: most már nincs visszatérés.

Egy idő múlva megjelent két német vámtisztviselő, köszöntek, és az egyikük így szólt:

– Kérem az útlevelét.

Steiner elővette, és átadta a fiatalabbiknak, aki kérte tőle.

– Milyen célból utazik Németországba? – kérdezte a másik.

– A rokonaimat akarom meglátogatni.

– Ön Párizsban él?

– Nem, Grazban. Párizsban rokoni látogatáson voltam.

– Mennyi ideig akar Németországban tartózkodni?

– Körülbelül két hétig. Azután visszamegyek Grazba.

– Van önnél külföldi valuta?

– Igen. Ötszáz frank.

– Be kell írunk az útlevelébe. Ausztriából vitte magával ezt a pénzt?

– Nem, egy párizsi unokafivéremtől kaptam.

A tisztviselő szemügyre vette az útlevelet, azután beleírt valamit, és lepecsételte.

– Van valami elvámolnivalója? – kérdezte a másik.

– Nincs semmi – mondta Steiner, és levette a bőröndjét.

– Van még nagy csomagja ezen kívül?

– Nem, csak ez itt.

A vámos futó pillantást vetett a bőröndbe.

– Van önnél újság, nyomtatvány vagy könyv?

– Semmi.

– Köszönöm.

A fiatalabbik visszaadta Steinernek az útlevelet, mindketten köszöntek, és kimentek a fülkéből. Steiner fellélegzett. Hirtelen észrevette, hogy egész testét ellepte a veríték.

A vonat egyre nagyobb sebességgel haladt. Steiner hátradőlt, és kinézett az ablakon. Odakünn éjszaka volt, a felhők gyorsan, alacsonyan vonultak az égen, köztük felragyogtak a csillagok. Félig megvilágított

kis pályaudvarok siklottak el a szeme előtt. A jelzőlámpák vörös és zöld fényei suhogva repültek tova, a sínek ezüstösen fénylettek. Steiner leeresztette az ablakot, és kihajolt. A párával teli ellenszél belekapott arcába és hajába. Mélyen beszívta a levegőt – mintha más lett volna, mint eddig. Más szél volt, más látóhatár, más fény, az országút menti nyárfák másként, ismerősebben hajladoztak, az utak mintha egyenesen a szívébe vezettek volna – mélyen magába szívta a levegőt, forróságot érzett, dübörgött a vére, a táj felemelkedett és ránézett, rejtélyesen és mégsem idegenül – a mindenségit, gondolta, mi ez, a végén még érzélgős leszek! Leült, és megpróbált aludni, de nem tudott. Valósággal csábító hangon szólt hozzá az a sötétbe borult táj, arcokká formálódott és emlékekké, a háború nehéz éveit újra megelevenedtek, amikor a vonat átdübörgött a Rajna hídján, a csillogó, tompa zúgással tovahömpölygő víz száz meg száz nevet vetett fel, eltűnt, halott, már csaknem elfeledett neveket, ezredek és bajtársak, városok és táborok nevét, neveket az éji sötétbe merült esztendőkből, valósággal elborította a nevek zápora, és ő egyszerre ott állt a tulajdon múltja viharában, és védekezni akart, de nem tudott.

Egyedül volt a fülkében. Egyik cigarettát a másik után szívta, miközben ide-oda járt a keskeny fülkében. Nem hitte volna, hogy mindennek még ekkora hatalma van felette. Görcsösen kényszeríteti kezdte magát, hogy a reggelre gondoljon, arra, hogyan kellett igyekeznie, hogy átjusson a határon feltűnés nélkül, a kórházra, egész helyzetére, meg hogy kihez fordulhatna a barátai közül. De most mindez olyan furcsán ködösnek és valószínűtlennek tetszett – elsiklott előle, amikor meg akarta ragadni, még a veszély is, amelyben forgott és amely fenyegette, még az is valamiféle elvont elképzeléssé sápadt, nem volt ereje, hogy lüktető vérét lehűtse, és töprengésre kényszerítse, ellenkezőleg, csak felkorbácsolta, s vérének ebben a kavargó örvényében a misztikus visszatérés sötét táncát járva, forgott egész

élete. Aztán feladta. Tudta, ez az utolsó éjszaka, holnap mindenre árnyékot vet majd az a másik – ez az utolsó tiszta éjszakája a bizonytalanban, az érzések viharában, ez az utolsó éjszaka az iszonyatos bizonyosság és az elmúlás világossága nélkül. Feladta, meg sem próbált már gondolkodni. Megadta magát.

Odakint, a száguldó vonat ablaka előtt szétterült a hatalmas éjszaka. Végtelen éjszaka volt, beborította egy ember negyven évét és egész életét, amelyben negyven év az örökkévalóságot jelentette. A gyér fényekkel és itt-ott felhangzó kutyaugatásokkal tovasikló falvak, egytől egyig gyermekkorai falvai voltak – ő játszott bennük, az ő nyarai és telei múltak el felettük, kápolnájuk harangja mindenütt érte szólt. A feketén, álmosan tovasuhanó erdők az ő ifjúságának erdei voltak – zöldarany derengésük az ő első portyáira vetett árnyat, sima tükrű tavaikban az ő arca tükröződött, amikor lélegzetét visszafojtva a vöröshasú, foltos szalamandrákat leste – és a szél, amely a bükkfák közt hárfázott és a fenyvesek közt énekelt, az ő kalandjainak ősrégi szele volt. A tompán megcsillanó utak, amelyek hálóként borították a hatalmas földeket, az ő nyugtalanságának útjai voltak, végigjárta már valamennyit, habozva állt meg a kereszteződéseknél, ismerte búcsúszavukat és reményeiket és visszatérésüket a látóhatár egyik szélétől a másikig, ismerte az utak szélén álló mérföldköveket és tanyákat. És a házak, amelyeknek tetői alatt lapulva szorult meg a világosság, és meleget, otthont ígérő vörös fénnyel áradt ki az ablakokból, ő lakott minden ablak mögött, ismerte az ajtók kilincsenek szelíd nyomását, tudta, ki az, aki ott vár a lámpa körében, homlokát kissé lehajtva, tűzszínű aranyhaja szikrákkal teleszórva – az asszony, akinek arca mindenütt jelen volt, és ott várt rá a világ minden útján és minden szögletében, néha sötétbe borulva, gyakran szinte láthatatlanul, elborítva vágyakozással és feledni akarással, az arc, amely számára az életet jelentette, amely felé most közeledett, az arc, amely most kibontakozott az éjszakai égen, a szemek,

amelyek a felhők mögött ragyogtak, a száj, amely hangtalan szavakkal szólott hozzá a látóhatár felől, a karok, amelyeket már érzett a szélben, a fák hajladozásában, és a mosoly, amelyben egy végtelen érzés ostroma közepette elsüllyedt a táj, és elsüllyedt a szíve.

Érezte, mint lazulnak fel erei, és mint nyílnak meg, érezte, ahogy a vére kiárad az átszellemültség hömpölygő folyamába, amely magába fogadta, és megerősödve tért vissza vele, amely a kezét hordozta és magával vitte távoli kezekhez, amelyek feléje nyúlták ebben az örvénylő folyamban, amely darabokat tört le belőle, és magával sodorta és feloldotta elszigeteltségét, mint a vadvizek tavasszal a jégtáblát, és ezen az egyetlen, végtelen éjszakán megadta neki a mindenséghez tartozás egyedüli boldogságát, és elárasztotta a szívét minden sodralékával: az életével, az elvesztett évekkel, a szerelem ragyogásával és a pusztulást követő visszatérés mélységes bizonyosságával.

Steiner délelőtt tizenegy órakor érkezett meg. Böröndjét otthagya a csomagmegőrzőben, egyenesen a kórházba ment. Nem látta a várost – csak homályosan, ahogy kétoldalt elsodródott mellette: házak, kocsik, emberek áradatát.

A nagy, fehér épület előtt megállt. Egy-két pillanatig habozott. A széles kapura meredt, a végtelen ablaksorra, az egymást követő emeletekre. Ott valahol... de talán már nem. Összeszorította a fogát, és belépett.

– Szeretném megkérdezni, mikor van látogatás – mondta a felvételi irodában.

– Melyik osztályon? – kérdezte a nővér.

– Nem tudom. Most vagyok itt először.

– Hogy hívják a beteget?

– Marie Steiner.

Egy pillanatra elcsodálkozott, amikor az ápolónő egykedvűen fellapozta a vastag könyvet. Szinte azt várta, hogy mindjárt összedől ez a fehér előcsarnok, hogy a nővér felugrik, és odahív valakit, egy őrt vagy a rendőrséget, amikor kimondta a felesége nevét.

Az ápolónő lapozott. – Az első osztályú betegek bármikor fogadhatnak látogatót – mondta közben.

– Nem lesz első osztály – jegyezte meg Steiner. – Talán harmadik.

– A harmadik osztályon háromtól ötig van látogatás.

Az ápolónő még most sem találta meg a nevet. – Hogy is mondta? – kérdezte.

– Steiner. Marie Steiner. – Steinernek hirtelen kiszáradt a torka. Rámeredt a csinos, babaarcú ápolónőre, mint aki a halálos ítéletét várja tőle. Azt hitte, azt fogja mondani: meghalt.

– Marie Steiner – szólalt meg végre az ápolónő –, második osztály. Ötszázötös szoba, ötödik emelet. Látogatás háromtól hatig.

– Ötszázötös. Nagyon köszönöm, nővére.

– Kérem, uram.

A nővér a felberregő telefon után nyúlt.

– Van még valami kérdése, uram?

– Él még? – kérdezte Steiner.

A nővér letette a hallgatót. Halk, brekegő hang hallatszott belőle, mintha valami állat szólalt volna meg.

– Természetesen, uram – mondta az ápolónő, és egy pillantást vetett a könyvbe. – Különben ott lenne a megjegyzés a neve mellett. Az elhalálozásokat mindig pontosan jelentik.

– Köszönöm.

Steiner rákényszerítette magát, hogy ne kérdezze meg: most mindjárt felmehet-e. Félt, hogy tudni akarják, miért, és neki minden feltűnést kerülnie kellett. Inkább elment.

*

Céltalanul járkált az utcákon, egyre nagyobb körökben kerülte meg a kórházat. Él, gondolta. Uramisten, él! Ekkor hirtelen félelem szállta meg, hogy valaki felismerheti, keresett egy félreeső kocsmát, hogy ott töltsen el a hátralévő időt. Rendelt valami ételt, de képtelen volt lenyelni. A pincér megütközve nézett rá.

– Nem ízlik? – kérdezte.

– De igen. Csak hozzon előbb egy cseresznyét.

Erőszakkal gyűrte magába az ételt. Utána újságot kért és cigarettát. Úgy tett, mintha olvasna, és akart is olvasni, de semmi nem hatolt át homloka falán. Ott ült a félhomályos helyiségben, amelyben különböző ételek és állott, kifolyt sör szaga terjengett, és élete legszörnyűségesebb óráit élte át. Elképzelte, hogy Marie most, ezekben az órákban hal meg, hallotta, amint kétségbeesetten hívja őt, látta halálos verítékkal elborított

arcát, és úgy ült ott a széken, mintha ólomsúly húzná le minden tagját, szeme előtt a zizegő újság, és összeszorította a fogát, hogy föl ne jajduljon, föl ne ugorjon, és el ne fusson. Órájának vánszorgó mutatója a sors keze volt, amely eltorlaszolta életét, és majdnem megfullasztotta a lassúságával.

Végre letette az újságot, és felállt. A pincér a söntéspultnak támaszkodva a fogát piszkálta. Amikor látta, hogy a vendég feláll, odament hozzá.

– Fizetni? – kérdezte.

– Nem – felelte Steiner. – Még egy cseresznyét.

– Kérem – mondta a pincér, és töltött.

– Igyon maga is egyet.

– Semmi akadály.

A pincér teletöltött még egy poharat, és két ujjával felemelte.

– Egészségére!

– Igen – mondta Steiner egészségére...

Ittak, és letették a poharaikat.

– Tud biliárdozni? – kérdezte Steiner.

A pincér a zöld posztóval bevont asztalra pillantott, amely az ivó közepén állt.

– Egy kicsit – mondta.

– Játsszunk egy partit?

– Miért ne? Uraságod jól játszik?

– Már régen nem játszottam. Csinálhatunk egy próbajátszmát, ha akarja.

– Rendben van.

Megkrétázták a dákókat, és megcéloztak néhány golyót. Azután elkezdték a játszmát – Steiner nyert.

– Uraságod jobban játszik nálam – mondta a pincér. – Adjon tíz pont előnyt.

– Jól van.

Ha megnyerem ezt a partit, minden jó lesz, gondolta Steiner. Marie él, látni fogom őt, talán meggyógyul.

Minden figyelmét a játékra összpontosította, és nyert. – Most húsz pont előnyt adok magának – mondta. Ez a húsz pont volt az élet, a gyógyulás és a menekülés, fehér golyók koccanó hangja, akár a sors kulcsának kattánása. Kemény játszma volt. A pincérnek jó szériával már csak két pontja hiányzott az össztalálathoz, de egy centiméternyire elhibázta az utolsó golyót. Steiner fogta a dákóját, és játszani kezdett. Káprázott a szeme, úgyhogy néhányszor szünetet kellett tartania, de nem tévesztett el egyetlen lökést sem.

– Jó volt – mondta elismerően a pincér.

Steiner hálásan bólintott, aztán az órájára nézett. Elmúlt három óra. Gyorsan fizetett, és elindult.

Ahogy ment felfelé a linóleummal borított lépcsőn, egész lénye egyetlen pokoli vibrálás volt. A hosszú folyosó kanyargott és hullámzott, aztán kiugrott egy krétafehér ajtó, előrenyomult és megállt: ötszázötös.

Steiner kopogtatott. Semmi felelet. Újra kopogtatott. Gyomra görcsösen összehúzódott a szörnyű félelemtől, hogy most még történhet valami. Kinyitotta az ajtót.

A kis szoba olyan volt a délutáni napfényben, akár egy másik világból való sziget – a béke szigete. Mintha a lármás, viharos sebességgel tovaszáguldó időnek már nem lett volna hatalma azon a végtelenül csendes alakon, aki a keskeny ágyban feküdt, és Steinert nézte. A férfi megtántorodott, kiesett kezéből a kalapja. Le akart hajolni érte, de éles fájdalom hasított a gerincébe, és, anélkül hogy tudatában lett volna, mit tesz, térdre rogyott az ágy előtt, és hangtalan zokogással tört fel belőle a megrázkódtatás és a hazatérés élménye.

Az asszony hosszan, békésen nézte. Csak lassan, fokozatosan vált

nyugtalaná. Homloka meg-megrándult, ajka mozogni kezdett, rémület lobbant fel a szemében. Keze, mely eddig mozdulatlanul pihent a takarón, most fölemelkedett, mintha meg akarna bizonyosodni, és meg akarná érinteni, amit lát.

– Én vagyok, Marie – szólalt meg Steiner.

Az asszony megpróbálta felemelni a fejét. Szeme a férje arcán tévelygett, amely ott volt közvetlenül előtte.

– Nyugodj meg, Marie, én vagyok – mondta Steiner. – Eljöttem hozzád.

– Josef – suttogta az asszony.

Steinernek le kellett hajtania a fejét. Szemét ellepték a könnyek. Ajkába harapott és nyelte a könnyeket.

– Én vagyok, Marie. Visszajöttem hozzád.

– Ha megtalálnak... – suttogta az asszony.

– Nem találnak meg. Nem találhatnak meg. Itt maradhatok, ha akarod. Itt maradok veled.

– Tedd rám a kezed, éreznem kell, hogy itt vagy. Látni sokszor láttalak...

Steiner két kezébe fogta, és megcsókolta az asszony kék erekkel borított, könnyű kezét. Azután fölébe hajolt, és ajkát a fáradt és már távoli szájra szorította. Amikor felegyenesedett, Marie-nek csupa könny volt a szeme, s ahogy lassan ide-oda mozgatta az arcát, leperegtek rajta a könnyek.

– Tudtam, hogy nem jöhetsz. De mindig vártalak.

– Most már itt maradok nálad.

Az asszony megpróbálta eltolni magától Steinert.

– De hát nem maradhatsz itt! El kell menned. Nem tudod, mi volt itt. Azonnal el kell menned. Eredj, Josef...

– Nem, nincs semmi veszély.

– De van, én jobban tudom. Láttalak, és most menj el! Már nem tart

sokáig. Egyedül is megbirkózom vele.

– Úgy intéztem, hogy itt maradhassak, Marie. Amnesztia lesz, s az rám is vonatkozik.

Az asszony hitetlenkedve nézett rá.

– Igaz – mondta a férfi esküszöm, Marie. Senkinek nem kell tudnia, hogy itt vagyok. De az se baj, ha megtudják.

– Én nem mondom el, Josef. Sohasem beszéltem.

– Tudom, Marie. – Hirtelen melegség szállt fel a férfi homlokába. – Nem váltál el tőlem?

– Nem. Hogy lettem volna képes rá! Ne haragudj.

– Csak miattad gondoltam, hogy kicsit könnyebb legyen az életed.

– Nem volt nehéz. Segítettek. Abban is, hogy itt lehessenek, ebben a szobában. Jobb volt egyedül feküdni. Így jobban éreztem, hogy itt vagy mellettem.

Steiner ránézett az asszonyra. Kicsire zsugorodott arcából kiálltak a csontok, viaszosan sápadt bőrét kékes árnyak borították. Nyaka törékeny volt, és vékony, kulcsontja erősen kidomborodott süppedt vállából. A szeme fátyolos volt, szája színtelen. Csak a haja csillogott és szikrázott, mintha sűrűbb és erősebb szálú lenne, mint azelőtt, mintha minden elvesztett ereje a hajában gyűlt volna össze, hogy diadalmaskodjék a pusztuló testen. Vörös arany glóriaként csillogott a délutáni nap fényében, szenvedélyes tiltakozásként a gyermekien sovány test fáradsága ellen, amely felett alig-alig emelkedett meg a könnyű takaró.

Ekkor kinyílt az ajtó, és egy ápolónő lépett a szobába. Steiner felállt. Az ápolónő valami tejes folyadékot hozott egy pohárban, és letette az asztalra. – Látogatója van? – kérdezte, és fúrge, kék szeme Steinert mustrálta.

A beteg megmozdította a fejét. – Breslauból – suttogeta.

– Olyan messziről? Nagyszerű. Legalább van egy kis szórakozása.

A kék szempár ismét függően végigmérté Steinert, miközben az ápolónő elővette a hőmérőt.

– Lázás? – kérdezte Steiner.

– Ugyan dehogy – felelte vidáman az ápolónő. – Már napok óta nincs láza.

Marie hóna alá tette a hőmérőt, és kiment. Steiner egy széket húzott az ágyhoz, és leült, szemben Marie-vel. Két kezébe fogta az asszony kezét. – Örülsz, hogy itt vagyok? – kérdezte, de tudta, milyen ostoba kérdés ez.

– Nekem ez minden – felelte az asszony, de nem mosolygott közben.

Nézték egymást, és hallgattak. Olyan keveset kellett egymásnak mondaniok, mert olyan sok volt, hogy együtt lehettek. Csak nézték egymást, és nem volt már semmi, csak ők ketten. Feloldódtak egymásban, hazatértek. Az életnek már nem volt se jövője, se múltja, már csak jelen volt. Nyugalom, csend és béke.

Újra megjelent az ápolónő, és egy vonást rajzolt a lázgörbére – szinte észre sem vették. Csak egymást nézték. A nap lassan továbbhaladt, mintegy vonakodva elhagyta a vörösen lángoló hajzuvatagot, és mint valami fényből alkotott puha macska, rátelepedett az asszony párnájára, aztán kelleetlenül átsiklott a falra, és lassan felkúszott rajta – ők ketten csak egymást nézték. Lassan leereszkedett a kéesszürke alkony és betöltötte a szobát, ők csak egymást nézték szüntelenül, míg a szoba sarkaiból elő nem lebbentek az árnyak, és szárnyaikkal el nem takarták a fehér, az egyetlen arcot.

Kinyílt az ajtó, és fény áradt be rajta, mikor belépett az orvos, nyomában az ápolónővel.

– Most már mennie kell – mondta az ápolónő.

– Igen – mondta Steiner, felállt, és az ágy fölé hajolt. – Holnap újra eljövök, Marie.

Az asszony úgy feküdt ott, akár egy játékban kimerült, félálomban

álmodó gyerek. – Igen – mondta, de Steiner nem tudta, hozzá vagy az álmokéhoz beszél-e. – Igen, gyere el újra.

Steiner odakint megvárta az orvost. Megkérdezte tőle, meddig tart még. Az orvos végigmérte. – Legfeljebb három-négy nap – mondta aztán. – Így is csoda, hogy ilyen sokáig kitartott.

– Köszönöm – mondta Steiner, aztán lassan lement a lépcsőn. Odakint megállt a kapu előtt. Hirtelen elébe tárult a város. Amikor megérkezett, tudomást se vett róla – de most felismerhetően, elkerülhetetlenül ott volt előtte. Láta az utcákat, látta a veszélyt, az ismeretlen, néma veszélyt, amely minden sarkon, minden kapualjban, minden arcon rá leselkedett. Tudta, nem tehet sokat. Az a hely, ahol elfoghatják, akár a vadat az őserdőbeli ivóhelyen, ez a fehér kőépület volt mögötte. De azt is tudta, hogy most el kell rejtőznie, hogy újra eljöhessen. Három-négy napig. A semmi és az örökkévalóság. Egy másodpercig töprengett, megpróbáljon-e találkozni egyik barátjával, de aztán mégis úgy döntött, hogy egy közepes szállodában vesz ki szobát. Így kelt legkevésbé feltűnést az első napon.

Kern az osztrák Leopold Bruckkal és a vesztfáliai Moenkével ült a közös zárkában, a La Santé börtönben. Éppen zacskót ragasztottak.

– Gyerekek – szólalt meg Leopold egy idő múlva –, embertelenül éhes vagyok! A legszívesebben felfalnám ezt a ragasztót, ha nem járna büntetés érte!

– Várj még tíz percre – mondta Kern. – Akkor jön az esti moslék.

– Mit ér az! Utána még éhesebb leszek. – Leopold felfújta az egyik zacskót, aztán kipukkasztotta. – Valóságos szerencsétlenség az ilyen átkozott időkben, hogy gyomra van az embernek. Ha most egy sertécsülökre gondolok vagy akár csak egy marhafartőre, le tudnám

rombolni ezt az egész rohadt házat!

Moenke felemelte a fejét, és így szólt:

– Én egy hatalmas, véres bifsztekre gondolok. Hagymával és sült krumplival. Meg jéghideg sörrel.

– Hagyd abba! – mondta nagyot sóhajtva Leopold. – Gondoljunk valami másra. Mondjuk, virágokra.

– De miért éppen virágokra?

– Valami szépre, nem érted? Ami eltereli a figyelmünket! Nekem a virág eltereli a figyelmemet.

– Egyszer láttam egy rózsaaágyást – mondta Leopold, és igyekezett görcsösen összpontosítani a figyelmét. – Múlt nyáron. A pallanzai börtön előtt. Estefelé, a napfényben, mikor szabadultunk. Vörös rózsák voltak. Olyan vörösek, mint... mint...

– Mint a nyers bifsztek – segítette ki Moenke.

– Nyavalyát!

Ekkor kulcscsörgés hallatszott.

– Itt a moslék – jegyezte meg Moenke.

Kinyílt az ajtó, de nem a házimunkás lépett be a vacsorával – a felügyelő volt. – Kern... – mondta. Kern felállt.

– Jöjjön velem! Látogatója van!

– Valószínűleg a köztársasági elnök – mondta Leopold.

– Talán Klassmann. Hiszen neki vannak iratai. Lehet, hogy hozott valami ennivalót.

– Vajat! – mondta áhítatos hangon Leopold. – Egy nagy darab vajat. Olyan sárgát, akár a napraforgó!

– Nahát, Leopold, hiszen te valóságos lírai költő vagy, öregem! Most meg a napraforgóra gondolsz!

Kern megállt az ajtóban, mintha villám sújtotta volna. – Ruth – mondta elfúló lélegzettel. – De hát hogy kerülsz te ide? Elkaptak?

– Nem, nem!

Kern gyors pillantást vetett a felügyelőre, aki részvétlenül támaszkodott a falnak az egyik sarokban. Aztán odament Ruth-hoz.

– Az istenre kérek, Ruth, menj el azonnal! – suttogta németül. – Nem tudod, mi a helyzet! Bármelyik pillanatban letartóztathatnak, és az négy heti börtönt jelent, a második alkalommal meg hat hónapot! Menj hát, gyorsan!

– Négy hét? – mondta Ruth, és rémülten nézett a fiúra. – Négy hétig itt kell maradnod?

– Az nem számít! Pechem volt. De te... ne kövessünk el semmi könnyelműséget! Bármelyikük elkérheti az irataidat. Bármelyik pillanatban!

– De hiszen vannak irataim!

– Micsoda?

– Van tartózkodási engedélyem, Ludwig!

Elővette táskájából a cédulát, és odaadta Kernnek. A fiú a kis papírdarabra meredt. – Krisztusom! – szólalt meg egy idő után vontatott hangon. – Igaz! Való igaz! Hiszen ez maga a feltámadás! Hát mégiscsak sikerült egyszer! Ki volt? A menekültügyi bizottság?

– Igen, a bizottság és Klassmann.

– Felügyelő úr – szólalt meg Kern –, szabad egy fogolynak megcsókolnia egy hölgyet?

A felügyelő Kern felé fordította lomha tekintetét. – Felőlem csókolhatja, amíg jólesik – felelte. – Az a fő, hogy közben oda ne csempésszen magának egy kést vagy egy kis ráspolyt!

– Erre a néhány hétre nem érdemes.

A felügyelő cigarettát sodort magának, és rágyújtott.

– Ruth – mondta Kern –, hallottatok valamit Steinerről?

– Nem, semmit. De Marill szerint lehetetlen is. Biztos, hogy nem fog írni. Egyszerűen visszajön. Egyszer csak újra itt lesz.

Kern ránézett a lányra, és azt kérdezte:

– Marill csakugyan hisz ebben?
– Mindnyájan hiszünk benne, Ludwig. Mi mást tehetnénk?
– Igaz, mi mást tehetnénk! – mondta Kern, és bólintott közben. – Hisz még csak egy hete, hogy elment. Talán sikerül visszajönnie.
– Sikerülnie kell. Mást el se tudok képzelni.
– Lejárt az idő – szólalt meg ekkor a felügyelő. – Mára vége. Kern mindkét karjával átölelte Ruthot.
– Gyere vissza! – suttogta a lány. – Gyere vissza minél előbb! Itt maradsz, a Santéban?
– Nem, elvisznek bennünket a határra.
– Megpróbálok még egyszer engedélyt kérni látogatásra! Gyere vissza! Szeretlek! Gyere, minél előbb! Félek! Szeretnék veled menni!
– Nem lehet. Az engedélyed csak Párizsra érvényes. Visszajövök.
– Van nálam pénz. A vállpántom alá dugtam. Vedd ki, ha megcsókolsz.
– Nincs szükségem semmire. Van nálam elég. Tartsd meg! Marill majd vigyáz rád. Talán Steiner is visszajön hamarosan.
– Lejárt az idő – figyelmeztette őket a felügyelő. – Gyerekek, hisz nem a guillotine alá viszik!
– Isten veled! – mondta Ruth, és megcsókolta a fiút. – Szeretlek. Gyere vissza, Ludwig! – Körülnézett, és felvett egy csomagot a padról.
– Egy kis ennivaló. Odalenn ellenőrizték. Rendben van – fordult a felügyelőhöz. – Isten veled, Ludwig.
– Boldog vagyok, Ruth! Uramisten, milyen boldog vagyok a tartózkodási engedélyed miatt. Hiszen ez most maga a Paradicsom!
– Na, gyerünk! – szólalt meg a felügyelő. – Vissza a Paradicsomba.
Kern a hóna alá fogta a csomagját. Nehéz volt. A felügyelő visszakísérte a zárkába. – Tudja – szólalt meg egy idő múltán töprengő hangon –, a feleségem hatvanéves és egy kicsit púpos. Néha észreveszem.

A házimunkás éppen a zárka előtt állt a csajkákkal, amikor Kern visszatért.

– Kern – szólalt meg vigasztalan arckifejezéssel Leopold –, megint krumplileves, krumpli nélkül.

– Ez zöldségleves – jelentette ki a házimunkás.

– Mér’ nem mondd inkább, hogy kávé – jegyezte meg Leopold. – Neked azt is elhiszem.

– Mi van abban a csomagban? – kérdezte Kerntől a vesztfáliai Moenke.

– Valami enivaló. Még nem tudom, mi.

Leopold arcán sugárzó boldogság áradt szét.

– Bontsd ki! Gyorsan! – mondta.

Kern kioldotta a zsinórt, amellyel a csomag össze volt kötve.

– Vaj! – mondta áhítatosan Leopold.

– Akár a napraforgó! – tette hozzá Moenke.

– Fehér kenyér! Kolbász! Csokoládé! – folytatta elragadtatott hangon Leopold. – És ez... egy egész sajt!

– Akár a napraforgó! – ismételte Moenke.

Leopold rá se hederített. Kihúzta magát, és így szólt parancsoló hangon:

– Házimunkás! Vigye innen a nyomorúságos lötytyét és...

– Állj! – vágott a szavába Moenke. – Nem kell elsietni a dolgot! Ezek az osztrákok! Ezért veszítettük el a tizennyolcas háborút! Adja ide a csajkákat – fordult a házimunkáshoz.

Elvette a csajkákat, és letette őket az egyik padra. Azután melléjük rakta a többi enivalót, és gyönyörködve szemlélte a csendéletet. A sajt fölött a következő szöveg volt olvasható – a zárka egy régebbi lakója írta fel ceruzával: „Minden mulandó itt – még az életfogytiglan is.”

Moenke vigyorgott. – A zöldséglevest egyszerűen teának tekintjük – magyarázta. – És most vacsorázzunk, ahogy művelt emberekhez illik!

Mit szólsz hozzá, Kern?

– Ámen – hangzott a felelet.

– Holnap újra eljövök, Marie.

Steiner a csendes arc fölé hajolt, aztán felegyenesedett.

Az ápolónő az ajtónál állt. Fürge szeme végigsuhant Steineren, de nem nézett rá. Kezében megremegett, és halkán megcsörrent a pohár.

Steiner kilépett a folyosóra.

– Állj! – vezényelte odakint egy férfihang.

Az ajtótól jobbra és balra egy-egy SS-egyenruhás férfi állt, kezükben revolverrel. Steiner megállt. Még csak ijedtséget sem érzett.

– Hogy hívják?

– Johann Huber.

– Jöjjön az ablakhoz.

Ekkor egy harmadik is odalépett és ránézett Steinerre. – Ez Steiner – mondta. – Semmi kétség. Megismerem. Hiszen te is ismeresz engem, ugye, Steiner?

– Nem felejtettelek el, Steinbrenner – felelte nyugodtan Steiner.

– Egykönnyen nem is tudnál elfelejteni – vihogott a másik. – Isten hozott nálunk! Igazán örülök, hogy újra láthatlak. Most egy kicsit itt maradsz köztünk, ugye? Van egy csodaszép új lágerünk, összkomfortos.

– Elhiszem.

– Kézbilincset! – adta ki a parancsot Steinbrenner. – Csak óvatosság, kedvesem. Megszakadna a szívem, ha még egyszer kiszöknél.

Valahol kinyílt egy ajtó, Steiner a válla fölött a hang irányába nézett. Annak a szobának az ajtaja volt, amelyben a felesége feküdt. Az ápolónő kinézett, aztán gyorsan visszahúzta a fejét.

– Ahá – mondta Steiner szóval ő...

– Hát igen, a szerelem! – vihogott Steinbrenner. – A szerelem a legdörzsöltebb madárkát is visszahúzza a fészkébe... az állam javára és híveinek örömére.

Steiner látta a foltos arcot, a visszahúzódó állat és a kékes árnyakat a szeme alatt. Nyugodtan a szemébe nézett: tudta, mire számíthat ettől az arctól, de az még messze volt, úgy érezte, ahhoz még semmi köze. Steinbrenner hunyorgott, megnyalta az ajkát, aztán hátrált egy lépést.

– Még most sincs lelkiismereted, Steinbrenner? – kérdezte Steiner.

A másik vigyorgott, és így szólt:

– De, patyolat tiszta, kedvesem. És annál tisztább lesz, minél többet mósresre tanítok közületek. Mondhatom, nagyszerűen alszom. De veled persze kivételt teszek. Téged éjszaka foglak meglátogatni, hogy egy kicsit elbeszélgessek veled. Gyerünk, elvezetni! – mondta egyszerre nyersen.

Steiner lement a lépcsőn a két egyenruhás között. Az emberek, akikkel találkozott, megálltak, és szóltanul utat engedtek nekik. Az utcán is elnémultak a járókelők, amerre csak elhaladtak.

Steinert kihallgatásra vitték. Egy idősebb tisztviselő kérdéseire jegyzőkönyvbe mondta az adatait.

– Miért jött vissza Németországba? – kérdezte a tisztviselő.

– Látni akartam a feleségemet, mielőtt meghal.

– Kivel találkozott itt a politikai barátai közül?

– Senkivel.

– Jobb, ha most megmondja nekem, mielőtt átkísérik.

– Már megmondtam: senkivel.

– Kinek a megbízásából jött ide?

– Nincsenek megbízásaim.

– Melyik politikai szervezethez csatlakozott külföldön?

– Egyikhez sem.

– Dehát miből élt?

– Abból, amit kerestem. Látja, hogy osztrák útlevellem van.

– Melyik csoporttal kellett volna itt felvennie a kapcsolatot? . – Ha az lett volna a szándékom, elrejtöztem volna. Tudtam, mit teszek, amikor bementem a feleségemhez.

A tisztviselő egy ideig még faggatta. Azután áttanulmányozta az útlevelét meg a feleségétől kapott levelet, amelyet elvettek tőle. Utána ránézett Steinerre, és még egyszer elolvasta a levelet. – Ma délután átkísérik – mondta végül, miközben a vállát vonogatta.

– Szeretném megkérni valamire – szólalt meg Steiner. – Nem sok, de nekem minden. A feleségem még él. Az orvos azt mondja, már legfeljebb egy-két napig tarthat. Megígértem neki, hogy holnap újra bemegegyek hozzá. Ha nem leszek ott, tudni fogja, hogy itt vagyok. Magamnak nem kérek semmi részvétet, sem valamiféle kedvezményt, de szeretném, ha a feleségem nyugodtan halhatna meg. Arra kérem, tartson itt még egy vagy két napig, és engedje meg, hogy láthassam a feleségemet.

– Ez lehetetlen. Nem adhatok magának alkalmat a szökésre.

– Nem fogok megszökni. A szobája az ötödik emeleten van, és nincs hátsó kijárat. Ha valaki odakísér és őrzi az ajtót, nem tehetek semmit. Nem magamért kérem, egy haldokló asszony kedvéért.

– Lehetetlen – mondta elutasító hangon a tisztviselő. – Ilyesmire nem vagyok felhatalmazva.

– De igen. Elrendelhet még egy kihallgatást. És lehetővé teheti, hogy találkozzunk. Azzal indokolhatná, hogy talán valami olyasmit beszélünk a feleségemmel, amit fontos volna megtudniok. Ezzel indokolhatná azt is, hogy az őr kint marad az ajtónál. Elrendelhetné, hogy az ápolónő, aki ugyancsak megbízható, bent maradjon a szobában, és kihallgassa, amit beszélünk.

– Ez merő ostobaság. A felesége semmit nem fog magának mondani.

– Persze hogy nem. Hiszen nem is tud semmiről. De nyugodtan fog

meghalni.

A tisztviselő tűnődve lapozgatott az iratokban.

– Annakidején kihallgattuk magát, a hetes csoporttal kapcsolatban. Maga egyetlen nevet nem mondott. Azóta megtaláltuk Müllert, Bösét és Welldorfot. Megmondaná, kérem, a többiek nevét?

Steiner hallgatott.

– Megmondaná a nevüket, ha lehetővé tenném, hogy két napon át bemehessen a feleségéhez?

– Meg – felelte kis szünet után Steiner.

– Akkor mondja meg.

Steiner hallgatott.

– Hajlandó két nevet megmondani holnap este és a többi holnapután?

– Holnapután megmondom önnek a neveket.

– Megígéri?

– Meg.

A tisztviselő hosszan nézte Steinert.

– Majd meglátom, mit tehetek. Most visszakisértetem a cellájába.

– Visszaadná a levelet? – kérdezte Steiner.

– A levelet? Annak az akták közt kell maradnia. – A tisztviselő bizonytalankodva nézett Steinerre. – Igaz, nincs benne semmi terhelő. Jól van, vigye magával.

– Köszönöm – mondta Steiner.

A tisztviselő csengetett, és utasítást adott, hogy vezessék vissza Steinert a zárkába. Kár, gondolta, de mit tehetnék? Hisz én magam is kutyaszorítóba kerülnék, ha elárulnám, hogy van bennem valami emberségféle. Hirtelen az asztalra csapott az öklével.

Moritz Rosenthal az ágyában feküdt. Napok óta most először nem érzett semmi fájdalmat. Kora este volt, a párizsi februári nap ezüstkék alkonyában felragyogtak az első fények. Moritz Rosenthal megfigyelte, anélkül hogy a fejét megmozdította volna, hogyan világosodnak ki a szemközti ház ablakai – mintha egy hatalmas hajó úszott volna az alkonyi fényben, egy óceánjáró gőzös közvetlenül indulás előtt. Az ablakok közötti falrész hosszú, sötét árnyékot vetett át a *Verdun szállóra*, olyan volt ez, akár egy árnyékból szőtt kikötőhid, amely arra vár, hogy átmenjenek rajta.

Az öregember nem mozdult, csak feküdt az ágyában, de látta, ahogy az ablak hirtelen kitarul, és valaki, aki hozzá hasonlít, felkel, és kilép rajta. Át az árnyékon, a hajóhoz, amely szelíden imbolyog az élet hosszú alkonyában, és most felszedi a horgonyt, és lassan tovasiklik. Körülötte összeomlott a szoba, akár a papírdoboz az áradatban, és magával sodorta az örvény. Utcák zúgtak el mellette. Erdők siklottak el a hajó orra mellett, köd ereszkedett le, a hajó szelíden a csendesen morajló végtelenségbe emelkedett, felhők úsztak el felette, csillagok és az ég mély kékje, és ekkor, ebben a bölcsődal-ringásban egy parti táj íve bontakozott ki a szeme előtt, csupa rózsaszín és arany, a sötét kikötőhid ismét hangtalanul leereszkedett, és Moritz Rosenthal végigment rajta, le a partra, és amikor körülnézett, már nem látta a hajót, egyedül volt az idegen parton.

Hosszú, széles út terült el a lába előtt. Az öreg vándor nem sokáig tűnődött: ez az út azért van itt, hogy végigmenjen rajta, úristen, de sok utat ismernek már a lábai.

De alig tett néhány lépést, amikor ezüstös fák mögött egy hatalmas, csillogó kapu emelkedett a magasba, mögötte csupa szikrázva villogó kupola és torony. A fényben és ragyogásban egy hatalmas alak állt a bejáratnál, kezében görbe botot tartva.

A vám, gondolta Moritz Rosenthal rémülten, és egy bokor mögé

ugrott. Körülnézett. Vissza már nem mehetett, a visszaút a semmibe vitt. Hiába, gondolta megadóan az öreg emigráns, itt kell maradnom megbújva, míg le nem ereszkedik az éjszaka. Akkor talán elosonhatok majd, és valami kerülővel továbbmehetek. Fürkésző szemmel lesett ki a bokor gránit- és ónixágai között, és látta, hogy a hatalmas őr int neki a botjával. Még egyszer körülnézett. Sehol senki. Az őr újra intett. – Moritz papa! – kiáltotta egy szelíd, csengő hang. Kiálts csak, gondolta az öregember, nem jelentkezem.

– Moritz papa – kiáltotta újra a hang –, gyere elő a vesződésig bozótjából.

Az öregember felállt. Elcsíptek, gondolta. Ez az óriás biztosan gyorsabban tud futni, mint én, minden hiába, oda kell mennem.

– Moritz papa! – hangzott fel újra a kiáltás.

– Még ismer is, ezt a pechet! – dünnyögte az öreg. – Szóval innen is ki fognak utasítani. A legújabb törvények szerint legkevesebb háromhavi börtön. Remélem, legalább a kosztjuk jó. És itt talán nem az 1912-es családi lapokat adják majd olvasni, hanem valami modernet. Szívesen olvasnék valami Hemingwayt.

A kapu egyre világosabb, egyre sugárzóbb lett, minél jobban közeledett hozzá. Hogy micsoda fényhatásokkal dolgoznak ezek itt a határon, tünődött az öreg, már azt se tudja az ember, hol van. Talán újabban mindent kivilágítanak, hogy könnyebben elkapják, akit akarnak. Micsoda pazarlás!

– Moritz papa! – szólalt meg a kapuőr. – Miért bújysz el?

Jó kérdés, gondolta az öreg, mikor ismer, és tudja, miről van szó.

– Lépj be! – mondta az őr.

– Hallja csak – szólalt meg az öregember – véleményem szerint még nem követtem el semmiféle büntetendő cselekményt. Még nem léptem át a határukat. Vagy már ez is számít?

– Már számít – hangzott a felelet.

Akkor végem, gondolta Moritz Rosenthal. Valami szigetnek látszik, talán Kuba, mostanában sokan szeretnének odamenni.

– Ne félj – mondta az őr –, nem lesz bántódásod. Menj csak be nyugodtan.

– Hallja-e – mondta az öregember –, legjobb, ha mindjárt megmondom az igazat: nincs útlevelem.

– Nincs útleveled?

Hat hónapja, gondolta Moritz Rosenthal, mikor a neheztelő hangot meghallotta, és megadóan rázta a fejét.

A kapuőr felemelte a botját, és így szólt:

– Akkor nem kell húszmillió fényévig várakoznod a mennyei állóhelyen. Mindjárt kapsz egy kényelmes zsöllyét, karfával és szárnytámasszal.

– Ez nagyon szép – mondta az öregember –, de nem megy. Nekem ugyanis se beutazási, se tartózkodási engedélyem nincsen. A munkavállalási engedélyről ne is beszéljünk.

– Nincs tartózkodási engedélyed? Se vízumod? Se munkavállalási engedélyed? Hát így egészen más. – Az őr felemelte a kezét. – Akkor első emeleti páholyt kapsz, középen, kilátással a mennyei seregekre.

– Nem is volna rossz – mondta az öreg –, főleg, mert annyira szeretek színházba járni. De most jön az, ami mindennek bead, és tulajdonképpen csodálkozom, hogy nem tettek ki ide már réges-rég egy táblát, hogy nekünk nem szabad belépnünk. Egy szó mint száz: zsidó vagyok. Megfosztva a német állampolgárságtól. Évek óta illegalitásban.

A kapuőr mindkét karját fölemelte. – Zsidó vagy? Megfosztottak az állampolgárságodtól? Évek óta illegalitásban élsz? Akkor két angyalt kapsz személyes kísérodül, meg egy harsonafúvót. – Bekiáltott a kapun. – A hontalanok angyalát! – És ekkor egy kék leplekbe öltözött hatalmas nőalak lépett Moritz papa mellé, olyan volt, mint a világmindenség anyja. – A sokat szenvedettek angyalát! – kiáltott újra az őr, és most egy

fehérbe öltözött alak lépett Moritz papa másik oldalára, vállán korsóval, amely tele volt azoknak az embereknek a könnyeivel, akik sokat szenvedtek.

– Egy pillanat – mondta Moritz papa, és az őrhöz fordult: – Mondja, uram, biztos maga abban, hogy odabenn nem...

– Ne aggódjon. A koncentrációs táboraink sokkal lejjebb vannak.

A két angyal két oldalról karon fogta az öregembert, és Moritz papa, az öreg vándor, az emigránsok veteránja, bátran belépett a kapun, és elindult a hatalmas fény felé, amelyre hirtelen zúgással és egyre gyorsuló ütemben színes árnyak vetődtek.

– Moritz – szólalt meg Edith Rosenfeld az ajtóban –, itt a baba. A kis francia. Akarod látni?

Csend volt. Edith Rosenfeld óvatosan közelebb lépett az ágyhoz.

Moritz Rosenthal, aki a Rajna melletti Godesbergben született, már nem lélegzett.

Marie még egyszer magához tért. Egész délelőtt az agónia ködébe süllyedt, de most világosan megismerte Steinert.

– Még itt vagy? – suttogta rémulten.

– Itt maradhatok, amíg akarok, Marie.

– Hogyan?

– Kihirdették az amnesztiát. Rám is vonatkozik. Már nem kell félned. Most már örökre itt maradok.

Marie töprengve nézett a férjére.

– Csak azért mondod, hogy megnyugtass, Josef...

~ Nem, Marie. Tegnap hirdették ki az amnesztiát – mondta Steiner, és az ápolónő felé fordult, aki a szoba háttérében matatott. – Ugye, nővér, tegnap óta nem fenyeget veszély, hogy elkaphatnak?

– Nem – felelte határozatlan hangon az ápolónő.

– Jöjjön közelebb, kérem, a feleségem szeretné a maga szájából hallani.

Az ápolónő görnyedten megállt.

– Hiszen már mondtam.

– Kérem, nővérke! – suttogta Marie.

Az ápolónő kényszeredetten odament. A beteg feszülten nézte.

– Ugye, most már mindig itt maradhatok? – kérdezte Steiner.

– Igen – lökte ki a szót magából az ápolónő.

– Nincs már veszély, hogy elkaphatnak?

– Nincs.

– Köszönöm, nővér.

Steiner látta, amint a haldokló szemei elhomályosodtak. A síráshoz már nem volt ereje.

– Most már minden jó, Josef – suttogta. – És nekem most kell meghalnom, amikor szükséged volna rám.

– Nem fogsz meghalni, Marie.

– Szeretnék fölkelni, és veled menni.

– Együtt megyünk el, Marie.

Az asszony mozdulatlanul feküdt, és Steinert nézte. Arcán szürkén feszült a bőr a kiálló csontokra, haja megfakult, fénytelen lett az utolsó éjszakán, mintha megvakult volna. Steiner látta ezt, és mégsem látta; csak azt látta igazán, hogy Marie még lélegzik. És tudta, amíg él, addig itt van számára Marie, a felesége, s körülengi az ifjúság és az együtt töltött élet ragyogása.

Lassan beesteledett. Kívülről, az ajtó felől itt-ott behallatszott Steinbrenner kihívó krakogása. Marie lélegzése egyre felületesebb lett, azután már csak szaggatottan hallatszott, egyre hosszabbodó szünetekkel. Végül elcsendesedett és megszűnt, akár az enyhe szél. Steiner fogta az asszony kihűlő kezét, és ő is meghalt vele együtt.

Amikor felállt, hogy kimenjen, érzéketlen idegen volt, üres hüvely, amely emberi mozgást végez. Közönyös tekintettel mérte végig az ápolónőt. Odakint Steinbrenner meg a másik egyenruhás fogadta.

– Három óra hosszat vártunk rád – morogta Steinbrenner. – Erről még elbeszélgetünk néhányszor, elhiheted.

– Elhiszem, Steinbrenner, az ilyesmit mindig elhiszem neked.

Steinbrenner megnyalta az ajkát.

– Ugye tudod, hogy engem most „örmester úrnak” kell szólítani, mi? Mondd csak nyugodtan, hogy „Steinbrenner”, tegezz csak továbbra is – de minden tegezésért hetekig véres könnyeket fogsz sírni, kedvesem. Hiszen van időm bőven a veled való foglalkozásra.

Mentek lefelé a széles lépcsőn, Steiner két őrzője között. Szelíd este volt, s az ovális ívű külső fal földig érő ablakai tárva-nyitva álltak. Benzinszag terjengett a levegőben meg valami, csak éppen sejthető tavaszillat.

– Igazán végtelenül sok időm van számodra – jelentette ki Steinbrenner vontatott hangon, élvezettel. – Az egész életed rendelkezésemre áll, édes öregem. És a nevünk is olyan jól illik egymáshoz – Steiner és Steinbrenner. Majd meglátjuk, mire megyünk vele.

Steiner tünődve bólintott. A rézsútosan a falba vágott nyitott ablak egyre nagyobb lett, egyre közeledett, már ott volt előtte, és Steiner ekkor az ablak felé taszította Steinbrennert, aztán odaugrott, rávetette magát, és lezuhant vele együtt a semmibe.

Nyugodtan elfogadhatja a pénzt – mondta Marill összetörten, szomorúan. – Kifejezetten a maga számára hagyta itt nálam. Hogy adjam át, ha nem jön vissza.

Kern a fejét rázta. Éppen most érkezett meg, és mocskosan, lerongyolódva ült Marill-lal a katakombában. Dijontól mint kocsikísérő jött Párizsig egy teherautón.

– Visszajön – mondta. – Steiner visszajön.

– Soha többé nem jön vissza! – vágta rá szenvedélyes hangon Marill.
– Az istenért, legalább ne nehezítse meg ezzel az örökös „visszajön”-nel! Nem jön vissza! Tessék, olvassa!

Egy gyűrött távirat papírt húzott elő a zsebéből, és az asztalra hajította. Kern fölemelte és kisimította. Berlinből jött, a *Verdun szálló* tulajdonosnőjének volt címezve. „Minden jót kíván a születésnapjára, Otto.” Kern Marillra nézett. – Mit jelent ez? – kérdezte.

– Azt jelenti, hogy elkapták. Így beszéltük meg. Egyik barátja küldhette a táviratot. Erre számítanunk kellett. Én mindjárt megmondtam neki. És most már vegye el végre ezeket a rongyokat!

Ezzel Kern elé tolta a bankjegyeket. – Kétezer-kétszáznegyven frank – mondta. – És itt van még valami! – Elővette a levéltárcáját, és két kis füzetkét vett ki belőle. – Két jegy Bordeaux-tól Mexikóig. A Tacoma nevű portugál teherhajóra. Magának és Ruthnak. A hajó tizennyolcadikán indul. Steiner pénzén vettük. Ez itt a maradék. Vízumról már gondoskodtunk. A menekültügyi bizottságnál átvehetik.

Kern a hajójegyekre meredt. – De... – mondta értetlenül.

– Semmi de! – vágott a szavába dühösen Marill. – Ne nehezítse meg a dolgunkat, Kern! Elég fáradtságos volt mindent megszerezni! Átkozott véletlen! Három nappal ezelőtt engedélyt kapott a bizottság a mexikói kormánytól, hogy kiküldjön százötven emigránst. Azzal a feltétellel, hogy olyanokat választanak ki, akik meg tudják fizetni az útiköltséget. Nagy ritkán történnek még ilyen csodák. Klassmann hozta a hírt. Mi aztán mindjárt előjegyeztettük magukat, még mielőtt minden hely betelt volna. Hiszen megvolt rá a pénz. Nos, aztán...

Marill elhallgatott. – Yvonne, hozzon nekem még egy cseresznyét –

fordult aztán a kövér elzászi pincérnőhöz.

Yvonne bólított, és ringó járásával a konyha felé indult.

– Kettőt! – kiáltott utána Marill.

Yvonne megfordult. – Úgyis kettőt hoztam volna, Marill úr – jelentette ki.

– Jól van. Legalább akad itt egy megértő lélek – mondta Marill, aztán megint Kern felé fordult. – Felfogta már? – kérdezte. – Elismerem, kissé meglepő ez az egész. Ha a prefektúrán bemutatja a jegyet meg a vízumot, megkapja a tartózkodási engedélyt Franciaország területére a hajó indulásáig. Akkor is, ha illegálisan jött be. Ennyit sikerült elérnie a bizottságnak. Holnap mindjárt oda is mehet. Ez az egyetlen lehetőség a maguk számára, hogy kimásszanak a slamasztikából.

– Igen. Első ízben egy hónap – másodszor hat hónap börtön.

– Hat hónap, igen. És előbb-utóbb másodszor is elkapnak mindenkit, ez olyan biztos, mint a halál! – Marill fölemelte a tekintetét. Ott állt előtte Yvonne, és egy tálcát tett az asztalra, két pohárral. Az egyik szabályos pálinkáspohár volt, a másik vizespohár, színültig tele cseresznyepálinkával.

– Ez a magáé! – közölte vigyorgó ábrázattal Yvonne, és hüvelykujjával a vizespohárra mutatott. – Ugyanazon az áron.

– Köszönöm! Maga értelmes kislány. Milyen kár, hogy ha férjhez megy, magából is valódi Xanthippe lesz. Vagy derék mártírasszony. Egészségünkre! – Marill egy hajtásra kiitta a pálinkája felét. – Egészségére, Kern! – mondta aztán. – De miért nem iszik? – Letette poharát az asztalra, és most először nézett Kern szemébe. – Még csak az hiányzik, hogy elsírja magát! – mondta. – Öregem, hát nincs magában semmi tisztesség?

– Nem sírom el magam! – felelte Kern. – És ha sírok is, tökmindegy. De az úristenit, én egész idő alatt arra gondoltam, hogy mire visszajövök, Steiner megint itt lesz, és maga most pénzt ad nekem meg

hajójegyet, és én megmenekülök, mert neki vége, ez mégiscsak rohadt szemétség, hát nem érti?

– Nem! Nem értem! Mit fecseg itt össze mindenféle érzelgős hülyeségeket! Mi van ezen értenivaló! Hiszen ez mindig így van! És most így ki! Mintha... nos, mintha ő itta volna meg! Az ördögbe is, azt hiszi, nekem nem vág a húsomba?

– Nem hiszem... – mondta Kern, és kiitta a pálinkáját. – Már rendben vagyok. Van egy cigarettája, Marill?

– Természetesen. Tessék.

Kern mélyen leszívta a füstöt. És ekkor a katakomba félhomályában egyszerre Steinert látta maga előtt. Ironikus mosollyal az arcán, előrehajolva a lobogó gyertyafényben, mint akkor, egy egész örökkévalósággal azelőtt, a bécsi börtönben, mintha hallotta volna mély, nyugodt hangját: „Nos, bébi?” Bizony, gondolta Kern, bizony, Steiner!

– Ruth tudja?

– Igen.

– Hol van?

– Nem tudom. Valószínűleg a bizottságnál. Nem tudta, hogy maga most érkezik.

– Persze. Én magam se tudtam pontosan, mikor érek vissza. Lehet munkát kapni Mexikóban?

– Lehet. Hogy milyent, nem tudom. De kapnak tartózkodási és munkavállalási engedélyt. Ezt biztosítja a kormány.

– Egy szót sem tudok spanyolul – mondta Kern. – Vagy ott portugálul beszélnek?

– Nem, spanyolul. Meg kell tanulni.

Kern bólintott.

– Kern – szólalt meg hirtelen megváltozott hangon Marill, miközben előrehajolt. – Tudom, nem lesz egyszerű. De én azt mondom nektek: Menjete el! Ne töprengjetek rajta! Menjete! Igyekezete, hogy minél

hamarabb kívül legyetek Európán! Tudja az ördög. Ennyi pénzt különben sem tudnátok soha többé összeszedni! Menjetek, gyerekek! Itt...

Felhajtotta a pálinkája maradékát.

– Maga is jön? – kérdezte Kern.

– Nem.

– Nem elég hármunknak a pénz? Hiszen nekünk is van valamennyi.

– Nem erről van szó. Itt maradok. Nem tudom megmagyarázni, miért. Maradok. Mindegy, mi lesz. Ezt nem lehet megmagyarázni. Én tudom, és kész.

– Értem – mondta Kern.

– Ott jön Ruth – szólalt meg Marill. – Nekem itt kell maradnom, maguknak meg el kell menniök, ezt is érti?

– Értem, Marill.

– Hála isten!

Ruth egy pillanatra megállt az ajtóban. Azután odarohant Kernhez.

– Mikor jöttél?

– Félórával ezelőtt.

Ruth kiszabadította a fejét az ölelésből, amely végtelenül hosszú volt, és mégis rövidebb, mint egy szívdobbanás.

– Tudod?

– Igen. Marill mindent elmondott.

Kern körülnézett. Marill eltűnt.

– És azt is tudod...? – kérdezte habozva Ruth.

– Igen, azt is. Most ne beszéljünk róla. Gyere, menjünk innen! Menjünk ki az utcára. Ki akarok menni. Gyere.

– Jó.

*

Kimentek a Champs-Elysées-re. Este volt, a sarló alakú hold sápadtan csüngött az almazöld égen. A levegő ezüstösen tiszta volt és

olyan enyhe, hogy a kávéházak teraszai zsúfolva voltak vendégekkel. Hosszú ideig szótlánul lépkedtek. Végül Kern törte meg a csendet:

– Tudod te tulajdonképpen, hol van Mexikó?

Ruth a fejét rázta.

– Pontosan nem. De én már azt se tudom, hol van Németország.

Kern ránézett a lányra, aztán megfogta a karját.

– Vennünk kell egy nyelvkönyvet, és meg kell tanulnunk spanyolul.

– Már vettem egyet tegnapelőtt. Antikváriumban.

– Igen? Antikváriumban... – mondta mosolyogva Kern. – Majd csak boldogulunk valahogy, ugye, Ruth?

A lány bólintott.

– Mindenesetre látunk valamit a világból. Ebben nem lett volna részünk otthon.

Ruth megint bólintott.

Mentek tovább, áthaladtak a Rond Point-on. A fákon már kisarjadtak az első zöld rügyek. A kora esti lámpák fényében mintha lobogó lidércfény tört volna ki a földből, és lobbant volna végig a vadgesztenyefák ágai mellett. A parkokban már fel volt ásva a föld. Erős illata furcsán keveredett el a széles utca örökös benzin- és olajszagával. A kertészek már kiültették a virágzó nárciszokat. Fehér viráguk ragyogott az alkonyi fényben. Nemrég zárták be az üzleteket, nagy volt a forgalom, hogy alig lehetett jární az utcán.

Kern ránézett Ruthra.

– Milyen sok az ember – mondta.

– Igen. Rettenetesen sok az ember.

Kiadta a Madách Könyv- és Lapkiadó n. v. Bratislava, az MKBK 108. tagilletményeként. 7000 példány a Csehszlovák Szocialista Köztársaság és a Magyar Népköztársaság közös könyvkiadási egyezményének keretében jelent meg. Felelős szerkesztő Mayer Judit. – A védőborító- és a kötésterv Mayer Gyula munkája. – Műszaki vezető Sebestyén Lajos. – Nyomta az Alföldi Nyomda, Debrecen. – Szerzői ívek száma 21,65. – Kiadói ívek száma 22,9

Ára: 38,– Kcs

MKBK tagoknak: 30,– Kcs

ISBN 963 270 320 0